

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

Dem. Theodorescu

IN CETATEA IDEALULUI

ROMAN

BUCUREȘTI
Editura Tipografiei GUTENBERG S. A., Strada Paris No. 20
1920

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

185373

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IN MEMORIA LUI

NICOLAE FILIMON

Celui dintâiu şi mai cu duh scriitor
de năravuri ciocoeşti,
închin smerit povestirea acestor întâmplări
din vremea ciocoilor idealişti.

D. T.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA I

I

Craioveanca

Doamna Sofia Mihailidis este şi azi, fără îndoială, cu toate grelele încercări cari o certară în timpul din urmă, femeia cea mai preţuită în cercurile diriguitoare ale Regatului, pentru înţelepciunea ei politică şi pentru frumuseţea ei poruncitoare. O frumuseţe târzielnică şi care, totuş, nu minte. Nimeni nu dă mai puţin de patruzeci de ani d-nei Mihailidis, dar d-na Mihailidis e frumoasă, aşa cum n'a fost nici în tinereţe. Sunt femei cari fac şi din ani mijloc de găteală. Iar buclele sure, bogate, pline — argintate par'că numai de lumina care se topeşte înfrântă în ele, — nu sunt pentru suveranitatea frumuseţii mature a d-nei Mihailidis decât o găteală, uneori pismuită. Şuviţele plumburii se ceartă ciudat cu siguranţa obrajilor tineri, cu linia certă a profilului. Impodobesc însă minunat liniştea mândră a acestei făpturi stăpânitoare.

Ea a întovărăşit cu pricepere şi cu credinţă, timp de douăzeci de ani, fericita carieră ministerială a răposatului patriot şi bărbat de Stat, Jean-Grigore Mihailidis, răpit aşa de timpuriu treburilor publice. Dar, vrednica văduvă a priveghiat, viguros, ca spiritul marelui

om să rămână viu, şi mai apoi, întru propăşirea ţării şi a democraţiei române.

Fostul ministru de interne, răsboiu şi finanţe — dar specialist în instrucţia publică, — ilustrul Jean-Grigore Mihailidis cunoscuse pe cocoana Sofia, acum douăzeci şi cinci de ani, în casa tatălui ei, vestitul Pop-Leoveanu, cel mai boer dintre foştii negustori de porci din Capitala Banilor şi cel mai popular dintre bogătaşii cari au înfăţişat onoarea craioveană în politica României.

Jean-Grigore Mihailidis, pe atunci tânăr deputat de Mehedinţi, venea la Craiova, după primul discurs în Cameră şi după întâia fotografie în «Adevărul», ca trimis al «Centrului» pentru susţinerea candidatului guvernamental la o alegere parţială. Boer Pop-Leoveanu îl apreţuise destul la discuţia Mesagiului şi-i cunoştea prea bine familia, — «familia», în definiţiile lui Boer Leoveanu, însemna numărul pogoanelor — pentru a se grăbi deajuns să-i dea ospitalitate tot timpul campaniei electorale.

Tatăl cocoanei Sofia fusese şeful Doljului şi «una din strălucitele figuri ale vechei garde constituţionale», cum se zicea în biografia oficială a Almanahului oltean. Băiat de pripas al Popei Serafim din Leu, micul şi mereu bătutul Năstase ştiuse să se folosească bine de cei treizeci de galbeni cu cari fugi dela stăpân'său. Treizeci de ani numai ajunseră ca micul porcar Năstase să devină respectatul boer Anastase Pop-Leoveanu, — nume făcut din amintirea fostului stăpân, — plus proprietar al Răsurilor (4000 pogoane), al Cârceştilor (7000 pogoane), al Vasilaţilor (2400 pogoane), plus deputat — statornic şi iubit — al Doljului, şeful partidului local, vice-preşedinte al Camerei, invincibil ministeriabil şi — după cum îi zicea Almanahul — mareşal al noblеţii craioveneşti. Valorosul om politic al Olteniei se îmbogăţise îndeosebi cu porcii, — cu co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

merțul de râmători cum se exprima dumnealui când îl înduioșeau aducerile-aminte. Și apoi, apucase să trăiască cu noroc în vremea când marii bărbați ai Patriei se osârdeau din toate puterile lor prevăzătoare să născocească, printr'o părintească arendare a moșiilor Statului, o seamă de milionari, întru mândria și frumusețea economică a poporului român. De această grije a marilor bărbați din generația primelor monumente naționale, se folosise cu deșteptăciune și vrednicia lui Boer Pop-Leoveanu.

Cocoana Sofia nu-și amintește de mamă-sa, fiindcă n'a cunoscut'o. Pe doamna Pop-Leoveanu n'o cunoscuse, dealtfel, nimeni. Murise de așa de multă vreme, că nici contemporanii venerabilului șef al Doljului n'o văzuse niciodată. Doamna Pop-Leoveanu se pierdea și ea în rândul misterelor, din care obârșiseră izbânzile dânsului.

Crescută fără mamă și moreu înștiințată de preocupările publice ale părintelui ei, distinsa văduvă a marelui Jean-Grigore Mihailidis a primit, de mică, învățăturile trebuincioase pentru a împlini cu folos rostul de seamă ce-a avut tot timpul vieții marelui ei soț, — și pe care, și după aceea, l'a împlinit spre binele țării.

De mică, fata lui Boer Pop-Leoveanu vestea celor din juru-i însușirile cari o fac de atâta vreme suverana netăgăduită a saloanelor, a politicii și a carității bucureștene. Din copilărie, ea uimea, cucerea și indigna societatea bună a Craiovei prin nefemeescul inteligenții ei, prin brutalitatea și frumusețea ei rece.

Se arătase de timpuriu conștientă de toată măreția despotică ce i-o dăruia așezarea politică și milioanele părintelui ei. Dar, se învederă totdeodată frământată de o tainică și nestăpânită nemulțumire.

Isteață la minte, ei i-a plăcut să citească. A învățat din neastâmpăr și mai ales din orgoliu. Fiica fostului rândaș din ograda Popei Serafim și a uneia din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multele femei cari slujiră cariera lui Boer Pop-Leoveanu ca amante şi bucătărese, — se simţea suferind de mândrie.

Vanitoşii cei adevăraţi nu sunt în rândurile sterpe ale încântaţilor de ei-înşişi. Sunt, din contră, între răsvrătiţii de sine, între desnădăjduiţii aşteptării. Fata lui Boer Pop-Leoveanu era din rasa tristă a răsvrătirii. In pofta ei de a stăpâni, era o protestare; în setea-i de a cunoaşte, era jocul unei împotriviri... Era protestul şi era ţipătul de dureroasă izbândă al sutelor de generaţii de robi, cari o avântau mânioasă, din adâncuri, peste marginile mulţumirilor ei proprii. Era încă ceva ce striga nerăzbunat de pe înălţimea celor zece milioane pe cari tatăl ei, fostul porcar Năstase, le cucerise grabnic în văzul stăpânilor uluiţi. Mai trebuia încă ceeace se ascundea sub necazul lui Boer Pop-Leoveanu când se văita că n'are un băiat ca să înveţe carte multă. Din această nesăturare a trudei ancestrale, care înflorise în carnea frumoasă şi în biruinţele falnicei fetişcane, izvora şi nemulţumirea ei veşnică, ciudată, arţăgoasă.

Căci, nu-i ajungea stăpânirea Craiovei, d-rei Sofia. A!, Bucureştii, Bucureştii care jignise odată mândria acestei mereu umilite învingătoare! A fost prima ei suferinţă; pleca din Craiova care i se închina prin toţi vardiştii, deputaţii şi boerii, pentru a se vedea deodată, neştiută şi îmbrâncită, pe străzile acestui nerespectuos Bucureşti...

De atunci o chinuise Bucureştii, de departe, — ca o covârşitoare ispită, îndărătnică şi glumeaţă. Stăpâna Craiovei suferea de umilinţă. Şi plângea, atunci, mica Sofia Pop-Leoveanu! Urâ Bucureştii, care o chema totuş cu nepăsarea lui dispreţuitoare. Ce însemna măreaţa fiică a lui Boer Pop-Leoveanu — cea mai salutată femee din Craiova — ce preţuia pe trotuarul batjocoritor al căii Victoriei? Suferea fata fudulă a fostu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

lui porcar, suferea ca de o pedeapsă nedreaptă. Şi voia răzbunare.

A!, Bucureştii acesta surâzător, care îngăduie toate domniile capriciului şi protegueşte toată pretenţia, oraşul acesta de feminitate în care şi ultima fetiţă din Lipscani are drept la toate bucuriile mândriei, Bucureştii umilea, supăra, sângera orgoliul stăpânei craioveneşti.

În ceasuri lungi de nesomn, frageda floare a ciocoismului oltean pregătea în plănuiri de vis stăpânirea Bucureştilor — care n'a întârziat să vină...

Ilustra femee se gândeşte şi azi cu emoţie, în mijlocul marilor ei preocupări, la orele acelea înfrigurate ale tinereţii. Niciuna din neliniştile dulci ale vârstei când fetele de bună condiţie sunt păzite de guvernantă, nu i-au îmbujorat pe atunci obrajii. Două plimbări pe săptămână, la Parc, în trăsură, cu guvernanta — Joia cu Fräulein şi Sâmbăta cu Mademoiselle — şi mai târziu câteva vizite la prietene cari n'o puteau suferi, fuseseră singurele ei explorări în lumea din afară. Un licean, care îi trimesese odată o sărutare dintr'un tufiş al Parcului, îi descoperise vag deliciile agresiunei, sursa dintâiu a plăcerilor femeii; nimic în urmă, însă, nu îndeplinise învăţul tinerei Leovence. Ea păstrase doar desgustul începutului.

Niciunul din «băeţii bine» sau din seducătorii Craiovei n'a fost ispitit sau n'a cutezat să facă curte impunătoarei fiice a lui Boer Pop-Leoveanu. Stăpână şi distrată, Sofia îşi plimba îngheţul privirilor ei albastre peste plecăciunile smerite ale tutulor, ca un control necruţător al intenţiilor şi al atitudinilor. Fetele de seama ei încetau să râdă, jocurile de societate se continuau mai puţin însufleţite, tinerii amuzanţi îşi simţeau glumele sleite, — însuş dracul de Georges Mariloi, frumosul supleant care aşa de spiritual «făcea ca broaştele», *comme les grenouilles*, — toţi se anemiau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când venea fata lui Boer Pop-Leoveanu. Se lăsa o tăcere gravă; şi capetele sbârlite ale fetelor ca şi privirile aprinse ale tinerilor, luau înfăţişeri domoale şi ridicul de preocupate. Se discuta atunci măsurat despre literatură şi curse, cu sfială şi cu simţul răspunderii. Iar când se hotăra, însfârşit, un joc, el se desfăşura liniştit şi corect ca o lecţie bine învăţată. Dealtfel, Sofia pleca totdeauna plictisită din asemenea tovărăşii. Îi plăcea mai mult să stea acasă cu cărţile ei, cu gazeta; mai ales cu gazeta.

Doamna Sofia Mihailidis, care uimeşte azi factorii conducători cu ştiinţele şi pătrunderea ei politică, era o harnică cercetătoare de gazetă. Nevoită încă din fragedă copilărie să citească cu voce tare pentru venerabilul ei părinte — venerabilul om politic descifra greu buchiile, — ea prinse patima gazetelor. Şi le citea cu îndemn.

Dintre cărţi alegea pe cele de istorie şi mai cu seamă istoria anecdotică şi mondenă. Romanele nu-i plăceau. Fetele la vârsta aceea citesc romanul nu cu inteligenţa lor, ci cu oglinda lor, cu rochia lor, cu strada, cu amintirea tipului «care a fost obraznic», cu scrisoarea pe care le-a adus'o pe ascuns servitoarea, însfârşit cu toată robia efloreşcenţii dintâiu a simţurilor. Ce putea culege recea d-ră Sofia, cu ambiţiunile ei voinicesti, din poveştile acelea în cari femeile renunţă şi bărbaţii sufăr?

Fiica lui Boer Leoveanu citea jurnale. Pasiunea aceasta îi făcu curând o erudiţie rară. La 18 ani, văduva de azi a marelui Jean-Grigore Mihailidis, analiză cu bine-încuviinţare reportajele politice şi lua parte cu toate aşteptările şi emoţiile ei, la toate schimbările de guvern. Politica locală a Craiovei o avea în cunoaştere ceva mai întreg şi mai lămurit chiar decât venerabilul ei părinte — poreclit doar de cetăţeni «Vulpoiul», tocmai pentru cât şiretlic îi da ştiinţa lui adâncă a nepă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trunsei politici craiovene. Ea preciza cine «are şanse» şi cine n'are, la alegerile generale. Ea bănuia unde se pregăteşte «lovitura».

Când Boer Pop-Leoveanu a descoperit comoara aceasta de pricepere şi înţelepciune, a simţit că slava celor patruzeci de ani de viaţă publică — el îi socotea din ziua când părăsise porcii Popei Serafim din Leu — îi dă şi lui, însfârşit, o mulţumire! Căci, Boer Leoveanu se plângea într'una, pe drept, că n'a muncit decât pentru concetăţenii săi, — Dumnezeu nu-l dăruise cu nici un fecior. Venerabilul şef al Doljului găsise însă în Sofiţa lui un adevărat tovarăş de muncă la greaua îndatorire de conducător al partidului «în cel mai puternic şi mai bogat district», cum zicea el, retoric, la întrunirile publice. Era d-ra Sofia cea mai bucuroasă dintre toate mândriile cu cari îl dăruise norocul. Şi se făIea Boer Pop-Leoveanu cu fiică-sa mai mult încă decât cu palatul — «căşile mele», cum şi-le numea singur — cu cari, după zisa tutulor, înfrumuseţase generos urbea Craiovei. Când veneau cei dela Bucureşti să-l vadă, — de câteva ori a venit chiar primul-ministru — Boer Anastase Pop-Leoveanu sfârşea repede conferenţa cu distinsul oaspete, pentru a-şi putea face plăcerea să-i zică:

— «Ia-acu' să mergem în salon şi să conversezi pă franţuzăşte cu fi-mea; să vezi ce fată deşteaptă am eu!»

Şi, în adevăr, oaspetele rămânea uimit de inteligenţa şi ştiinţa fetişcanei.

Aşă o găsi şi Jean-Grigore Mihailidis când fu trimis dela Centru, sunt acum vreo douăzeci şi cinci de ani, ca să sprijine candidatul guvernamental la alegerea unui deputat pentru colegiul al II-lea.

Tânărul Mihailidis, şi logodit cu ministerul, fu primit la Craiova cu ceremonia la care îi da dreptul situaţia lui deosebită de trimis al Centrului, în împre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jurări așa de grave. La gară îl primi însuși Boer Pop Leoveanu cu toate căpeteniile orașului.

Se și zvonise — așa e gura lumei, mai ales la Craiova! — că Jean-Grigore Mihailidis ar fi fost venit mai ales ca să vadă pe d-ra Sofia, măcar că partidul trecea atunci printr'o grea încercare. Însfârșit, unii mai răi, șopteau că chiar Boer Pop-Leoveanu ar fi stăruit...

Adevărat era, doar, că lui Boer Pop-Leoveanu îi plăcuse băiatul la Cameră. D-ra Sofia însăși îi citise discursul și găsise că tânărul deputat are talent și abilitate politică. Când a auzit'o așa, venerabilul șef al Doljului și-a mângâiat lungile-i favorite albe, cari se repezeau ascuțite într'o parte și alta a obrajilor vineți. A surâs venerabilul ca în zilele istorice când pregătea opoziției o lovitură teribilă.

Stăruf Boer Leoveanu ca d. Jean-Grigore Mihailidis să-i rămână oaspete tot timpul campaniei electorale. Și tânărul deputat primi «mânat și dus de mâna de noroc», cum spunea apoi galant toată viața.

Acolo, în casa lăudată a Leoveanului — frumusețea acesteia era socotită de poporimea Craiovei ca unul din sacrificiile cu care milostivul milionar împodobise orașul — acolo, la dejunurile prelungite, între dimineții cu vizite electorale și serile cu consfătuiri, Jean-Grigore Mihailidis o văzù pe Sofia, așa cum o visase el pe viitoarea lui tovarășe: frumoasă, democrată, brună, cu ochii albaștri și cu inițiativă politică.

Când a cerut'o de nevastă, în formele simple ce se cad unor oameni superiori — și adevărul acesta a fost exprimat formal de inteligentul tânăr — Boer Pop-Leoveanu n'a avut nimic împotrivă. A spus numai, strângând mâna viitorului ginere:

— «Îți încredințez ție și marelui tău viitor, pe cel mai bun consiliu politic al meu!»

Iar prima vorbă ce-și schimbară atunci lo odnicii, fù în legătură cu viitoarea remaniere ministerială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Treburile d-nei Mihailidis

Dela moartea marelui ei soţ, d-na Sofia Mihailidis n'a lepădat doliul. După cum bine scriseseră ziarele în ziua aceea de tristeţe naţională, nemuritorul patriot avusese în nevasta lui un luminat şi credincios tovarăş de luptă.

De atunci, în fiecare Sâmbătă, d-na Mihailidis se duce să şeadă un ceas la căpătâiul celui mai îngrijit mormânt din cimitirul Belu.

Se duce fără lacrămi şi fără amintiri, dar convinsă şi pioasă. Nu din simplă datorie mondenă, ci dintr'o nevoe aproape mecanizată! Cu stăruinţă liniştită şi cu un respect de program, d-na Mihailidis e în fiecare Sâmbătă, între 10 şi 11 dimineaţa, în cavoul marelui răposat. Şi stă acolo, smerită, un ceas. Nu cugetă, nu se înfioară, nu jeleşte; stă supusă şi străină, privind bronzul ars al sarcofagului.

Cavoul, care adăposteşte odihna veşnică a marelui Jean-Grigore Mihailidis, întrece în măreţie şi scumpătate tot ce prostul gust al durerii a putut aduna arhitectural în această grădină a celor din urmă zădărnicii. E un fel de templu antic, inspirat din fotografia unui templu al Dianei. Construită cu grosolănia cuvioasă a unei mâhniri avute şi darnice, ciudăţenia aceasta de marmură e monumentul cel mai admirat din ultimul loc de întrecere al snobismului. Pe uşa grea de aramă a cavoului, trecătorul poate ceti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

biografia lui Jean-Grigore Mihailidis și două fraze celebre din multele discursuri ale marelui bărbat, — întâia: «*căci așa vă zic, Domnii mei, a guverna înseamnă a asculta voința națiunei, căci voința națiunei, e glasul lui Dumnezeu*»; a doua: «*conservați neprihănite sursele de viață ale națiunei!*». — Cuvinte mari pe cari admirația națională le așezase între zicătoarele populare.

N'a trecut o Sâmbătă fără ca mult-respectata văduvă să nu aducă salutul ei săptămânal memoriei soțului și, mai ales, ilustrului om de Stat și patriot. Niciuna din suferințele pierderii și din durerile amintirii nu frământă doliul ei liniștit, ci numai plinirea unei închinăciuni cuvenite și supuse îndeamnă pietatea d-nei Mihailidis.

Și niciodată n'a întârziat dela acest respectuos *rendez-vous*; niciun minut n'a trecut cândva peste ceasul dat. Bătrânul grădinar o așteaptă la poarta cavoului și o vede în rochia ei mereu neagră, ivindu-se în capul potecii totdeauna la aceeaș oră. Cu acelaș pas aspru, demnă, cu aceeaș absență de ea-însăși și cu aceeaș sobră frumusețe nebiruită, străbate de atâția ani, în fiecare Sâmbătă dimineața, aleea mormintelor boerești. Se oprește un minut în fața cavoului, cercetând cu atenție administrativă, zăvoarele micei grădini. Spune un cuvânt bătrânului grădinar — și intră. Falnică, rece, tăcută, d-na Mihailidis scoboară treptele cu încetineală. Se uită gospădărește la lucrurile cari mobilează trista locuință.

E acolo o masă pătrată, acoperită cu o cuvertură grea, de pluș roșu-turbure. Pe masă un vas cu flori și un volum din *Istoria revoluției franceze* a lui Thiers; celelalte volume sunt în dulapul de alături. (A fost, aceasta, lectura de căpetenie a marelui om. Pioasa văduvă ținuse, deci, să aducă acolo cele șase volume). Pe peretele din față e prins un mare portret al răpo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

satului, în ramă lată de abanos săpat. Peste capacul cuirasat, ca o potrivită poartă de cetate, al sarcofagului — învelit cu o velinţă românească — d-na Mihailidis găseşte totdeauna florile resfirate de ea-însăş, cu blândeţe, Sâmbăta trecută. În faţa mesei e un scaun ca pentru cineva care citeşte or scrie. Iar fotoliul în piele neagră, de-alături, la picioarele căruia e aşternut un covor cu sumbre reflexe roşii, slujeşte odihnei d-nei Mihailidis în ora rece de închinare. Şi par'că în încăperea, gătită roşu şi negru, trăeşte totuş cineva. E în florile proaspete din vase, e în cartea deschisă de pe masă, atingerea tainică a unei mâini cercetătoare. Scaunul din faţa mesei denunţă pe cineva care s'a furişat adineaori de aci.... Iar lumina gălbue ce se scurge distilată prin geamul avar de deasupra, încălzeşte prietenos sinistrul acestui interior omenesc, în care respiră cineva nevăzut....

D-na Mihailidis intră neturburată, ca într'o odae prietenă. Schimbă florile din vase. Şterge praful de pe etajere şi se aşează, fără preocupări, pe fotoliul de piele neagră de lângă sarcofag. Şi-şi face ora. E o oră veneratoare, de odihnă, de întreagă înlăturare a tot gândul şi a toată grija. Nimic nu-i recheamă — nici chiar portretul din rama de abanos — imagina răposatului stimat, în această cameră de taine, care e totuş a lui. Nici o lacrimă nu cade din ochii ei frumoşi şi respectuoşi, nici un fior nu zgudue smerenia goală a închinării. Şi e, cu toate acestea, în absenţa de sine cu care d-na Mihailidis păzeşte ceremonios o oră pe săptămână, mormântul marelui om, — o mărturisire onestă a tristeţii.

* * *

În vremea când începe povestirea acestor întâmplări, trecuseră patru ani dela moartea marelui Jean-Grigore Mihailidis. De patru ani, d-na Mihailidis îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săvârşea săptămânala închinare cu aceeaş vrednicie curată şi supunere religioasă.

Femeile sufăr cu suferinţele lor de altădată. Ele cheltuesc, în această privinţă, nu din economiile sufletului, ci din risipa lui trecută. Iară, până în vremea aceea, văduva marelui om fusese cruţată de trebuitorul învăţ al lacrămilor. Nu ştia să plângă, fiindcă nu plânsese niciodată; nu fusese mamă, nici amantă. Peste isvorul, unic, al dorurilor şi al lacrămilor, căzuse de timpuriu, înăbuşitoare, stânca vanităţii săturate. D-na Mihailidis nu lega de amintirea celor douăzeci de ani petrecuţi lângă Jean-Grigore Mihailidis decât mândria de a fi fost tovarăşa unui om mare. Purtase această mândrie cu toată fala, cu toată puritatea, cu o rece încântare de datorie. Dar, mulţumirile ei nu-i ceruseră, niciodată, nicio lacrimă. Le primise, fără aşteptare şi fără uimire, ca pe nişte daruri convenite.

D-na Mihailidis n'aducea la mormântul, care îi luase totuş aşa de mult din viaţă-i, decât respectul ignoranţei ei în ale suferinţii şi în ale părerilor-de-rău. Venea ca la o ceremonie tristă şi străină, ca la un pelerinaj — cu pietate şi fără mâhnire, cu respect şi fără înfiorare. Şi sta acolo timpul cuvenit. Căuta o amintire şi o sătura vidul care o cucerea ori de câte ori căuta o amintire. Privea ceva departe, neprecis, de care nu-i păsa prea mult; asculta par'că o îngânare care nu-i obosea luarea-aminte. Şi d-na Mihailidis nu mai vedea nimic, privind aşa de departe lucruri nedefinite cari n'o interesau şi auzind aşa de încurcat ecouri cari n'o surprindeau.... D-na Mihailidis îşi dispărea sieşi un ceas întreg. Atâta putea da d-na Mihailidis singurei păreride-rău care căzuse peste nepregătirea lină a simţirei ei aşa cum cade neaşteptat o umbră din cerul limpede, vara.

Pleca, apoi, mai cu sârguinţă dela mormântul scump; treburi aşa de folositoare o aşteptau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Într'o dimineață dinspre sfârșitul lui Noembrie, când se întorcea dela cimitir, acasă la ea, saloanele frumoasei vile dela Șosea erau pline de musafiri. În biurou se închiseseră, pentru o gravă convorbire, doamnele și domnii din comitetul societății naționale *Viitorul Latin;* în salonașul românesc discutau vice-președintele, secretara și casiera *Protecției Maternele;* în altele se plimbau dintr'un colț în altul vice-președinta *Azilului Bătrânelor,* secretara generală a *Energiei Femeii* și cea a *Mângâierii Orfelinelor,* mai multe membre dela *Scutecul* și alții dela *Foaie Verde,* societate de folklor și de cultură pentru tot neamul românesc. Bilanț, ordine de zi, adunare generală, buget, demisie, voturi,— erau cuvintele cari se auzeau din toate cercurile acelea numeroase și vorbărețe, nervoase și preocupate. Erau, în cea mai mare parte femei, doamne din dirigența bucureșteană. Erau și câțiva domni, eleganți' discreți și spirituali. Era profesorul universitar Salveș, venit cu comitetul *Viitorului Latin,* mai era generalul pensionar Proleanu, vechiu feminist și vice-președinte la *Protecția Maternelă,* era Părintele Iloaia, fondator la *Energia Femeii* și *Mângâierea Orfelinelor,* era fudulul bancher Gaston Collenberg dela *Foaie Verde,* dela *Viitorul Latin* și dela *Azilul Bătrânelor,* apoi admirabilul Mitică Gonciu — tânărul distins, poetul și filosoful saloanelor — cel fără de care nici o societate de caritate bucureșteană nu se fonda. Pentru *Viitorul Latin* mai veniseră senatorul Varopol și așa de cunoscutul filantrop naționalist Hagi-Paulov, președinte al marei ligi *Acum ori niciodată.*

Numeroasa adunare aștepta aproape de un ceas pe d-na Mihailidis, a cărei lipsă o scuză, sfios și dulce, nepoată-sa, frageda d-ră Coralie. Titi Niculcea, fostul șef de cabinet și secretar particular al marelui Jean-Grigore Mihailidis — socotit oarecum din ai casei — desfășura orgolios o excesivă activitate de amfitrion

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-a93

Doamnele de faţă erau cele mai alese feţe ale nobleţei bucureştene. În rochiile lor sobre, împovărate de blănuri grele şi cu ochii ascunşi sub voalete dese, elegantele femei semănau ciudat una cu alta. Rumene, deopotrivă de rumene, — albe, deopotrivă de albe, — şi tot atât de asemuitor de frumoase, — iarna femeile seamănă aşa de mult şi sunt aşa de frumoase!, — oaspetele d-nei Mihailidis se împărţiseră în tabere, după specialitatea carităţii. Cele ce ajutau văduvele înconjuraseră gălăgios pe părintele Floaia; cele cu grija orfanilor ascultau pledoaria generalului Proleanu; închinatele lui *Foaie Verde* discutau literatură cu admirabilul Gonciu; cele mai multe, preocupate de marea cauză naţională, cereau în cor informaţii lui Gaston Collenberg. Şi gurile acelea roşii, deopotrivă de roşii, cari puneau la cale acolo atâtea fapte bune, erau totuş singurele puncte — puncte de foc — deosebitoare între micile capete, aşa de asemenea sub adăpostul voalului şi sub îmbrăţişarea blănurilor.

Doar comitetul *Viitorului Latin* continua, în biurou, tainica-i şedinţă. D-na Anne-Marie Ghiţescu, soţia finului diplomat, comunicase ştiri de mare însemnătate.

Viitorul Latin fusese întemeiat la isbucnirea războiului european, din iniţiativa câtorva doamne. Societatea urmărea refacerea sentimentului latin între popoarele moştenitoare ale mamei Rome. Se ţineau, pentru aceasta, conferinţe publice, cari erau atâtea demonstraţii de credinţă latină. Cu asemenea scop şi mulţumită persoanelor de mare ascultare, cari alcătuiau patriotica asociaţie, e uşor de închipuit că *Viitorul Latin* luă în curând însemnătatea unui instrument diplomatic şi politic de mâna întâia, socotit cu grije în cancelariile europene. Prezidată cu demnitate şi hotărîre de d-na Mihailidis, societatea aceasta se făcea din ce în ce adăpostitoarea tutulor conştiinţelor naţionale. Ea era ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1

sită să aibă un rost de cinste în deslegările grave ce se impuneau Patriei, la ora aceea.

Comitetul era întrunit, între altele, şi pentru a numi conferenţiarul de Sâmbăta viitoare. Ştia toată lumea că d-na Mihailidis ţinea să dea cuvântul lui Titi Niculcea, tânăr pentru care onorata prezidentă avea o maternelă purtare-de-grije, fiindcă era copilul sufletesc şi politic al marelui Jean-Grigore Mihailidis şi fiindcă—spunea lumea—era un tânăr foarte potrivit pentru d-ra Coralie, nepoata. Firește, fiecare din distinsele doamne ale patrioticului comitet avea de susţinut câte un conferenţiar, dar înţelegea fiecare că voia preşedintei se va face.

Când sosi d-na Mihailidis, care întârziase fiindcă în trecere dela cimitir spre casă, se oprise câteva minute la legaţia rusă pentru o afacere grabnică, elegantele, strânse în biurou, ascultau cu gurile moţate, o expunere substanţială a profesorului Salveş asupra sterilităţii culturei germanice.

— Cultura teutonă, zicea el potrivindu-şi ochelarii, e închisă, artificială, fără dărnicie, fără parfum, fără daruri germinatoare. E, aş putea spune, inexistentă. Are câteva culmi, e drept. Dar ele sunt aşa de mari şi aşa de puţin germanice, că nu fac parte din patrimoniul teuton.

D-na Mihailidis intra tocmai. Senzaţională, ca străbătu luminos largile saloane.

— Prietine, prietini, iertaţi-mă!

Şi întindea mâinile într'o parte şi alta, cu blândeţe suverană, ca o sărbătorită generoasă.

— Ce delicioasă femee şi ce necuviincios de onestă!, exclamă în urma ei Gaston Collenberg vorbind cu admirabilul Gonciu.

— E o femee superioară, zise Gonciu respectuos.

Ei o vedeau de departe, prin uşile deschise, tocmai în salonul din fund. Linia întinsă, caldă, elastică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1933

a simțurilor, se frâna, se frângea, se oțărâla în zeci de ademeniri ale grației. Brațele lungi cari se mișcau lenes pentru a chema și pentru a îngloti cu aceeași dărnicie mângâioasă, căsuma în aceeași robită a celor trei simțuri, sensatia muzicală.

D-na Mihailidis e și azi, pe drept cuvânt, regina filantropiei bucureștene. Dela ea pornesc toate inițiativele nobile și sub privegherea ei încearcă se așeză unele orânduiri generositățile. Întrunirea ca cea pe care o găsim acum d-na Mihailidis venind acasă, le are ea toate deseori.

— Să mă iertați prietine, să mă iertați prietini, — continuă să se scuze d-na Mihailidis, dintr'un salon în altul. Zâmbea cu toată amărăciunea de dispreț a gurii ei ironice, și vorba îi era dulce.

Stăpâni de taină cu grupurile deosebite cari veniseră oficial să-i ceară consilii, învățase dela marele răposat mijloacele intelectuale de a fi expeditivă. Deci, într'o jumătate de oră, stabili ordinea de zi a adunării generale la *Protecția Maternală*, cercetă bilanțul *Azilului Înlesnătorilor*, dădu părintelui Ioaia aprobarea mai multor cheltuieli viitoare, convenii cu d-na Madeleine Ionescu că e bine să se vândă în mai multe Duminici dearândul pe străzile o «Floare albastră» în folosul *Energiei Femeii*. D-na Mihailidis constată că vânzarea celorlalte flori în ultimele șase luni agonisise pentru societate suma netă de 1851 lei și 25 bani. D-na Ionescu încredință că au fost cheltuieli enorme. Rezolvirea chestiunilor puse de secretara *Soutecului* fu amânată, iar Gaston Collenberg n'avu să spună nimic serios,— ceeace supăra de obiceiu pe bătrâna femeie.

După ce sfârși și cu nevoile *Viitorului Latin*, d-na Mihailidis rugă pe oaspeții ei să ia un aperitiv. Se servi vermut. Generalul Proleanu se aprinse:

— Mă tem, zise el, că cu toate asigurările pe cari ni le aduce d-na Mihailidis, nu vom intră. Guver-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nul conținut să înșele țara. Părerea mea e că nu vom putea face războiu decât prin'o lovitură populară. Am ieșit de mult din armată, dar trăesc într'o legătură nepieritoare cu simțirea armatei: asculați-mă pe mine: soldații una vor, războiul! Vai de guvernul care nu dă armatei războiul la vreme, când îl cere ea!

La cuvintele prea violente ale generalului, d. Hagi-Paulov, președintele societății naționale *Acum ori niciodată*, intervenì:

— Eu cred că războaiele adevărate, cele drepte, cele juste, cele cuminți, cele înțelepte, se fac când crapă ceasul. Ei, eu zic așa: n'a crăpat ceasul, că de-o crăpa nici dracu nu ne mai ține. Și d'aia cred că la primăvară trebue să intrăm numaidecât.

D-l Hagi-Paulov păsirase din lunga lui carieră de Președinte al Senatului, măsura împăciuitoare a vorbei și tocmai pentru liniștea lui neturburată fusese ales conducător al ligii *Acum ori niciodată*.

D-na Mihailidis luă cuvântul cu conștiința cochetă a suveranității ei:

— Domnilor, atâta vă spun: intrăm! Vara viitoare, viaș putea spune și luna, dar nu vă interesează. — vara viitoare intrăm sigur. Toate măsurile sunt luate. E treaba noastră însă să ținem mereu atentă opinia publică. Știți că Nemții cheltuesc bani mulți ca să strice voința țării. Să fim fiecare la postul nostru, vânduții n'au nici un scrupul. Propaganda lor se insinuiază pe toate căile, pe cele mai ascunse ca și pe cele mai brutale. Ia, de pildă, cetii chiar azi dimineață în gazetă că o artistă boșă vrea să dea un concert în București. E. în adevăr, o îndrăzneală! Ce să mai zic când la teatrele de operetă publicul aplaudă încă prostește obscenitatea inspirației vieneze și când la Ateneu programele concertelor sunt pline încă de nume nemțești.

Așa vorbi d-na Mihailidis și rece ei privire albastră tăiă. Urmărindu-i tresărirea repezită a pieptului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Collenberg se depărtă de ea, înfricoşat pare-se, şi şopti la urechea lui Gonciu:

— Iată un piept care n'a palpitat niciodată după legile lui; ce păcat!...

La care admirabilul Gonciu răspunse:

— E o femee superioară.

Cu o fărămitură de sandvich prinsă în lungile lui mustăţi galbene, profesorul Salveş desfăşură o lungă dizertaţie asupra necesităţii ca popoarele să aibă ideale.

— Popoarele lipsite de ideal, zicea el trecându-şi limba printre dinţi, sunt oarbe. Idealul e ochii unei naţii. Naţiile ce nu-l au, trăesc ca cârtiţele sub solul vieţii. Pot zice mai mult: idealul e sensibilitatea poporului, e pipăitul, auzul, văzul, mirosul şi gustul lui! Idealul e simţirea integrală a societăţii. Prin mijlocirea lui, mulţimele au percepţiunea lumii din afară. Pentru aceea, nici activitate, nici artă, nici ştiinţă la popoarele fără ideal! Căci, ca şi simţurile individuale, idealul nu e numai un organ de cunoaştere ci şi unul de creaţiune. Creem când vedem, când auzim, când mirosim; popoarele creează prin simplul fapt că au un ideal. După cum percepţiunea vizuală nu e o aducere a obiectului în conştiinţa ta, ci e o prelungire a ta asupra conturului obiectului, tot aşa existenţa unui ideal naţional nu e numai poftirea a ceva de dincolo de realitate, ci e prelungirea puterii sociale peste barierele realităţii. De aceea cred că poporul român are cel mai mare viitor în Europa, fiindcă e înzestrat cu cel mai mare ideal.

«Domnilor, noi avem nenorocul de a trăi o epocă de realizări; noi realizăm idealul părinţilor noştri.

— Eu vă mărturisesc, interveni micuţa d-nă Ropcea, — şi vorbele îi eşeau sugrumate, aşa de mică îi era gura — vă mărturisesc că sunt foarte idealistă. N'admit căsătoriile din interes, pentru nimic în lume! Dacă nu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

e dragoste la mijloc, la ce-ţi foloseşte averea? Fără un pic de ideal în viaţă nu poţi fi fericit.

Aerul meditativ al capului ei mititel şi svăpăiat se contraria puţin cu voioşia nasului obraznic, dar fu ascultată cu aprobări de asistenţa femenină, nu numai pentru că era soţia celui mai talentat dintre tinerii foşti miniştri, ci şi pentru dulceaţa vorbei ei, uşor peltică.

D-na Mihailidis se retrase într'un colţ cu preşedintele Hagi-Paulov, lucru care bucură foarte mult pe distinsele doamne, fiindcă energica văduvă a marelui bărbat de Stat era o permanentă intimidare. Admirabilul Gonciu, cunoscut ca epicurian, continua discuţia despre ideal cu profesorul Salveş. Gaston Collenberg rămase în mijlocul cocoanelor, stăruind asupra tezei d-nei Ropcea.

— Da, doamnă, sunt şi eu de părere, zicea el, că fără ideal viaţa e o povară. Dar, nu e ideal în afară de dragoste; aş putea zice că dragostea e echivalentă cu idealul. Sunt două cuvinte pentru acelaş lucru.

— Am înţeles, domnule bancher,—intervenì de departe, din colţul ei, d-na Mihailidis — teoria e simplă: înşelaţi-vă bărbaţii, doamnelor, în numele idealului!...

Cocoanele aclamară cu ilaritatea lor sgomotoasă intervenţia răutăcioasă a respectatei văduve. El zise surâzând acru:

— Pentru aceasta, doamnă, nu trebue principii generale şi nici apeluri publice, şi tocmai de aceea e aşa de frumos!

— Fereşte-te atunci, domnule Collenberg, să nu strici frumuseţea lucrului, filozofând prea mult, adăogă d-na Mihailidis întorcându-se iară spre d. Hagi-Paulov.

Bancherul, necăjit, continuă să glumească, fără vlagă, cu celelalte doamne. El n'o putea suferì. Cinstea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi inteligenţa frumoasei văduve i se păreau irezistibilului milionar o agresiune veşnică împotrivă-i.

Se făcuseră orele aproape două, când aleasa adunare se împrăştiă. Doamnele se suiră grăbite în automobilele lor, ajutate de domnii galanţi. Numai Titi Niculcea rămase la masă la d-na Mihailidis.

— Va să zică, Sâmbăta viitoare vorbeşte Titi Niculcea, zise mititica d-nă Ropcea tovarăşului ei de automobil, Gaston Collenberg, în vreme ce maşina îşi lua sborul dealungul şoselii Kiseleff.

Vecinul o privi lung şi nu răspunse.

— De ce nu vorbeşti? întrebă ea.

— Ţi-aşi mâncà buzele, buzele gustoase!

— Taci că te vede cineva, şopti ea, roşindu-se şi uitându-se cu spaimă de o parte şi alta a şoselii, pustie la ora aceea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1934

III

Colaboratorii d-nei Mihailidis

D-na Mihailidis avea o dimineaţă urâtă. «Universul» vestea că ministrul instrucţiunii publice e hotărît să reformeze legea învăţământului, la care lucrase atâţia ani marele Mihailidis şi ea însăş. Îşi lăsă capul pe rezemătoarea înaltă a fotoliului şi privi îndelung la portretul care acoperea un sfert din păretele dinainte-i. Era în «odaia de dimineaţă», cum se numea la vilă încăperea albă în care respectata văduvă obişnuia să ia cafeaua şi să citească ziarele. Portretul înfăţişa chipul rotund şi cutezător al lui Jean-Grigore Mihailidis. Ea îl privi mult, cu o atenţie goală dar îndârjită. Buzele-i drepte, calme şi uşor întredeschise într'o obosită atitudine de dispreţ, tremurară la atingerea unui gând care trecu peste rumenul lor, fără a le cere o vorbă. Privirile, a căror limpezime rece nu izbutea să se ascundă deajuns sub posomorârea frunţii, îşi descopereau în această fixitate, raritatea frumuseţii lor hipocrite. Şi par'că şi portretul se uimi de îndrăzneala privirilor ce-şi spuneau aşa de hotărît frumuseţea. D-na Mihailidis roşi de o suferinţă vagă, aproape caldă. Şi din nimic, neînţeles şi stupid, două lacrămi mari — cele dintâi — căzură în faţa portretului pe care nu-l salută, în fiecare dimineaţă, decât respectul pioasei văduve. D-na Mihailidis simţi aceste două lacrimi desprinzându-se, dureros şi voluptuos, din adâncuri nebănuite. D-na Mihailidis nu înţelegea de ce plânge, dar i se părea că un suflet străin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
digitalatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a ridicat într'însa şi că sufletul acesta doare. Schimbarea legii învăţământului căşunase straniu o furtună rea sub stratul gândurilor, şi înţelesul d-nei Mihailidis nu putea prinde nimic. Ea îşi zise (căci era o femee care filozofă):

— Ce ilogice, ce anarhice sunt stările sufletului Ce puţin la îndemâna noastră sunt legăturile dintre ele! Cum mi-aş putea deslusi această jale prostească?

Cu atenţia limpezită de cele două lacrimi şi de meditaţie, ea privi mai tare la chipul din faţă-i, mânată de o curiositate ciudată. Pentru întâia oară în dimineaţa aceasta de Decembrie, când primii fulgi sburdau în jurul crengilor golaşe, ca nişte avantgarde voioase în pustiul unei cetăţi părăsite, energica văduvă a marelui Mihailidis se văzu bântuită de preocupări ce-i depăşeau auto-analiza.

Privi cu băgare de seamă chipul rotund şi îndrăzneţ din rama aurită. Căută să-i verifice asemănarea cu amintirile ei proprii, dar nu izbuti să desfacă nimic din amintire. Deci se simţi mirată d-na Mihailidis când par'că descoperi, atunci, că marele om purta mustaţa tunsă, era chel şi cu ochelari... Nimic din chipul acesta, aşa de asemuitor totuş cu soţul ei, şi nimic din amănuntele cari construiau sinceritatea acestui portret, nu-i aminteau de marele om, de tovarăşul onest, de obiectul—fără margini — al doliului ei continuu. Trăise cândvà lângă un asemenea bărbat? Par'că nu cunoscuse niciodată pe omul cu mustaţa tunsă, cu ochelari şi chel, deşi erà aidoma soţul ei... De patru ani de când îl pierduse, şi-i cinsteà mereu suvenirea, ea nu-şi chemase niciodată înfăţişarea fizică a celui dus. Inchinase ceva mai mult şi mai puţin decât o existenţă stinsă. Salutase zilnic cu tot respectul ei o imagină ce nu-i era trebuinţă să fie definită. Astfel fusese, de altminteri, toată viaţa sufletească a d-nei Mihailidis: o continuitate omogenă de situaţii fără contururi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1904-1932

D-na Mihailidis cercetă tot mai tristă portretul care era totuş Jean-Grigore Mihailidis, deşi nu-l găsea în părerea-de-rău — unde-şi închipuia ea că-l ţine întreg—; băgă de seamă că omul în tovărăşia căruia trăise douăzeci de ani, cu credinţă şi mândrie, fusese un bărbat frumos...

Intoarse capul, mustrată. Duşmănoasă pe portretul care nu slujise până atunci decât ca o sfântă podoabă a odăii şi care jignea acum cu o materializare brutală obiectul veneraţiei ei, d-na Mihailidis se ridică răstit. Veni în faţa ferestrei.

Începuse să ningă. Fulgi mari îşi repezeau — ca nişte intenţii brutale — nimicnicia lor cochetă peste pământul care se întuneca la surâsul albului lor ameninţător. Şi-i îngheţa pământul, victorios încă. O adevărată luptă se desfăşura înaintea ferestrei sub adăpostirea căreia d-na Mihailidis primea din neştiut întâile gânduri triste peste tristeţa aşezată a neamintirei ei. O bătălie, uriaşe şi tragică, se da în frământarea mută a acestei dimineţi. Pământul se învoinicea, se încorda sub strângerea unei îmbrăţişări de moarte. Şi peste groaza lui jucau bucurii nevăzute, cădeau chiote ascunse. Era ca un un asasinat uriaş şi vesel în dimineaţa aceea de Decembrie.

Fulgii din ce în ce mai îndesiţi loveau tot mai stăruitor docilitatea mânioasă a straturilor grădinei. Şi se topeau, înghiţiţi, ca scântei în întunerec. Ici-colo, câte unul isbutea să se păstreze pe o ramură, obosită de luptă. Repede, altul îi se aşeză alături şi într'un minut victima era înăbuşită. Grădina întreagă se supuse, deodată, cu supunerea bruscă a ultimei încordări. Intărit de bucuria izbânzii, atacul se porni şi mai furios. Goniţi unul de altul, întrecându-se, îmbrăţişându-se, îmbrâncindu-se — ţipând par'că — solii albi ai odihnei se uniră, se urziră într'o pânză imensă, deasă, care cădea, cădea într'una, neisprăvit, în cute dese — peste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grădină, peste orașul întreg, peste toată zarea. Intr'un sfert de ceas, totul era alb, așa de alb și de nesfârșit că tot albul cerurilor cădea fărămițat, desființat peste lumea în pieire.

D-na Mihailidis însufleți privelișteа cu proaspătul închipuirii ei curățite. I se păru că ninsoarea îi cășunase gândurile cari i se oglindeau de departe și piereau de îndată ce i-se lăsau în conștiință — ca frunzele pe luciul apei, când cad. D-na Mihailidis se gândi melancolică la vârsta când prima zi de iarnă era sărbătoarea cea mai mare. Se întrebă înciudată și cu voia de a-și da o preocupare străină, de ce primesc copiii mai bucuros întâia zi de iarnă ca întâia zi de primăvară. Dar, din nou, simți cele două lacrămi rupându-i-se din adâncuri... Își căută batista când o servitoare veni să anunțe pe d. Gonciu.

Deabia intrat, admirabilul Gonciu avù să răspundă întrebării d-nei Mihailidis:

— De ce sunt copiii mai veseli iarna, ca vara? Gonciu răspunse îndată:

— Vedeți, doamnă, bucuria e fenomenul psichologic cel mai complex. Vorbesc, desigur, de bucuria care n'are la bază numaidecât o satisfacție fiziologică, fiindcă aceea e ușor de deslușit; consider bucuriile acelea inutile cari constituesc cea mai bună parte a vieții... De acelea, cred, că vă preocupați și d-v.

Gonciu era cunoscut ca filozof în lumea bună; d-na Mihailidis nu înțelegea nimic dar îi plăcù să-l asculte cu atenție. El continua:

— Bucuria așa zisă inutilă, doamnă, e totdeauna un fenomen de contrast. Intâmplările fizice sau morale cari contrazic tainic esența existenții noastre, dar sunt biruite, ne dau bucuriile acelea vagi, fără sursă, de cari mai ales copiii sunt dăruiți. Iarna, doamnă, iarna este contradicția existenții, e dominația morții. Și de aceea frageda existență a copilului tresare în chihote de bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curie când, dela fereastra odăii calde sau sub adăpostul hainei groase, poate privi sau trece în acest imperiu al morții! E un fenomen de contradicție, doamnă, pe care oamenii maturi nu-l mai au. Noi îl avem primăvara... Atunci, moartea care crește în noi cu fiecare an, ne căşunează bucurii când viața cea proaspătă țâşneşte din fiecare ramură, din fiecare piatră spălată de soarele nou...

«Vai! doamnă, vedeți ce tragică e în fond bucuria omului! Da, doamna mea, bucuria e un salut cu care instinctul salută pericolul ce trece pe lângă noi!

D-na Mihailidis privea pe Gonciu cu atât mai multă admirație, cu cât înțelegea mai puțin. El continuă:

— Şi cu toate astea, doamnă, asta e tot ce ne dă viața mai bun! Bucuriile pe cari ni le facem noi mâncând bine, lenevindu-ne, iubind, sunt doar preparații pentru marile, singurele bucurii: cele inconştiente. Mâncând bine, lenevindu-ne, iubind, ne pregătim trupul pentru o bună întâmpinare a miilor de pericole ce străbatem cu fiecare secundă. Şi cu cât biruim mai multe, cu atât suntem mai fericiți. Pentrucă, în definitiv, multe din aceste pericole invizibile ne calcă şi ne lasă în suflete urme. Din cauza lor suntem triști, îmbătrânim, murim... Nu vremea ne îmbătrâneşte şi ne ucide; — ce înrîurire ar putea să aibă vremea asupra noastră, vremea care nu e nimic, vremea care e *în mine* şi *nu eu în ea?* Îmbătrânim, murim, fiindcă nu suntem încă în stare să biruim toate forțele oculte cari se bat nevăzut, în fiecare clipă, cu existența noastră...

«Aşa, doamna mea! Şi pentru aceea, marea înțelepciune a virtuții epicuriene e singura morală cu adevărat omenească şi sublimă. Să ne pregătim trupul şi sufletul cu destulă seninătate ca să biruim neomenescul din noi şi să străbatem biruitori nevăzutul...

D-na Mihailidis se gândea în timpul acesta cu necaz că tânărul care gândeşte aşa de adânc şi vorbeşte aşa de frumos stă departe de o activitate socială ce ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cimec.ro/Literatura/dr/1901-1932

binefăcătoare pentru multă lume. D-na Mihailidis îl întrebă cu admirație:

— Ei, când ne dai volumul de poezii?

— În ziua când voiu fi mulțumit măcar de o strofă...

— Cum o să-i zică volumului?

— «Psalmii negri».

— Frumos!

Vorbiră apoi despre moda cea nouă a rochiei lungi și largi, despre ultimele noutăți din teatru, despre întâmplările mondene din urmă.

Căci, era acest Gonciu tânărul cel mai prețuit al saloanelor bucureștene pentru maniera, pentru știința, pentru spiritul și discreția purtărilor lui. Era de aproape douăzeci de ani „tânărul distins" al tutulor ceaiurilor nobile și prânzurilor bogate. Măsura cuvântului, țărmuirea glumei, respectul adânc pentru toată lumea, asprimea atitudinei și smocul de păr alb care pătă cu o deosebire impunătoare buclele-i negre și grele, l'au pus în afară de iscodirile neapărate ale lumii. Și, nimeni nu s'a întrebat vreodată de unde vine d. Gonciu, al cui e, ce slujbă are, cu ce trăește, unde stă. Nu s'a întrebat fiindcă d. Gonciu n'a supărat pe nimeni. Respectul universal al distinsului tânăr era, dimpotrivă, sprijinul tutulor vanităților și supusul tutulor lăcomiților după stimă. Nu lipsea dela nicio întrunire a nobleții bucureștene. De douăzeci de ani, de când împlinea, cu atâta eminență, funcția de tânăr distins, nimeni nu văzuse pe Gonciu supărat sau nerăbdător. N'a cerut niciodată nimănui nimic; n'a făcut curte niciunei cocoane. Mereu mulțumit, de o mulțumire sobră, într'una liniștit și neîngrijat, el era o înfățișare deplină, o imagină mecanizată — o invenție a protocolului și a etichetei. Lui i se supuneau problemele cele mai grele de jurisprudență mondenă. Bunăoară: cum mânânci un rac? cum apuci sparanghelul? Iar în chestia sorbirii stridiilor se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Transilvania, anul/vol. 1931-1932

admisese de mult teoria lui Gonciu. Lui te adresai deaşijderea când nu ştiai portul unei decoraţiuni rare. El te învăţa titlurile reale şi armurile marilor case nobiliare ale Europei. Şi ştia, apoi, de toate, admirabilul Gonciu! Toate ramurile ştiinţei şi ale artei le străbătea calm elocvenţa lui paradoxală, furişată. Şi avea teoriile lui personale. In filosofie era epicurian, în fizică era repauzist — admitea repauzul ca stare esenţială a materiei —; în chimie era unitarist, adică pornea de la mono-elementul primar şi stabilea doar o diferenţiere ulterioară selecţionistă a substanţei; în poezie era, firește, simbolist; iar în pictură susţinea totalismul primitivist cu simplificarea culorii şi reducerea totului la impresiuni de alb (= viaţa) şi negru (= inertul). Şi această activitate intelectuală, aşa de diversă, care se cheltuiă în sute de discursuri zilnice, nu era turburată de nicio dorinţă. Dou aspiraţii, aşa de îndepărtate şi de directe că şi-le pierdea în sine-şi, grăbeau câteodată gândurile nemărturisite ale admirabilului Gonciu: să cucerească comandoria unei decoraţii şi să ajungă membru la Jockey-Club.

D-na Madeleine Ionescu era cea mai harnică dintre colaboratoarele d-nei Mihailidis în marea operă de alinare a suferinţelor cu care îşi cinstea viaţa. D-na Madeleine Ionescu, fiică de «oameni bine» şi măritată fără mult noroc cu un tip nostim fără avere şi fără profesie, se dăduse cu totul caritătii — în aşa fel că vecinii dumneaei, burghezi invidioşi, îi deplângeau în gura mare soarta celor doi copii nevârstnici cari umblau toată ziulica goi şi păduchioşi. E foarte adevărat că d-na Madeleine Ionescu nu era decât noaptea acasă, iar dânsul, d-nul Ionescu, dejuna de obiceiu în oraş şi «nu intra» decât după miezul nopţii.

În schimb, ce s'ar fi făcut toată acea minunată operă de priveghere socială, cu care se învrednicea atunci elita Capitalei, fără ajutorul neobosit al d-nei Ma-

Muzeul Digital al Romanilor Romanese
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deleine Ionescu? Fiindcă ea era temeiul, pe umerii ei — şi nu erau prea urâţi umerii ei — se lăsa tot greul nobilelor întreprinderi. Ei i se încredinţau în special cele mai neplăcute din muncile caritabile: organizarea serbărilor şi administrarea veniturilor. Era, fără îndoială, o îndeletnicire, care îi lua toată ziua. De dimineaţa până noaptea târziu, d-na Madeleine Ionescu n'avea un minut de odihnă. Era într'o permanentă goană. O întâlneai totdeauna grăbită. Îţi vorbea totdeauna cu respiraţia întretăiată. Avea mereu o întrunire dela care întârziase. Era o treabă grabnică care o aştepta. Durdulie şi voioasă, vorbăreaţă şi blândă, d-na Madeleine Ionescu n'ar fi fost urâtă dacă n'ar fi fost într'una aşa de grăbită; — o femeie prea grăbită pierde jumătate din feminitatea ei! Dezinteresarea aceasta a d-nei Ionescu era recunoscător preţuită în lumea bună; doar vecinii, burghezi bârfitori, se întrebau din ce venituri se întreţine familia Ionescu şi în special d-nul Ionescu care nu prea câştiga la club.

Intrând, d-na Madeleine Ionescu expuse grabnic planul de vânzare al *Florii albastre* în folosul *Energiei Femeii.*

— Te-am chemat şi pe d-ta şi pe d-nul Gonciu, zise d-na Mihailidis, pentru altceva. Vreau să fac un program deosebit pentru şedinţa *Viitorului Latin* în care o să vorbească Titi Niculcea. Ce idee aveţi?

D-na Madeleine Ionescu avea, în adevăr, foarte multe idei. Ea le slobozi deodată într'un iureş de fraze, care nu mai îngăduia nici o ripostă şi nici o adăogire.

Gonciu, respectuos cu toate ideile, aproba tăcut. D-na Mihailidis avu o propunere:

— Ce-ar fi dacă ar declama Ilcana, «Marseillaise»-a!

— Ar fi minunat, ar fi senzaţional!, zise Gonciu.

D-na Madeleine Ionescu râse stins, cu o tainică ştiinţă.

— De ce râzi? întrebă d-na Mihailidis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Ionescu, după o pauză meşteşugită, zise mulţumită că poate da o noutate uimitoare:

— Cum? nu ştiţi nimic? Ileana, drăguţa noastră Ileana, a trecut cu Boşii...

— Ce vorbeşti? Imposibil!...

— Da, hotărît, alaltăeri a fost la ceai la M-me Mischianu.

— Cum se poate?

Ochii albaştri şi reci ai d-nei Mihailidis, sfâşiau imagini grozave, pironiţi într'un colţ al odăii. D-na Madeleine Ionescu, mulţumită de succesul noutăţii ei, continuă:

— Era acolo toată legaţia germană. Era prinţul Walendorf...

D-na Madeleine Ionescu clipi din ochi şi se roşi de ştirea pe care n'o putea spune. D-na Mihailidis stărui:

— Ileana!, să facă Ileana una ca asta? Vai! ce ruşine! De ce?, de ce?...

— Se zice, explică D-na Madeleine Ionescu, că Ileana nu este aşa de vinovată. Bărbatul său a îndemnat'o... El are o afacere cu un transit în Bulgaria.... Ileana îi e numai o avantgardă în manevra lui păcătoasă către legaţiile nemţeşti...

— Ce infamie!, ţipă d-na Mihailidis. Ce decădere! Ce grozăvie! Ce zici, d-le Gonciu?

Gonciu n'avea niciodată păreri în chestiile prea aprinse. Dar, naţionalist hotărît, el răspunse:

— Priveliştele acestea, doamnă, sunt cele mai dureroase din toate câte pot aţâţă revolta unui om drept. Decăderea morală e negreşit cel mai brutal dintre atentatele împotriva frumuseţii — împotriva frumuseţii care e unica demnitate omenească. A avea un ideal, a crede în ceva, a ţine o linie dreaptă în viaţă, nu sunt atitudini de folosinţă imanentă. Nu, doamnă! Sunt podoabe omeneşti. Sunt găteli. E frumos să le ai! A-ţi tunde părul, a purta haine, a te pudrà, nu sunt utilităţ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru societate şi nici nevoi inexorabile ale făpturii umane. Dar e frumos! A crede, a aveà principii, a-ţi fixà un caracter moral, nu are altă însemnătate. E frumos!

«Da, doamnele mele, frumuseţea e singurul lucru uman, fiindcă frumuseţea omenească e frumuseţea omului — e ceeace omul şi-a adaos sieşi peste tiparul monoton al firii. Şi frumuseţea morală este ca şi cea fizică; sunt amândouă o găteală ce nu poate lipsì decât celor ce se simt prea solidari cu mama amebă inițială.

«De aceea, doamnelor, mă revolt în faţa decăderii morale tot aşa cum mă revoltă decăderea fizică. Un om fără principii ca şi un om cu mâinile murdare, îmi dau aceeaşi sensaţie de desgust....

— A! mă voiu răzbunà împotriva Ileanei! vestì înspăimântătoare d-na Mihailidis.

— Fiţi iertătoare. d-nă!, zise paşnic Gonciu!

— Nicio cruţare, d-le Gonciu; nicio cruţare!...

Plecară în aceeaş trăsură, Gonciu şi d-na Madeleine Ionescu. Distinsul tânăr, într'un pardesiu elegant dar care-şi mărturisea numele prea categoric, îşi continuà teoria la urechea d-nei Ionescu, pierdută în blăni.

Ningea într'una.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Războiul celor două ceaiuri

Ceaiul d-nei Mihailidis fusese cel mai onorat de căutarea lumei bune. A fi poftitul de Joi al saloanelor Mihailidis era un titlu de aristocraţie pentru dobândirea căruia oftau ambiţioşii vremei. A putea spune la Capşa: «mâine sunt la ceai la M-me Mihailidis», sau: «ieri am fost la ceai la M-me Mihailidis», însemna să-ţi asiguri un prestigiu sdrobitor şi să turburi dorinţele adânci ale atâtor tineri cu aspiraţii. Joia d-nei Mihailidis stăpânea toată săptămâna. După-amiaza aceasta, izbutea să adune tot Bucureştii nobil. Oameni cari se ocoleau, se duşmăneau sau se nesocoteau, se întâlneau totuş în saloanele d-nei Mihailidis — ca într'un templu la uşa căruia cad barierile nepotrivirilor. A lipsi, erà o adevărată abdicare dela privilegiile morale ale distincţiunii. Acolo veneau miniştrii şi foştii miniştrii; se întâlneau diplomaţii. Acolò îşi dau mâna duşmani politici neîmpăcaţi şi-şi surâdeau cocoanele cari se dispreţuiau. Se controlau ultimele creaţii ale modei; se deslegau toate tainele politicei. Joia d-nei Mihailidis a hotărît de soarta multor ministere şi nu puţine cariere strălucite au obârşit de acolo.

Atât de mare era rostul social al acestui salon şi atât de puternic stăpânea el spiritul public, că ceaiul d-nei Mihailidis deveni în curând *Ceaiul*, pur şi simplu. «A merge la *Ceaiu*» — pronunţat par'că cu literă mare — însemna a-ţi exercita un drept, o sacră prerogativă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Întrunirea aceasta de Joi luă în curând proporţia unei instituţiuni de ordine naţională.

Cinstea de a fi părtaş la ea se câştiga cu o greutate care amărà şi pe cei mai răbdători. Mulţi «băeţi bine» cari erau mereu la Capşa şi nu lipseau de la Curse, sufereau totuş nedreptatea de a nu fi încă încoronaţi cu ademenitoarea invitaţie. Dobândirea ei căşuna o bucurie, pe care nicio altă selecţie n'o putea dărui vreunei ambiţiuni.

Nobleţea Capitalei care n'are nici un mijloc de blazonare afară de automobil şi nici un refugiu afară de desgustul ei pentru mitocani, găsise în ceaiul de Joi al d-nei Mihailidis putinţa unei adevărate academii de aristocraţie. Aşa, chiar cei cărora nu le plăcea protocolul prea anevoios al gloriosului ceaiu, veneau totuş cu supunere la această verificare săptămânală a nobleţii bucureştene. Cât era de îngrădită primirea, o învederà nenorocirea unui ministru care, din cauza insuficienţii căsniciei, n'a fost chemat niciodată, — era însurat cu o învăţătoare! — Se vorbea zilnic de divorţul neapărat al bietului ministru.

De la izbucnirea războiului european, salonul d-nei Mihailidis, care era — cum spunea ea, cochetă — o republică neutră a mândriei, fusese părăsit de diplomaţii imperiilor centrale. Aceştia şi partizanii lor trecuseră în massă la ceaiul de Vineri al d-nei Angèle Mischianu, născută princesă Baroni, — nepoată a lui Taleyrand şi totuş filogermană fulminantă.

Sciziunea aceasta a aristocraţiei bucureştene folosise tinerelor ambiţii dela Capşa, cari — aşteptând de prea multă vreme zădarnic invitaţia ispititoare de Joi — afirmară simpatiile lor pentru Germania şi începură să opereze spre Vinerea d-nei Angèle Mischianu, născută princesă Baroni. Uşile salonului d-nei Mischianu se deschiseră larg tutulor. Şi filogermani, necunoscuţi până atunci, apărură numeroşi. Ceaiul cel nou înfăţişà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ademeniri deosebite. Cum legațiile imperiilor centrale aveau mai mulți principi, conți și baroni, salonul d-nei Mischianu era mai bine împodobit. Dincolo, la ceaiul d-nei Mihailidis, nu întâlneai decât simpli «Monsieur», fiindcă legațiile Antantei erau burgheze.

E ușor de înțeles, deci, cu ce mândrie strivitoare puteau spune filogermanii la Capșa:

— Discutam ascară cu prințul von Rendenhold und Hallenstein...

Sau:

— Pe când jucam bridge cu contele Milonthal....

Și filogermanii exploatau, ucigător pentru francofili, aceste relații pe cari le oferea salonul d-nei Angèle Mischianu, născută princesă Baroni.

Fruntașii antantiști, scrutând pericolele unei astfel de situații, informau Parisul și cereau, pentru cauza comună, să se trimeată de-acolo, câțiva marchizi. Și cum transportul de marchizi întârzia să sosească, strălucirea salonului filogerman începuse să fie o ispită tot mai biruitoare. Greu putea să se împotrivească o coconiță francofilă când o germanofilă îi zicea:

— Știi că e cineva tare amorezat de d-ta....

— Cine?

— Baronul von Zimmerwald und Haller-Bollendorf!...

Oricât de francofilă era cocoana, care se știa curtată doar de Monsieur Jean Durand, pur și simplu, rămânea plăcut impresionată la gândul că e admirată de un diplomat cu un nume așa de lung. Una câte una, cochetele patrioate ale vremei se desprindeau de la idealul național și căděau în vrajele distincțiunei ceaiului de Vineri. În curând era moda mare să fii filogermană, — «prea e toată lumea francofilă», ziceau frumoasele. Iar, când grâul se îngrămădi în hambare și când aurul german se revărsă, ca o ploaie rece, peste idealismul fierbinte al epocei, salonul d-nei Mis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

chianu nu mai ajunse să primească toate convingerile neutraliste cari îl omagiau şi-l căutau.

Ceaiul francofil de Joi al d-nei Sofia Mihailidis, văduva marelui patriot şi om de Stat, începu, cu ceaiul germanofil de Vineri al d-nei Angèle Mischianu, născută princesă Baroni — nepoată a lui Taleyrand — un războiu crâncen! Patima politică împinse curând alesele adunări la mijlociri vulgare. Spionajul şi clevetirea reciprocă intrară uşor în armele de războire ale celor două saloane. Oaspeţii ceaiului de Joi învinuiau pe cei ai ceaiului de Vineri că vând interesele ţării pentru înlesniri de meschină pricopseală. Se citau contrabande grase plănuite chiar în cochetele saloane ale d-nei Mischianu! Câte milioane nemţeşti, spuneau ei, s'au împărţit acolo, la «ceaiul boş», între două flirturi diplomatice!

La rându-le, boerii ceaiului de Vineri ştiau şi ei multe despre credincioşii celui de Joi. Spuneau musafirii d-nei Mischianu, născută princesă Baroni, că «dincolo» sunt diplomaţi cari fac prinsori, dinainte pierdute, pe câte un colier de perle. Se pomenea numele unei dulci francofile care fusese invitată de un polcovnic circazian în trecere, să facă cu el un joc de cărţi necunoscut şi ciudat, pe care de altfel nu-l ştia decât el. Doamna n'a înţeles cum se joacă, — destul numai că fugosul circazian cerând să vadă cartea gingaşei jucătoare, i-a strigat bucuros: «aţi câştigat 20.000 de ruble»; a scos apoi portofelul şi a plătit. Frumoasa francofilă a pus banii în geantă, declarând că are noroc.... Aşa spuneau clevetitorii din salonul germanofil.

Astfel se hărţuia nobleţea deopotrivă de patriotică a Capitalei, în vremea aceea. Nu odată, oamenii ceaiului de Joi şi cei ai ceaiului de Vineri se ciocniră cu spiritul şi cu pumnii în incinta lui Capşa.

Într'un timp, guvernul se găsi, el-însuş, în mare încurcătură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când salonul d-nei Mihallidis aduna pe toată lumea fără deosebire de principii, miniștrii își făceau lesne datoria de a fi față. Dar, acum, după instituirea ceaiului de Vineri al d-nei Angèle Mischianu, o problemă apăsătoare se punea guvernului.

A întrerupe frecventarea ceaiului de Joi, însemna o solidarizare dosită cu politica ceaiului de Vineri. D-na Mihailidis amenința cu demonstrațiile Antantei în cazul când guvernul ar părăsi legăturile cu salonul d-sale.

Pe de altă parte, d-na Angèle Mischianu, femee de o energie violentă, aduse la urechea primului-ministru nemulțumirea puterilor centrale dacă membrii cabinetului stăruesc să ia parte la ceaiul d-nei Mihailidis.

Legațiile intrară și ele în discuția acestei grave chestiuni. Fiecare înfățișă ministerului nostru al afacerilor străine, punctul ei de vedere. Se telegrafiă la Paris ca și la Berlin. Cancelariile respective trimiseră instrucțiuni energice înfățișătorilor lor din București.

Guvernul, copleșit, fu la un pas de cădere. Se și vorbi, firește, de un minister de generali, panaceul tuturor crizelor. Dar, fiindcă pe atunci generalii erau desbinați, unii fiind pentru înlocuirea săbiei cu baioneta, iar alții cerând menținerea săbiei, se alese ca mai acceptabilă soluția unui guvern de episcopi, sub președinția Mitropolitului Primat, cu arhierei ca secretari generali și cu protopopi ca prefecți.

Criza fu lungă. Intervenționiștii pretindeau că e momentul ca guvernul să se hotărască pentru ceaiul de Joi și să declare războiu puterilor centrale; partidele neutraliste afirmau că e o datorie de lealitate internațională ca politica României să se desfacă de ceaiul acesta.

Ce era de făcut? Două zile mai despărțeau țara de Joia aleasă ca decisivă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Guvernul își da bine seama: a nu se duce la întrunirea săptămânală a d-nei Mihailidis, însemnă o aţâţare a Antantei; a se duce, însemnă războiul declarat cu puterile centrale!

Deci, Marţi seara primul-ministru a mers personal acasă la d-na Mihailidis şi a rugat'o să nu primească în Joia viitoare. După o lungă conferinţă, în care şeful guvernului a dat ilustrei femei, anume ştiri asigurătoare, d-na Mihailidis consimţi să apară în ziare că «din cauza unei indispoziţii, hebdomadara reuniune se amână». Guvernul avu, astfel, încă o săptămână de deliberare.

După laborioase cercetări, analize şi convorbiri, miniştrii găsiră, însfârşit, marea, mântuitoarea soluţie! Ea uimi toate cancelariile europene prin iscusinţa ei.

Iată soluţia care salvă neutralitatea ţărei în cel mai greu moment: se hotărî participarea la ceaiul de Joi şi frecventarea cu aceiaşi bunăvoinţă a ceaiului de Vineri.

Înţelepciunea guvernului ieşea victorioasă şi din această trudnică încercare.

* * *

Şi aşa, cele două saloane cari împărţeau în tabere duşmane Bucureştii elegant şi patriot, îşi putură continua activitatea cu o egală îndreptăţire a oficialităţii — spre cel mai mare bine al ţării.

Ceaiul d-nei Mihailidis din prima Joi a lui Decembre, era aşteptat de toţi obişnuiţii lui cu mai multă nerăbdare, fiindcă un nou amiral rus apăruse în diplomaţia Antantei.

Ceaiul se desfăşura între orele 5 şi 8. D-na Mihailidis îşi aştepta acum oaspeţii în marea sală de muzică.

Vila în care d-na Mihailidis trăise cu marele ei soţ toată viaţa lor de după revoluţia din stradă Enei,— d-na Mihailidis îşi împărţea viaţa după întâmplările de seamă ale politicii Regatului — e cea mai încăpătoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și cea mai strigător avută din toate monumentele pricopselii cari strâng dintr'o parte și alta, ca două mărgeniri de dușmănie, șoseaua Kiseleff. Tot gustul arhitectural, în deobște prețuit, al neuitatului om de Stat, se sleise în supravegherea acestei construcții menite să realizeze geniul deplin al stilului românesc. Afară de ferestrele mici și inegale, de brâul care încingea inutil clădirea și de neapărata culă împodobită cu ghiveciuri atârnate, vila Mihailidis cuprinde, în corpul ei, și o bisericuță. Micul și sfântul adaos arhitectural se cocoșează sub povara crucei greoaie de lemn și sub umilința stufului de pe coperiș. De jur-împrejurul acestei capele — zidită după modelul bisericii din Mălăești, leagănul vechei familii românești a Mihailidisiștilor — sunt zugrăviți sfinți cu capete strâmbe și blânde, cărora meșteșugul pictorului le-a dat înfățișarea unei falnice vechimi. Corpul principal al clădirei, uriaș și glumeț lângă înghemuirea *basilicei* — așa îi zicea marele Jean-Grigore Mihailidis — se prelungește dealungul șoselii Kiseleff într'o întinsă terasă ce adună laolaltă eleganțe moderniste cu pitorescul vechiului ceardac românesc. Intrarea, care în grijea de a nu se știrbi certitudinea stilului, e tăiată cu o savantă sgârcenie, se furișează zdrobită de proporțiile clădirei, în partea de Miază-Noapte. Un gard de ulucă înaltă, cu coperiș, înconjură vila.

D-na Mihailidis așteptă, minunată sub aureola părului ei pudrat. Era frumoasă și albă în rochea simplă de moar negru, neîmpodobită decât de bâlbătaia unei grămezi barbare de rubine, prinsă la cingătoare, în chip de buchet, pe niște ramuri subțiri de aur — ca o floare drăcească, otrăvită. E o artistă a veștmântului femeea aceasta prea rece totuș și nepreocupată să placă. Și avea atunci, mai mult ca acum, marele geniu al gătelii; cochetă dintr'o pornire care nu căută mijloacele și nu bruscă firescul, d-na Mihailidis era dăruită cu dragostea

simplității și cu farmecul discret al amănuntului. Suveranitatea d-nei Mihailidis în societatea bucureșteană se datorează atât inteligenții și cinstei ei obositoare, cât și rochiilor ei neîntrecute.

Așteptându-și musafirii, ea se gândea atunci la știrile pe cari i le adusese d-na Madeleine Ionescu, dimineața. Eră revoltător: ceaiul filogerman urzise împotriva d-nei Mihailidis o calomnie odioasă. Era vorba de o intervenție a energicei văduve pentru a se trimite vr'o 200 de vagoane cu grâu fraților noștri din Ardeal prin intermediul unui martir, asupra căruia gurile mizerabile furișau o poveste nerespectuoasă. D-na Mihailidis căuta, liniștită, răzbunare — în sineși; lângă ea frageda d-ra Coralie, plictisit gătită, aștepta silnică, răsfoind o carte în care nu vedea nimic.

Cel dintâiu musafir fu d-nul Gaston Collenberg, — bancherul celor șapte amante, cum i se zicea. Înalt, convins și fudul, bancherul intră cu încetineală în marea sală de muzică ce se desfăcea imediat în dreapta entréeului. D-na Mihailidis îl chemă cu mâna lângă ea, pe canapea.

Bine îmbrăcat și manifest hrănit, Gaston Collenberg n'avea firesc în eleganța lui, prea mărturisită, decât plecăciunile. În încordarea șirii spinării, cu care salută, aproape ironic, pe d-na Mihailidis, mândrul bancher denunță fără vrere o iscusință fiziologică, intens selecționată de lupta izbânditoare a atâtor strămoși batjocoriți. Ras, cu părul blond, cu liniile feței drepte și împreunate în unghiuri puternice, privirea lungă și batjocoritoare, lenevos, Gaston Collenberg n'avea nimic din însușirile fizice ale rasei lui decât atitudinea excesiv atentă și inteligența gurii. Lumea politică îl aprețuia pentru exactitatea vederilor lui, pentru dărnicia și discreția lui. Deși tânăr, cel puțin trei miniștri de finanțe învățaseră dela el ce le trebuia. Nu se amesteca pe față în politică. Dar, intra fără să se anunțe în cabinetul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oricărui ministru şi nu era lege de ordine economică străină de inspiraţiile şi de cuvântul lui, tainic. Cine nu ştia, bunăoară, că ultimul proect de lege al monopolului, stătuse o săptămână pe biuroul d-lui Gaston Collenberg şi că el dictase raportul semnat de ministru? Ştia toată lumea, dar el n'o spunea nimănui. Discreţia bancherului, care cunoştea atâtea lucruri că ar fi putut prăbuşi, cu o singură vorbă, toată suflarea politicianistă dela cel din urmă deputat până la treptele tronului, era mai păzită ca miezul de foc al planetei. Nu era ministru care să i-se poată uita prea drept în ochi-i şi nu era om politic cu viitor care să isbutească a sta senin în faţa liniştei lui. Şi, e dela sine-înţeles că toţi îl respectau pentru cinstea şi marea lui capacitate. Collenberg se semănase pe sineşi în conştiinţa tutulor şi se simţea trăind în gândurile, în temerile şi aspiraţiile ficcăruia. Îi era de ajuns. Ar fi putut fi deputat, ar fi putut fi ginerile oricărui şef, — el se mulţumea cu ceeace putea da el altora. Voluptatea de a se şti regele ascuns al atâtor doruri, spaime şi curiozităţi, era pentru acest stăpânitor de rasă bună, singurul avut sufletesc pe care i-l lăsase tată-său cu prilejul celor cincizeci de milioane moştenite. Femeile cari i se supuneau, toate, cu o docilitate ucigătoare, îl desgustau; politica pe care o vedea întreagă pe o pagină de registru secret, îl scârbea; jocul de cărţi şi cursele îl plictisiseră din liceu; — ce-i mai rămânea?

Îi plăceau adunările mondene. Căci era un colecţionar de suflete şi un vicios explorator al murdăriei lor, deşi era bun d. Gaston Collenberg: peste o sută de mii de lei pe an ieşeau din buzunarul lui pentru cei cari cereau. Şi, da fără a umili, fără a-şi aduce aminte, — da, nu din generozitate, ci fiindcă i se părea că trebue.

În saloanele d-nei Mihailidis explorările lui îi erau mai fecunde; aci se strângea elita bucureşteană, măreaţă şi antisemită. Îi plăcea să vadă elita asta,

blândă şi aşa de respectuoasă cu el, Gaston Collenberg, nepotul lui Isac cămătarul, despre care spunea şoptit d-na Voicu, soţia unui straşnic colonel de cavalerie— părăsită prea de timpuriu de dragostea drumeaţă a bancherului —că se îndeletnicise în tinereţe cu comerţul de haine vechi.

Gaston Collenberg ştiă toate acestea, ştiă ura cu care i se închinau boerii, generalii, miniştrii, foştii miniştri şi mai ales viitorii, ştiă ce se ascunde în prietenia care îl asalta, —şi Gaston Collenberg surâdea blajin, răzbunat dinainte.

* * *

Aşezându-se lângă d-na Mihailidis, el pricepu că-i necăjită.

— Sunt totdeauna, doamnă, prea grăbit, zise el cu glasul economisit de o cochetărie ce se observa, sunt prea grăbit.... Mă hotărăsc într'una să nu mai fiu printre cei dintâi şi totuş, mereu, o sfială ciudată mă repede aici de timpuriu pentru a-mi cruţă senzaţiile unei primiri prea populate.... Mi-e teamă de lume, de lumea care mă primeşte.! Sunt mai mulţumit când o primesc eu.... Suflet de negustor, doamnă! Nicăiri nu eşti mai mult văzut ca într'un salon unde vii prea târziu. Ce vreţi, oamenilor în genere nu le place să fie văzuţi; — omul social e totuş o fiinţă care se ascunde, doamnă! Iertaţi-mă că mă spovedesc de această sfiiciune....

— A, domnule Collenberg, eşti modest ca toţi oamenii tari, şi eşti rău ca toţi oamenii modeşti. D-ta eşti din musafirii mei cei mai drăguţi şi azi, cu deosebire, azi erai unul din cei mai aşteptaţi.

— Mulţumesc zilei acesteia cu deosebire şi bunătăţii d-voastră în genere, doamnă! Sunt nesăţios să vă ascult....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Mihailidis avea de cerut bancherului a-toate-ştiutor câteva amănunte cu privire la afacerile necurate ale vrăjmaşei ei, d-na Angèle Mischianu, născută princesă Baroni. Ştia bine că d. Collenberg, cu toată francofilia lui neprihănită, păstră relaţii profesionale cu cercurile de afaceri germane; — şi nimeni n'avea să-i mulţumească mai mult de aceasta ca patrioţii, cari — cu toată hotărîrea lor de a sugruma puterile centrale — aveau boi, aveau grâu, aveau untură, aveau atâtea alte prisosuri naţionale cari cereau drum. Şi, de altfel, nici agenţii germani n'aveau consideraţie decât pentru francofilii hotărîţi; — aceştia singuri puteau dobândi permise de export. «Ce ne-am face fără dânşii?», spuneau recunoscători oamenii Germaniei. De la Berlin se dau instrucţii: «nu mai recoltaţi prieteni pentru puterile centrale, ne mulţumim cu bunii noştri duşmani!».

Gaston Collenberg ştia şi surâdea.

Înţelese şi surâse şi acum când auzi vorbele fierbinţi ale d-nei Mihailidis, care cerea răzbunare.

Bancherul vorbea tocmai, când Titi Niculcea intră, gălăgios şi fericit. Fostul şef de cabinet al marelui Jean-Grigore Mihailidis era un tip pizmuit de toţi tinerii idealişti ai vremei, pentru voioşia lui nesfârşită, seducătoare. El schimbă repede câteva glume cu d-na Mihailidis şi cu Gaston Collenberg, pe cari văzându-i turburaţi de o preocupare tainică, îi lăsă. Dând braţul d-rei Coralie, trecu în salonul de-alături. D-ra Coralie îl urmă, aproape tîrîtă, cu un surâs trist, alipit exterior peste faţa ei searbădă. Se aşezară pe o canapea. Titi Niculcea vorbea repede, râdea în hohote şi ştia toate «potain»-urile săptămânii. Îşi trecea nervos mâna feminină peste pletele grele, brune, şi spunea, spunea. Dinţii mari, albi, se arătau de sub buzele cărnoase, în râsul lui statornic, ca o mărturisire frumoasă, dar neaşteptată şi obsedantă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ştii, că «le beau Fănică» e într'un urât asediu ; s'a amorezat acum de el şi sora lui Marie şi mama lui Marie şi sora mamei lui Marie..., toată familia ! E îngrozitor ! Bietul băiat...

D-ra Coralie îl asculta silindu-se să-i întovărăşească hazul. Şi nu isbutea, şi suferea de groaza de a fi rău-socotită, de a fi dispreţuită de spiritul nepotolit al tânărului.

Blondă, bolnăvicioasă, sălbatecă, nepoata d-nei Mihailidis nu ajunsese, cu toate încercările desnădăjduite, să prindă suflet de bucureşteancă. Se gândea mereu cu melancolie la trebuinţa de a fi părăsit casa liniştită din T.-Severin, unde sora răposatului Mihailidis trăise, retrasă, o curată văduvie. Dela moartea mame-si, d-ra Coralie fusese nevoită să părăsească Severinul şi să locuiască la mătuşe-sa, pe care o cunoscuse foarte puţin şi n'o dorise niciodată. Frageda făptură provincială, crescută în tihna unei gospodării aşezate, se chinuia cercând să se dea,—cu toată inima—vieţii de casnă inutilă pe care o găsea în vila d-nei Mihailidis. O oboseau vizitele nesfârşite, întrunirile prea populate, comitetele, ceaiurile şi nevoia prea multor toalete, — dar ar fi vrut, totuş, să simtă deliciile stranii ale acestei vieţi. Şi se silea, fără să poată, a şi-o insuşi. Se uita cu râvnă la farmecul bucureştencelor nobile de vârsta ei, cari vorbeau despre toate, înţelegeau totul şi nu se ruşinau de nimic. Biata fată era doborîtă de mâhnirea stângăciei ei fără leac. Pricepuse plănuirile cuprinse în stăruinţa cu care mătuşe-sa poftea mereu în casă pe Titi Niculcea, dar suferea mai tare văzând că jocul acesta începe înainte ca tânărul să fi gândit măcăr la aşa ceva. Fata îi asculta acum poveştile şi râsul darnic, socotind ce departe e el de ea şi cât de neîngăduit de proastă e.

Treceau iarăş pragul sălii de muzică, unde con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbeau d-na Mihailidis și bancherul, când Niculcea enunța :

— Am să fac o conferință, d-ră Coralie, cum nu s'a făcut de mult. Și am să atac pe nemțofili, cum nu i-a atacat nimeni. Ai să vezi!...

Gaston Collenberg zicea el-însuș d-nei Mihailidis :

— D-voastră știți bine, doamnă, că în chestia idealului național n'admit transacții. Deci, încredițivă în mine și cereți-mi orice jertfă!

Un grup de musafiri intră tocmai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V

Joia d-nei Mihailidis

Glasul piţigăiat al d-nei Anne-Marie Ghiţescu trâmbiţă bucuria-i turburătoare dela vestiar, unde o ceată de tineri se întreceau s'o slujească. Apariţia isbutită a d-nei Ropcea, în rochie gris-perle, cu capul ei micuţ, pierdut sub marea canotieră violetă, necăji pe cele ce sosiseră înainte.

D-na Mihailidis primea în mijlocul sălei, cu arta-i neîntrecută. Pentru fiecare nou-venit avea un surâs regesc şi o vorbă potrivită. Ca o oglindă vie şi generoasă, d-na Mihailidis asigura grijile fiecărei cochete, cu îndemnuri variate şi cu exclamaţii ce par totdeauna sincere.

Miniştrilor le vorbea de artă, fiindcă ea ştia că miniştrilor le place să încurajeze arta; magistraţilor le vorbea de politică, fiindcă ea ştia că numai ei au idei clare în politică; ofiţerilor le vorbea de poezie, fiindcă ea ştia cât de mult ţin ei să învedereze că corpul ofiţeresc nu e ignorant; profesorilor le vorbea de politica externă, iar senatorilor de teatru.

Şi fiecare nou-venit primea un botez de voioşie din surâsul şi vorba de întâmpinare a d-nei Mihailidis, neobosită.

Mustră pe profesorul Salveş că a lipsit Joia trecută; şoptì o glumă nevinovată la urechea generalului Proleanu care nu înţelese de ce i-a spus-o în taină dar se bucură de cinstea deosebită ce i se arătă în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fața lumei; avu o mică explicație savuroasă cu «le beau Fănică» și el îi sărută mâna recunoscător; se interesă de ce mai scrie Gonciu, care intră solemn, ca un sol, în veșnica lui jachetă bine periată.

Admirabilul Gonciu se bucură în societatea bună de fala de a fi un mare poet, deși nu publicase și nu cetise nimănui niciun vers. Prea cultul tânăr nu-și dă însuș seama cum i se făcuse această reputație, pe care el n'o voise dar pe care trebui s'o accepte, înainte de a găsi mijlocul s'o desmintă. Inocent, el se văzu astfel încoronat ca bard al elitei bucureștene. Și așa de mult stăpâni la o vreme ciudata legendă, că deseori au fost discuții aprinse în saloane între cei ce «admiteau» și între cei ce «n'admiteau» poezia lui Gonciu. El însuș fu covârșit de reputația sa și nevoit să se știe poet, deși ispita niciunui vers nu-i venise încă!

Poetul Gonciu fu primit și de astădată cu atenția femeilor mai ales, cărora știa să le spună, colorat, din trecutul eroic al galanteriei. Căci el cunoștea în delicioase amănunte viața nobilă a secolelor galante și sute de povești, reconfortante pentru nobleța acestei vremi de urgie burgheză, avea la îndemână Gonciu ca să înalțe fiece întâmplare și să preamărească distincția.

Curând, sala de muzică, biuroul și cele două saloane — unul pur Louis XV și celălalt rectilign, adus direct din Londra — deabia puteau să cuprindă toată lumea acea aleasă, care radiă mândrie și încântare.

Doamnele în rochii de culori închise, se analizau unele pe altele, de departe, cu lorgnon-ul. Fetele se roșiau inutil. Tinerii, grabnici, debitau prostiile inițiale ale convorbirii.

Era o fulgerătoare întrecere de lipsă-de-grije, de scumpătate, de parfum, de frumusețe, de inteligență. Casa întreagă vibra îmbătată de fericirea pe care o adăpostea. Zeci de parfumuri diferite, ascunse, furișate, se împreunau într'o simfonie supremă de alinare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.vistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și sfârșit; și figurile acelea proaspete, mulțumite, calme, păreau artificiale. Și toată lumea surâdea, surâdea într'una, desfătată de picurii distilați ai unei fericiri străvechi; surâdeau domnii atenți, surâdeau cocoanele lenevoase, sub adumbrirea mută a ficușilor și platanilor ce mistificau colțurile sumbre ale saloanelor, — surâdea și înserarea albă a acelei zile înămețite de Decembrie. Toată fericirea tutulor visurilor și a împăcării ultime, surâdea acolo, în prima oră a ceaiului de Joi. De s'ar fi adunat la un loc mica economie de fericire a Planetei, încă n'ar fi putut da o priveliște mai stâmpărată și mai definitivă! Și d-na Mihailidis, în mijlocul sălei de muzică, prezidă cu știință mare, acest mic regat al beatitudinei. Blândă și decisivă, frumoasa văduvă a nemuritorului Jean-Grigore Mihailidis îmbrățișă cu suveranitatea privirii ei albastre, începutul, sfios încă, al desfășurării de noblețe, care se avânta.

Vorba abia șoptită în primele minute, se aprinse. Stângăciile înfloriră în țâșniri sigure de spirit. Neîndrăznelile se canalizară repede spre regiunea fecundă a flirtului. Și, deodată, șoaptele leneșe, ochirile piezișe, apropierile reținute, se înălțară — ca sub o poruncă de atac — într'o frenezie de zgomotoasă tolerare reciprocă.

Mititica d-nă Ropcea, mititică și ascuțită, își purta absența la brațul bătrânului și cochetului prinț Taranopol, care, după o viață întreagă petrecută la Paris, venise în țară ca să ajute realizarea idealului național. D-na Anne-Marie Ghițescu necăjea corpul diplomatic cu o informație asupra unei mari contrabande nemțești in Bulgaria. Generalul Proleanu căuta ca de obiceiu tovărășia guvernului, în vreme ce onorabila d-nă Proleanu, rotundă și fălcoasă, isbutise să confiște pe canapeaua unde își vărsase făptura, doi tineri lustruiți și rași. Profesorul Salveș explica nevoia educației naționale unei doamne bine colorată și tristă, care îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1968

privea speriată cu ochii ei mari de copil amenințat. Titi Niculcea încerca să facă curte d-rei Coralie. D-na Salveș, palidă, tremurând de o permanentă nerăbdare. îndura lângă o fereastră privirea teribilă a unui feroce căpitan de roșiori, în tunică roșie. Ea îi zicea:

— De ce n'ai venit ieri?

El răspundea:

— A!, te iubesc!

D-rele Proleanu se luptau între ele pe atenția lui «le beau Fănică», deliciosul prim-procuror. Rămas o clipă cu cea mai mare, el îi șopti cu furie seacă, poruncitor:

— Sânii tăi... uite-i... lasă-mă să-i pup...

El scrâșni din dinți. Fata se cutremură, își potrivi corsajul, închise ochii, îngălbenind.

— Vino mâine la mine, continuă frumosul.

— Nu, nu mai vin!

— Pentru ce?

— Fiindcă mă înșeli cu soru-mea!

«Le beau Fănică» râse și nasul lui lung, osos, schiță o ironie vicleană.

Un stol de fete, blonde și brune, vibrante, cu piepturile agitate, cu ochii munciți, veniră să le turbure explicația.

— V'ați izolat?

— Vorbeam despre iarnă, domnișoarelor. Vă place subiectul?

Fetele râseră laolaltă, de geaba, în triluri prelungi. Două din ele se depărtară și-și spuseră:

— Trăește cu el!

— Și cu soru-sa!

— A trăit și cu mama lor.

— Eu nu pot să-l sufăr.

Gingașele fete își manifestară o liniștită indignare.

Și așa, în vreme ce se purtau servantele cu ceaiu, lumea aceasta contopită la început într'o continuă și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omogenă distincțiune, se diferențiă cu încetul, se grupă, se organiză. În sala de muzică rămaseră tinerii și fetele, cari dansau după tactul unui pian. In biurou se așezase «academia» selectei adunări: profesori, senatori, generali, miniștri mai bătrâni și chiar un membru al Academiei Române, — vânător de felul lui, dar care, ca român din Istria, acceptase să înfățișeze îndepărtata provincie în Academia Română.

In sufrageria, caldă, mare, ce se prelungea cu o seră imensă, — și din sera, cu geamurile albastre, veneau adieri galeșe și umbre parfumate — se prinseseră la vorbă doi diplomați străini, d-na Mihailidis, prințul Taranopol și d. Hagi-Paulov, prezidentul ligii *Acum ori niciodată.*

D-na Mihailidis asigură:

— Intrăm; la vară intrăm negreșit!

— De ce nu la primăvară? întrebă surâzând un diplomat.

— Nu se poate!, zise, cu o iluminare de mister peste fața ei albă, d-na Mihailidis.

— De ce?

— Nu pot spune mai mult!

Prințul Taranopol — care fiind numai de două luni în țară, nu învățase încă românește — credea că cel mai potrivit moment e fiecare clipă care trece, — zise el:

— Acum doi ani era mai bine de intrat ca acum un an; acum un an era mai bine ca acnm două luni; acum două luni mai bine ca alaltăeri; ieri mai bine ca azi dimineață; de seară mai rău ca acum; mâine dimineață mai rău ca la noapte!... Iată situația! In concluzie, trebue să intrăm, să intrăm imediat, fără întârziere! Cel mai bun moment e ăsta de acum, față de oricare moment viitor!

Diplomații aprobară tăcuți.

— Nu, nu zic așa, spuse d. Hagi-Paulov, care când vorbea își repezea înainte și înapoi barbișonul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lung şi răsucit, zic că cel mai bun moment e primăvara viitoare. Fireşte, au fost şi altele mai bune. In special, momentul dela Lemberg...

Prinţul Taranopol întrerupse:

— Domnule senator, să nu uităm momentul dela Marna!

Collenberg, care intra, adăogă:

— Sau, în orice caz, momentul dela Souchez!

Iar prinţul Taranopol:

— Fireşte!

D. Hagi-Paulov îşi reluă discursul, împăciuitor:

— Aveţi toţi dreptate. Au fost momente şi mai bune. Am pierdut trenul cel iute, am pierdut expresul şi acceleratul; la primăvară va fi un ultim tren de marfă, — dacă îl pierdem şi pe acela, am pierdut tot!

Collenberg, aprins, intervenì:

— Nu e vorba, domnule senator, de ce putem câştigă, ori pierde. E vorba de onoare; de onoarea naţională. Aici stă trista greşeală pe care o fac unii dintre noi! Unii dintre noi uită că marea tragedie nu pune în discuţie drepturile egoismurilor naţionale, ci salvgardarea demnităţii umane. Şi poporul român, cu admirabilul lui bun simţ, pricepe sfânta lui datorie când cere războiu fără nici o condiţie!

D-na Mihailidis aruncă peste aceste cuvinte, cari mişcaseră, următoarea reflecţie, ce căzu ca o pecetluire de pecete veche:

— Bine zicea Jean-Grigore Mihailidis în marele discurs dela Slatina, în 1891: «Nu-mi trebue câştig fără onoare!»

Rechemarea ilustrului bărbat făcu câteva secunde de vid în atmosfera aceea vibrantă.

— Da, reluă prinţul Taranopol, ar fi o ruşine să pierdem prilejul de a pieri pentru Franţa. Ştiţi că am plecat din ţară dela vârsta de şase ani. Vă mărturisesc că o şi uitasem. Dar, când s'a pus la ordinea zilei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

onoarea latinității, mi-am adus aminte de patrie și am venit hotărît să-mi fac datoria și s'o îndemn să și-o facă pe a ei! Lăsați-mă să vă spun, însă, cinstit, impresia mea. Sunt desamăgit! Și Franța care are atâta încredere nemeritată în noi! Domnilor, e o rușine! Domnule Hagi-Paulov, trebue să ne mișcăm, trebue să întreprindem ceva serios. Te rog, te rog, activează liga *Acum ori niciodată!* Și d-ta, scumpă doamnă Mihailidis, dă un îndemn mai mult vrednicului d-tale *Viitor Latin!*

Prințul Taranopol ceru un pahar de șampanie și-l deșertă nervos. El chemă apoi, discret, pe d-na Mihailidis și trecând în seră, unde o lumină vagă, ascunsă, transfigură bogăția bolnavă a frunzelor, zise:

— Am vorbit cu ministrul justiției. Singurul care se opune din Tribunal, e Vicoș. Dar am găsit soluția. Îl avansează; îl face consilier la Curte și scăpăm de prost.

— Foarte bine!

În cele două saloane, grupurile erau reduse la perechi. Se vorbea în șoaptă. Șgomotul, stăruința pianului, țipetele, râsul zdravăn al tinerilor cari dansau și se jucau, alături, în sala de muzică, consolidă și mai mult discrețiile vârii ale celor două saloane. Perechile se ocroteau una pe alta cu grije și cu înțelegere. Două câte două, scaunele apropiate înlesneau atâtea lumi deosebite și închise, câte cocoane plictisite și câți domni amuzanți erau acolo. Din când în când, soți plicticoși treceau căutând pe cineva, surâdeau părintește soțiilor, svârleau o glumă care nu se auzea, și dispăreau repede, îngrijați să nu turbure.

D-na Anne-Marie Ghițescu chinuia, în salonul Louis V, înțepenirea atașatului spaniol; d-na Ropcea, uitată în ziua aceea de Collenberg, își lăsa suferința la îndemâna asalturilor stângace ale tânărului N. Mălăescu-Pantelimon, șeful de cabinet al unui ministru absent, iar d. Ropcea, cel mai crai dintre tinerii foști

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1

miniștri, cercă să intereseze cu verva lui bine-cunoscută, stupiditatea gălăgioasă și dulce a soției fostului său secretar general. El o urmări până la vestiar, cu ochi furioși, cu gura prădalnică.

— Ce faci?, zise ea înăbușită.

— Te vreau!

— Ești nebun...

Capul brun al fostului ministru își furișă buzele ascuțite și tremurătoare sub pălăria frumoasei speriate. Și gura lui se lipi, aproape dușmănos, de gâtul ei lung, calm.

— Lasă-mă, te rog, vine cineva... Ești nebun!... Pleacă...

Ea se duse în fața oglinzii. Fostul ministru se uită spre ușe o clipă și apoi se apropiă iară. Din nou, capul lui păros și brun se introduse invincibil sub bordurile largi ale pălăriei și buzele-i prinseră sfârcul rozal urechii mici. Tremurând istovită, ea își întoarse capul cu asprime, dar în violența gestului, gura ei veni drept în dreptul gurii fostului consilier al Tronului. O sărutare însetată, năpraznică, se fixă peste gura învinsă a frumoasei. Îl goni repede, rumenindu-și buzele cu creionul roș. Își trecu de câteva ori puful peste obrajii îmbobociți, și ieși.

În entrée, ea surâse membrului Academiei Române care întreba pe Gonciu:

— De ce nu tipărești volumul d-tale de versuri?

— Volumul meu va apare după moartea mea.

— Ciudat!

Gonciu surâse, spiritual, și zise:

— E un calcul, domnul meu. Versurile oamenilor morți sunt mai stimate ca ale celor vii.

Membrul Academiei Române îl luă de braț și trecură în sufragerie. Aci o societate tăcută de bărbați concentrați beau șampanie. Gonciu continuă:

— Cel mai mediocru poet dacă ar avea prudența

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

să-şi lase publicarea versurilor lui în seama moştenitorilor, ar trece deadreptul în Panteonul naţional! Mormântul falsifică totdeauna apreţuirea omului. Ferice de autorul care ştie să-şi aşeze între opera lui şi critică, prisma înfricoşetoare a unui mormânt! Priviţi la sonetul lui Arvers! Desfaceţi din stima ce i-o acordaţi consideraţia că e unica operă a autorului şi că n'a fost cunoscută decât după moartea lui, şi spuneţi-mi ce mai rămâne?

— Ai dreptate! ziseră câţiva cari mâncau sandwichuri.

Profesorul Salveş interveni să explice:

— Da, dar vă întrebaţi care e cauza?

Cei mai mulţi se strecurară pe cele două uşi, cu gurile pline.

— Cauza e acea sfântă laşitate care prezidă la întemeierea tutulor valorilor omeneşti. Omul şi-a făcut pe Dumnezeu ca să aibă de ce să se teamă; stimează ştiinţa şi talentele fiindcă i se pare că-i pot ajută slăbiciunea; închină pe cei ce nu mai sunt, fiindcă îi vede pe aceştia locuind un imperiu pe care el nu-l cunoaşte! Analizaţi esenţa tutulor idolilor, religioşi, morali, artistici, şi vedeţi pe ce se bizue toată autoritatea lor: pe frica omului, singura sursă de valoare şi de valorificare.

Pe profesorul Salveş nu-l mai audiă, acum, decât Gonciu, care îl audiă cu băgare-de-seamă.

Un ţipăt straşnic, din zeci de voci, spintecă fremătarea tutulor saloanelor. Venea din sala de muzică. O pereche sburdalnică, în smunciturile tango-ului, căzuse. Se jucă tango. Fetele obosite, asudate, gâfâind, stau trântite pe fotoliurile largi în atitudini de naivă destrăbălare. Osteneala le risipise grijile artificiale ale pudoarei. Picior peste picior, lipsite de controlul obişnuit, îşi arătau rotunzimea proaspătă a pulpelor, în vreme ce tinerii spureau obrăznicii de cari ele obosi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră înțelegându-le... Într'un colț d-rele Proleanu întrebau o prietenă:

— E adevărat că d-na Anne-Marie Ghițescu a fugit cu portarul dela pension când era mică?

— Da, zău! V'o jur!...

Prietena povesti cum a căutat-o familia și cum d. Ghițescu, om de lume și inteligent, n'a căzut la asemenea copilărie.

D-na Mihailidis străbătea saloanele, cercetătoare, cu mulțumire. Îngrijată să nu rămână cineva străin de îndestulătoarea petrecere, ilustra văduvă a marelui Mihailidis trecea dintr'o încăpere în alta ca un control al fericirii. Ea rămase mai multă vreme în cele două saloane ale flirtului, unde perechile obosite de taină excitată rupseseră izolările și convorbeau acum îndeobște, inteligent și spiritual, așa cum e datina ce dela M-me de Rambouillet purcede. În primul salon se vorbea literatură, în celălalt despre modă.

Grav, ceremonios, cu glasul așezat, cu *r*-ul înobilat, Gonciu dizertă:

— Da, doamnele mele, îmi place teatru. Spuneai d-ta, prietene, că e o artă inferioară, meșteșug ca toate meșteșugurile... Socot, dimpotrivă, că e cea mai înnaltă, fiindcă e singura artă care se realizează cu cel mai fin dintre materialele technice: cu viața omenească! Pictorul întrebuințează vopseaua, sculptorul taie forme în piatră, muzicantul împreună sunete, poetul face din vorbe imagini, — numai omul de teatru întrebuințează viață vie, taie forme în viața însăși, împreună viață, clădește cu viață! Iată de ce nu mă'mpac cu disprețul d-tale pentru teatru, scumpul meu amic, și iată de ce găsesc grăbită părerea d-tale că teatrul e cea mai vulgară formă a retoricii. Căci, mă'ntreb încă: arta retoricii merită atâta dispreț? Ce?, faptul că se concretizează în urme mai puțin rezistente, o scade pe scara valorii estetice? De unde această teorie? Cine spune

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că rezistența materialului în care se realizează arta — adică mișcarea sufletească — e criteriul cel bun al prețuirii? Nu e, după părerea mea, decât un singur criteriu: puterea de comunicativitate a artei. Și, spuneți-mi, care artă, după muzică, are mai multă forță de conversiune, de unire, de contopire a sufletelor într'o singură bucată, într'o singură existență, ca retorica?

Titi Niculcea, tânărul favorit al casei Mihailidis, cunoscut prin multiplicitatea darurilor lui: pictă, sculptă, făcea versuri, dansă, ținea discursuri, etc., zise hotărît:

— D-l Gonciu are perfectă dreptate!

Iar o doamnă cu gura mică de tot, zise:

— A! ce mult îmi place «Marșul Nuptial»!

— Ventura e sublimă, afirmă Titi Niculcea.

— Ventura e o mare artistă, reluă Gonciu tot așa de calm, de măreț și de învățător. El continuă:

— E o artistă a farmecului, a acelui etern feminin pe care Goethe, genialul barbar și cel dintâi cântăreț al lui, nu-l putea nici măcar bănui între fräuleinele piciorogoase.

Gonciu își trecu un deget peste nas și peste frunte, — gestul lui obișnuit când svârlea istoriei sau universului o ironie, fiindcă cu actualitatea și cu individualul nu glumea niciodată. Gonciu zise mai departe:

— Ventura: iată sinteza, iată încarnarea,— în cea mai îndrăcită, mai femeiască și mai reală dintre încarnări — iată . . tuirea întreagă, nearmonică și sublimă a eternului feminin! Ați văzut cum știe să facă o poemă din simpla ocupare a unui scaun, — cine știe să șeadă ca ea și să pună ca ea picior peste picior? A!, ce poemă, poemă vie, mai minunată ca toate poemele, fiindcă surâde cu surâsuri adevărate, fiindcă trăește! Ați văzut'o când visează pe un *chaise-longue*? A! priveliștea luminoasă a acestei forme ușoare, care în câteva linii necăutate prinde toată măreția păcatului și toate amenințările purității! Și, când pe scenă înlănțue

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gâtul unui erou cu braţele ei; a! braţele ei cari vorbesc aşa de triumfal, cari tae în spaţiu mângâiat imagini eterne de suferinţă, cari se strâng ca nişte şerpi fioros de ademenitori, braţele acelea al căror joc parfumat îmbată de o dureroasă voluptate văzduhul întreg, braţele acelea în stare să cheme toate astrele şi să gonească toţi Dumnezeii cerurilor, — braţele Venturei sunt cele mai inteligente fiinţe pe cari le-a creat evoluţia speciilor!

Gonciu vorbise neted ca de obicei, dar fruntea-i largă asudase şi în umerii obrajilor se ascundeau cu greu doi vulcani de sânge.

— Cine spunea că Gonciu nu se poate îndrăgosti, zise, surâzând, Gaston Collenberg.

Toată lumea râse.

— Eu găsesc foarte bine «Princesa Dolarilor», comunică un ofiţer, ştergându-şi monoclul.

— Vă place muzica lui Debussy?, îl întrebă o cocoană grăbită. Fără a înţelege bine numele propriu, ofiţerul răspunse scurt:

— Mă'nnebunesc!

— Prefer pe Wagner, zise cineva, inoportun.

— Iată ce se cheamă o insultă a auzului, întâmpină d-na Mihailidis. Wagner! Wagner sau bucuria de a urla, bucuria de a asurzi... Cui îi place!...

Profesorul Salveş, în trecere spre bufet, se opri şi spuse:

— Exageraţi, doamnă! Wagner are talent!...

Profesorul trecu după aceea în sufragerie.

— O!, stărui d-na Mihailidis, Wagner e cea mai caracteristică înfăţişare a grotescului, ineleganţei şi firii barbare a Neamţului.

D-na Mihailidis sfârşi cu un surâs energicul, ei enunţ şi trecu în salonul de alături.

— Ce zici, d-le Gonciu?, întrebă o wagneriană cunoscută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—V'o spun hotărît, doamnă, Wagner e, după mine, cel mai cuprinzător dintre geniile artistice. Beethoven a fost cel mai mare muzicant, Baudelaire cel mai mare dintre poeți, Praxitele cel mai mare dintre sculptori, — Wagner a fost ceva mai mult decât ei toți: a fost un inventator de suflet. El a deschis omului care se desfătă, care știa, care se închina, — i-a dat calea care duce drept la esența lucrurilor și a firii. Vă vorbeam adineaori de superioritatea teatrului: la Wagner mă gândeam, la acest uriaș care a deschis plăcerii drumul ce-o poartă în chiar inima lui Dumnezeu!

«In muzica de până la Wagner, cânta omul, instrumentul sau geniul muzical al muzicantului; în drama muzicală cântă viața, se mărturisește viața pe ea-însăș, spun și lucrurile, vorbește firea prin vibrarea primară a existenții.

«Arta lui Wagner,—căci e impropriu să zici numai muzica lui Wagner, — nu e o simplă realizare de frumos: e un nou sistem de cunoaștere, e instrumentul cel mai bun de cercetare a substanței unice. Ascultând pe Wagner nu te desfeți; înțelegi, înțelegi ceva ce nu ți-a spus nimeni niciodată, ceva ce n'ai citit nicăeri, ceva ce n'ai înțeles încă nici cu ochii, nici cu auzul, nici cu mintea d-tale! Prinzi astfel ceeace nici o filozofie și nici o formulă nu poate prinde: firul acela subțire, infim de subțire, care leagă—adânc, ascuns — toate contingențele, diviziunile și hazardurile. Arta lui Wagner nu se aude numai, arta lui Wagner se citește, se vede, se pipăe — se prinde cu acel simț unic, pitulat sub simțuri, care singur dă omului învățătura cea mare!

«S'a zis că muzica lui Wagner e imitativă. Nu!, — muzica lui Wagner nu imită, nu pictează, cum s'a zis, ea nu povestește. Ea se încheagă din tremurul acela dintâi al naturii fizice și animale, din ceeace inteligența deslușește în *Uhr-melodie*, și crește deodată cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

viaţa lucrurilor şi a făpturilor. Muzica lui Wagner nu imită, — ea denunţă, trădează, descopere!

— Mie nu-mi place! zise doamna cea mai blondă.

Iar un diplomat protestă că un Român poate avea asemenea sentimente pentru cel mai întreg purtător de anestetică boşă.

— De cine e «Marşul Nupţial»?, întrebă d-na Ropcea, privindu-se în oglinda din poşetă.

— Mi se pare că e de Victor Eftimiu!

— Nu, doamnă, e de Bataille, o lămuri un locotenent, surâzător.

— A! tot ăsta a făcut, mi se pare, şi «Fecioara Rătăcită»!

— Sigur!

— Foarte frumos! Ce toalete şic avea Ventura!... Ştiţi că vine iară rochea strâmtă?

— Da, dar scurtă, nu lungă... Nu-mi place!

— Veniţi la balul «Spitalului român la Paris»?

— Cred că da!

În salonul de alături, d-na Mihailidis găsi pe Gaston Collenberg desvoltând chestia modei volanului, pe care el n'o admitea. Gonciu îşi aminti cu prilejul acesta păţania d-nei de Fontange, cu un volan, la curtea lui Ludovic XIV. In biurou, generalul Proleanu afirma că orice întârziere în începerea războiului e o crimă naţională. D-na Mihailidis văzu pe «le beau Fănică» ieşind de sub scară cu d-na Ropcea. D-na general Proleanu îşi deslueşea, în seră, simpatiile ei pentru Franţa la braţul unui ataşat al Republicei.

În entrée, Titi Niculcea, plictisit, îşi pierdea vremea cu d-ra Coralie. Ea se silea din răsputeri să fie mai puţin provincială şi timidă. Căuta să spună o necuviinţă, se hotăra să fie neruşinată, — şi nu isbutea decât să se roşcască şi să bâlbâie. Niculcea o privea nedumerit şi se emoţiona de prostia ei cuminte. Ea prinse neizbânda şi stărui:

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Câte amante ai avut până acum, d-le Niculcea?, întrebă ea prostește, în vârtejul unei îndrăsneli artificiale, care o ameți.

— Te interesează?, zise el, aproape uimit.

D-ra Coralie nu mai putu spune nimic. Efortul fusese prea mare. Toate gândurile ei se sleiră la marginile vorbei. Lăsă ochii în jos. Își simți capul amenințat de un nor de lăcrămi. Își duse mâna slabă, la frunte. Un oftat, greu ca o bombă, i se sparse în coșul pieptului. Gemù încet, ca bătută. Se sculă apoi, și fugi sus în odaia ei. Acolo, plânse, plânse mult văitându-se că e proastă, că n'o să poată fi niciodată fată de lume.

Niculcea, rămas singur, își aprinse încet o țigare și gândì:

— Și asta-i o stricată! Ce societate!, ce fete!...

Ieșind, — căci era ora plecării — musafirii îl găsiră în entrée, pe gânduri.

— A!, d-le Niculcea, ce faci?

— Visezi?

— Aș! își pregătește conferința de Sâmbătă.

— Bagă de seamă să fii tare, Titi! Toată lumea te-așteaptă cu nerăbtare!

— In special, stărui generalul Proleanu, atacă fără cruțare pe cei ce se opun războiului sfânt; fără cruțare, așa stă bine unui tânăr ca d-ta!

— Lovește în nemțofili, cu toată cruzimea!

— Studenții îți pregătesc o mare manifestație; fii tare!

La vestiar, fu, o jumătate de oră întreagă, mare încurcătură. Tinerii se îmbulzeau să slujească pe doamne și să lase la urechea frumoasei, odată cu potrivirea etolei, neînțelesul cuvânt delicios al despărțirii.

Eră târziu când plecă și ultimul automobil.

D-na Mihailidis își privi soloanele din ușile entréeului: Harababura elegantelor încăperi, în cari se amestecă rămășițele trezite ale parfumurilor diverse cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

miros de sudoare și de fum de tutun, lovi întristător privirea poftitoare de ordine, a energicei văduve. Mai cu seamă așezarea anarhică a scaunelor, cari păstrau atitudinea de mâhnire a unor răniți uitați pe un câmp de luptă părăsit, lovi singurătatea d-nei Mihailidis după încordarea celor două ore de bucurie.... Își căută repede nepoata și așezând-o blajin lângă ea, o privi cu întârziere, cu dragoste. Îi luă căpușorul slab între mâini și o sărută încet.

— De ce plângi?, întrebă d-na Mihailidis.

După o pauză lungă, d-ra Coralie răspunse trudită:

— Nu m'a sărutat de mult nimeni, așa!...

D-na Mihailidis își dete seama că n'avusese încă, până atunci, o asemenea drăgălășie pentru nepoata ei. Căzu pe gânduri, curioasă de ea însăși.

Seara trecu tristă pentru amândouă. Cele două femei plânseră pe furiș, cu lăcrămi deopotrivă de neînțelese. Și ele se mustrau în sinești, deopotrivă, pentru lăcrămile acestea neînțelese.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroms.ro/?s=d=1931-1932

VI.

„Viitorul latin"

Sala unde se făceau adunările publice ale societăţii *Viitorul Latin* fusese dată de un institut de domnişoare, cunoscut pentru patriotismul lui şi renumit pentru învăţătura atâtor generaţii de copile nobile ale Bucureştilor.

Titlul conferinţei lui Niculcea: „Aspiraţiile române în faţa războiului mondial", îmbia auditorii. Tânărul advocat, — foarte preţuit în societatea bună pentru multiplicitatea talentelor lui: picta, sculpta, făcea versuri, cânta, cânta la pian, etc. — fusese nevoit să-şi amâne conferinţa până spre sfârşitul lui Ianuarie.

Programul serei aceleia era din cele mai ademenitoare. O doamnă din lumea mare se hotărîse să declame Marseillaise-a, în locul fumoasei Ileana, ale cărei principii fuseseră răpite de d-na Angèle Mischianu, născută princesă Baroni, pentru puterile centrale. Nitta-Jo era vestită să zică ultimele noutăţi ale bulevardului, iar divina dansatoare de la Alhambra, prădalnica Ritarella, să desfăşure marele dans al „Morţii apaşului" — ultima creaţiune.

Serbarea începu târziu.

La orele 9, se iviră în galeria întunecată din faţa scenei, elevele claselor superioare ale institutului-amfitrion, în şorţuri negre. Şorţurile, în grija de a le arătă copile, le exagerau pieptul strâns şi şoldurile. Ochii, făcuţi asemuitori de aceeaş lecţie şi de aceeaş turburare, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

feţele pătate de îmbujorarea aceleeaş ruşinări inexplicabile, dau capetelor acestora — blonde sau brune, uscate sau dolofane — o expresie comună de cercetare fricoasă şi de uluială obraznică. Deşi sala era aproape goală, capetele lor rumene se prefăcură în tot atâtea flori de sânge, cuprinse de o creştere bolnavă a acelei ruşinări ascunse şi ciudate care se vărsa statornic peste inimile gingaşelor copile. Şi tot atâtea mâini se ridicară tremurând, ca într'o mişcare de comandă, să potrivească, — în gestul universal al femeei, — buclele discrete, furate de sub controlul d-nei supraveghetoare.

Când în scaunele de la mijlocul sălii năvăliră, în iureş de provocare şi patriotism, liceenii şi studenţii cu comitetul lor, elevele îşi şi exercitaseră, cu golul incintei, timiditatea lacomă de jigniri. Se stabili repede un schimb de cordială polemică mută între galerie şi staluri. Fetele îşi băteau joc de berechetul frizurilor, de parcimonia hainelor şi de bastoanele groase ale studenţilor. Ei le răspundeau cu toată drăgălăşia brutalităţii vârstei lor.

Numai apariţia în loji a cocoanelor, cu decolteurile lor furioase, a desfăcut interesul academicilor învăţăcei de la zonele superioase ale sălii. Şi fetele se întristară privind, umilite, la vrăjmaşele strălucitoare, cari le răpeau atenţia băeţilor.

Fiecare deschidere de uşe asmuţea din ochii aiuriţi ai tinerilor universitari fulgere de poftă spre baia de lumină a lojii în care, mantila lepădată cu lene lăsa să se scalde toată splendoarea cărnei. Braţe puternice şi pline de exerciţiul lung al pasiunii, piepturi elasticizate de suspinurile voluptăţii, umeri calmi, sâni clocotitori sub valurile dantelelor mincinoase, — se aşezau de jur-împrejurul incintei, se multiplicau, creşteau, asediau şi orbeau privirile istovite ale tinerilor îngălbeniţi. O mare de carne, de carne albă, parfumată, violentă, împătimată, potop de carne, femee, valuri de fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mec, — se lăsau, monstruos de aţâţător şi de imposibil, peste mintea, peste imaginaţia şi peste dorurile tinerelor vlăstare academice, — şi le înăbuşau. Impertinenţa lor juvenilă tăcuse, vioiciunea le adormise. Fluieratul mut care le înflorea într'una buzele, se sleise în picături de rouă otrăvită la colţul gurii. O jale adâncă, îndobitocită, desfiinţase tinerimea din sală la privelişteа acestei expoziţii de carne şi de nobilă impudoare.

Dar, prezidentul făcu gestul convenit. Tinerii se ridicară anevoios şi cântară, cu gravitate, «La Arme». Publicul asculta în picioare, afară de doamne cări rămaseră pe scaune agitând evantaliurile.

Apoi se făcu tăcere. O pauză întinsă până la limita dintre curiozitate şi plictiseală, precedă intrarea lui Titi Niculcea pe scenă. Câteva palme se loviră vârtos.

Conferenţiarul, gătit cu simţ şi bine-liniat în fracul lui cert, înaintă cu toată siguranţa displăcută a intimidatului. Se plecă în faţa publicului şi privi lung, undeva, departe, la primul scaun sau la cel din fund, hotărît şi aproape inspirat. Era frumos tânărul Niculcea în atitudinea aceea de sfârşire şi de îndrăzneală. Părul negru şi aspru accentua dureros paliditatea feţii, iar nasul îşi afişă corectudinea statuară cu o cîudăţenie ce da figurii întregi un aer de impunător exotism. Gura cărnoasă şi rea se deschise înainte ca vreun cuvânt s'o îndemne; se închise pentru ca Niculcea să izbutească a zice: «Doamnelor şi Domnilor». Prima frază căzu corectă şi stinsă. În a doua, se încurcă cu o subordonată complimentară, dar încurcătura îi dete senzaţia putinţei de a se controlă. Şi Niculcea se luă în stăpânire, cochet.

Tânărul advocat nu era lipsit de însuşirile vorbei, fără a avea totuş cele două virtuţi esenţiale ale oratorului: sinceritatea şi mişcarea. Vorbi neted, cu accentuări dibace, cu supuneре înaintea unui auditoriu pe ale cărui convingeri le slujea fără a le ajuta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

Deveni curând conșient de succesul lui și-și îngădui să și surâdă când își dete seama că a schițat o ironie. Nu vedea pe nimeni, nu-și aminteă niciunul din ai lui, nici de d-na Mihailidis, nici de d-ra Coralie, nici de Collenberg. Îi descoperi târziu în loji, — târziu, când străbătuse de mult prima punte a emoțiunei și primise botezul aplauzelor, când prin urmare figurile cunoscuților cari ascultă ori zâmbesc nu mai pot fi dăunătoare elocvenței. Îl aplaudaseră studenții când arătase rolul cel mare pe care îl are tinerimea universitară în ceasurile hotărîtoare prin care trecea Patria.

Cocoanele agitau tot mai nervoase evantaliurile, sub adăpostul cărora comunicau cu tovarășii de loje. Profesorul Salveș, cu fața plină de mustață și de ochelari, pironindu-și atenția obișnuită de o lungă îndurare profesională, asculta conferința ca sub obligația de a pune notă. Nevastă-sa, minunat de palidă sub larga-i pălărie de catifea marron, își pitula gura înflăcărată sub micul evantaliu de sidef negru, și șoptea neascultată d-lui profesor părerile sale asupra rochei de prost gust a d-nei Hagi-Paulov, care răsfoia un mic album sub monoclul unui cunoscut și splendid senator. D-na general Proleanu, sufocată de corsetu-i viguros, își gemea buna-dispoziție lângă «le beau Fănică», în vreme ce d. general convingea pe principele Taranopol că nu se poate renunța la Tórontal. Gaston Collenberg dialoga din loja de alături cu cea mai brună din fetele Proleanu, prin mijlocirea unei bucăți de hârtie care trecea de la unul la altul, — lucru ce bosumfla pe d-na Ropcea, vecina de loje a bancherului.

Titi Niculcea se încălzise. El susținea că războiul european e o mare nenorocire, dar că numai așa se poate da civilizației viitoare o Europă mai dreaptă, o lume mai bună. In fața marei judecăți a popoarelor care se cheamă războiul european, România are o îndoită datorie: față de ea și față de Umanitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sub adăpostul aplauzelor cari răsplătiră această idee, d-na Salveş ţipă vecinei din dreapta că e ruşinos spectacolul pe care îl dau d-rele Proleanu.

— Nu vine cineva la conferinţă ca să cocheteze!, zise d-na Salveş.

Un liceean care îşi privea palmele roşite, auzi din loja de deasupră-i o voce înăbuţită care spunea unei respiraţii greoaie:

— Nu pot, mâine. Mâine e Georges în oraş. Vino tu Joi la mine...

Respiraţia greoaie s'a schimbat într'un oftat surd; vocea înăbuşită îngâna încă lucruri neînţelese.

Niculcea analiza acum situaţia României între cele două tabere beligerante. Unde e interesul nostru, încotrò e datoria noastră? De o parte Germania, de cealaltă Franţa; de o parte Rusia, de cealaltă Austria perfidă; acolo Basarabia, dincoace Ardealul. Nu e o problemă greu de rezolvit, nici nu e măcar o problemă. Basarabia? Dar, ce să facem cu ea? Basarabia: iată povestea cu care vrăjmaşii vor să ne adoarmă visul milenar. Cine ne vorbeşte de Basarabia, când Ardealul ne cheamă nerăbdător?

Sub uraganul aclamaţiunilor ce urmară firesc, îşi făcu intrarea în sală făptura spătoasă şi cruntă a d-lui Nicolae Vasilescu-Odobeşteanu, naţionalist crâncen şi de câteva zile celebru: el trimesese Kaizerului o telegramă violentă prin care îl provoca la duel pentru ororile săvârşite în Belgia. D-l Nicolae Vasilescu-Odobeşteanu se duse în loja d-nei Mihailidis.

Era lângă intrare, loja d-nei Mihailidis. Prezidenta *Viitorului Latin* avea alături pe vice-preşedinte, d. Hagi-Paulov, şi pe d-ra Coralie. Era frumoasă d-na Mihailidis, mai frumoasă şi mai stăpână ca oricând. Părul ei mai pudrat ca de obiceiu, ieşea, de sub bordul întors al pălăriei, într'o ondulare mângâiată, excitant de alb şi de contrariant. Pe rochea neagră, al cărui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1

decolteu îl păzea o dantelă trădătoare, fulgera, mobil, un briliant enorm, prins de după gât cu un lanţ invizibil. Cocoanele o priveau cu necaz. Domnii încercau glume.

— S'o fi plictisit şi ea cu atâta onestitate scandaloasă!...

— Poate că şi-a şi găsit amantul... Era şi timpul...

— Doamne fereşte!...

D-na Mihailidis, superbă şi pură, urmărea conferinţa şi îndemna, cu o dulce viclenie, admiraţia d-rei Coralie, care asculta în adevăr prinsă de succesul tânărului.

— E nostimă Mihailidisoaia, zise d-na Ropcea lui Collenberg.

— Cam trecută pentru gravitatea ei şi, apoi, prea onestă pentru vârsta ei!

— Ce, te-ai întors la copile?

— Nu, dar nu-mi place să înfrâng gravitatea, mă mulţumesc să lupt cu pudoarea.

— Eşti obraznic!, încheiă d-na Ropcea fără să fi înţeles.

Conferenţiarul se aprindea mai tare; el dovedea că Franţa are literaţi mari, că acolo a izbucnit revoluţia de la 1789, că soldaţii ei şi-au plimbat drapelul până la Moscova. Datoria României, această sentinelă latină de la gurile Dunărei, e să-şi aşeze hotărîrea sub acelaş drapel al libertăţii.

Liceenii se ridicară în picioare. O erupţie de entuziasm doborî această mulţime distrată, o rupse din neatenţia ei, şi o topi — cu toate piepturile, cu toate gurile, cu toate palmele — într'o pastă fierbinte, vibratilă şi clocotitoare ca o lavă.

— Închide gura, Salveş, că e ruşine!, spunea d-na Salveş, eminentului ei soţ. Şi, cum el continua atenţia lui bucală, d-na Salveş se răsti:

— Să ştii că nu mai ies cu tine în lume, mă faci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de râs. O! că bine zicea mama: «savant îţi trebuie ţie, fată!», şi eu n'am ascultat-o!

— Ce e frate?, întrebă târziu bietul om.

— Închide gura!

Marea erupţie de entuziasm se avântă pe ea-însăşi Scaunele, bastoanele şi tocurile ghetelor se întovărăşirá cu emoţia omenească pentru a mărturisi aceeaş credinţă. Tinerii cari curtau, femeile cari cleveteau, bătrânii cari dormeau, tresăriră ca sub ameninţarea incendiului. Mâinile cari se strângeau sub paza mantalelor, picioarele cari declarau sentimentele vecinului faţă de vecină, gurile cari se umezeau de voluptatea făgăduelilor, — toate aceste organe ale majestăţii omului, se simplificară într'o exprezie unitară, primitivă, de sfântă animalitate sinceră. Nu voci de oameni, ci par'că spasmul unei fiare formidabile, seduse, vărsă în incinta ce plesnea acest strigăt care era mai mult decât cuvinte:

Trăiască Franţa!

Deabia contenea uraganul şi ultimele unde ale delirului umflau din nou valuri năpraznice. Şi iarăş picioarele loveau duşumelele, mereu mâinile se ciocneau cu hotărîrea inertă a unor capace mecanice, piepturile se umflau iară de o eruptivă pornire, şi iarăş strigătele se repezeau în cascade spumoase. Şi vocile se desbărau de tot artificialul omenesc. Gâtlejurile nu mai trimeteau sunete, ci realitatea materială a unei noui substanţe, un fel de duh alb care se ridica dela oameni şi cădea asupra oamenilor, ca nori. Căci, entuziasmul mulţimilor care strigă onest, se materializează: e prea mult suflet cheltuit pentru a se pierde cu ultima vibrare a coardelor vocale. Rămâne ceva din urletul credincios al mulţimei, fiindcă nicio manifestare a pasiunei nu poate cădea în vid. Şi se ridica şi atunci la şezătoarea *Viitorului Latin*, din acea descărcare de energie şi credinţă, o forţă imperceptibilă care se consemna sub cerul nostru, în aerul tutulor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În mijlocul turburatului ocean de mărturisire, de-abia se lămuriră accentele poruncitoare ale «Marseillaise-i,» care, inițiată cu greu de liceeni, câștigă curând toată sala:

Aux armes, citoyens,
Formez vos bataillons!

Chemarea aceasta putu fi turnată în plină atenție. Dar din nou izbucni delirul. Adunarea, îmbătată și mai tare de propria-i beție, își năpusti urletele într'un acces suprem și unic de isterie. Fiecare își simți capul plin numai cu o cantitate nesfârșită de strigăt și fiecare era în nevoie să-și verse cât mai decis conținutul capului. Doamne elegante desfăcură viorèle dela cingătoare și le aruncară în sală — peste imagina abstractă a Franței adorate. Studenții și liceenii se repeziră după flori, se îmbrânciră, răsturnară câteva scaune, se pocniră; mici înjurături pângăriră atmosfera. Un «ssst» prelungit se ridică din lojile oficiale. Tinerii se potoliră cu greu.

— T'arăt eu ție, porcule!, strigă unul care ieșea de sub scaunul unei bătrâne francofile. Înjurătura ce urmă, se pierdu în hohotul general al sălii.

Niculcea, uitat o jumătate de oră întreagă pe scenă, urmărise desfășurarea sălbatecă a acestei manifestări cu satisfacția că i se adresează lui. Alb la față, desființat, de emoția bucuriei și a răspunderii, el întinsese de câteva ori mâna ca să-și liniștească auditorul care nu-l vedea. Când se sfârși furtuna credincioaselor sufrete, vocea lui Niculcea răsună searbădă în aerul îmbibat de entuziasm. Conștient de greul de a mai stăpâni atenția unor oameni din cari țâșnise atâta forță, Niculcea termină:

«Vom merge, dar, la datoria noastră, vom merge cu amintirile noastre, vom merge spre viitorul nostru; vom merge după instinctul nostru!».

Aplauzele fură de date aceasta, scurte, ostenite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-l Nicolae Vasîlescu-Odobeşteanu se ridică dela locul său şi cu o mare voce de bariton, vesti:

— Vrem războiu!

Câţiva aplaudară numai, dar succesul nu fu mic. Geloşi, tinerii de prin loji vorbiră vecinelor rău despre d. Nicolae Vasilescu-Odobeşteanu, foarte preţuit în lumea bună pentru voinicia, mustaţa şi buna lui creştere Domnii geloşi afirmară că intratabilul naţionalist nu are altă profesie decât cea de chiriaş al unui foarte elegant apartament unde jucătorii de pocker găsesc o generoasă găzduire sub atenţia unei discrete caniote.

— Totuş, e frumos animalul!, zise vecina d-nei Ropcea, privindu-l cu binoclul.

Înalt, cu pieptul larg deschis, cu mustaţa lungă, brun, cu ochii iuţi şi mişcările brutale, straşnicul naţionalist privea, în picioare, spre loja diplomaţilor.

Cocoana care îl măsura admirativ, adăogă:

— Şi, oricum, gestul lui de a provoca la duel pe Kaizer, rămâne... Ori ce-aţi zice!

Tinerii cărora se adresa doamna, surâseră cu un umilit scepticism.

După o pauză scurtă, şezătoarea fu reluată.

Marele succes al serii îl avu tot nebuna de Ritarella, căreia i se trimiseră flori. Ea constitui de altfel ultimul număr al programului.

Scaunele porniră obişnuita muzică de sfârşit; lumea, încălzită, se grăbea să iasă. Domnii se aşezau de-a-lungul coridorului ca să primească defilarea cocoanelor; studenţii şi liceenii, cu paltoanele prinse numai într'o mânecă, se repezeau în stradă unde era rost de manifestaţie.

Afară, ploaia nu încetase. Erau, totuş, în stradă, prefectul poliţiei, comandantul pieţei şi un procuror. Ei începură tratativele cu preşedintele studenţilor.

Mai multe escadroane de cavalerie şi o brigadă de infanterie închideau străzile umede.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

VII

„Noi vrem războiu"

Şezătoarea *Viitorului Latin* se sfârşi la miezul nopţii. Un semnal cu fluerul dat de prefectul poliţiei—prefectul poliţiei avea un lăudat fluer de argint—fu repetat din vardist în vardist. Se înştiinţau, astfel, trupele, că ceasul critic bătuse.

Soldaţii, aduşi în poziţiile de concentrare încă de la orele şase, aşteptau într'un larg repaus. Aşteptau de şapte ceasuri în ploaie, ca să încoroneze sfârşitul serbării elegante şi patriotice cu o pază ce trebuia să-i accentueze însemnătatea politică în faţa Europei atente. Primiseră, soldaţii, şi vôia să şeadă jos.

Flămânzi şi înmuiaţi de ploaia care cădea mărunt, ca o pulbere liniştită şi deasă, aproape imperceptibilă dar statornică şi infinită ca şi întunerecul care o furişa, — soldaţii, aşezaţi la marginea trotuarelor, aţipeau cu capul pe genunchi. Alţii se întinseseră deabinelea, lipiţi de asfaltul care-i înghiţea în luciul lui. Pârâiaşele ce se încolăceau ca nişte viermi albi printre crăpăturile caldarâmului, se umflau, se agăţau şi se jucau în jurul trupurilor, şi trupurile, căşunate pe odihnă, păreau vărsate ca nişte pete pe piatra rece. Prin cutele mantalelor şerpuiau râuri de noroi. Somnul brutal îi sleise ca sub un pumn greu. Păreau doar nişte umbre groase, lăţite de oglindirea opacă a asfaltului.

Câţiva fumau tuşind; bucăţi grele de flegmă pălmuiau pământul. Gradaţii glumeau pe socoteala boerilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu care vor avea de furcă şi gustau din bidoane. Ofiţerii găsiseră adăpost în case primitoare.

Şi ploaia cădea nevăzută, cădea ca o masă deasă de rouă, aşa de deasă şi masivă, că ai fi putut tăia într'ânsa semne. Nu-i simţeai picăturile desfiinţate, dar o bănuiai în juru-ţi pretutindeni ca aerul, ca noaptea, o bănuiai solidă şi ascunsă, ca o perdea nesfârşit de groasă şi uşoară, ce se lăsa definitiv peste lume. Aerul, văzduhul tot, din cer şi până sub pământ, totul era o masă de apă, un ocean de praf de apă care topea întinsurile, contururile şi umbra.

Planul fusese întocmit la consiliul de miniştri din după-amiaza zilei aceleea. Guvernul era înştiinţat că opoziţia pusese la cale să se folosească de întrunirea culturală a *Viitorului Latin* pentru a încerca o lovitură, imorală, chiar criminală, aşa cum — vorba oficiosului guvernamental — numai opoziţiile irresponsabile sunt în în stare să plănuiască. Căci, oficiosul scrisese dimineaţa cu mult înţeles pentru cei ce ştiau să citească printre rânduri:

«Sunt oameni cari nu cruţă nimic, nici ordinea publică, nici interesele supreme ale ţării, în ora gravă pe care o trăim. Ei ar fi în stare să dezonoreze Regatul cu un scandal oribil, sub cuvânt că slujesc idealurile naţionele, când ştiut este tutulor motivul josnic ce le însufleţeşte tristul lor curaj: setea de putere».

Pasagiul acesta fusese reprodus de toate ziarele de seară. Unii înţelegeau că este vorba de spionii cari voiau să încurce inevitabila intervenţie a României şi stăruiau asupra faptului că oficiosul guvernului scria, însfârşit, cuvântul ideal naţional, ceeace era, ziceau ele, o indicaţie lămurită. Celelalte ziare credeau că discutatul pasagiu lovea în agitaţiile deşenţate ale vânătorilor de ieftină popularitate şi deduceau din faptul că oficiosul guvernamental vorbeşte de «idealurile na-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ționale» — la plural — și nu de «idealul național», recunoașterea oficială a politicei neutraliste.

Dar, și unele și altele, lăsau să se înțeleagă că un scandal păgubitor — precizau: chiar un atentat — se plănuise. După o parte a presei, plănuirea era a vânduților Germaniei; după investigațiile celeilalte, monstruoasa urzire era a vânduților Rusiei. Toate, laolaltă, cereau guvernului măsuri. Opinia publică era neliniștită.

Consiliul de miniștri aprobase planul marelui Stat major al armatei ca trupele să fie așezate astfel: două companii închideau podul din fața căii Rahovei și aveau însărcinarea să oprească trecerea manifestanților spre strada Carol. Alte două ațineau intrarea spre calea Victoriei. Restul trupelor constituiau rezervele cu tabăra pe cheiul stâng al râului Dâmbovița. Cavaleria evolua pe străzile mărginașe.

Ordinea strategică era astfel fixată: să se îndrumeze manifestația de-alungul cheiului și printr'o manevră abilă, să fie tăiată în două și chiar în mai multe grupuri. Executarea planului fusese lăsată în seama comandanților de unități. Generalului comandant al Pieții i se încredințase conducerea supremă a operațiunilor.

Câțiva studenți, mulți liceeni și alți tineri cu o calitate didactică mai imprecisă, ieșiră din sala de conferință grăbit și cu o vădită atitudine patriotică. Ei se pierdură printre automobilele numeroase cari așteptau în șir. O grupă răzleață cânta «La Arme». Vocile, întrerupte de tuse, se prelungeau cu o sonoritate lugubră în atmosfera aproape lichidă. Ploaia cădea, cădea mereu, tot atât de subțire și de nesfârșit. Părea că vremea însăș s'a topit și că ea curge, eternă.

Tremurând, cu mâinile afundate în buzunare, tinerii alergau spre locul unde se cânta. Întunerecul îi acoperea și-i înmulțea în bănuiala fiecăruia. Sub un felinar, a cărui licărire se lupta încă bătută cu întunerecul a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cesta lichid, ei se văzură puţini, atâţia câţi erau—vreo cincizeci. O voce de bas de circumstanţă, tună:

— Unde sunt ceilalţi?

— S'au dus la dame!, răspunse unul, cu spirit.

— Ruşine lor!, adaose basul de circumstanţă.

Şi corul, anemic, reluă «La Arme» înaintând spre cheiu. Paltonaşele subţiri ale manifestanţilor cedară repede sub ploaia nevăzută. Doar ţârâitul neîntrerupt al strașinilor denunţa auditiv acest potop furişat, contopit cu noaptea. Tinerii dârdâiau cântând. Unul întinse o umbrelă care trecu repede din mână în mână. Chiote de veselie mincinoasă se porniră. Pălăriile lăsate pe ochi se îmbibară repede şi picături grele, îngheţate, picau cadenţat pe umerii entuziaştilor. Un val subit de vânt îi împinse dela spate şi le încordă trupurile, subţiate de udătură, într'o sforţare de prisos, aproape elegantă. Câteva pălării căzură.

Se îndeseau opintirile vântului. Cântul încetă brusc. O voce repezi din fruntea umedului cortegiu o urare patriotică. Ea se pierdu, dusă departe de viscol, fără a fi auzită înapoi. Manifestanţii îşi traseră pălăriile pe cap, ca sub o comandă, şi-şi vârîră şi mai vârtos mâinile în buzunare. Iuţiră pasul.

Între acestea, începuseră să treacă automobilele cu distinsele feţe cari luaseră parte la conferinţă. Cupeurile luminate ale maşinilor purtau zâmbetele şi decolteurile cocoanelor cari, rumene, căutau zadarnic prin geamurile aburite să desluşească ùmbrele de afară. Domnii, în blănuri grele, cu jobenele în mână, glumeau stând pe banchete în faţa cocoanelor. Ca nişte cutii de lumină, de bine şi de dispreţ, alunecau automobilele sgomotoase, despicând noroiul, groaza, dezastrul de-afară. Brazde adânci despicau strada. Şi în luminatele cutii de fericire, erau doamne cari îşi făceau vânt cu evantaliul, erau domni cari căscau.

Manifestanţii, rebegiţi, udaţi până la oase, priveau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pe trotuare defilarea minunată a acestui convoiu de biruință.

Într'o mașină, mai luminată ca toate, d-na Ropcea arăta un carnețel roz d-lui Gaston Collenberg; în fața lor căsca cu discreție Gonciu. Familia generalului Proleanu se înghemuise militărește într'un automobil foarte strâmt. Văzând pe general, manifestanții strigară:

— Trăiască România Mare!

Dar, nu auzi decât șofeurul, care sună mulțumitor din trompetă.

Ploaia insinuantă de adineaori se precizâ în picături grele, smuncită, din ce în ce mai brutal, de viscol.

Tinerii manifestanți, cocoșați sub povara hainelor muiate, clănțănind din dinți și cu vocile stinse, țipară când trecea automobilul d-nei Mihailidis:

— Ura! Vrem războiu!

D-na Mihailidis nu putea auzi. Senină, mândră, ea privea înainte, cu fața mângâiată de surâsuri depărtate, intimidând întunerecul aspru cu clarul ochilor ei albaștri, cari făcărau în lumina becului.

— Vrem războiu!, repetară manifestanții.

Șofeurul, care numai printr'o norocoasă istețime izbutise să nu calce pe unul dintre ei, își întoarse capul și înjură brutal. Înjurătura și-o întregi cu un «huo» vulgar. Tinerii războinici răspunseră la fel.

— Huo!, huo!

În întunerecul scuturat de vânt, se ivi automobilul care ducea pe conferențiar înconjurat de cinci prieteni de aceeaș vârstă și aproape de aceeaș înfățișare, în blănuri și cravate albe. Și toți erau frumoși, roșii, mulțumiți, gravi.

— Uraa!, vrem războiu!, strigară entuziaștii de pe trotuare. Șofeurul înceteni mersul. Câțiva manifestanți săriră pe scara trăsurii. Ovaționații, bănuind de ce e vorba, salutară cu mulțumire afectuoasă, târziu, când grupul războinicilor rămăsese mult în urmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când şi ultimul automobil trecuse, sfârşind defilarea patriotismului elegant, demonstranţii amuţiră sugrumaţi de un fel de disperare. Picăturile de ploaie se scurgeau biruite dealungul paltoanelor îmbibate până la saturaţie. Frigul sărăcise trupurile entuziaştilor şi de ultima împotrivire a sfintelor lor imprudenţe. Bucăţi groase de noroiu atârnau înghe̦ţate pe piepturi, în formă de stele bizare, ca nişte decoraţii, svârlite de fugă automobilelor ovaţionate.

Udatul convoiu înainta acum tăcut, paralizat de o tristeţe transmormântală, ca un convoiu de stafii. Vântul încerca zadarnic să-l grăbească cu îmbrânceli de ghiaţă. Răzleţiţi în latul străzii deşarte, manifestanţii pierduseră mândria marei lor fapte, când o trăsură îi ajunse din urmă.

Se opriră.

Preşedintele, bănuind că e la mijloc vreun atentat al poliţiei în contra libertăţilor cetăţeneşti, veni înfipt lângă nouii sosiţi. El cunoscu îndată între aceştia pe d. Mitică Guşescu, poreclit de patima nescrupuloasă a opoziţiei: Mitică Pardosea, subşef de culoare şi reputat în Capitală pentru muşchii lui şi pentru ura lui nepotolită împotriva Kaizerului.

Noul contingent de forţe aduse o înviorare a marşului. Pe nea Mitică Pardosea îl cunoşteau bine tinerii, fiindcă el era cu ei totdeauna, la mişcările generoase: la spargerea geamurilor în cartierele evreeşti ca şi la desele salvări ale autonomiei universitare. D-l Mitică Pardosea strigă o urare patriotică, neauzită, dar urmată de un «ura» violent.

Manifestanţii se găseau acum înaintea cordonului de trupe din faţa Palatului Justiţiei. Procurorul îi vesti că n'au voie să treacă peste pod.

Un urlet de protestare acoperi cuvintele paznicului ordinei. Vântul care bătea frontul trupei înmulţea vocile, iar întunerecul înşuteă chipurile. Comandanţii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soldații și polițiștii aveau sensația că se găsesc în fața unui vrăjmaș numeros.

Președintele luă cuvântul; el protestă energic în contra regimului de provocare al celui mai trădător guvern. Tinerii îi ajutară revolta cu un «huo» bine-isbutit.

Și se făcu tăcere. Doar vântul se înviersuna mai tare. Soldații și manifestanții rămaseră, liniștiți, unii în fața altora, tremurând deopotrivă, de frig. Nu se vedeau, dar se bănuiau unii pe alții, dușmănoși și mulți.

Un sfert de oră trecu așa, fără altă mișcare decât a vântului care se năpustea asupra gârlei în țipete ascuțite. Nea Mitică Pardosea vroi să învioreze manifestația care agonisă. Discursul nu fu auzit, pentrucă oratorul, gâng de fel, nu avu tăria oratorică potrivită ca să învingă scandalul elementelor protivnice.

— Vrem războiu!, răcniră câteva voci răgușite.

Procurorul, înaintând în rândurile manifestanților, ceru să vorbească cu prezidentul. Băeții îl strigară pe nume. Prezidentul nu fu găsit. Faptul lăsă o mare demoralizare în rândurile războinicilor.

Încetul cu încetul își deteră seama că au rămas prea puțini ca să înfrunte forțele brutale ale guvernului trădător. Dispăruse și Mitică Pardosea.

Ultimul grup de manifestanți, o apucă înapoi pe calea Rahovei, cântând: «Zumbai-zumbai».

* * *

Mult după miezul nopții, trupele primiră poruncă să plece la cazarmă. Se deslușì tocmai la ora aceea că intenția guvernului fusese să ridice armata de pe străzi, de vreme, din cauza ploii, dar o interferență de ordine încurcase treaba.

Ude și fără cadență, trupele se întorceau de la lupta cu războinicii idealiști. Cu cămășile lipite de trupuri, tușind într'un concert sinistru de horcăeli, cu fețele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

roşii, congestionate, soldaţii se tîrau, pe jumătate adormiţi, dealungul străzilor pustii. Întunerecul greu ruina ulîţele.

— Mişcă!, mişcă mai repede! Ce? ai obosit, leat?

Şi d. plutoner-major înjura încurajator.

La cazarmă, ofiţerul de serviciu le ordonă să nu se culce până nu şterg armele. Curăţindu-şi-le, ei se întrebară între dânşii, prosteşte:

— A ba, Ioane, ce-om fi pândit noi în ploaie, noaptea asta?

— Păi, ca să nu facă ăia răsboiu...

— Care ăia?

— Eu ştiu?... De unde să ştiu?

— Dar, cu cine vor să facă răsboiu, măi vere?

— Păi, unii vor cu unii şi alţii cu alţii.

— Zîce că cu Rusu, că dă mai mult...

— O fi!...

Soldaţii îşi unseră armele şi baionetele cu vaselină. Îşi deslipiră, apoi, de pe ei cismele şi hainele din care picurau apă, şi se aruncară umezi sub păturile reci.

Unul mai zise încă:

— Eu tot nu pricep, vere, ce-ar fi fost de nu stam noi noaptea asta în ploaie!...

— Se făcea răsboiu, vere.

— O fi!...

* * *

Ofiţerii plecară cu prefectul poliţiei să se încălzească la «Flora».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII

La „Flora"

La «Flora» erau de mult şi Titi Niculcea cu prietenii lui. Conferenţialul cinstea succesul debutului său oratoric, cu un supeu, din vreme pregătit.

De cum intră, prefectul poliţiei fu vestit despre aceasta de chelnerii din slujba poliţiei. El însuş a comunicat faptul ministrului de interne care chefuia în noaptea aceea la Capşa. Păzitorii ordinei publice erau mereu îngrijoraţi de neutralitatea ţării. Deci, se schimbară îndată mai multe comunicări şi ordine telefonice în legătură cu supeul tânărului Niculcea — persoană deosebit de însemnată, atunci, din pricina înrâuririi lui la *Viitorul Latin*.

Titi Niculea poftise pe toţi «băeţii bine» din Bucureşti. Erau zece, toţi.

Odaia deosebită unde fusese aşezată masa, era măturată. Şi o găteală sărbătorească i se făcuse. Pe neapărata dormeuză, patronul întinsese un covor din propria-i domesticitate. Iar Luca, cel mai bătrân şi mai glorios dintre chelnării cari au slujit nopţile bucureştene, închiriase dela Schönberg un frac nou pentru ceremonia aceasta, — îşi cunoştea el clienţii! Prisos exasperant de flori mărunte acoperea masa, a cărei faţă îşi dosea rosăturile sub împrăştierea dibace a sticlelor şi paharelor. Tacâmurile ştirbe ale acestui istoric local, nemurit de elita chefului român, erau de data aceasta îndestul de spălate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
MSTatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apariția celor zece tineri în frac, impresionă pe moș Luca, deși pătase în viața lui mii de fracuri boerești! Moș Luca ăsta era unul din chelnării de rasă, din chelnării artiști, din chelnării născuți. A sluji un vol-au-vent unor convivi în fracuri bine-tăiate și decolteuri strălucite, era pentru moș Luca un sacerdoțiu. Moș Luca era un poet al chelnăriei.

Deci, se simți fericit să știe că are cui face cuvenitele plecăciuni și să arboreze vocabularul franțuzesc cu care își primea clienții aleși. Numai apariția întârziată a lui Gonciu, pe care și-l aminti să-l fi văzut dimineața încercând fracuri la Schönberg, umbri puțin entuziasmul lui Moș Luca.

Tinerii erau minunați, în adevăr. Subțiri, fericiți și obraznici, ei cercetau masa și menu-ul cu îngăduință. Trupurile lor svelte păreau mai mlădioase în fracurile strânse cari îi înălțau. Și semănau, dintr'un început. Siguranța înfățișerii lor, deschiderea largă a vestei, batista fină care izbucnea în aceeaș măsură din buzunarul de sus al hainei, fețele pergamentate de fumul cabareturilor, frizurile realizate după aceeaș erudiție, îi uniformizà cu un caracter estetic comun. Cochetăria lor impertinentă în încăperea aceea — strâmtă, murdară, cu pereții smângăliți de iscălituri, cugetări și suveniruri — căpăta un farmec de discreție mistică. Descoperindu-i acolo, gravi și ceremonioși cum erau, 'i-ai fi luat drept zece preoți ai eleganții isgoniți de desgustul comun față de urâțenia omenirei.

Țuica le fu servită în liniște; nu se auzeau decât invitațiile lui Moș Luca.

Târziu, după primele sticle de Nicorești — era bine orânduit supeul — băeții prinseră vorbă. Dela conferința lui Niculcea, pe care o lăudară, trecură la politica externă, firește. Erau, toți, tineri prețuiți ai ceaiului de Joi, naționaliști fără șovăire. Și erau, apoi, deopotrivă, tineri de al căror viitor nu se îndoia nimeni: era un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deputat, al țăranilor, erau chiar foști deputați ai țăranilor între dânșii — dar mai ales deputații și miniștrii de mâine! Nu trecuse niciunul de treizeci de ani, dar avea fiecare înapoia lui un trecut întreg de mari isprăvi, în Paris ca și în București. Puțini — doar misoghinii — nu mărturiseau că au cășunat măcar un divorț în viața lor. Erau, toți, foarte inteligenți, foarte talentați și foarte culți, — numai că nu vroiau ei «să se ocupe»! Cei mai mulți erau încă în magistratură, — fiindcă știut este că «băiatul bine» începea prin a împărți justiție; mai pe urmă devenea el deputat al țăranilor. Unul singur, afară de Gaston Collenberg și de Gonciu, nu fusese magistrat, fiindcă, suferind de o migrenă continuă, era rezervat diplomației.

Astfel, fiecare aducea în discuție o competență stimată. Fii și nepoți de miniștri, milionari și de alți factori responsabili, ei aveau, natural, informații sigure.

Niculcea știa că în mai puțin de două luni, România o să intre. Tinerii, idealiști, aprobară o astfel de hotărîre a guvernului, dar se îndoiau.

— Am cinat aseară, zise unul, la ministrul Rusiei. Pot să vă spun că Rusia e cu desăvârșire descurajată de șovăelile României.

— Cine mai era la prânz?

— Obișnuiții casei. Era, dragă Fănică, și d-na Mărușanu...

— De ce mi-o spui?

Tinerii, surâzând inteligent, repetară în cor:

— Ba nu, zău, de ce 'i-o spui?

«Le beau Fănică» îi trecu în revistă cu privirea, curajos și ironic.

— Ei, și de ce nu v'așî spune, iubiților? Mă preocupă mai mult coconița de care vorbește prietenul și-mi place mai mult, fiindcă e o femee care își iubește bărbatul...

— Puah!, ce grozăvie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.bibrariaveche.ro/edn/100152932

— Femee ordinară!

— E destul să știu atât ca să-i întorc spatele!

— Ei da, dragii mei, continuă «le beau Fănică», umblu acum după femeile cari își iubesc bărbații, fiindcă mi-e dor de o femee care să știe a se da... Încerc, poate că voiu găsi-o între cele ce-mi rezistă. Mi se pare că am găsit, însfârșit, una care îmi rezistă, una!...

«Le beau Fănică» zâmbi cu discreție. Ochii lui mari, — măriți încă de cearcănele artificiale ale creionului — se micșorară voluptuos.

— Am cunoscut-o la parchet!...

Deliciosul prim-procuror zise apoi, mai departe:

— Vedeți voi, e groaznic să știi că poți avea femeea fără casnă. Pe toate cari vin în cabinetul meu, le cerc... Le fac curte. Doamne!, Doamne!, toate sunt gata dela prima vorbă! După cinci ani de carieră la Palatul Justiției, am găsit însfârșit, una! Închipuiți-vă că n'a vrut și nu vrea încă!... Ha, ha, ha, ce bine e!...

«Le beau Fănică», despre care se știa că e destul să vorbească cu o femee în stradă pentru a o compromite — așa era de frumos și de seducător — «le beau Fănică» râdea orgolios.

— Nu vrea, fraților. Am încercat toate metodele. Am ajuns la unele pe cari nu le-am întrebuințat niciodată până azi... A!, ce frumos, ce minunat e să te ostenești în dragoste, să desperezi, să mori de poftă!...

— Va să zică, e rost, zise unul, să ai fericirea primei înfrângeri...

— O, nu știu dacă o să mă bucur prea mult de astfel de fericire, fiindcă, vă mărturisesc, e nostimă oița... Și după atâta rezistență, trebuie să fie dulce îmbrățișarea unei femei...

— E cea dintâiu care îți rezistă?

— Din nenorocire, da!

— De unde e și cine e fenomenul ăsta?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Închipuiți-vă, dragii mei, e nevasta unui comtabil!...

— Vai!, dragă Fănică aici ai ajuns? Nevasta unui comtabil!... Brr!...

— Da, da, iată cine îmi dă fericirea de a dori și de a nu isbuti! Acum înțeleg eu de ce iubesc oamenii dragostea...

«Le beau Fănică» se privi în oglindă, măreț.

— Are dreptate frumosul nostru prieten, interveni Gaston Collenberg; femeile bucureștene nu știu să se dea. Nu sunt mai stricate ca pariziencele, bunăoară, și nici nu se oferă mai puțin ca ele. Dar, se oferă fără artă. Și când te gândești că numai bărbații, bărbații lor sunt de vină! Ce speță urâtă și proastă sunt bărbații legitimi! Și totuș, fără ei n'am avea pe cel mai drăguț dintre animalele domestece: femeea măritată. Vai, dragii mei, viața ar fi oribilă fără femei măritate. Ce ne-am face numai cu femeea, cu femeea simplă, lipsită de farmecul ei unic: putința de a înșela! Vă gândiți voi la grozăvia asta? Să ne ferească Dumnezeu!

Gaston Collenberg fu aprobat cu admirație.

Tânărul N. Mălăescu-Pantelimon, șef de cabinet și, firește, fost și el magistrat, era numit, între «băeții bine» și în familie, socialist. Era numit socialist fiindcă nu putea să sufere pe ofițeri și fiindcă era pentru amorul liber. El se folosi, deci, și de această împrejurare, pentru a-și propovădui principiile politice; zise:

— De aceea, dragă Collenberg, trebuie să fii de acord cu noi socialiștii, cari cerem instituirea amorului liber.

— Amorul liber, scumpe Pantelimon, însemnează desființarea familiei și, deci, a soției; ce s'ar face toată această admirabilă generație de entuziaști fără soțiile altora?, răspunse Collenberg cu o patetică și bine-mascată ironie.

— **Bravo!, bravo!**, strigară tinerii ridicând paha-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rele în onoarea lui Collenberg, pe care d. N. Mălăescu-Pantelimon îl acuza de reacţionarism.

— Da, Collenberg, tu ai dreptate, reluă «le beau Fănică» inoportun. Ai dreptate: numai franţuzoaica ştie să iubească!

— A!, Parisul, Parisul!

— Trăiască Parisul!

Tinerii, în picioare, goliră cupele, respectuoşi şi mângâiaţi de suvenire.

— Ţi-aminteşti, Gigi, de «la petite Gaby»?... Nebuna!... A! piciorul lui Gaby! piciorul lui Gaby!...

— Piciorul lui Gaby!...

— Aşa picior nu mai există!

— Ei, asta e tot, intervenì Collenberg cu aer metafizic. Asta e tot: piciorul! La asta se reduce femeea: la picior. Nu sunt femei frumoase sau urâte; sunt doar picioare frumoase şi picioare urâte. Şi, sunt picioare inteligente, sunt şi proaste. Sunt picioare abile, spirituale, guralive. Sunt unele tăcute. Sunt şi stupide, multe. Sunt de cele vesele, sunt triste. Sunt picioare generoase, avare, blânde, violente, melancolice, gânditoare... Voiu scri, voiu scri: «l'Intelligence des jambes»!..

— Ce fel de picior îţi place?

— Cel fin, spiritual, dispreţuitor. Aşa răspunse Collenberg, şi el explică:

— E mic, aşa cum îi e dat piciorului să fie! Cambrat, subţire, exagerat de cambrat şi de subţire, iar pulpa să înceapă sus, cât mai sus. Un picior osos, uscat, gâlcevitor şi obraznic, iată cum îl vreau! Nu-mi displace nici piciorul pe care îl numesc tiranic: el e tăiat în linii mai rotunde, încheetura subţire dar plină, pulpa voinică; e grav şi rece, cheamă şi robeşte. E din rasa picioarelor asasine... Din prima categorie e piciorul pariziancei, din cea a doua e piciorul spaniolei... Le cunosc. Dar, din toate, preţuiesc pe cel francez.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Domnilor, în picioare! În picioare, cu cupele pline, să salutăm gloria piciorului franțuzoaicei!»

— Toarnă șampanie, mioș Luca!

— Ura! Ura!

— Și, când te gândești, interveni indignat Niculcea, că sunt imbecili cari zic că trebue să mergem cu Germania!

— Spioni!

— Vai, ce picioare au nemțoaicele!

— Nu mai vorbi că-mi faci scârbă!

Tinerii se înfierbântau. Discursurile lor se făceau tot mai aprige. Fantezia lor devenea tot mai fecundă. Fericirea le răscolea firea.

Și vorbeau toți deodată. Deabia dacă vreunul isbutea să spună din când în când, ceva, auzit de toată lumea.

— Ceeace nu înțeleg, dragii mei, zise unul, e cum de s'a făcut m-me Angèle Mischianu așa de nemțofilă? Ea, nepoata lui Taleyrand!... Ea, născută princesă Baroni!...

— Știe prințul von Walendorff...

— Crezi?

— Sigur!

— Știu eu: îl iubește ca o nebună!

— E bine nemțoiul?

— Buzat și nătâng...

— Tip de boș!

— E o familie bavareză, interveni doctoral Gonciu, din casa de Walendorf, care se înrudește cu grofii de Strinden-Gotha și isvorăsc din veacul XV. Blazonul e un spic înconjurat de două frunze de laur, legate sub ghiarele unui vultur.

— L'o fi iubind, dar îl înșeală, continuă altul, umilit de știința lui Gonciu.

— Cu cine?

— Știe Collenberg.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vă rog, vă rog, nu-mi bruscați secretul profesional. Tinerii râseră gălăgios.

— Ascultă, Sică, zise Collenberg unuia, spune-ne drept: e bine?

— Dragă, nu e rău... Are ceva nostim: o pată deasupra genunchiului... drept... nu, stâng... ba, nu... Cum vine? stați.., așa, la stângul...

Distinșii tineri ascultară descripția anatomică, pe care cavalerul o înfățișă cu vervă.

— Dar, de ce v'ați despărțit?

— Dragii mei, ne-am despărțit pe o chestie serioasă. I-am spus neted că nu admit cărdășia ei cu legațiunea germană și... adio!... Scurt!

— Bravo, Sică!

— Sunt lucruri pe cari le pun mai presus de capricii!

— Bravo!

— Știți, zise Gigi, că m-me Angèle Mischianu se laudă că are de câteva zile o hârtie cu care poate răsturna guvernul în 24 de ore.

— Mofturi!...

— Ei bine, interveni Sică, ascultați-mă pe mine, e ceva... E o hârtie care stă deasupra capului guvernului ca sabia lui Patrocles...

— Damocles!, rectifică liniștit Gonciu, care, distins și străin, ceruse la sfârșitul mesei un pui — «pour; croquer». Poetul Gonciu mânca cu artă, dar foarte mult mânca ceasuri întregi, fără lăcomie, pașnic, cu firescul cu care respira. În special, felul cum mânca un pui, numai cu cuțitul și furculița, era în stima întregii societăți bune.

O clipă se făcu tăcere. Sub surpiza acestui moment de liniște, Gaston Collenberg își aminti îndatorirea de oaspete. Se ridică și, oratoric, spuse:

— Domnilor, prieteni, vă invit să bem pentru amicul Niculcea, care a dovedit aștăseară că e menit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1903

să joace un mare rol în politica țării. Elevul, fiul sufletesc al marelui Jean-Grigore Mihailidis, e la înălțimea speranțelor ce s'au pus într'însul. Conferința lui a înfățișat, pot zice, gândurile noastre ale tutulor, ale întregii tinerimi. Bând, deci, pentru succesul lui Niculcea, beau pentru scumpa noastră Franță, de care avem legate toate amintirile noastre, toate cunoștințele și toate speranțele noastre! Să trăiască Franța! Să ne trăești, dragă Titi!

Tinerii, emoționați, se ridicară și ciocniră paharele. Titi Niculcea răspunse:

— Vă mulțumesc, prieteni, pentru felicitările voastre și pentru bunătatea cu care ați răspuns invitației mele. Nu vă fac decât o singură urare: să dea Dumnezeu să nu murim până n'om trece Carpații. Să trăiți!

Fură aplauze. Paharele se goliră repede. Sticlele se desfundau una după alta. Cuvintele idealiștilor se făceau tot mai languroase. Tot mai sincere și mai elocvente le deveneau mărturisirile. Și se vorbi, natural, de dame.

Se stabili gradația valorilor feminine dela Alhambra și Majestic. Se luară pe rând toate cocoanele din societate și li se fixară biografiile și însușirile amoroase. Tinerii aveau cunoștinți varii și precise, în materie. Își povesti fiecare aventurile principale. Cu amănunte. O doamnă tristă are obiceiu de scrâșnește din dinți când își consumă ultima înfrângere..... Alta, spunea un conviv foarte manierat, poartă pantalonii galbeni.... Elegantul areopag fu foarte interesat să afle dela Gigi că d-na R. leșină... Iar «le beau Fănică» raportă că frumoasa d-nă S. muște...

Și tinerii se concurau în orgoliu.

Numai Gonciu se mulțumea să vorbească vecinului de amanții Caterinei a II-a, ai Elisabetei fecioare și ai Mariei Teresa. Admirabilul Gonciu comandase un bifteC.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tinerii făcură socoteala tutulor schimbărilor de amanți din ultima vreme, în lumea bună. Unul interveni neașteptat:

— Adevărat să fie, măi, că numai M-me Mihailidis n'are și n'a avut nici un amant?

— Asta e sigur!

— Așa se pare. Dar, e ciudat... E o femee nostimă.

— Ce zici, Titi?

Niculcea se făcu serios; tăcu supărat o clipă și apoi zise:

— Dragul meu, M-me Mihailidis e singura femee cinstită din Capitală.

Băeții răspunseră în cor și convinși:

— E-adevărat!

— Iar, în ce mă privește, continuă Niculcea, m'am învățat să socotesc pe m-me Mihailidis ca pe o mamă. Vă rog, nu insistați...

Cuvintele înduioșate de alcool și de respect ale tânărului, împrăștiă larma. Urmă o tăcere, o tăcere grea, obositoare. Fiecare se simțea ostenit.

Așa, în plină tăcere, se auzi de afară țipătul unei viori. Era Oaie, țiganul.

El știa să intervină la timp. Și știa să intervină bine. Începea totdeauna către sfârșitul mesei, când era sigur că nu poate fi gonit și când sufletul omului e larg deschis înduioșării.

Deci, se interesă Oaie și acum, de unde vin boerii la miezul nopții în frac și treji. Și i se spuse că vin de la o adunare unde s'a cerut războiu. Înțelese Oaie.

Și, el începu așa cum se potrivea pentru împrejurare — cu «Deșteaptă-te Române». Tinerii săriră înfiorați și, în cor, cântară mânați de insinuarea dibaciului țigan:

Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte,
La care te-adâncirâ barbarul de tiran.
Barbarul de tiran!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901932

Acum ori niciodată, să arătăm în lume
Că'n aste mâini mai curge un sânge de [illegible],
Un sânge de Romani!

Uşa se deschise. Oaie şi alţi trei ţigani năvăliră gravi, gravi de solemnitatea cântului, în odaia în care frumoşii convivi dispăreau sub norii grei ai fumului de ţigară.

Oaie, meşter şi psicholog, rupse la vreme ceremonioasa atmosferă adusă de accentele lui «Deşteaptă-te Române» şi, brusc, cu o aruncătură de arcuş, trecu îndrăcit în «Leleo şi-oi să mor!»

«Le beau Fănică» îşi plesni fruntea cu palma şi exclamă:

— Păcat că n'am adus şi fetele!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

Cheful

Oaie îi zicea istovitor. El era meşterul celor mai măreţe dintre nopţile Bucureştilor vesel. De numele lui se legaseră chefurile celebre ale istoriei contemporane. Toţi bărbaţii iluştri ai timpului trecuseră prin mâinile lui. De douăzeci de ani era sprijinitorul sentimental al tinerimii idealiste. El, cu arcuşul lui îndrăcit, colaborase în mare parte la pregătirea emoţională a generaţiei din vremea aceea a marilor soroace... Pe dârdora cântului şi suspinurilor lui se jertfise, în mistice jertfe, sporul atâtor suflete idealiste învrednicite cu destine mari. Arcuşul lui Oaie sfâşiase fermecător nopţi multe, în mii de zdrenţe de lumină, de vis, de voluptate. Zorile tutulor dimineţelor, el le salutase... De douăzeci de ani, în nicio zi n'a răsărit soarele nechemat de chemarea diblei lui Oaie. Oaie dăduse suflet tutulor prăpădirilor de suflet.

Scurt, chel, cu faţa grasă cenuşie, buzat şi îngreunat de o ascunsă mâhnire, Oaie îşi trecu şi de astădată o privire părintească peste capetele răscolite ale tinerilor. Şi-i cunoştea! Ochii lui independenţi unul de altul, se rotiră cercetând masa, scaunele, poziţia lucrurilor din odăie, şi Oaie îşi determină precis ceeace el numea «gradul boerilor». «Gradul boerilor» însemna treapta evoluţiei chefului, situaţia sufletească a beţiei. Oaie ştia să fixeze un diagnostic sigur şi administra, astfel, totdeauna exact ce trebuia boerilor... La primele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/19

pahare se impuneau, bunăoară, cântece sglobii; când cheful era în toi: valsuri vieneze; suspinurile era pentru sfârşit. Fireşte, se mai adăoga la această savantă gradare de emoţiune şi socotirea capriciilor deosebite, prezenţa sau lipsa damelor, preocuparea din seara aceea a clientului, — o mulţime de ştiinţi pe cari Oaie le stăpânea deplin. În aceasta sta, de altfel, şi marea căutare de care se bucura. Se pricepea la oameni, cum zicea el, — ştia unde-i doare! Şi blestematul sfredelea sufletul tocmai la locul şubred...

Se uită şi acum la domnişorii noştri şi-i măsură cu ochiul lui de doctor. Îi ştia şi le pricepu buba. El avea tertipul lui şi pentru răsboinici.

Şi, după «Leleo şi-oi să mor», ţiganul se încordă declamând din arcuş «La Arme». Anemicile strofe ale bietului Iosif, — care nu merita popularitatea unei versificaţii aşa de mititele — căzură desfigurate din gura băloasă a meşterului ţigan.

Tinerii, chemaţi la datorie, se ridicară anevoios şi întovărăşiră cu răcnete crude patrioticul cântec:

Când patria ne cheamă sub drapel!

Psihologul Oaie ştia dozarea; după a treia strofă, un punct; şi apoi: «Cucuruz cu frunza'n sus».

— A, zi-i Oaie!

— Zi-i mizerabile!

— Mă omori, ticălosule!

Tinerii se lăsau pe spate, închideau ochii, se loveau cu pumnul în piept, gesticulau de prisos.

— Păcat că n'avem fete!, se răsti un fost deputat grăsun.

— Păcat!, răcni altul răsturnând o sticlă.

— O! noroc, noroc!, isbucniră în cor tinerii şi-şi înmuiară degetele în şampanie pentru a-şi uda frunţile.

— Să chemăm fete, propuse unul.

— Da, da, da!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite, să telefonăm lui Mimi!...

— Cum o să vie, dragă, Mimi la trei dimineața?

— Vine, nene, vine!

— Stați, liniștiți «le beau Fănică»; am eu o soluție!

— Da, să vorbească primul procuror!

— Telefonez Vlădișascăi să-și scoale repede fetele pe cari le are la îndemână și să le trimeată...

— Ura, ura!, Bravo, primule...

«Le beau Fănică», mândru de succes, sfârși:

— Până ajunge automobilul nostru, să fie gata fetele. Bun?

— Admirabil!

Și reprezentantul ministerului public purcese la executarea planului.

Oaie se înfierbânta mai tare. Oaie ofta; lăsa vioara de sub bărbie, pentru a spune o vorbă șoptită, îndurerată; relua vioara sub arcuș cu cruzime, pentru a se potoli. Dar, Oaie iar ofta, iar lua vioara, iar șoptea chinuit și sfâșietor, — și iar repezea apoi peste coarde o cascadă formidabilă de sunete furioase și excitante. Tinerii chioteau, sufereau, plângeau. Scâncete voluptuoase și amarnice întovărășeau descântecul melodiosului țigan. O lacrimă căzu din ochiul mobil al lui Oaie. «Le beau Fănică» își lipi leneș de mai multe ori lungile-i gene, luă cupa într'un gest de hipnotizat și răsturnă lichidul spumos pe gât; apoi, svârli paharul într'un colț al tavanului. Alte cupe fură svârlite la fel. Tinerii și-le sacrificară cu hotărîrea iluminată a unei jertfe religioase. Țăndările ultimelor pahare căzură peste capul golaș al lui Oaie, care — sgâriat pe obraz — râse, râse profesional și fericit.

Tinerii urlară:

— Pahare! Pahare!...

— Șampanie!

— Repede!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1902

Li se aduse. Şi, cuceriţi de supreme fericiri, de fericirile supreme ale simplificării lumei şi sensaţiei — pe cari le împrumută omul din majestatea alcoolului — tinerii turnară încă într'înşii noui cantităţi de bucurie. Înţepeniţii preoţi ai corectitudinii vestimentare dela începutul mesei, păreau la oră aceasta nişte osteniţi şi mototoliţi prizonieri ai unor vraje brutale. Căci, Oaie îi zicea mereu... Şi tinerii se svârcoleau în laţul despotic şi mângâios al vrăjitorului. Fumul greu îi acoperea, le falsifica făpturile şi le da taina umbrei.

Doi încercau să se bată pe posesiunea canapelei: unul se întinsese pe duşumea urmărind cu piciorul, ca un dirijor saltimbanc, cântecul lui Oaie; altul aţipise cu capul pe masă. Câţiva, aprinşi la faţă şi râgâind, întovărăşeau cu gângăveli pătimaşe suspinurile, mereu proaspete, ale cântăreţului. Unul singur rămânsese încă elegant, corect şi distins: Gonciu. El mânca cu demnitate. Iar Oaie, Oaie îi zicea într'una, cânta, cânta mereu, în neştire, tot mai turburător, cuprins de isteria suferinţii cântate... Titi Niculcea se repezi asupra ţiganului, îl luă de gât şi-l sărută cu recunoştinţă violentă. Oaie fu silit să bea şampanie dintr'un pahar de apă, plin. Câteva bancnote fură aruncate pe vioara ţiganului, care — înviorat — le trecu peste bărbie şi îşi reluă treaba şi mai omorîtor.

Moş Luca, liniştit, tainic, proaspăt ca şi la începutul chefului, intra din când în când nevăzut, trecea o privire părintească peste fericirea tinerilor şi ieşea mulţumit.

Dar, ei obosiră. Rezervele din urmă ale vrăjitoriei lui Oaie păreau că nu mai ating sufletele acelea săturate de desfătare. Era atins pragul emoţional, de la care încolo se întinde deşertul sufletului. Nouile suspinuri ale lui Oaie cădeau în deşert. Fu un sfert de oră apăsător, în care tinerii simţeau, cu resturile lor de sensibilitate, prigonirea unei jigniri. Se vedeau biruiţi de ceea ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

credeau că au omorît pentru toată noaptea: plictiseala. Şi ea, duşmanca, li se aşeză pe spirit, pe inimă, — dintr'odată, neaşteptat, tocmai la ora când le clocotea mai tare biruinţa...

Băgător-de-seamă şi savant în ştiinţa petrecerii, Gaston Collenberg se duse lângă cântăreţ şi-i şopti ceva la ureche.

Maşinal, Oaie curmă cu o tăietură speriată de arcuş cântecul pe care-l ofta, şi începu să zică, maiestos: Marseillaise-a...

Băeţii săriră în picioare, se suiră pe mese, pe scaune, pe ferestre: — fiecare simţea nevoia să se înalţe la auzul marelui himn. Şi, într'un cor barbar, ei căutară să aşeze urletele lor răguşite pe notele iuţi ale triumfalei chemări. Sică, cu şerbetiera în cap, bătea toba în uşe; Titi Niculcea ţinea tactul cu o linguriţă lovind un pahar; Gigi defila; altul se bătea cu pumnii în piept; «le beau Fănică», în dorinţa de a fi mai solemn, îşi pusese jobenul; altul aprindea chibrituri şi le purtă aprinse, unul după altul, dealungul camerei... Numai Gonciu, în picioare, asculta, cu stimă rece, ca la o serbare oficială, executarea formalităţii muzicale.

Corul amorf se înnoda tocmai în îndemnul celei de a doua strofe, când uşea se deschise şi apăru Ida într'o haină largă de pluş negru şi îmbrobodită cu un văl albastru.

Ea strigă voioasă, salutând milităreşte, — cu cel mai trădător accent german:

— Vive la France!

Tinerii strigară «ura» şi se repeziră într'o smuncitură groaznică, unanimă, simultană. Desfiguraţi, cu gurile arse, cu braţele tremurătoare, ei păreau, în atmosfera înceţoşată care îi solidariza fiziceşte, organele diverse, membrele multiple ale unei monstruoase reptile, — aşa fu de spontană, de comună şi de uniformă năvala care se lăsa din toate părţile asupra Idei. Unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căzu de pe fereastră în capul lui Gonciu, — care zise pardon, frecându-și tâmplele cu discreție. «Le beau Fănică», mânios de poftă, trase după sine fața de masă, prăbușind într'un sgomot asurzitor, sticlele, paharele, linguriţele, cestile, farfuriile. Oaie cânta, uriaș în entuziasmul lui factice, cânta Marseillaise-a.

Iar tinerii urlau. O bucată de carne aruncată în cușca unor fiare flămânde n'ar fi asmuţit mai multă lăcomie, întrecere și răutate ca apariţia Idei — nemțoaica de la Alhambra, care de la izbucnirea războiului trecuse ca poloneză la Majestic. Ida, senină, în mijlocul acestui iad care o asalta, îndura zâmbind sălbatecul omagiu. În fața ușei, ca aștepta, ca o madonă fără suferință sub vălul ei albastru, sfârșitul furtunei. Primul cavaler care o apucă, îi îmbrăţișă îngenunchiat coapsele, în vreme ce gura lui se lupta biruită cu fustele rebele; altul, sărind cu picioarele în spinarea celui dintâiu, îi înfipse mâinile de după gât și, buimac, își săruta propria-i mână, căutând zadarnic obrazul fetei, care se apăra cu bunăvoință; asaltatorul cel mai pătimaș ataca din coapsă; ghiarele lui apucară voinicește vălul albastru care se despică, descoperind haitei buzele roșii și ochii mari, verzi — așa de mari și de somnoroși — și părul arămiu al Idei. Un urlet în care se aduna toată furia izbânzii și a înfrângerii, toată vigoarea instinctelor liberate și toată frenezia bestiei, — topi deodată cele nouă ființe idealiste (căci, Gonciu continua să fie distins și mânca) într'o masă informă de carne și de poftă. Unul în spatele altuia, încolăciți, smuncind, gemând, răsturnându-se, lovindu-se, cele nouă trupuri erau numai guri cari plescăiau și brațe cari se întindeau ca niște tentacule ale aceluiaș monstru turbat. Grămada aceea de oameni părea un ghem de viermi cari se înodau voluptuos.

Ei se potoliră greu. Unul câte unul ieșiră din luptă. Căzură sdrobiţi pe scaune. Alţii rămaseră pe jos, la pi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cioarele Idei. Ida, cu părul val-vârtej, cu mâinile sgâriate şi cu vârful piciorului pe pieptul lui Gigi, care răsturnat pe spate îşi tremura degetele peste pulpele ei, Ida părea o glumeaţă zână a biruinţei pe pustiul unei seri de bătălie sfârşită. Ea zâmbea. Oaie vifora într'una chemările Marseillaise-ei.

«Le beau Fănică» avea urechea despicată şi faţa plină de sânge. Altul fusese însemnat între sprâncene cu o sgârietură adâncă ce sângera ascuns. Niculcea îşi pipăia îndurerat încheetura mâinii drepte. Sică şchiopăşe. Collenberg pierduse un smoc din şuviţele-i sărmane. Frizurile, fracurile şi cravatele pătimiseră deopotrivă. Pardoseala era plină de cioburi, de tacâmuri, de fructe şi şervete.

În mijlocul acestei inventarieri melancolice a pierderilor, numai Ida era voioasă. Oaie, sfârşit, tăcuse.

— Sunteţi nebuni, zise ea târziu ; v'aţi duce mai bine să luaţi şi pe celelalte fete cari aşteaptă în automobil.

— De ce n'au venit cu tine?, întrebă greoi Titi Niculcea.

— Le-a fost frică, zise-ea.

— Pe tine cum te cheamă? o întrebă un tânăr.

— Cum?, n'o cunoşti?, zise procurorul ridicându-se a-lene şi mângâind-o pe bărbie. E Ida, nene, Ida poloneza....

— Ida!, complectară alţii cu competenţă. Cel ce întrebase suferi umilit.

Titi Niculcea se duse de chemă fetele. Erau numai trei. Înfrigurate, triste, prietenoase şi plictisite, ele intrară aproape împinse în odaia plină de dezastru. Ziseră:

— Bonsoir! Vai, cum pute aici!...

— A! tu eşti Lili? Bată-te norocul!

— Uite-o şi pe Neli!...

— Dar, tu cine eşti?

— Pe mine mă cheamă Marioara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Drăguță fată!

— Vasăzică, ție Lili îți zice?

— Nu asta e Lili, pe mine mă cheamă Neli.

— Cum de nu te-am mai văzut eu!...

— Ia pupă-mă, Lili!

Și Lili, grăbită, își lipi cu supunere buzele de obrazul năclăit al solicitatorului.

— Hai, scoateți-vă mantalele.

— Păi, suntem în capoade...

— Nu e nimic, scoateți-vă și capoadele!

— Ești obraznic!, zice rece Ida, potrivindu-și jaretiera mauve.

Luca aduse alte pahare și alte sticle. Tinerii nu-l lăsară să adune cioburile de pe jos, fiindcă — spuse unul — ele aduc noroc.

Fetele devorară grabnic mai multe fripturi reci. Paharele se goliră iarăș cu voioșia de mai înainte. Cheful reîncepu împrospătat.

Cu gura plină de cașcaval la capac, Ida fu luată în brațe de procuror și trântită pe canapea. In lupta ei domoală cu brutalitatea agresorului, nasturii capodului se desfăcură. «Le beau Fănică» o sărută pe pântec și căzu. Titi Niculcea își acordă tactul cu pielea mătăsoasă a coapselor Marioarei, care rodea cuminte o pară. Lili primise să se urce în cârca lui Gigi, care, orgolios de blonda povară, ocolea masa lingând genunchii goi ai fetei; ea ținea tactul unui marș pe care Oaie îl svârlea din arcuș. Neli gâdilă pe un tânăr impasibil, în vreme ce Collenberg pipăia cu degete erudite sânii trunchioși ai micuței. Cel mai slăbuț dintre dânșii, împleticindu-se, forfotea scuipat între dinți și plimbă din față în față o pretenție neexprimată clar. Tânărul deputat rânjind, cu nasul jupuit de o cădere neobservată, vărsă în dosul draperiei.

Oaie patetiză; o tăcere care sfârâmă în naivitatea ei, gemete surde, subliniau accentele țiganului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe Marioara o iau cu mine!, anunță Niculcea.

— Ia-o, dragă, că nu face!, zise vecinul ei.

— Ești măgar, zise Marioara jignită cumpătat, și-i cârpi o palmă sonoră. Tânărul insultat se sculă agresiv. El ridică mâna ca s'o lovească, dar se simți ameţit, amenință să cadă, se îndreptă rezemându-se de speteaza unui scaun și, într'o convulsiune spăimântată, trupul lui se smunci în sec. Marioara îl privea încremenită, când uu val vâscos izbucni dintre buzele palide ale cavalerului peste pantofii fini ai fetei. Incidentul se pierdù în larma care izbucnì speriată, furioasă, groaznică, din piepturile tutulor: o flacără subţire și iute mâncă delicat reţeaua perdelii.

— Foc, foc! strigară fetele, despérate.

În fumul care roteà dinaintea ferestrei, drăguţul Marius cătă spiritual la spaima prietenilor și gângăvea:

— *E pur si muove*!, eu sunt Galileu!

Luca se repezi, zmulse perdeaua din galerie și o stinse jucând-o în picioare.

— Așa e că v'aţi speriat? întrebă drăguţul Marius.

— Să trăiască Marius!

Lili sări asupră-i și-l trânti jos sub sărutări.

* * *

Era ziuă când tinerii plecară de la Flora, cu ajutorul chelnărilor cari îi duseră la brat până la trăsură. Lăutarii îi petrecură; Oaie, amintindu-și calitatea morală a tinerilor, sfârși în poartă minunata petrecere cu un falnic «La Arme».

Sub acordurile îndemnătoare ale marșului, trăsurile de nópte, sparte și murdare, cu cai betegi, porniră.

Soarele nu răsărise încă, dar noaptea se topea, se prăfuia și cădea pe pământul negru de noroi proaspăt. Dinspre Băneasa veneau lăptarii în convoi, cu faitoanele lor ușoare trase de cai bătrâni și degerați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câteva femei cu legături pe cap se grăbeau spre oraș, ocărând într'una.

Bucureștii fumegau într'o îndepărtare de miraj, lenevos, ca un trup cald de pe care o mână uriașe trăsese plapuma nopții. Fluerul grav al unei fabrici șuera nesfârșit, chemând la lucru. Se auzeau gorniștii cari sunau în apropiere. Îndemnat de ei, Niculcea — cu capul pe pieptul Marioarei — fredonà fals:

La arme cei de-un sânge și de-o lege!...

Trăsurile se scurgeau încet, una după alta, mânate de birjari cari căscau. Dintr'una din ele, cânta Neli; din alta — pe capră — declama «le beau Fănică».

Niculcea ajunse acasă dormind cu capul în poala Marioarei. Ea îl privea cu o tristeță docilă. Îl duse aproape în brațe, până în camera lui de culcare.

Il desbrăcă cu desgust și-l trânti, înjurându-l, în pat. Își scoase apoi pălăria și capodul și se lungi lângă el.

Niculcea se trezi pe la amiazi. Reflectă scârbit la întâmplările nopții pe cari și le aminti vag. Capul îi svâcnea ca țintuit în plăci de aramă înfierbântată, iar gura îl ostenea cu o povară ciudată și sinistră. Lângă el, întoarsă cu spatele, el descoperi, surprins, pe Marioara. Ea, pură, dormea. Își văzu fracul aruncat în tinicheaua dela sobă și râse, distrat.

Dar, tresări deodată. Se sculă, descuiă ușa, sună și ceru ziarele. Desfăcu nervos unul și așezându-se iară în pat, ceti în pagina a III-a:

«Marea manifestație națională de aseară. — Aseară, în sala de conferințe a societății «Viitorul Latin» și în fața celui mai select public al Capitalei — diplomați, foști miniștri, parlamentari și iluștri reprezentanți ai culturei — d. advocat Titi Niculcea a vorbit despre «Aspirațiile române în fața războiului mondial». Tânărul orator, care are onoarea de a fi un elev și un fost co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

laborator al marelui Jean-Grigore Mihailidis, a arătat un talent ales şi o fire vibrantă mânată de marele ideal al neamului. D-sa a exprimat cu putere convingerea întregii tinerimi intelectuale care, mereu de veghe la sfintele ei datorii, cere imediata intrare în acţiune cu o abnegaţie demnă de marii noştri strămoşi.

«Studenţimea a manifestat impresionant cântând «La Arme» şi «Marseillaise»-a.

«Manifestaţia cetăţenească spontană şi aşa de legitimă, care a urmat după conferinţă, n'a prins un caracter hotărîtor din cauza ploii torenţiale care a căzut toată noaptea. Măsurile energice luate de guvern au rămas astfel ridicole: soldaţii au stat în ploaie şeapte ceasuri de pomană. Lumea, ataţată de brutalitatea trupelor, a răspuns printr'o demonstraţie demnă. Mulţumită numai cumînţemiei cetăţeneşti, nu s'a înregistrat niciun incident regretabil.

«D-l Niculcea, ovaţionat în stradă de tinerimea entuziastă, a fost sărbătorit la Flora, la o agapă de prieteni. S'au ridicat toasturi pentru Franţa şi pentru o grabnică intrare în acţiune».

Niculcea ceti de două ori. Ceti şi alte ziare. Îşi întoarse perna şi, mândru, trecu un picior peste trupul gol al Marioarei, care, trezită, îngâna:

— Lasă-mă în pace!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

După succes

Titi Niculcea sforăia încă. Marioara se sculase şi, trântită pe o canapea, citea ziare, stângace într'o întreprindere neobişnuită. Servitoarea care venea din din când în când să aţâţe focul, măsura pe Marioara cu duşmănia seacă a onestităţii. Marioara o privea cu blândeţe. Ea îi zise:

— Cum te cheamă, fetiţo?

Fata a întârziat mult pentru a răspunde răstit şi distrată:

— Caterina.

— Eşti măritată?

— Nu, sunt fată mare, zise servitoarea cu un nemilos prestigiu.

— Bravo!, eşti fată cuminte. Vezi că oraşul ăsta e cam...

— N'am grije. Eu nu sunt d'ălea!

Marioara primi răspunsul cu acelaş surâs dulce de mamă fericită.

Obosită de cercetarea ziarului, pe ale cărui titluri buzele ei cărnoase le silabisea în sforţări răsfăţate, Marioara trânti chinuitoarea hârtie şi-şi frecă ochii obosiţi. Examină odaia. Găsi că dulapul e rău aşezat în colţul unde era. O necăji praful de pe draperia care împodobea uşa dinspre biuroul lui Niculcea. Îi plăcu foarte mult covorul turcesc şi patul de frasin. Se gândi, aproape vorbind, că lipseşte din apartamentul acesta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mâna zdravănă a unei femei. Şi fu cuprinsă de o ciudată, de o stupidă melancolie, biata Marioara! Ea ascundea de mult un vis fricos: de a fi cândva «menajera» unui om de treabă. Şi în toate dimineţele, când, ca acum, se trezea într'o odaie străină, cercetarea interiorului—de care era totdeauna nemulţumită—îi scormonea ascunzişul visului ei... Ca de obiceiu, privi mult la tipul necunoscut, în braţele căruia dormise. Cine era? Cum îl chema? Fixă îndelung faţa galbenă a lui Niculcea. Genele lui se băteau cu lumina. Deschise cu greutate ochii. Îi închise şi-i deschise de mai multe ori. Şi zise cu o voce tăndăroasă:

— Te-ai sculat?

— Păi, sunt ceasurile două, răspunse fata.

Niculcea sări din pat. Veni lângă Marioara şi vru s'o sărute. O duhoare de ulei stricat sfarâmă surâsul ei permanent. Învinsă de astădată, — ea, care încercase ani dearândul aceste exalaţiuni matinale după nopţile ferice — întoarse capul şi respinse, strâmbându-se, gura oribilă a tânărului.

— Nu mă mai iubeşti?, întrebă el galant.

— Lasă-mă... Sunt tristă...

El se uită lung la ea şi mângâind-o, zise:

— Cum te cheamă?

— Marioara. Dar pe tine?

— Pe mine mă cheamă Titi.

— Şi mai cum?

— Titi Niculcea.

Ea îi surâse drăgăstoasă, cu silnicie. El văzu cât e de micuţă şi de dulce. Şi zise el:

— Pupă-mă!

Supusă, ea îşi întoarse capul şi-şi trecu cu seriositate buzele peste fruntea unşuroasă a galantului. El, întărâtat, îi prinse capul între mâini şi o sărută pe buze fără patimă dar hotărît. Marioara îşi şterse gura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mascându-şi scârba într'o cochetărie, aproape pudică. Niculcea zâmbi fericit.

Şi-aduse aminte că e târziu şi începu să se îmbrace repede.

— Eşti trezită de mult?

— De la 12.

— Ce-ai făcut până acum?

— Am cetit jurnalul...

— Ei, ai văzut?, întrerupse Niculcea mândru.

— Ce?

— Conferinţa mea de ascară.

— Nu.

— Ei, uite, soro, aici! Şi Titi îi arată coloana de ziar unde se vorbea despre dânsul. Fata începu, mişcând din buze, silabisirea în gând a grelei proze, sub ochiul îmbătat al lui Niculcea. După primele patru rânduri, din care nu reţinu decât numele lui, Marioara se lăsă de cetit. Îşi plimbă doar ochii peste rândurile negre cu aerul că citeşte, până când îşi închipui ea că a trecut timpul trebuitor lecturii. Biata fată, contrariată, zise la întâmplare:

— Bravo!

El, radios, adăogă:

— Eu sunt ăsta!

— Bravo!

— Uit'te la mine, Marioaro, ca mâine mă vezi ministru!

— Ei, dacă ai parale!..., zise respectuos şi cu naivitate fata, fără să se deslușească încă.

— Ce parale, fetiţo!; paralele nu fac două cepe! Trebue să ai talent, dragă!, enunţă Titi trăgându-şi pantalonii.

— A!, nu zic, adăogă el, nu strică să ai şi avere. O mulţumesc lui Dumnezeu. Dar, trebuie talent pe lânga parale!...

Titi, sigur de el, se privi în oglindă. Fata îl întrebă după o pauză:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.ataforansilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tu eşti cu Francezii?

— Sigur!... Dar tu, Marioaro, tu cu cine eşti? Tu nu eşti tot francofilă?

— Să-ţi spun drept, dragă, sunt mai gentili Nemţii. Francezii tăi sunt grozavi numai la vorbă... Uite, de câtăva vreme am numai Nemţi... (Posesivul acesta fu întrebuinţat cu o intonaţie de demnă obiectivitate). Şi-ţi spun cinstit, continuă Marioara, sunt foarte mulţumită... Neamţul nu se uită la ban!... Dă tot ce are când ştii să-l iei... Eu una mă'mpac cu Nemţii mai bine ca cu oricine. De, în branşa noastră nu merge cu chestii d'ălea...

Titi hohoti dispreţuitor, lăsându-şi nodul cravatei neterminat.

— De ce râzi?, întrebă ea.

— Fiindcă Nemţii tăi sunt nişte dobitoci, zise fără cruţare tânărul.

— De ce?

— O spuseşi tu singură!...

Marioara, jignită, se ridică de pe canapeaua unde sta răsturnată şi svârli uimirii lui Niculcea, nefiresc şi repede:

— Sunt dobitoci vrasăzică fiindcă nu batjocoresc decăderea noastră care vă satură. Sunt proşti fiindcă respectă mizeria chiar atunci când îi desfată...

Marioara, surprinsă ea-însăşi de ce spusese, se trânti pe canapea, descoperindu-şi piciorul până mai sus de genunchi. Titi o privi cu interes filosofic.

— Eşti fată deşteaptă, zise el intimidat şi-şi reluă nodul cravatei.

Marioara, isteaţă de o subită vanitate, îşi duse mâna la frunte şi-şi aminti cu părere-de-rău că sărise din apostrofa ei câteva cuvinte şi mai teribile; îşi trecu apoi pumnul stâng sub bărbie, rezemându-şi cotul pe un genunchi — aşa cum făcuse şi artista pe ale cărei cuvinte memoria virgină a Marioarei le păstrase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1933

şi le debita acum pentru a nu ştiu câtea oară... Erau dintr'o piesă socială — probabil de Bernstein.

Contemplând-o încă de la distanţa imensă unde îl aruncase explozia intelectuală a fetei, Niculcea stărui admirativ:

— Îmi placi, Marioară. Îmi plac fetele deştepte. Eşti o adevărată eroină de Maupassant...

Fără să priceapă, dar bănuind că e o complimentare plăcută, fata se ridică cu o majestate lauretă şi se mişcă gânditoare prin odaie. Foarte încântat de descoperirea lui, Niculcea o întreabă:

— Nu ţi-e foame?

Din învăţ profesional, ea răspunse cu gândul aiurea:

— Da!... Mâncăm împreună?

— Mâncăm împreună!

În tăcerea reflexivă care urmă, ea se gândi că ar fi fost o mare artistă, iar el fu reluat de amintirea marelui succes din ajun. Niculcea rosti în minte darea de seamă a ziarului, pe care o şi învăţase pe dinafară. Socoti că la ora aceasta tot oraşul vorbeşte de el... Şi cocoanele — aşa de multe — cari erau la conferinţă!... Titi roşi de plăcere, periindu-şi pălăria.

Impovărat de conştiinţa bruscă a reputaţiei lui din ceasul acela, el se uită cu milă la nenorocita fată care îşi îndesa pălăria peste părul în dezordine. Zise:

— Ştii ceva, Marioaro, uite... ia polii ăia de pe masă şi du-te de mănâncă singură, fiindcă eu mi-adusei aminte că am treabă... Şi apoi nici nu mi-e foame...

Obişnuită cu sfârşiturile acestea de idilă, Marioara se duse distrată înaintea măsuţei de noapte, numără cu plictiseală cele cinci bancnote, le trânti în poşetă, se uită încă odată în oglindă şi apoi zise:

— La revedere!

— Pe când, Marioaro?

— Când vrei...

Tânărul sărută cavalereşte mâna înmânuşată a fetei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câteva minute după ea, plecă și el de acasă. Înțelese după surâsul cu care îi răspunse un vecin de apartament că și acesta citise ziarul...

În strada, pustie la ora când Bucureștii e în plină siestă, Titi se simți considerat, urmărit de priviri admirative și arătat cu capul... Era domnul care ținuse conferința... Foarte important, el își ridică gulerul paltonului gândind cu cochetărie că admiratorii de-aseară o să-l socotească răcit, răgușit... «A vorbit așa de mult și-așa de aprins!», zise Niculcea străin de el-însuș, urmărindu-se pe sine de-afară, cu interes și cu invidie... — «Nu mi-a plăcut conferința, dar are talent!» — «a!, talent are, n'am ce zice!». — Niculcea auzea că se vorbește undeva așa, că e analizat amănunțit, crud, că toată lumea are de spus ceva... El străbătea strada pustie, cu încântarea, cu modestia, cu plictiseala, cu măreția cu cari se străbat mulțimile ce te sărbătoresc. I se părea că trece, că sparge anevoios, cu fiecare pas, masa densă a preocupării universale, lăsată asupră-i. Un tânăr care venea din față, trebue să fie student... Trebue să fi fost aseară la conferință... Trebue să-l cunoască... Niculcea își scurse personalitatea pe lângă nepăsarea trecătorului, cu un cap făcut de timiditate și orgoliu. — «Și totuș, ce modest e Niculcea!», trebue să-și fi spus studentul... — Niculcea recită încă odată darea de seamă a ziarului, repetă în gând câteva fraze din conferință și se văzu pe scenă triumfător, urmărit de entuziasmul sălii... — «Vorbește bine Niculcea!»... — Dar cocoanele! Dar d-na Mihailidis!... A, d-na Mihailidis a văzut aseară că omul pe care îl ajută merită atenția ei, el e un demn elev al doctrinei marelui Jean-Grigore Mihailidis!...

Niculcea își zise: «Trebue să mă duc chiar astă-seară la d-na Mihailidis; e datoria mea; trebue să-i mulțumesc: ei i se datorește putința acestui decisiv succes».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cum ocolea colțul la Ateneu, venind dinspre strada Corăbiei, îi ieși înainte Gonciu. Trecea calea Victoriei pe celălalt trotuar, cu pasul lui rar și dispreţuitor. Abtiat de o tovărășie care să-i vorbească de el și de succesul lui, Niculcea țipă bucuros:

— D-le Gonciu, d-le Gonciu, bonjour!...

Poetul trecu strada.

— Unde mergeai, d-le Gonciu? Te duceai la masă, nu e așa? Nu te las, trebue să mănânci cu mine!

Gonciu, care nu respingea niciodată și la nicio oră, poftirea la masă, zise nobil:

— Tocmai mergeam la masă.

Iar Niculcea:

— Hai cu mine!

Porniră amândoi în lungul căii Victoriei spre Continental. Trăsurile treceau rare. În cafenele căscau clienții melancolici ai după-amiezilor fără cămin. Ziua era boită și calmă. Cerul, golit de atâta ploaie, își căsca golul sumbru deasupra lumei umede.

În restaurant, la o oră așa de târzie, câteva cocote așteptând zadarnic tipul care să le plătească dejunul, fumau visătoare, risipite la mesele murdare, la mesele încărcate de resturi, pâine fărămițită, tacâmuri, cești, sticle, șervete cocoloșite, coji de mere și jurnale. Un miros greu, amestecat, îngreuna căldura, animală, — depozitată acolo de sutele de trupuri săturate — a largii încăperi. Parfumuri violente și miros de sosuri vării se împreunau într'o respingătoare unitate. Scaunele risipite consemnaseră atitudinile de digestie ale celor săturați...

Cei doi tineri intrară importanți și căutară îndelung o masă sub privirile lenevoase ale chelnărilor obosiți. Se așezară. Niculcea se gândi cu necaz că a venit așa de târziu, când nu mai era nimeni să-l vadă... Gonciu își exprimă gustul de a mânca totdeauna după ora două, când e scutit de vecinătăți nesuferite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/pdrr1901-1932

Târziu, vorbiră ei între dânșii:

Gonciu zise:

— M'am întâlnit azi-dimineață cu șeful de cabinet al primului-ministru. Mi-a spus că patronul lui are un raport din cele mai măgulitoare pentru d-ta, cu privire la conferința de aseară.

— Ei, ce spunea animalul?, întrebă Titi cu o nepăsare rău mascată.

— Că ai fost admirabil!

Niculcea făcu ochii mici și voi să pară că nici n'aude.

— Da, mărturisesc și eu că am fost aseară în bună dispoziție, zise el cu lenevia unei vechi reputații.

— Un lucru îți spun, adăogă Gonciu, după felul cum îmi vorbea secretarul premierului, cariera d-tale e asigurată.

— A, n'o să pună ei așa de ușor mâna pe mine!...

— Totuș, e singurul partid bun...

— Să vedem, argumentă grav Niculcea. Nici ai mei nu s'ar opune să mă înscriu la ei, dar cred că *ça ira mieux* la ceilalți. Hai?, ce zici?

El linse sosul cu o bucată de pâine.

— Dar, fiindcă tatăl d-tale a fost tot cu ei, fiindcă și marele Jean-Grigore Mihailidis...

— N'are-a face, d-le Gonciu! Dacă ei nu înțeleg că trebue să dea pas tinerilor, vom merge cu toții la ceilalți unde totdeauna nouile forțe sunt bine primite. Uite-te și d-ta cum se încurajează dincolo tineretul. Și doar, acolo nu s'au dus băeți născuți bine ca d-ta, ca mine, ca altul. Ia, s'au dus băeți de negustori și țărănoi, pe cari e de-ajuns să-i vezi cum poartă fracul, ca să-ți dai seama de unde vin... Nu e așa?

— O, cât despre asta, îmi pare rău că d-ta nu ești destul de revoltat... Pe mâna cui a ajuns politica, conducerea oamenilor! Vai, d-le Niculcea, te-auzeam spunând aseară că ești democrat!... Unde am ajuns?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să simţi nevoia de a spune că eşti democrat!... Progresul va da curând omului nevoia să afirme în public că-i place mirosul gunoiului. Până atunci ne mulţumim să auzim că diriguirea statelor e la îndemâna tutulor nespălaţilor şi tinichigiilor. Oamenii cred că a conduce un popor e mai lesne decât a mânca stridii şi a purta mânuşi... Căci altfel, ar aştepta să se împlinească cel puţin această mică evoluţie fiziologică înainte de a cere înlăturarea celor selecţionaţi de istorie.

— O, d-le Gonciu, eu sunt democrat!, afirmă Niculcea. Sunt democrat, dar tradiţionalist. Cer guvernare democratică pe bazele solide ale tradiţiei.

— De aceea, scumpe d-le Niculcea, nu fac politică. Nu fac fiindcă văd rătăcind inteligenţe aşa de admirabile ca a d-tale. Democraţie? Dar nici d-ta nu crezi în ea, d-le Niculcea, fiindcă eşti prea deştept. Ştiu, eşti nevoit să spui că eşti democrat, aşa cum eşti nevoit să ai un nume de botez, fără ca asta să te oblige la ceva... Iartă-mă, asemenea plăceri nu mă atrag...

— D-ta, d-le Gonciu, eşti un poet şi un filozof. Eu sunt un om de acţiune. Mie îmi place lupta, îmi place să mă sacrific pentru oameni...

— Ce minunate sunt «orgiile tăcute ale meditaţiunii», cum le zice maestrul!

Şi Gonciu îşi aşeză şervetul pe masă, preocupat de îndepărtate concluzii. El reluă discursul cu un surâs amar pe figura-i totdeauna solemnă:

— Sunt şi azi stăpâni, ca altădată, ca totdeauna: stăpâni şi stăpâniţi. Ce e mai puţin acum ca odinioară? — Misterul, doar! Stăpâniţii sunt azi fără încredere şi stăpânii fără credinţă. Au gonit şi unii şi alţii singurul lucru care înfrumuseţa fatalitatea existenţii lor laolaltă... E mai bine?

«Odinioară stăpânii se băteau ei pentru stăpânirile lor; acum se bat servii — şi, încă, cu sancţiunea con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

damnării la moarte când nu e cineva destul de... patriot... E mai bine?

«Altădată, stăpânii întreţineau doar podoabele stăpânului, acum îi satură lăcomia.

«Pe vremea când nu era democraţie, servii se închinau; acum scrâşnesc din dinţi... E mai multă ură, e mai puţin surâs în aerul otrăvit de fumul uzinelor... Şi d-ta zici că e mai bine. Şi tot d-voastră, democraţii, spuneţi că vremea când se duelau marchizii pentru surâsul unei castelane, era barbară faţă de cea în care mor milioane de oameni pentru socotelile democraţilor Krupp, Rotschild şi Vanderbild... — Nu e aşa?

«A! ce plăcere pentru istoricii democraţi ca să fixeze data când armele n'au mai fost un privilegiu al nobililor!... Onoarea de a muri pe câmpul de luptă a trecut în mâinile poporului... Petreceţi, democraţi... Onoarea asta o aveţi azi întreagă, — niciunul din marchizii finanţei — cari stăpânesc azi, democratic — nu vrea să ştirbească ceva din dreptul poporului de a muri pentru... ţară! Vai!, mitocanii au nu numai dreptul, au chiar datoria indicată în codul justiţiei militare, de a fi viteji...

«Şi totuş, apărătorii poporului subjugat se gândesc cu oroare la vremea când stăpânitorii cereau mai puţin şi se făceau mai greu decât cu hoţia unui simplu permis de export...

«Se pare că omul căutând intelectual adevărul, are nevoie să se afunde, din punct de vedere social, cât mai mult în minciună... Se pare că propăşirea ştiinţifică e dublată de o scădere morală, — noroc că are şi aceasta cântăreţii ei!

— Eşti reacţionar, îi zise Niculcea. Dar Gonciu continuă:

— Nu ştiu cum se numeşte aceasta... Mărturisesc, însă, că sunt o fire patriciană...

— Tocmai azi, când socialismul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O!, socialismul! Socialismul: această tentativă de sinucidere a umanității! 7000 de ani de civilizație au trebuit ca societatea omului după ce a așezat Piramidele, a făptuit pe Nike din Samotrace, a plămădit creerul lui Platon și a înflorit în inima lui Christos, 7000 de ani de încordare către aceeaș țintă supremă, dumnezeească, mai dumnezeească decât existența însăș a Cosmosului: creșterea puterilor minții, să se sfârșească cu grija universală, exclusivă, ca oamenii să trăiască deopotrivă de prost!...

— Totuș, trebue să îmbunătățim soarta lucrătorilor!, întrerupse cu acr politic Niculcea.

— Ce vrei, d-le Niculcea!... Poate că e sângele meu care vorbește... E vreun strămoș din veacul al VIII-lea, care a înviat în mine, din acel veac al VIII-lea ungurese când străbunii mei organizau în Panonia regatul lui Arpad. Căci, sunt neam de boer, scumpe prieten; familia mea e dintr'o veche sursă de noblețe maghiară... În cercetările mele, am dat de comitele Bela-Gonzu, care luptă ca general reputat pentru vitejia și ochii lui înflăcărați, în armatele lui Sigismund Batori. Cronica ungurească spune că acest frumos Bela Gonzu se trăgea din unul din sfetnicii lui Arpad Gon-Zubaș, ucis mișelește de o amantă valahă a lui Arpad. Băiatul lui Gon-Zubaș, însurându-se — în mijlocul unor situații dramatice pe cari le voiu scri odată — cu fiica acestei valahe, a făcut zece copii cari au dat șirul de nobili, generali și cărturari, cunoscuți în istoria maghiară sub numele de Gonzu. În secolul al XV-lea, sub persecuția regelui Matei Corvin, doi urmași ai Gonzilor fură nevoiți să fugă din țara lor: unul trecu în Polonia, altul veni în țara românească și fu căpitan de seimeni... Acești Gonzi, d-le Niculcea, sunt strămoșii mei...

— Foarte interesant, d-le Gonciu!, zise celălalt cerând grabnic plata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ieşind din restaurant la braţul prietenului, Gonciu întrebă:

— Îţi par nebun?

— Vai, d-le Gonciu, de ce?

— În urma povestirii mele... Îţi afirm, însă, că e adevărată!

— Dar, nu mă îndoesc, d-le Gonciu. Toată lumea pe care o frecventezi d-ta, te stimează pentru noblețea firii d-tale, care e încă o dovadă, şi poate cea mai justă, a distinsei d-tale ascendenţe.

Tinerii se despărţiră dându-şi întâlnire pentru a douazi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI

Poetul Gonciu

Gonciu rămase câteva miuute în faţa restaurantului, privind în gol cu priviri fudule. Apoi, ridicându-şi gulerul pardesiului, — foarte elegant pardesiu, — porni leneş. Voinic, înalt, puţin greoi — cu o atitudine tristă dar împăcată, — Gonciu era o imagină clară de sănătoasă aristocraţie. Se uită în vitrina unei prăvălii, fără să vadă nimic. Răspunse sobru la mai multe saluturi. Se întoarse până în dreptul străzii Regală. Se opri, uitându-se departe, par'că aşteptând pe cineva. Şi tot aşa nepăsător plecă înapoi, iar. Se uită pe fereastră la Capşa, salutând. La colţul pieţii Sărindar rămase mult pe loc şi privi în lungul bulevardului. Mai mult de o jumătate de oră, Gonciu aşteptă acolo, fără interes, fără grabă, fără plictiseală. N'aştepta pe nimeni. Dar, aştepta par'că ceva, misterios şi prieten, într'o brahmanică încremenire. Nemişcat şi rece, el privea înainte-i, ca în execuţia mecanică a unei vechi şi paşnice datorii. Fără să fi obosit şi mereu senin în certitudinea incuriozităţii lui sublime, Gonciu se desprinse târziu din locul ciudatei lui aşteptări. Şi plecă iarăş înapoi, tot atât de mândru, definitiv şi inutil. Se uită pe geam la Capşa şi văzu lume. Intră.

Se duse până în fundul cafenelei salutând în dreapta şi în stânga. Părea că iar caută pe cineva.

Se opri în cele din urmă, lângă masa cea mai ocupată. Boerii îşi strânseră blănurile, trântite pe ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

napea, ca să facă loc lui Gonciu, care se așeză mulțumind ușor.

Un chelnăr veni în grabă.

— Nu, deocamdată nimic... Poate mai târziu, zise Gonciu înainte de a auzi întrebarea chelnărului.

— Ei, cum o duci cu plictiseala, d-le Gonciu?, zise un boer sorbind din șfarț.

— Eu nu mă plictisesc niciodată, răspunse el liniștit.

— Mă gândeam că în lumea d-voastră cineva se poate plictisi ușor... Prea duceți o viață închisă!

— Și eu cred, reluă altul, că viața societății bucureștene e prea monotonă. Eu unul n'o cunosc fiindcă mă ocup cu plugăria; fiu-meu care o cunoaște, nu prea pare mulțumit...

— Vă înșelați, d-lor, vorbi Gonciu calm. În lumea noastră — și vă rog să credeți că vă socotesc în ea, deși vă exilați pe nedrept, — nu e nici mai multă nici mai puțină plictiseală decât în...

Gonciu căută îndelung vorba, continuând:

— ... decât în... lumea de jos — mă înțelegeți! Plictiseala e pretutindeni la fel, dar n'o respiră decât spiritele bolnave. E ca tuberculoza, — toți avem în gură bacilul Koch, el nu atacă totuș decât piepturile predispuse. Oamenii sănătoși nici nu bănuesc plictiseala... Nu există, domnii mei, plictiseală — sunt numai oameni plictisiți, și în lumea noastră ca și a *celorlalți*. (Gonciu accentuă cuvântul cu toată emoțiunea distanței pe care o cuprindea).

Și apoi reluă:

— Mai există, firește, și oameni cari plictisesc!

Și Gonciu povesti ce i s'a întâmplat săptămâna trecută, pe când prânzea la principesa Taranopol, cu un tip plictisit. Gonciu vorbi despre plictiselile lui Henric al IV-lea și despre pățania lui Ludovic al XIV-lea cu Colbert care nu se plictisea niciodată. Spuse isprava

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Petru-cel-Mare care a tăiat nasul unui boer plictisit. Vorbi despre instituția veche a bufonilor. Făcu istoricul marilor «nebuni». Înfățișă glumele faimoase ale celor mai celebri și înfioră auditoriul cu moartea tragică a bufonului Isabellei a II-a.

— Ce face prințul Taranopol, întrebă unul, întârziat și inoportun.

— E bine, am dejunat eri cu el la Boulevard.

— Mă rog, ce fel de prinț e Taranopol ăsta?

Gonciu răspunse repede:

— Tarânopolii sunt o ramură cadetă a Vasilevcilor, prinți albanezi, din care se trăgea Vasile Lupu albanitul. Prințul Taranopol e înrudit cu dinastia domnitoare a Persiei, cu care se înrudesc de altfel toate familiile noastre boerești. Blazonul e un inel cu zimbru Moldovei la mijloc, o floare de iris în stânga, două spade unite, un șarpe. E foarte frumos!

Se înserase deabinelea, când comesenii lui Gonciu izbutiră să se libereze de sub vraja povestirii lui. Plătiră.

— D-voastră ce aveți?, întrebă chelnerul pe Gonciu.

— Nimic, răspunse el târziu, silindu-se să-și aducă aminte.

Strângându-i mâna, câțiva îl întrebară:

— Ei, d-le Gonciu, ce zici: intrăm?

El, augural, răspunse:

— Simt că nu se mai poate întârzia.

Gonciu ieși în urmă, tot așa de grav și de senin cum venise. Afară bătea crivățul. Oamenii înfrigurați își ascundeau capetele sub gulere și strigau birjari cari nu veneau. Aprinzătorii felinarelor fugeau cu prăjinile lor pe umeri, îmbrânciți de vânt. Un vânzător de ziare cercă să strige, înăbușit: «'diția IV-a! ».

Gonciu își strânse pardesiul. Își scoase mănușile pe cari și le puse la Capșa în timpul cât plătiseră prietenii. Trecu pe trotuarul celălalt și o întinse la drum,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
istoriatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

cu o grabă discretă. Crivățul care se îndârjea mai tare și-i biciuia obrajii, nu schimba nimic din nesfârșita liniște a neturburatului învingător. În piața Teatrului se oprì puțin și după ce își rotì ochii în juru-i ca și cum ar fi voit să se ascundă de cineva, o luă iute, ocolind tramvaiul care suna, pe strada Câmpineanu. El urmă stăruitor străzile pe cari treceau tramvaele gării dese la ora aceea și nu prea încărcate.

Și așa, șerpuind mereu cursa lui neînțeleasă, Gonciu ajunse în piața Matache Măcelaru. Aci, se opri iar, puțin. Cercetă iarăș, atent, răscruciul, și se grăbì spre gară, ca scăpat de o urmărire nevăzută. Nici la gară nu se duse.

Dar mersu-i se făcu de aci înainte mai puțin sfios.

Afumata mahala a gării era în fierberea petrecerilor de seară. Atelierele își descărcau încruntarea muncii în cârciumile negre și numeroase ale cartierului. În pâlcuri posomorîte, lucrătorii intrau chemați de armonicile cari plângeau și de grătarele cari fumau. O duhoare caldă de alcool și usturoi, lovea nările și obrazul înghețat al lui Gonciu, când se deschideau ușile cârciumilor ca să primească noui oaspeți. Distinsul trecător se uită pe fereastra unei cafenele — o odaie imensă, scundă, cu interioru-i brun tremurând sub lampa care fuma — și văzu un lucrător smolit la față care juca biliard cu un vizitiu de tramvai, în vreme ce țambalagiul bătea coardele, inspirat și neauzit de nimeni. În altă cârciumă, mai plină, Gonciu deslușì prin geamul aburit o femee care țopăia, — prinsă de brațul unui tip în uniformă. Câțiva băetani cu bastoane se îmbrânceau în preliminăriile unei inevitabile încăerări. Prin întunerecul umed, sfârtecat de vânt, pluteau crâmpee betege de cântec, umbre de chiote, unde difuze de veselie. Și petrecerea aceasta a tutulor, în negrul cartier al muncii, semăna — mascată cum era de vânt și ascunsă de geamurile aburite — semăna cu o conspirație. Căci, privi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rile petrecătorilor erau dosite, capetele lor mai gânditoare de cât cere odihna, iar mâinile arse apucau paharele în crispări asasine... Petrecerea acelor oameni nespălați și obosiți, în bombănitul țambalurilor neacordate și în strigătul armonicilor gureșe, părea furioasă, artificială, sinistră. Părea că ascunde neisbutit o taină infernală. Oamenii aceia, cari căutau bucurie după o zi întreagă de muncă, amenințau inconștient cu bucuria lor...

Gonciu filozofă cu tristețe la câtă mizerie omenească nu se vede, fiindcă petrece. Își zise distinsul trecător:

— A!, dacă Dumnezeu n'ar fi aruncat în sufletul omului atâta poftă de veselie, lumea s'ar fi nimicit de mult printr'o catastrofă!...

În această stare meditativă, Gonciu trecu dincolo de ultima stație a tranvaiului, Călcă într'o băltoacă și se simți nervos.

Negustoreasca mahala a cimitirului Sf. Vineri intra în odihnă. Stămbarii, fierarii, marchitanii, copertarii, își căraseră de mult mărfurile, coșurile, cărucioarele, de pe trotuar și de pe zidurile de afară ale prăvăliilor. Acum trăgeau obloanele băcanii. Măcelarul își strângea resturile de carne de pe gardul care îi slujea drept prăvălie. Numai cârciumile mahalalei vrednice, cari își zic acum varieteuri și berării, erau deschise. Ecouri vagi de cântec, mureau. Chemări nervoase, lătratul câinilor, înjurături, flueratul vreunei locomotive, erau rupte, împreunate, repezite — aduse anarhic din îndepărtări și mânate îndefinit...

Gonciu mergea tot împăcat și grav și mândru, — cum pornise de la Capsa.

La varieteul de seamă al cartierului, un moșulet cu jambiere militare și în frac roșu, jupuit, sub lumina jucăușă a lămpii cu carbid, chema inutil lumea, vorbind voit o românească stricată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1

— Intrate tomnilor, prima balerina imperiala di tiatro den Moscova... Aici, aici!...

Gonciu surâse şi trecu înveselit.

Lumini mărunte se sfiau din geamurile mici, cu dreve de fier, în dosul perdelelor de stambă roză. Păreau surâsuri, aşa de triste, luminile acelea mărunte! Ele picurau — din tremurul lor — voie bună trecătorului, în noaptea grea, bătută de crivăţ. Gonciu le considera cu poezie şi cu emoţie străină.

La un colţ de gard, care făcea să crezi că e un început de stradă, el se opri. Ocoli la dreapta. Desfăcu cu băgare de seamă o poartă scundă.

Intră în curte. Curtea era îngrădită numai spre stradă. Cu pasul lui aşezat şi mândru, Gonciu se duse sigur la uşă. Uşa da deadreptul din bătătură în interiorul unicei odăi a unei case înjumătăţită de o veche dărâmare. El intră fără să bată, iar uşa i se deschise fără împotrivire.

Gonciu se cocoşă pentru a putea trece pragul. Odaia mare, zidită pe jos cu cărămidă şi împovărată par'că de grelele grinzi tuciurii, era luminată de o lampă a cărei sticlă, lipită cu foiţă, oscilă sub deschiderea uşii. La ferestre atârnau perdele de macat înflorit. Pe maşina de bucătărie, care încălzea odaia, sfârâia o cratiţă lângă un ligheau de tinichea cu apă. Pe masa, învelită cu ziare ilustrate în culori, stau pregătite cu grije un taler acoperit şi o lingură de metal gălbui.

În unul din cele două paturi lipite de pereţii din dreapta şi stânga intrării, o femee bătrână care adormise îmbrăcată, se trezi şi se ridică gemând.

Fără să-şi zică unul altuia bună-seara, ei se priviră gravi, cu prietenie.

— De ce n'ai venit as'noapte?, întrebă bătrâna.

— Am stat cu prietenii, răspunse Gonciu.

— Nu mănânci?

— Nu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu sunt bolnavă. Dacă vrei tu — adăogă bătrâna, purtându-și greu limba între gingiile ruginite — dacă vrei, mai aruncă un lemn în foc...

Gonciu își scoase pardesiul și jacheta, își suflecă mânecile și ațâță focul.

— De ce nu vrei să mănânci?, zise femeea obosită.

— Nu mi-e foame.

Bătrâna își trase pe față broboada roșie cu care era îmbrobodită și adormi subit.

Gonciu se desbrăcă încet. Se gândi că uitase menu-ul banchetului în buzunarul vestei când schimbase hainele la Schönberg, unde jacheta lui rămăsese ca garanție pentru frac. Îi păru rău, fiindcă ar fi fost o amintire frumoasă, menu-ul. Gonciu își potrivi pantalonii pe dungă, după ce le cercetă turul cârpit. Își potrivi îngrijat manșetele.

Stinse lampa și intră sub plapuma verde, cârpită cu petece negre, de pe celălalt pat, acoperindu-și capul. Gonciu, doborît, în fine, de oboselile nopții trecute și a unei zile întregi de neodihnă, adormi îndată. Afară, vântul se năpustea mai tare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XII

Proteguitoarea

Titi Niculcea căutase şi în ajun pe d-na Mihailidis, dar n'o găsise acasă. Ţinea s'o vadă neapărat şi să-i mulţumească.

Succesul lui dela *Viitorul Latin* stăpânea încă preocuparea publică. Niculcea trecuse pragul notorietăţii. Cariera lui se deschidea firească şi dreaptă, ca o teoremă, în socoteala tutulor.

Dar, el ştia cât datoreşte ilustrei văduve a marelui Jean-Grigore Mihailidis. Dela moartea marelui om, ea purtase de grije tânărului, cu o stăruinţă părintească. D-na Mihailidis împlinea cu aceasta — simţea că împlineşte — o voinţă de testament moral a nemuritorului bărbat. Toată trecerea ei hotărîtoare se făcu sprijin pentru însuşirile de om politic, deosebite, ale tânărului Niculcea. Norocul lui de a fi ajutatul unei astfel de puternice înrîuriri, năştea zâmbre amare în rândurile generaţiei idealiste. Căci, d-na Mihailidis putea multe, mai ales în vremea aceea când mişcarea naţională îi aşezase vrednicia în rândurile factorilor decisivi.

Iar energica femee, care nu cunoscuse decât emoţiile marelui ei soţ — deci, ale Patriei — şi nu tremurase de niciuna din grijile, plăcerile şi tristeţile femeei, era mânată în proteguirea ce dăruia lui Niculcea de o stăruinţă vehementă, care — dacă n'ar fi fost aşa de rece frumoasa privire a d-nei Mihailidis — ar fi putut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semăna a pasiune. Erau sursele de înduioşare maternă, rămasă necheltuită, cari isbucneau acum în grijile publice ale respectatei văduve ca şi în veghea ei îndărătnică pentru viitorul lui Niculcea. Ea îşi exercita astfel — târziu şi neştiind — neînlăturabila trebuinţă a femeei de a fi mamă. Şi ca o mamă, rece, prea mult socotită, dar fără nicio uitare, se îngrijea d-na Mihailidis de cariera norocosului tânăr.

Când se deschise deci turburata desbatere a idealului naţional şi când văduva admirabilă a neuitatului patriot fu chemată de apărătorii idealului la o fecundă jertfă, tânărului Niculcea i se dete cadrul cel mai strălucit pentru începutul carierii lui de om de Stat. O conferinţă isbutită la *Viitorul Latin* — la tribuna căruia se ajungea aşa de greu — era destul pentru talentul, bine ajutat, al bine-ursitului începător. Deci, el demisionă la vreme din magistratură — fiindcă justiţiei se consacră băeţii bine la înmugurirea însuşirilor lor politice.

Fostul şef de cabinet al marelui Jean-Grigore Mihailidis era orfan. Tată-său, conu Vasilache Niculcea, fost senator de Suceava — om politic cunoscut pentru firescul lui şi fiindcă nu isbutise să deosebească şi să întrebuinţeze nemerit cuvintele radicale «posibil» şi «imposibil» — îi lăsase câteva moşii în judeţul pe care îl ilustrase. Îi mai lăsase, însă, şi sprijinul casei Mihailidis, ceeace însemna pentru viitorul tânărului mai mult chiar ca cele câteva moşii.

E drept că d-na Mihailidis adăoga în grijea ei pentru băiatul lui conu Vasilache şi o mică socoteală: d-ra Coralie, nepoata. Cumintea nepoată era, negreşit, lesne de măritat, — că doar era moştenitoarea întregii averi a marelui patriot. Dar d-na Mihailidis îl voia pe Titi Niculcea fiindcă — ajutându-l — i se părea mai bun ca toţi. Mai credea, apoi, d-na Mihailidis, că săvârşeşte astfel o faptă de omagiu pentru memoria marelui om:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
dacoromanica.ro/dcr1901-1932

fiul lui sufletesc, elevul doctrinei lui — conservator-revoluționară — era cel mai potrivit ginere pentru o Mihailidisoaie.

Tânărul Niculcea știa ce i se pregătește și primea lucrul cu liniște, chiar cu plăcere, deși fără entuziasm. Nu vorbise niciodată nici cu d-ra Coralie, nici cu distinsa ei mătușe despre așa ceva; dar înțelegeau toți trei, pe tăcute, ce le e dat să se întâmple. Era o mică fatalitate căreia i se supuneau fără a o socoti.

* * *

Niculcea ajunse înaintea vilei Mihailidis plin de gânduri fermecate; se vedea mare și stăpânind chiar de aci, din casa aceasta măreață unde trăise altădată cel mai ilustru din generația pre-idealistă.

Seara cădea repede și văzută ca un văl.

Tânărul sună și aștepta mult până să i se deschidă. Îi deschise Armand, bătrânul servitor adus acum treizeci de ani din Paris de marele răposat.

— E acasă doamna?

— Da, poftiți.

Armand știa că doamna primește oricând pe Niculcea, care era socotit din ai casei. Oaspetele așteptă în hall-ul mare, unde o lumină săracă lămurea fotoliuri de piele roșie și câteva statuete de bronz.

Târziu, Armand se scoborî și zise:

— Poftiți sus.

Scara se lumină brusc, lovind sărbătorește turburarea lui Niculcea. Armand deschise ușa din fața scării.

Era un salonaș trandafiriu, în care stăpânea, asvârlită, o dormeuză largă acoperită cu o imensă blană de urs alb. Încolo, o neorânduială isteață, plăcută, curată. Flacăra gălăgioasă a unui cămin da odăii acestea, în care Niculcea nu găsise pe nimeni, o viață proprie, glumeață.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Bună seara, m.ai căutat și ieri, zise intrând d-na Mihailidis.

— Sărut-mâna, d-nă. Dă, v'am căutat și ieri.

— Am fost, spuse ea repede — și era tare frumoasă d-na Mihailidis,—am fost la o consfătuire la legația rusă. Bine că te văd, că să te felicit. Mi-a plăcut mult conferința d-tale. Ai pus minunat dilema în care se găsește România: ori intră alături de Antanta, ori renunță la idealul național! Foarte bine... Departe de Antantă și cu ideal, nu se poate! Foarte bine... Asta a plăcut foarte mult ministrului Rusiei, care vrea să te vadă.

— Mă folosesc de generositatea felicitărilor D-strâ doamnă, răspunse oratoric Niculcea plin de tot prestigiul lui recent, ca să vă mulțumesc de stăruința cu care mi-ați prilejuit acest succes și pentru bunătatea cu care mă încurajați de atâția ani de zile.

Se așezară în fața căminului.

— Poți fuma, d-le Niculcea!

D-na Mihailidis aprinse ea însăși o țigară pe care o duse repede, de mai multe ori, între buzele-i drepte, disprețuitoare și ironice; se arse stângaci la degete și o svârli în foc cu supărare.

Niculcea ceru știri. D-na Mihailidis îi spuse că, după câte a culeș din ultimele ei întrevederi, lucrurile stau bine.

— E nevoie, însă, continuă ea, ca D-voastră, tinerii să supravegheați și să însuflețiți opinia publică. Cum spuneam și ieri unui înalt personagiu, avem dușmani mulți, pricepuți și îndrăzneți... Orice oboseală sau nebăgare de seamă din partea noastră poate nimici toate rezultatele de până acum... Nu e așa, d-le Niculcea?

— Negreșit, doamnă!

— Să nu ne lăsăm biruiți, d-le Niculcea, cu atât mai mult cu cât izbânda noastră se apropie cu o grabă pe care n'o bănuesc nemțo-filii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

D-na Mihailidis surâse — cu surâsul ei alb și mândru — iar părul argintiu, pe care strălucea greu pulbere de mărgăritar, flutura ca sub adierea victoriei...

— Da, da, reluă ea, trebue să recunosc că vrăjmașii noștri au o mare îndrăzneală... Îndărătnicia lor mă înveselește...

D-na Mihailidis surâse de data aceasta cu răutate.

Ea și-aminti, din vorbă în vorbă, de cel din urmă ceai al ei, la care luară parte miniștrii puterilor centrale. Înghiți un înnec furios, care îi ondulă pieptul într'o legănare înceată, revelatoare...

Niculcea urmări rotunzimea mângâiată a umerilor și modularea caldă a brațului jumătate gol, — și pentru întâia oară se prinse pe sine-și turburat în fața acestei aspre și onorate proteguitoare a visurilor lui de mărire. Se mustra singur ca de o mare necuviință, în vreme ce d-na Mihailidis se indigna de îndrăzneala ministrului neamț.

— Ți-amintești, d-le Niculcea, ce-a răspuns colegului său rus, când acesta i-a zis: «ce seară calmă!».

— Da, doamnă, mi-amintesc... Neamțul a răspuns: «Nu te încrede în serile calme!». Peste 15 zile a isbucnit războiul!...

— Ce probă mai convingătoare, d-le Niculcea, că Berlinul a premeditat catastrofa!... «Nu te încrede în serile calme!», i-auzi ce cinism, ce pândă, ce asasinat! Știi, d-le Niculcea, că vorbele astea au fost comunicate la Paris și că s'au și tipărit în «Figaro»... Apropos, am citit în «Figaro» de ieri că vară-mea Lysbeth a ajuns la Paris și că a prânzit la marchiza de la Cloche... Lysbeth are succese... O să facă un spital la Paris... E bine primită... A recoltat pentru *Viitorul Latin* câțiva conferențiari de întâia calitate...

«Știi că Sâmbătă vorbește Ernest de Langars, despre «Gestul la Francezi»...

— E bine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Minunat! E autor bine cunoscut... El a făcut revista «Pst-Pst», care s'a jucat de 300 de ori. Şi e un tip!... Un parizian... şic, spiritual, plin de vervă, nebunatec, subtil, copilăros, rafinat... parizian! Ernest de Langars e cea mai bună propagandă vie pentru Franţa!... «Vai, d-le Niculcea, cum poate fi cineva filogerman!...

D-na Mihailidis tăcu iarăş, urmărită vizibil de idei sublime. Niculcea o privea cu o nevrută atenţie, în prietenia interiorului roz şi sub îndemnurile căminului... Părul ei cărunt, provocător de frumuseţe rară, încadra cu o majestate excitantă îmbujorarea tânără a obrajilor fragezi. Gâtul lung se înălţa triumfal din dantela neagră care îl alinta, iar ceafa — distincţiunea femeilor de rasă — ceafa se continua lin într'o curbă uşoară, lenevoasă, aţâţătoare.

D-na Mihailidis se pleca tocmai să îndrepte un lemn în cămin; Niculcea lipsi dela îndatorirea de a o sluji, privind piciorul pe care mişcarea ei îl desvelise mult. Un picior armonios, falnic de toată conturarea maturităţii, făgăduitor şi suveran. Fata lui boer Pop-Leoveanu, fostul negustor de porci, purta în glesna ei fină şi în pulpa netedă care se prelungea sfioasă, fierbinte şi încordată ca o îmbrăţişare, blazonul neîntrebuinţat al unei legitime noblete... Niculcea vibră cu tot sporul emoţional al celor douăzeci şi cinci de ani ai lui. Se temu ca d-na Mihailidis să nu-i ia în seamă vinovata-i atenţie şi se plecă s'o ajute când nu mai era nevoie. Cu gura încărcată şi cu vocea îngroşată, el zise, nepotrivit:

— Şedinţele societăţii noastre sunt tot mai frecventate...

— O!, ai să vezi încă!, răspunse d-na Mihailidis privindu-şi vârful pantofului mic.

— Totul vi se datoreşte numai d-voastră, doamnă Mişcarea pentru realizarea idealului naţional e în cea mai mare parte numai opera d-voastră!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fac ce pot, d-le Niculcea. Ce vrei? De douăzeci de ani trăiesc în atmosfera asta de luptă. Nu mă las învinsă tocmai acum — la bătrâneţe...

Cuvântul căzu dureros, umilitor, în inima excitată a tânărului, — cu toate că, firește, d-na Mihailidis întârzie puţin în jurul cuvântului cu o autoflagelare cochetă. El fu gata să facă greşeala de a stărui cu un compliment de datorie, dar îşi aduse aminte la vreme cu cine vorbeşte; cuvintele îi adormiră respectuos pe buzele întredeschise.

— Ei!, adăogă d-na Mihailidis, câte guverne, câte lovituri şi câte date istorice nu s'au pus la cale chiar aici, în salonul ăsta, d-le Niculcea, uite aici... pe aceste două fotoliuri pe cari stăm noi acum...

Tânărul începea să se reaşeze pe sineşi în respectul ce datoră strașnicei femei. Şi, plin de mustrări, o privea din nou cu o privire prea sârguitor recunoscătoare. Ea zicea tocmai:

— Vreau să te asvârl cât mai sus, d-le Niculcea. Înarmează-te bine! Citeşte, învaţă, fii cuminte... Eşti o minge — iartă-mă! — o minge în mâna asta care nu s'a jucat niciodată de-a mingea! Nu te supăra... Atârnă de la d-ta să fii o minge tare, să fii un obuz, să fii un şrapnel, — mâna mea slăbă de femee nu se poate încumeta să creadă că aruncă altceva decât o minge... Dar, te voiu arunca sus, sus de tot... Vreau să fii ultimul meu orgoliu politic... Împlineşti pentru mine nevoia de a lucra, de-a ajuta, de-a înălţa... Ţii locul propriului meu copil! Ai încredere în mine, d-le Niculcea!

D-na Mihailidis se ridicase. Merse cu sobrietate înaintea oglinzii şi privi parcă pe cineva străin. Revenind în faţă lui Niculcea, care aştepta gata să salute în dreptul uşii, îi zise:

— Ne vedem Joi, la ceaiu... Aş avea să-ţi dau o mică însărcinare. Ar trebui să te văd mai curând...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Mihailidis luă un mic carnet de pe masă şi-şi revizui programul cu vocea înceată:

— Marţi, comitetul *Protecţiei Maternele*... Miercuri, adunare generală... Nu, nu pot, d-le Niculcea... Ne vedem Joi...

El se plecă respectuos. D-na Mihailidis îi întinse mâna, o mână lungă, blândă, cordială, pe lenea spumoasă a căreia gura lui îşi simţi sărutul paralizat.

Armand, servitorul bătrân, îl duse până la uşe. Afară, noaptea în plin. Şoseaua era pustie. Niculcea se purta pe sine, turburat şi sleit. Un vardist cu căciula moţată, îl speriă. Tânărul înjură încet. Păzitorul liniştii publice auzi înjurătura şi înţelese prin aceasta că cineva mare trece pe lângă dânsul. Deci, făcù front, bătù călcâiele şi zise tare:

— Să trăiţi!

Orgoliul lui Niculcea se simţi împăcat şi el răspunse cu o politeţă exagerată, care făcù pe vardist să vadă că s'a înşelat în bănuiala lui... De necaz, vardistul începu să fluere tare şi lung în spatele tânărului, care îşi cără încântat orgoliul.

Un automobil intra, cu perdelele lăsate, la Flora. Niculcea îşi aminti noaptea de alaltăeri şi se scârbi. Dar, astfel, îşi rechemă succesul. «D-na Mihailidis e hotărîtă să mă svârle cât mai sus», îşi zise tânărul, încredinţat, aprinzându-şi ţigara.

Grăbi paşii. Oraşul vuià înăbuşit. Niculcea îi surâse ca un erou pornit să-l cucerească.

.... Cine ştie acolo, în lumea aceea neastâmpărată, între miile de oameni cari aşteaptă, îşi făgăduesc, aspiră, pândesc şi visează, cine ştie că stăpânul de mâine al tutulor pătrunde acum, cu conştiinţa izbânzii lui începute, în cetatea plină de ideal?...

Niculcea străbătea tocmai larga piaţă a Victoriei, înseninat de emoţia că e avantgarda propriei sale puteri în Bucureştii cucerit... Darnica iluminare a ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

relui răscruci, după drumul lung făcut în întunerec până aci, părù lui Niculcea ca un arc de triumf, iar calea Victoriei o nesfârşită perspectivă luminoasă de bună-prevestire... Şi tânărul surâse cu recunoştinţă forţelor fatale, cari îi dictau biruinţa...

O femee care mergea răsturnată într'un «muscal», spre Şosea, se întoarse şi-i ţipă ceva neînţeles. Trăsura trecu mai înainte ca tânărul să-şi vadă agresoarea visurilor lui superioare. Dar, întâmplarea îi rechemă printr'o ciudată asociaţie — de care Niculcea se şi mustra, singur — piciorul ager, consolidat şi fin al d-nei Mihailidis. Şi tânărul şi-a muşcat buza, supărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II-A

XIII

Tainele lui Gonciu

Gonciu pleca totdeauna de acasă înainte de revărsatul zorilor şi se întorcea pe înoptate. Aşa, vecinii nu-l vedeau niciodată. Mulţi, în mahalaua Sf. Vineri, îl socoteau dus şi pricopsit între boeri.

Mamă-sa nu vorbea de dânsul cu nimeni. Bătrâna, bolnavă şi chioară, îşi ducea zilele din greu. Trăia din spălatul rufelor şi era foarte căutată de toate gospodinele chiaburilor din mahala, pentru ştiinţa cu care trata albiturile ce i se încredinţau.

De câtăva vreme, însă, pe biata bătrână n'o mai ajutau puterile şi de aceea vecinele vorbeau dojenitor de fiul rău, care, pricopsit între boeri, uitase de mamă-sa.

Nu vorbeau de asta în faţa ei, fiindcă nu îngăduia, bătrâna. Şi nici pomana nimănui n'o primea ea, deşi erau mulţi în mahalaua Sf. Vineri cari erau înduioşaţi de starea bietei femei. Istovită de vârstă şi de boală, ea ţinea să trăiască numai din munca mâinilor ei.

Dar, ceeace înciuda pe vecinii prietenoşi, era casna vădită a bătrânei de a câştiga mai mult decât îi trebuia. Şi, slavă Domnului, vecinii ştiu totdeauna cât îţi trebue ca să trăeşti şi cât anume câştigi mai mult!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Ce face bătrâna cu banii?», se întrebau ei. «Îi strânge?», — «la ce bun!...». «Să-i lase lui fiu-său?...». «Dar fiu-său, n'are nevoie...». Așa vorbeau vecinii.

În adevăr, bătrâna se osârdea mai greu decât avea nevoie pentru bucata ei de pâine și cartofii fierți cu cari se hrănea. Și era la îndemâna oricui să vadă demnitatea sărbătorească ce da muncii ei, ea. Părea că agonisește nu pentru stâmpărarea gurii, ci pentru o faptă tainică, pentru săvârșirea unui maslu, — ca pentru altar... Vecinii nu se lămureau.

* * *

Gonciu dormise bine, ca de obiceiu. Generositatea cu care își risipea ziua toată, știința și spiritul — îi da nopți bune, odihne largi.

Și, ca de obiceiu, Gonciu se sculă de noapte. Mamă-sa făcuse focul și încălzise și apa pentru ceaiu. Învelit bine cu plapuma verde, cârpită stăruitor, Gonciu căuta să cerceteze vremea prin mica fereastră a odăii.

— O fi târziu?, întrebă el.

— N'a sunat încă la fabrică, răspunse bătrâna.

Gonciu n'avea ceas. Fluerul atelierelor gării era orientarea lui dintâi la începutul zilei. Rămase în pat, așteptând sunetul prelung care — și pe el — îl chema la viață, odată cu vulgul harnic.

Bătrâna îi turnă ceaiul. Puse ceașca pe o tavă, pe care așternuse un șervet cu râuri de arnici roșu, și o aduse respectuos, iubitor, lângă patul unde Gonciu gândea melancolic.

— Bea-l cât e cald, zise ea.

Distinsul tânăr sorbi ceaiul cu noblețea lui obișnuită, sub privirile fericite ale mamei. Mâinile ei tremurătoare, pe cari vinele proeminente se băteau ca niște râme, potriveau cu grije plapuma peste pieptul lui descoperit.

— Să nu răcești, băiatul mamei!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi ochii ei, în permanenţă umezi, se uscau roşindu-se de o flacără adâncă, mistuitoare. Urmărea nesăţioasă mişcările lui alese şi i le săruta cu privirea ei beteagă.

Fricoasă, mâna-i uscată trecu o mângâiere peste degetele fine, rotunde, catifelate, ale tânărului şi, cu sforţarea unei îndrăzneli, gângăvi:

— Băiatul mamei!...

Gonciu o privi cu întristare miloasă, străin.

Ea se simţi încurajată de această privire bună; şi, apoi, mândră, răsplătită, îşi repezi gura strânsă peste mâna — aşa de frumoasă — a tânărului, morfolind un sărut...

El s'a sculat, s'a ras, s'a îmbrăcat repede, — suna fluerul la ateliere. Mamă-sa îi ştersese de mult ghetele şi-i periase hainele.

Când ieşea, mâna aspră a bătrânei s'a furişat în cea a tânărului şi — doi poli, chitiţi de multe ori, rămaseră în podul palmei lui.

El zise, cu politeţă:

— Merci.

Bătrâna îl apucă de gât; braţele ei osoase se ciocniră unindu-se pătimaş. Buzele ei subţiri, par'că lipite, trecură peste obrajii fiului, care, docil, se lăsă mângâiat.

— Băiatul mamei! Ce băiat frumos are mama!

Şi Gonciu ieşi, elegant şi demn. Paşii lui eleganţi îl purtară repede în întunerecul care acoperea mahalaua. Aerul proaspăt, calm, al dimineţii, aducea până la urechea lui, dinspre atelierele gării, zgomot de motoare şi îndemnuri. Un şir de care cu lemne, veneau leneş spre oraş. Prăvăliile cartierului se deschideau rare, ici-colo. Negustorii, în cămăşi de noapte cu râuri, desfăceau obloanele de lemn. Olteni cu coşurile grele pe umeri, goneau, cântând. La o plăcintărie, câţiva lucrători cu şepci mâncau brânzoaice. Din gară porniea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tocmai un şir de trăsuri, ducând călători ofiliţi. Măturători leneşi împingeau agale droagele lor cu două roate.

Gonciu străbătù această somnoroasă priveliște a dimineţii de iarnă, cu interesul literar zilnic — fiindcă zilnic o străbătea.

Cea mai greu de învins dintre regiunile zilei, era cea cuprinsă între orele 6 şi 9. Gonciu se deda la o adevărată acrobaţie ca să treacă primele ceasuri ale dimineţii cu demnitate, până la ora când se putea aşeza la Capşa.

Mai adeseori, se ducea la Şosea şi acolo, pe o bancă, aştepta vremea când un om ales îşi putea face apariţia în stradă.

La Capşa găsea prieteni. Pentru cafeaua de dimineaţă avea totdeauna câţiva franci, fiindcă bătrâna nu-l lăsa să plece de-acasă fără gologani. Până la ora 1 lua parte cu priceperea, ştiinţa şi distincţia lui, îndeobşte lăudate, la discuţiile din această agoră a vremei. Pentru toate chestiunile mari dela ordinea zilei, — curse, politică, intrarea în acţiune — Gonciu aducea o mereu-proaspătă şi desfătătoare competenţă. Era, negreşit, cel mai preţuit dintre băeţii bine. Dispreţul lui, mai cu seamă, pentru ambiţiile deşarte ale onorurilor burgheze, îl preamăreau în societatea bună. De douăzeci de ani de când era stimat ca un tânăr de mare talent şi de mare viitor, el nu ceruse nimănui nimic, nu pretinsese, nu aşteptase nimic. Era din rasa artiştilor noblеţii, cum spunea admirativ Gaston Collenberg. Duşman al oricărei acţiuni care i-ar fi putut vătăma cât de puţin cuta pantalonului cârpit, Gonciu rămânea rece, ca o statuă de aristocraţie curată, în mijlocul pricopsiţilor...

El însuş spunea, în orele de spovedanie, prietenilor respectuoşi:

— Munca, d-lor, e o degradare a făpturii intelectuale. E o povară legată de om, ca şi moartea. Se poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

face elogiul muncii, cum e liberă nebunia să facă, și elogiul morții; — vorbesc, domnii mei, de munca brutală, de rușinoasa muncă pentru pâine! Democrații de azi susțin drepturile muncii la guvernarea istoriei; democrații de mâine vor putea susține, cu aceeaș legitimare, drepturile boalei la diriguirea societăților, — de ce nu?

«Mă rog, dacă printre oameni s'ar naște câțiva inși învestiți cu o viață nesfârșită, — câțiva cari ar trăi din secol în secol, peste generațiile cari s'ar stinge, vă întreb: această situație a lor excepțională, — privilegiată, ca să întrebuințez termenul revoltaților democrați — nu le-ar da dreptul de a conduce pe semenii lor muritori, cu putințele lor crescute, cu experiențele lor uriașe, cu prerogativa lor nedreaptă? Desigur! Dar și atunci, — nu e așa? — partidul democratic ar cere drepturile morții și ale incapacității animale în stabilirea conducerii! Și s'ar cânta, fără îndoială, prohoade — cari ar fi adevărate himnuri revoluționare împotriva nobleței nemuritorilor!...

Tinerii îl ascultau pe Gonciu cu nesaț. El își trecea degetul arătător peste frunte și peste nas, în gestul lui obișnuit, și continua mai cald:

— Da, domnilor, aceasta e situația! A pretinde desființarea clasei oamenilor cari nu muncesc, înseamnă a anula putința oricărei conduceri... Fiindcă a nu munci — repet că vorbesc de munca brută, de munca pentru pâine — înseamnă a te emancipa de o povară, de o boală, de o slăbiciune; emancipare echivalentă cu dobândirea nemuririi fizice!... Astfel, omul se desface de greul animalității și poate gândi și poate hotărî pentru alții!

«Dacă societatea omenească ar izbuti să nască doi-trei nemuritori, ei ar fi, fără îndoială, cei mai în măsură să conducă omenirea. S'ar revoltă cineva împotriva acestei noblețe? O!, desigur, s'ar constitui ime-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Transilvania, anul LXIII (1933)

diat un partid internațional al rachiticilor, și ar cere guvernarea pentru cei cari arată după înfățișare că mor înainte de 30 de ani!... Deocamdată, partidul internațional al democrației n'are de reclamat decât domnia celor ce muncesc...»

Tinerii aleși, deși democrați, captau cu auzuri aclamative, ferocea lecție de noblețe a lui Gonciu, care zicea încă:

— «Dar, însăși religiile, domnilor, *toate* religiile au un punct unde se întâlnesc toate: oroarea muncii. Toate repetă, cu mici variații de simbolizare, că Dumnezeu făcând pe om pentru liniștea grădinii dintâi, i-a zis: «muncește!», într'un mare moment de supărare. A fost o sentință de condamnare pe care acuzatul Adam a primit-o în ziua — ziua a opta — când abuză de mama Eva! E un blestem deci, pe care îl moștenim din acel prim sărut stângaci al omului!

«Și afară de aceasta, tot religiile—religiile toate—dăruesc pentru mângâerea noastră același fel de rai... Care e cel mai lămurit dintre bunurile raiului? — Lipsa de muncă, domnilor, lenea sfântă, divină, curată!...

«Ataraxia stoicilor, nirvana budiștilor, înțelepciunea epicuriană, este același fel de supremă fericire: așezarea omului în afară de orice osârdie fizică și morală!

«Înlăturarea poverii înjositoare a muncii pentru o parte numai dintre oameni, trebue să fie prestigiul înalt al *Omului*, al întregii societăți — singura ei mângâere în această gâfâire universală a mulțimii muncitoare!...»

Așa vorbea Gonciu și vorbele lui erau un sprijin filozofic pentru aristocrații Bucureștilor.

El rămânea la Capșa până la ora dejunului. Se găsea mai totdeauna un prieten care, prins de vraja poveștilor și nobilei lui cugetări, îl poftea la masă. Gonciu primea distrat. Iar când nu se găsea nimeni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

înfrednicit de o astfel de inspirație, el se lipsea de dejun, fără revoltă. Dar, în genere, era căutat de toată lumea pentru maniera și pentru neîntrecuta lui știință a protocolului.

În dimineața aceea, el plecase de acasă cu altă țintă. Ținea să vadă pe d-na Mihailidis pentru a-i cere instrucțiuni cu privire la societatea *Scutecul orfanului* al cărui secretar general era.

A așteptat pe străzi lăturalnice ora potrivită pentru o asemenea audiență și a pornit spre palatul Mihailidis. Mergând în sus pe șoseaua Kiseleff, el își aminti cheful de acum câteva zile și-l înveseli amintirea. Era o dimineață lungă, năclăită, de sfârșit de iarnă. Nori vineți, grei, fugeau. Pomii goliși își întindeau crăcile scheletale, par'că cerșind. Pieptul voinic al lui Gonciu respira lacom.

Pe d-na Mihailidis n'o găsi acasă; — era, firește, la un comitet. Îl primi, însă, d-ra Coralie.

D-ra Coralie îl primi cu prietenie. Cu prietenia șoptită, darnică, încrezută a oamenilor palizi. Fetei, tristă, îi plăcea Gonciu pentru discreția cuvântului său. Căci, era, Gonciu, cel mai bine-crescut dintre băeții aleși ai saloanelor de atunci.

— Ce-ai mai scris?, îl întrebă ea după ce se așezară pe scaune.

El răspunse, ca de obiceiu:

— Continui seria mea de «Psalmi negri».

— De ce nu ne citești ceva?

— Poeziile mele nu se pot citi cu voce tare... Le scriu pentru gânduri, nu pentru urechi...

— Bine, dar de ce nu publici?, stărui d-ra Coralie.

— Poeziile mele vor apare toate, numai în volum.

— Afară de «Psalmii negri», mai ai și altele?, îl întrebă încă trista d-ră Coralie.

— O, da!... Am gata «Legendele roșii», «Diamantele sure», «Moartea verde» și «Sensații pudrate»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

— Sensații pudrate? Ești simbolist...

— Dacă a crede că poezia e ritm și că ritmul acesta e sub claritățile noastre logice și sub tiparele înțelesului nostru de toate zilele, dacă a concepe poezia nu ca o artă a cuvântului, ci ca o artă așezată în locul liber dintre cuvânt și muzică, dacă a pricepe că poezia nu e o artă descriptivă sau de enunțuri, ci înfățișarea unei alte fețe a firii sub o nouă ordine — ordinea armoniilor sub-intelectuale —, atunci, da, domnișoară, sunt simbolist!

— Am auzit, domnule Gonciu, că d-voastră simboliștii, disprețuiți pe Victor Hugo, pe Racine, pe Eminescu..., zise fata naiv.

— A disprețul, nu... Dar, ce vreți?, geniul lor era împiedecat de concepția sinistră că poezia e o artă a jocului cuvântului, deci supusă legilor și secilor claritâți ale logicei acestuia! Cum nu se poate aplica, d-ră, logica solidelor la cunoașterea vieții, tot așa nu se poate așeza logica vorbei la exprimarea ritmului poetic!

D-ra Coralie îl privi cu ochii mari, speriată de ignoranța ei proprie. Pentru a aduce pe cugetător din evoluțiile-i îndepărtate la înțelegerea ei, d-ra Coralie îl întrebă repede, clipind din ochii mari, adumbriți:

— Dar, pe cine prețuiți din poeții români!

— Nu există!

— Nici Eminescu?

— Da!, dar e mai mult decât poet român...

D-ra Coralie se roși de necazul de a nu ști răspunde. Vorbiră despre mode. Poetul Gonciu credea că o să se poarte tot rochea largă, dar lungă. D-ra Coralie găsea că-i mai comodă.

— Dar, Niculcea, ce face Niculcea? Nu l-am mai văzut de mult, zise Gonciu.

— O să vie acum, dejunează la noi! Domnule Gonciu, stăruesc mereu de dânsul să-mi spună cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ați petrecut la Flora; vreau să știu și eu cum petrec băeții...

— Mănânc, beau, vorbesc, glumesc...

— Numai atât?

— Sigur!

— Și, pentru atât puteți sta o noapte întreagă!... reflecta ea.

Niculcea intră tocmai atunci, năvalnic, fericit, surâzător, invincibil...

— Bonjour! Bonjour!... Ce faci d-ră Coralie? Ce mai faci, d-le Gonciu? Unde e m-me Mihailidis? O! e așa de frig afară... Am fost ascară la premiera «Nălucei»... O prostie!... Știi, d-le Gonciu, că Suzanne s'a îmbolnăvit de tifos...

— Cine e Suzanne?, întrebă d-ra Coralie.

— E o artistă de la Alhambra, o diseusă sublimă, ceva fin, șic, parizian...

Și Niculcea începu să fredoneze cântecul de seamă al Suzannei.

— Ce fericiți sunt băeții! Ce tristă e soarta noastră, a fetelor!...

— D-ră Coralie, spuse Gonciu, nici viața fetelor nu e așa de tristă... D-voastră, personal, priviți lumea cu prea multă sfială și de aceea nu vă place lumea...

— Curaj, d-ră Coralie, curaj trebue, ca să îmblânzești soarta!, interveni Niculcea cu vocea lui deschisă, clară.

D-ra Coralie îi privi cu o împăcată desnădejde. Pe fața ei ștearsă se iveau pete mobile de rumeneală săracă. Ea zise încet:

— Sunt o nepregătită... In orice caz, n'am ce căuta în lumea asta, așa de frumoasă totuș, în care m'a adus mătușe-mea... Îmi dau deseori seama cât de sălbatecă, cât de plicticoasă sunt...

— O, d-ră!, o întrerupse artificial și politicos Niculcea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, da, așa e, stăruì ea. Și ce mult aș da să mă întorc în Severinul meu... Ce vreți? Nu mă pot împrietenì cu niciuna din preocupările mătușei mele...

— D-na Mihailidis e o femee de mare energie, accentuă Gonciu convins.

— Da, dar nu pot înțelege de ce e supărată că eu nu vreau războiu ca dânsa... Ce am eu cu războiul!...

— Vai, d-ră!, intervenì Niculcea, dar războiul împotriva Nemților, e o datorie a tutulor; toată lumea, fără deosebire de sex, trebue să-l ceară...

— Să-l ceară, d-le Niculcea, dar mie mi-e indiferent...

— Vorbiți cu păcat, d-ră!, o mustră Niculcea. Tocmai d-voastră, nepoata d-nei Mihailidis... Uite, d-rele Proleanu, fetele generalului, au făcut ieri o mare ispravă.

— Ce?

— Cum treceau pe calea Victoriei, povesti Niculcea cu încântare, ele auziră în dreptul lui Riegler doi tipi vorbind nemțește. Știți ce au făcut? S'au întors către ei și, cu o admirabilă prezență de spirit, i-au scuipat în față! Publicul le-a aclamat frenetic... Cei doi tipi au fost duși la poliție, unde au primit corecția ce li se cuvenea...

«Brave fete!, nu e așa, d-le Gonciu, nu e așa, d-ră Coralie!...

Și Gonciu și d-ra Coralie îl priviră fără răspuns. Niculcea continua, crud:

— Nemții sfidează... Eu însumi am fost nevoit să dau afară o familie de nemțoi care vrea să prânzească la Boulevard...

— Nu e permis? întrebă prostește d-ra Coralie.

— E o obrăznicie, d-ră Coralie, din partea lor, să vină într'un local unde se adună Românii. Și, fiindcă se împotriveau, au fost atacați în stradă de mulțime și erau să fie linșați dacă nu intervenea poliția...

— Nu pricep, d-le Niculcea! zise iară d-ra Coralie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Idealul național, d-ră, nu se pricepe, — se simte!...

— Poate că ai dreptate, spuse ea împăciuitoare.

Cum d-na Mihailidis întârzia, Gonciu plecă, gândind că d-ra Coralie nu e fericită. Își aminti că e invitat la masă la legația rusă și se grăbi. El reflecta pe drum:

«D-ra Coralie nu e fericită fiindcă a schimbat mediul; da, femeile sunt animale mai îndărătnice ca noi: nu se aclimatizează cu înlesnirea cu care ne aclimatizăm noi! Femeilor le place să înalțe nu să scoboare pe cei din jur până la ele, ele se scoboară și se înalță cu greu — și atunci numai iubirea le împuternicește!»

Așa reflecta Gonciu mergând la legația rusă; Gonciu găsea că d-ra Coralie nu e fericită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV

Logodna

Era ştiută hotărîrea d-nei Mihailidis în ce priveşte măritişul d-rei Coralie. Tinerii bine ai vremei fură totuşi bătuţi de o necăjită uimire când se vesti deabinelea logodna nepoatei. Ei erau îndreptăţiţi să creadă că şi d-ra Coralie va avea în cele din urmă un cuvânt de spus. Şi cum fiecare se crédea pe sineşi îndeseobi înzestrat cu însuşirile trebuitoare ca să placă, mirarea fu generală şi zgomotoasă când se dete lucrul ca fapt împlinit.

Nimeni nu înţelese graba. Numai Gaston Collenberg surâdea pricepător. Căci logodna d-rei Coralie se orândui într'o seară de Februarie, la o consfătuire a d-nei Mihailidis cu isteţul bancher. Era vorba de mormântul în care zăceau sume importante din zestrea d-rei Coralie, sume cari n'ar putea fi desmormântate şi puse pe picioare, spunea Collenberg, decât prin măritişul fericitei nepoate.

Deci, a doua zi chiar, d-na Mihailidis şi-a chemat nepoata şi i-a zis:

— Dragă Coralie, tu ştii bine că n'aşi avea nimic de spus împotriva căsătoriei tale cu Titi Niculcea...

— Cum?... dar n'am vorbit nimănui despre aşa ceva... nu mi-a vorbit nimeni...

— Sunt lucruri, draga mea, cari se pun la cale, se înţeleg şi se săvârşesc fără a se vorbi de ele... Ce-ai avea de zis contra? Slavă Domnului, Niculcea e unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din tinerii cei mai bine-născuți și talentați... Toată lumea e de acord să-i prevadă un viitor strălucit... Nu știu cine l'ar putea respinge...

— Bine, mătușică, dar înainte de a spune dacă accept sau nu, trebuie să mi se ceară... — și până azi!...

— O!, copilule, copilule provincial, ce vrei? Vrei o căsătorie cu scrisori de dragoste preliminarii, cu buchete de flori, cu jurăminte... A!, ce inutile și ce ridicole sunt aceste lucruri de teatru și de romanț pentru o afacere așa de serioasă cum e căsătoria! Vezi tu, Coralie, m'am măritat cu Jean-Grigore Mihailidis fără niciun fel de declarație de dragoste și chiar fără nici un fel de dragoste... Pot să spun mai mult: că nici după căsătorie, în cei douăzeci de ani cât am trăit laolaltă, n'a fost între noi ceeace literatura conjugală numește iubire... Și, cu toate astea, să spună oamenii — chiar dușmanii — dacă a fost tovărășie mai serioasă și mai curată ca a noastră! Nu ne-am iubit niciodată, dar ne-am înțeles, — și e mai bine! Nu ne-am jurat niciodată credință, dar ne-am încrezut unul în altul, — și e mai sănătos!

«Căci, vezi tu, draga mea, căsătoria nu e orânduirea oficială a plăcerii, ci asocierea intereselor a două persoane de sex contrariu. A vrea să faci din căsătorie o poemă, echivalează cu hotărîrea poetică de a-ți înlocui mâncărurile de spanac, cartofi și altele, cu mâncăruri de mărgăritar, violete și crini!...

— Bine, mătușică, dar plăcerea, plăcerea n'are și ea un rost în viață?...

— O!, dragă fetițo, să ne înțelegem întâiu ce e plăcerea... Căci, vezi tu, sfera cuvântului s'a cam întins! Plăcere e să trăești liniștită într'o casă curată, să ai o roche frumoasă, cum plăcere poate fi să iei hașiș, să te cocainizezi, să ucizi... În baza dreptului la plăcere, nu mai e limită între îngăduit și neîngăduit... Nu? Chestia se pune altfel: cari sunt plăcerile cari ți se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

cuvin? Şi cred că aşa cum te cunosc eu, plăcerile tale nu se deosebesc de cele ce au fost ale mele, de cele ce sunt ale unei femei cinstite: tovărăşia onestă a unui om bine-crescut şi cu viitor. Ai ceva de zis împotriva lui Niculcea?

— Nu!

D-ra Coralie a lăsat ochii în jos, biruită nu atât de predica seninei ei mătuşi, cât de neştiinţa ei-însăş, de acel fel de neştiinţă al fetelor timide care se aseamănă uneori cu nepăsarea. Petele întunecate cari rumeneau, ca un fard prost, umerii obrajilor palizi ai d-rei Coralie, se întunecară mai vârtos, şi buzele-i subţiri, întredeschise, fărămiţară un cuvânt nespus. D-ra Coralie se duse în camera ei şi plânse acolo, ca în romane.

D-na Mihailidis a telefonat lui Niculcea, chemându-l degrabă. Şi el veni îndată.

Energica văduvă îl duse, cu familiaritate, în biurou. Tânărul simţi parfumul cald al cărnei trunchioase — tristă de o mulţumită ignoranţă, — şi nervii lui se strânseră de o lăcomie chinuitoare.

D-na Mihailidis îl aşează lângă dânsa, pe canapeaua rece de marochin. Privindu-i pieptul larg, care sălta voinic, el ameţi otrăvit de poftă, de-o poftă groaznică, stupidă, aproape asasină. Ea îl văzù mişcat, palid, şi gândi că a priceput de ce e vorba. D-na Mihailidis îşi trecu un picior peste celălalt, — şi Titi Niculcea îi urmări cu ochii împăienjeniţi, sub rochea docilă, conturul, grav şi sigur, al coapsei rotunde.

Ea zise:

— De ce să întârziem prosteşte? E un lucru de care nu ţi-am vorbit şi nu mi-ai vorbit niciodată, dar care era înţeles şi consimţit între noi. E vorba de căsătoria d-tale cu nepoată-mea Coralie... Cred că nu ai nimic de zis...

Viziunile lui imposibile fură despicate, prăbuşite,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca de un trăsnet căzut în plinul întunecat al patimei. Şi răspunse Niculcea fără să ştie ce zice:

— Firește!

— Aşa dar, reluă bucuroasă d-na Mihailidis, rămâne să orânduesc eu amănuntele... Te pot socoti de azi înainte de-abinelea ca pe fiul meu...

D-na Mihailidis, şi mai tânără, mai ciudată în graţia ei satisfăcută, îşi întinse braţele — nişte braţe lungi şi albe şi rotunde, leneşe şi suverane. Puse mâinile amândouă peste umerii lui Niculcea. Şi, cu răceala unui ceremonial bine-împlinit, ea şi-apropiă gura — gura aceea rară, dreaptă, dispreţuitoare — de fruntea tânărului. Un sărut matern, dar şters, stângaci, neexperimentat... Şi apoi mâna ei, o mână caldă, spumoasă, se purtă încet, în chip de mângâiere, peste obrajii lui fierbinţi. El se simţi zguduit ca sub o lovitură năprasnică; lăsă capul în jos, disperat, şi văzu braţul, mult desvelit, în albul greu al căruia şerpuiau, de-abia bănuite, sănătoase vine albastre — ca nişte izvoare adânci de pasiune ce nu potoliseră nicio însetare...

Ameţit de teama de a nu fi descoperit în ticăloasa lui înfiorare, Niculcea se pierdu şi mai tare, căutând să se ascundă. El apucă, furios, braţul acela rotund, îl apucă furios cu mâinile amândouă şi-l sărută.

D-ra Coralie intra tocmai atunci. Ea prinse emoţionată scena aceasta de dragoste familială. Şi biata copilă surâse de o fudulă împăcare, văzând cu câtă recunoştinţă sărută Niculcea mâna mătuşei sale pentru ceeace ştia bine că vorbiseră ei acolo: căsătoria plănuită... Iar d-na Mihailidis căta cu plăcere la turburarea tânărului, care îi arăta o mulţumire aşa de încântată. Ea zise solemnă:

— Copii, sărutaţi-vă! Şi fiţi fericiţi. Sunt sigură că şi el, Jean-Grigore Mihailidis, e mulţumit — sus! — în câmpiile Elisee, — unde stă alături de Mihalache Kogălniceanu, Rosetti, Brătianu şi Lascăr Catargiu. Să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne gândim la el în ceasul acesta mare! Iar d-ta, Titi, nu uita că el te-a socotit totdeauna ca pe fiul lui. Urmează-i opera! Căci, vei ajunge departe, — despre asta garantez eu!...

Tinerii se sărutară distraţi. Niculcea rămase la masă. La masă se vorbi de nuntă. D-na Mihailidis era de părere să se facă în Aprilie. Niculcea credea că e mai potrivit să se amâne până după războiu.

D-ra Coralie îi asculta străină. Cu mintea surdă, ea îşi căuta zadarnic un înţeles, un rost în această plănuire care se urzea totuş în juru-i, în jurul fericirii ei... Şi nimic nu vorbi, frageda copilă. Tuşi de două ori, înecându-şi un sughiţ ascuns. Dar, d-na Mihailidis şi elocventul Niculcea erau prea înfierbântaţi în discuţie — care dela nuntă ajunsese la politică — pentru a o lua în seamă...

După masă trecură în sala de muzică. D-na Mihailidis se aşeză la pian şi cântă, fredonând mângâios, *E lucevan le stelle* din «Tosca». Tinerii logodnici, pe două fotoliuri îndestul de depărtate, vorbiră despre cursele de primăvară cari trebuiau să înceapă. Sărbătorirea aceasta, înceată, înăbuşită, în imensitatea vilei tăcute, înfăţişa în adevăr ceva din solemnul bucuriilor umbrite ale unor seniori isgoniţi.

Către seară veniră la vilă Gaston Collenberg şi Gonciu, pentru a convorbi cu d-na Mihailidis privitor la bilanţul lui *Foaie Verde*, societate de folklor pentru întregul neam românesc.

Ei primiră bucuroşi ştirea logodnei. Sărutară pe Niculcea şi-i urară bine.

— Pe când nunta?

— N'am stabilit încă. Probabil, după războiu...

— De ce aşa de târziu?

— Fiindcă sunt mobilizabil...

— Ce-are-aface!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Părerea mea e să faceţi nunta la Turda, interveni Gonciu.

— Foarte bine!...

— Eu cred, zise Collenberg, că e mai potrivit s'o faceţi la Alba-Iulia... Turda e o localitate de doliu pentru românism; Alba-Iulia aminteşte ziua când Mihaiu-Viteazul a intrat în vechea cetate dacă...

— Ziua de 21 Octombrie, 1599, stil nou! întări Gonciu.

Încurcaţi de seriozitatea acestui dialog, ceilalţi tăcură. Schimbară vorba. Îşi comunicară ultimele ştiri asupra intrării în acţiune.

Collenberg cerù d-nei Mihailidis un minut. În salonul din stânga, bancherul expuse influentei femei o afacere strașnică: era vorba de niște vagoane cu sârmă ghimpată cari trebuiau expediate în Bulgaria în schimbul altora cu lână pentru Germania, care da compensaţie 10 vagoane cu piatră vânătă după ce i s'ar livrà în prealabil 20 de vagoane cu grâu... Însfârşit, o afacere oarecum încurcată, din care s'ar putea câştiga două milioane şi care trebuia făcută repede, fiindcă — după toate ştiinţele — neutralitatea e pe sfârşite: *ça va se declencher*...

În timpul acesta, Niculcea împletea la pian o romanţă vagă, iar Gonciu cercà să desfacă un surâs din liniştea de obiect a d-rei Coralie. El îi vorbì de ceremonialùl nunţilor la vechii principi castiliani. O încredinţă că pe atunci fratele miresei avea tot timpul, dela logodnă până la nuntă, garda săbiei împodobită cu flori, iar logodnicul frumoasei Leonora de Campos y Ralbunda, s'a duelat într'un miez de noapte sub balconul de pe care fidanţata arunca flori de crin...

— D-ta de ce nu te însori, d-le Gonciu?, îl întrebă d-ra Coralie, interesată de o calmă curiositate.

— Fiindcă ar trebui, d-ră, ca nevastă-mea să fie măritată şi cu gândurile mele... Şi e aşa de greu, d-ră, ca cineva să se mărite cu gândurile mele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O!, eşti presumţios!

— ...Nu pentru altceva, d-ră, ci fiindcă gândurile mele sunt prea bătrâne. Şi cum gândurile femeilor nu îmbătrânesc niciodată, ar fi o căsătorie nepotrivită...

— Ce fericiţi sunt băeţii! Ei au dreptul de a nu se însura. Pe când noi!...

— Cum, d-ră?, nici fetele nu sunt obligate să se mărite, după legile europene...

— O asemenea libertate nu e dată fetelor bogate... suspină d-ra Coralie.

— E ciudat ce-mi spui, scumpă prietenă, căci e îndeobşte ştiut că fetelor bogate li sunt hărăzite libertăţi mai mari...

— Ce eroare!

— Nu e nici o eroare, scumpă prietenă! Libertatea în această privinţă nu atârnă atât de stânjenirile din afară, cât de cele dinnăuntrul nostru...

— Domnule Gonciu, domnule Gonciu, sufăr de o boală oribilă, groaznică...

— Care?

— Sunt prea cuminte, exasperant de cuminte... Vai!, am încercat toate puterile mele ca să mă birui, să fiu şi eu ca prietenele mele... Ce rău am fost crescută în nenorocitul acela de Severin!

— D-ră Coralie, cumînţenia nu poate fi o piedecă a fericirii...

— O!...

— Dinpotrivă, scumpă prietenă, dacă libertatea e singura sursă a fericirii, apoi, unica pază a libertăţii e înţelepciunea. Înţelepciunea, zice bătrânul nostru amic Epicur, e cetatea plăcerii. Dincolo, de zidurile acestei cetăţi, d-ră, e pustiul tutulor mirajelor... Numai între zidurile, cât mai groase, ale înţelepciunei d-tale, poţi cunoaşte fericirea. Neştiinţa şi viciul rătăcesc dincolo...

«Gândeşte-ţi viaţa, d-ră, pentru a o petrece bine. N'o poţi trăi bine decât gândind-o, trecând-o prin fil-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

trul minții... Așa o ai clară, curată, fără nisipuri... Ah, d-ră, de ce nu citești pe Epicur? De ce nu citește toată lumea pe Epicur? N'ar fi poate mai multă fericire, dar ar fi mai puțină întrecere după fericire — și mai multă liniște pe lume!

«Și, cu toate astea, ce rău a fost înțeles seninul profet al înțelepciunei, al omenescului! Când te gândești că desmățarea și lăcomia, că domnia poftelor de jos, au fost puse sub stindardul alb al epicurismului, — ah!, te îngrozești...

D-ra Coralie nu-l mai asculta. Se uita la Niculcea, care, legănat, cu ochii închiși, își plimba degetele pe clapele pianului. Îl văzu frumos. Niculcea, cu gura plină încă de gustul turburător al cărnei și cu nările dilatate sub stăruința parfumului acelui braț rotund, cânta un vals de café-chantant. D-ra Coralie îl privea cu atenție bucuroasă. I se părea că emoția lui purcede din întâmplarea de seamă a zilei: logodna. Și vanitatea, — acest material șubred din care sunt turnate mai ales porțile inimilor celor mai închise, — primi întâia lovitură de daltă hoțească...

Îi păru bine. Dar, nu găsi în sine-și nicio împăcare, legumindu-și înduioșarea tânărului care, sedus de o viziune fermecătoare, șoptea o strofă pătimașe...

Gonciu urmărea cu mulțumire bătrânească atenția fetei. El îi zise:

— Îl privești, îți place, e așa de frumos!

— Îl privesc, d-le Gonciu, îmi place, e așa de frumos! Dar, mă îngrozește gândul că am să-i fiu soție.

— Nu înțeleg!

— Nici eu.

— Iubești pe altcineva? întrebă Gonciu, îngrijat.

— Nu.

D-na Mihailidis și Gaston Collenberg ieșeau din salonul unde tăinuiseră; ca continua o frază începută mai înainte:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriatransilvaniei.ro/mdrr/9015932

— Nu cred să intrăm mai înainte de 1 August... Ascultă-mă, știu și eu ceva.

— Totuș, e bine s'o sfârșim mai repede pentru orice eventualitate, zicea stăruitor bancherul.

— Să intrăm, să intrăm odată, declamă Niculcea ridicându-se dela pian; mi s'a urât, vreau ceva nou, vreau zile mai iuți, mai pline de fiori... Și am să mă duc pe front, vreau clipe rare, vreau emoții, vreau surâsul prieten al morții...

Tânărul caută să vadă efectul cochetăriei lui asupra d-nei Mihailidis. Dar ea n'asculta; ea mângâia buclele d-rei Coralie.

Tus-trei băeții plecară, împreună. Niculcea și Collenberg vorbiră mult. Numai Gonciu tăcea și medita că d-ra Coralie nu e fericită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV

O demonstraţie naţională

Şi tinerii şi fetele erau de acord să compătimească pe bietul Niculcea. Cu aşa nevastă, ziceau ei, nu-ţi mai trebue decât o bună bucătăreasă ca să ai tot ce-ţi trebue.

Un băiat ca el, îşi spuneau fetele între ele, indiferente, putea să pretindă ceva mai bun. D-rele Proleanu şi prietenele lor erau de părere deosebită: ele găseau că însuş Niculcea e un provincial vulgar şi nu e de mirare să-şi caute pereche potrivită.

— Je parie qu'elle est vierge!..., glumea una, batjocoritoare. Şi fetele râdeau.

— Eu cred că şi el!... Şi fetele râdeau şi mai tare.

— Cu siguranţă, spunea alta, că o să doarmă pe întunerec!... Aşa, fetele nostime ale elitei bucureştene petreceau pe seama tinerilor logodnici.

Titi Niculcea primi, dealtminteri plictisit, felicitările făţarnice ale prietenilor. Prietenii luară în seamă cu plăcere că logodnicul nu e deloc mulţumit.

Logodna fu, totuş, una din serbările cele mai măreţe ale istoriei saloanelor bucureştene. Cocoanele făcură din împrejurarea aceasta o întâlnire supremă, o întrecere crâncenă, fără pereche, a tutulor puterilor eleganţii,—spiritul statistic al lui Gaston Collenberg socotì, cu Gonciu, că cel puţin un milion de lei costaseră numai rochiile ce-şi deteră întâlnire în strălucita arenă. Niciodată o întrunire mondenă n'a fost mai mândră ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aceea. Fu o bătălie mare,—o bătălie a frumuseților, a bunei-stări, a fericirilor... Fiecare doamnă nobilă a fost chemată atunci să dea măsură tutulor puterilor ei artistice și pecuniare. Era convenit că «nu se face toaletă», dar tocmai această lipsă de poruncă vestimentară e mai pretențioasă ca orice rânduire a protocolului; e încercarea cea grea a elegantei. Se cere atunci sforțarea de a împăca raritatea cu discreția, lipsa de grije cu sensaționalul. E marele examen al femeii.

Invitatele d-nei Mihailidis răspunseră la el cu emoțiune, cu misticism. Era ceva tainic în încordarea sufletească a frumoasclor, cari, cu atitudinea unor împovărate preotese ale tiranicei zeiți a veștmântului, veniră ca la o slujbă obligată să sărbătorească logodna d-rei Coralie cu Titi Niculcea. Stăruința de a fi cât mai bine, da toaletelor simple o severitate enervată. Iar grija fricoasă de a ascunde această stăruință, înnobilă scumpătatea podoabelor cu farmecul naivității. Și toată mulțimea aceea miraculoasă, adunată ca să strălucească, părea înțepenită, sub așteptarea unui mister. Saloanele frumoasei vile Mihailidis, semănau a templu, —așa de gravă și de îngrijată era lumea minunată care le popula.

Ceremonia trecu marginile unei serbări familiare. Ea fu o adevărată demonstrație națională. Participară toți șefii intervenționiști și legațiile.

Un arhiereu slujì. El ținù, apoi, un discurs care, chemând amintirea marelui Jean-Grigore Mihailidis, ură tinerilor să ducă mai înainte tradiția de cinste, de patriotism și de caracter pe care a așezat-o mihailidismul în viața poporului român. Răspunse d. Hagi-Paulov, prezidentul ligii *Acum ori niciodată*. D-lui se folosì de prilej ca să afirme încă odată nevoia de a intra imediat în acțiune.

Logodna d-rei Coralie cu Titi Niculcea fu astfel o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

manifestare de instinct național; se dovedea statornic că România vrea războiu.

* * *

Logodnicii fură oamenii cei mai plictisiți în după-amiaza aceea neuitată.

D-ra Coralie căuta să înțeleagă ceva; ea nu isbutea nici măcar să fie tristă. În rochea ei argintie, searbăda copilă își căuta zadarnic un loc în lumea aceea indiferentă sau dușmănoasă — adunată, totuș, ca pe ea s'o sărbătorească.... Ea simțea privirile disprețuitoare ale fetelor, prindea surâsul brutal al tinerilor. Ar fi vrut să vorbească, dar n'avea cui...

Logodnicul el însuș îi era așa departe, îi era așa de străin! El era bătut atunci, mai bătut ca oricând, de grozava lui obsesiune. I se năpustise asupra nervilor, sângelui, creerului, cu o înveninată ispitire. Căci, fără tăgadă, era cea mai impresionantă, din toate cocoanele acelea frumoase, era cea mai provocătoare d-na Mihailidis! Superbă, pură, generoasă de atâta victorie: logodna nepoatei și războiul aproape gata, d-na Mihailidis fu punctul luminos asupra căruia se întâlniră învinse toate privirile pretențioase ale numeroaselor luptătoare! Ochii învrăjmășiți ai frumoaselor cari se întreceau în această arenă a strălucirii, se împăcară asupra aceleeași biruitoare apariții: «e bine d-na Mihailidis!»...

Tremurând, palid, îngrozit, Niculcea îi sărută mâna; d-na Mihailidis și-o retrase smuncit, fără să înțeleagă ea-însăș de ce și-o retrage smuncit.

Cu gura umedă, distrat, ostenit, Niculcea se dosea prin colțurile saloanelor.

El își amintea piciorul falnic, armonios și inteligent, își amintea brațul rotund; buzele și le simțea strivite iarăș pe neînduplecarea cărnei parfumate, a cărnei minunate, a cărnei ce nu îngropase patima nici-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unei sărutări... Se simţea strivit sub imposibilul incestuos al dorinţii. Şi peste oceanul turbure al dorinţii, care îl purta, care ca pe un ghem de nervi îl purtă, trecea—ca un fâlfâit de mustrare şi de îmboldire în acelaş timp—majestatea buclelor argintii... Şi se simţea aţâţat mai tare cu cât era mai mult mustrat, şi curata înfăţişare a respectatei femei, nu era decât o statornică creştere a curiosităţii lui... Furia patimei îl desnădăjduia.

El pierdù, la o vreme, şi sfiala şi ruşinea. Dar, îşi dete repede seama că şi îndrăzneala ca şi nerusinarea nu sunt deajuns. Îşi sfătuì sieşi răbdare. Suferinţa renunţării, însă, îi asmuţi pofta.

D-na Mihailidis se văzù urmărită de privirea lui Niculcea. Ea îi surâse părinteşte. Surâsul acesta căzu ca o palmă peste obrajii înflăcăraţi ai tânărului. El suferì amar, biciuit de mustrări.

Dar, cum sta acum pe canapeaua din faţa ei, el avù din nou privelişte turburătoare a pieptului larg, a glesnei svelte, a frunţii netede, a ochilor acelora tiranici, surprinzători, ca două picături albastre de flacără încremenită. Şi privirile lui Niculcea se otrăvirà iară de patimă. D-na Mihailidis le simţi asuprà-şi arzând, mânioase, ca un sărut.

Ea veni lângă dânsul şi-i zise:

— Ce ai? Nu prea petreci destul... De ce nu-ţi cauţi logodnica? O, ce aprinşi îţi sunt ochii!... Ce tot mă priveşti aşa? Mă sperii. Adu mâna...

Ea îi apucă mâna, cu bruscarea îngrijată a unei mame.

— Arzi. Te doare capul?

— Da, puţin...

D-na Mihailidis îl sfătuì să se ducă sus şi să ia o doctorie. El îi ascultă sfatul, bucuros că scapă un moment de lumea aceea veselă, care îl plictisea. Se suì repede într'un salonaş din rândul de sus şi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trânti pe o canapea, lăsându-se pradă iluziei lui excitante.

...El şi-o închipuia — şi el obosi de îndrăzneală şi se roşi — şi-o închipuia goală; pe d-na Mihailidis el o văzù, el şi-o făcu goală, înainte-i... Şi se îngrozi de imensitatea neruşinării lui şi, cu fruntea umedă de o mare osteneală, el se simţi orgolios de îndrăzneala închipuirii, ca de o victorie... Crud, învierşunat, biruitor, el o analiza aevea cu ochii, o săruta cu gândul. Şi reaua închipuire îl căsnea atât de mult, că înebunit de remuşcare, el căuta să se sature cel puţin de dulceaţa crimei... Cu voluptatea ucigaşului, el îşi socotea beneficiul ticăloşiei; îşi muşca buza de pocăinţă şi plăcere... Şi o vedea albă, învinsă, primind pe carnea ei învoinicită de îndelunga-i castitate, prima pecete a sărutării vinovate.

Tânărul gâfâia de o suferinţă nimicitoare, când se deschise uşa.

D-ra Coralie, înştiinţată, venea să se îngrijească de sănătatea logodnicului.

Cu vocea ei răguşită, zise încet, aproape înspăimântată:

— Ţi-e tare rău; îţi ard palmele; vai!, ce aprinsă ţi-e fruntea!... Ce ai?

— N'am nimic, Coralie, sunt puţin obosit şi atât.

— Eşti şi niţel plictisit!...

D-ra Coralie şopti vorbele acestea ruşinată, temătoare.

— De ce-aş tăgădui-o?, zise el cu cruzime inconştientă.

Fata se uită lung, resemnată, la logodnicul ei, care, transfigurat de paliditatea aţâţării lui chinuite, se înfrumuseţase. Părul negru, puternic, cădea în neregulă peste fruntea largă. El închisese ochii şi genele lungi lăsaseră două umbre dese ca două pete fugite din as-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunzişurile privirilor păcătoase... Fata îl privea cu prietenie.

Îl privi mult aşa, cum sta cu ochii închişi, şi d-ra Coralie îl văzu mai bine — fiindcă tăcând şi cu ochii închişi, el nu mai mişca.

Naivitatea d-rei Coralie izbuti umilită să-şi dea seama că e povara fără de vină a acestui băiat cu drept la libertate. D-ra Coralie începu să plângă. Suspinurile ei ascunse treziră pe Niculcea din somnolenţa-i isterică. El vroi s'o mângâie, dar nu isbuti.

— Vezi d-ta, Titi, eu nu sunt vinovată cu nimic. Aş putea zice că d-ta eşti, la urma urmelor, mai vinovat ca mine. Lasă-mă să-ţi vorbesc, Titi, nu mă întrerupe! D-ta nu ţii la mine de loc, poate că gândurile d-tale sunt aiurea. Nu mă priveşte. Dar, am drept să te întreb: de ce nu te răsvrăteşti? Ce însemnează... iartă-mă... ce însemnează laşitatea asta? Eu, eu nu mă pot împotrivi mătuşii mele... Sunt aşa de străină de ea şi, vai!, sunt aşa de bogată mulţumită ei!... Dar d-ta, d-ta, Titi, eşti bărbat! D-ta poţi să iei o hotărîre! E ridicol să ne facem din nepăsare eroii unei tragedii inutile... Haide, nu va fi prima logodnă care se strică... Şi, cu această hotărîre cinstită, vino jos să sărbătorim nu logodna ci legarea unei bune prietenii între noi...

— Coralie!

— Titi, Titi, ce mare nevoie am de un prieten! Dar, nimeni nu mă ia în seamă... Nu se uită la mine decât băeţii cari vor să mă ia de nevastă!... Sunt aşa de singură, aşa de străină, într'o lume în care n'am alt rost de cât de a fi purtătoarea unei zestre... Hai, să rămânem prieteni... N'ai nici un cuvânt să fii supărat pe mine... Sunt alte fete potrivite pentru d-ta!...

Cele două pete răsăriră în umerii obrajilor ei slabi. Mâinile subţiri, anemice, apucară pe ale tânărului; zise:

— Haide, Titi, fii brav. Rupe logodna. Sunt atâtea fete cu zestre tot atât de mare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Niculcea sări în picioare, încruntat:

— Înțeleg să ascult și o prostie, dar nu o insultă...

Ea lăsă ochii în jos, suferind. Tuși greu. El o privi intimidat de eroismul insultei ei și o văzù dulce în atitudinea aceea de înfricoșare. Obosiți de perversitatea născocirilor, ochii lui Niculcea culeseră o mângâiere din această imagină fragedă. Se apropiă, îi luă mâna și i-o sărută cu o rece galanterie.

— Cum, tu nu mă iubești deloc?, întrebă Niculcea.

— De ce mă întrebi așa de târziu?, răspunse ea.

— Ești nesuferită!

Ea se scoborî tristă, urmată de logodnic.

Niculcea plecă cel din urmă dela petrecerea aceasta, care dăduse conducătorilor opiniei publice un bun prilej de întărire a marei hotărîri. Logodnicul își găsi prietenii la Alhambra. Bău mult. Vorbi stăruitor despre d-na Mihailidis; toți tinerii recunoscură că e turburătoare.

— Fiindcă e cinstită, explica unul.

— Părul gris și fața așa de tânără..., adăoga altul.

— Dar, piciorul, strașnic picior!...

— Eu cred că ce are mai frumos, sunt ochii!...

Alcoolul domolise pofta lui Niculcea. Tânărul își simțea absurditatea dorințiî și-și căuta în această absurditate o bucurie perversă. Ajunse acasă spre ziuă, cu Suzanne.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVI

Melancolia d-rei Coralie

D-na Mihailidis urmărea cu grije tristeţea nepoatei sale. D-ra Coralie, urâcioasă de felul ei, fugea acum şi mai mult de lume. Era prea isteaţă, însă, mătuşe-sa, ca să nu-şi dea seama de ce e vorba. Dar, era şi prea înţeleaptă d-na Mihailidis ca să socotească lucrul mai mult decât se cuvenea.

— Iac', îşi zicea energica femee, va fi având vreun flirt, vreo... «insistenţă» trecătoare!

Ştia însă bine d-na Mihailidis că fericirea nu începe cu asemenea glume. D-na Mihailidis era îndărătnic hotărîtă să facă fericirea nepoatei sale. Deci, a lăsat-o să-şi mistue micul ei necaz de fată cu vise—în linişte. N'a întrebat-o nimic. S'a făcut că nu vede şi că nu înţelege.

Astfel, suferinţa d-rei Coralie nu se învenină cu mângâieri şi sfaturi de prisos.

D-ra Coralie suferea. Nu-şi da însăş seama de ce are, dar se simţea par'că împinsă peste marginea unui pustiu. O perdea grea de întunerec i se lăsa înainte-i şi de dincolo de perdeaua întunecată veneau glasuri duşmane cari o chemau irezistibil...

Nevoiaşe şi naivă, ea cerca să se revolte, dar nu ştia împotriva cui. Şi apoi, ce putea să zică? Nu-i dăduse soarta toate bunurile? Nu trăia în cea mai stră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucită casă și nu era cea mai cu stare dintre toate fetele nobile?

Și strânsă în cadrul atâtor bunuri, nedesluşita ei suferinţă se mai potolea.

Îşi zicea, în cele din urmă, d-ra Coralie, ştergându-şi lacrămile: dacă trebuia neapărat să se mărite după voia mătuşii, tot fusese destul de norocoasă când i se alesese asemenea mire. Vorbind drept, Niculcea era un om de treabă şi bun.

Pentru a se încuraja, d-ra Coralie se gândea cu bunăvoinţă la Niculcea. Nu-i putea tăgădui că e plăcut, că e brav, că e generos. Şi frumos. D-ra Coralie surâdea bucuroasă de descoperirile ei.... O consolare uşoară, avară—dar cu atât mai bună—îi adia peste tristeţea neînţelesului ei. Şi cu acest îndemn, ea porneа mai învăţată în plăcuta cercetare... Niculcea e un avântat, luminos de bunătate şi sentimentalism... El e un tip care ar putea-o înţelege, ar asculta-o, ar mângâia-o... Şi d-ra Coralia îşi simţea melancolia vizitată de o nălucă dulce...

Dar, când gându-i se prindea mai voios de cercetarea omului, pe care nu vrerea ei şi nici a lui, i-l dau tovarăş,—fulgere negre îi prăbuşeau iară orizontul şi iară perdeaua de întunerec îi cădea înainte.

Căci, ce era al ei din acest portret ispititor pe care i-l desemna născocirea? Gândul sburdalnic care o bucurase se întorcea acum asupritor... Cercetarea cu care d-ra Coralie voise numai să se mângâie, o încredinţase deabinelea că Niculcea e frumos şi e bun şi e leal... Şi atunci, o durea şi mai rău suferinţa ei. L'ar fi vrut nesuferit şi urât.

D-ra Coralie trecu într'o repede preţuire pe toţi băeţii cari o cunoşteau şi-i râvneau zestrea; nici unul nu fu mai vrednic ca Niculcea; şi, totuş, îi era teamă de el, îi era teamă să i-se supue... Cât de deose-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

bit e Niculcea. de toți ceilalți! Și d-ra Coralia suferea gândind cât de deosebit e Niculcea de toți ceilalți.

Dar, nu-l voia, nu-l voia fiindcă nu-l dorise și-l voia și mai puțin când bănuia că l'ar putea dorì, fiindcă aceasta o umilea încăodată...

Ci, după o ostenitoare bătătorire a tutulor colțurilor poruncii care închidea ca o temniță micul ei suflet, d-ra Coralie se lăsa învinsă — și aproape împăcată — în jocul negurilor ce-i purtau rostul și fericirea de când era mică. Sunt făpturi în ochii cărora, în obrazul, în glasul cărora, auzi inevitabilul. Sunt ca un precipitat viu de fatalitate. Ele par doar umbrele unor existențe cari se mișcă aiurea, nevăzut. Și ca sub hipnoză, făpturile acestea săvârșesc vădit porunci îndepărtate...

Așa era și d-ra Coralie, cu lenea ei supusă, cu încetineala privirilor ei temute, cu inexistența înfățișerii ei șubrede.

...Se subțiau serile pe dealuri și câmpurile se aprindeau par'că într'o profundă, continuă și ascunsă exploziune, — era primăvara în plin, când dela balconul ei d-ra Coralie, în fiecare asfințit, măsura întinderile și suferea de nemărginirea întinderii. O dureau priveliștile acestea grase, deși îi chemau o sângerată lăcomie. Și pieptul ei nevoiaș cerca să se adape din uriașa respirație cu care pământul adormea în amurg. Și atâta sănătate, care țâșnea de pretutindeni — din brazdele aburoase ca și din văzduhul curățit — o obosea. Ducea batista la gură năpădită de potopul de viață închidea fereastra și, trântită pe divanul din camera ei albă, d-ra Coralie plângea fără să știe de ce, par'că de frică.

Și în fiecare seară ea închidea fereastra năpădită de potopul de viață, după ce — poftită ca de o dorință sinucigașe — își chinuia slăbiciunea lacomă cu uriașa respirație a pământului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVII

Cetatea idealului

Primăvara îmbătrânise în răsfățările Cetății. Cetatea scânteia de belșug și de ideal. Palate noui se înălțau cu zecile. Se puneau la cale averi fantastice în fiecare colț de cafenea. Numărul automobilelor cari purtau graba Cetății fericite, se însutise. Sportsmanii noui proprietari de grajduri ieșiseră ca din pământ — din pământul fecundat de soarele darnic al primăverii aceleea și de ideal. Se înmulțeau teatrele și șantanurile.

Lumea toată petrecea. Din toate părțile continentului îngrozit, fugeau încoace sporurile de bucurie și de bine, isgonite. Cetatea dârdâia sătulă, avidă, voluptuoasă. Și orgia ei nesfârșită, la lumina marelui incendiu care curăța pământul în juru-i, lua proporția unei biruitoare sfidări a destinelor lumii. Cheful continuu al Cetății în mijlocul Europei dărâmate, părea singura biruire a Molochului care măcina toate economiile istoriei.

Cetatea cânta, se îmbăta, chihotea. Banii curgeau pe toate căile, din toate părțile, din toate punctele cardinale. Și marfă multă era în piața ei bogată: și grâu, și petrol, și femei, și conștiinți. Și totul se cumpăra scump, din ce în ce mai scump. Cu cât se oferea mai mult, cu atât se cerea mai vârtos, — și cu cât era mai multă marfă, cu atât era mai greu de găsit — și cu cât o întâlneai pretutindeni, cu atât o cumpărai mai anevoios; în Cetatea idealului fuseseră răsturnate toate legile negoțului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Viaţa Cetăţii curgea plină, violentă, turburată de sughiţuri supreme. Şi n'adormea niciodată. Noaptea se topea cu ziua laolaltă într'un veşnic amurg, mângâietor şi lasciv. Şi freamătul Cetăţii fără odihnă, părea în orele târzii ale supeurilor, un imens răgâit — înălţat ca un himn de mulţumire din mii de pântece îndopate către zeul buhav al belşugului.

Se împuţinaseră şi treburile fiecăruia, fiindcă niciodată trotuarele străzii de preumblare nu fuseseră mai locuite ca atunci. La ceasurile prânzului ca şi spre seară, această vitrină a fericirii, aduna cotidian, sub soarele de Maiu, tot surâsul zilelor marei ajunări. Mulţimea aceea gătită, fermecată, exaltată, care se aduna zilnic la anumite ore în aceeaş stradă, avea aerul că împlineşte o slujbă divină. Era în hotărîrea, în grija cu care zilnic îşi prezinta fericirea, era împlinirea unei ordonanţe... Aşa era de adâncă şi de convinsă lenea fudulă care se legăna atunci în Cetatea idealului! Părea că un Dumnezeu nou, mai puţin trist ca cei de până acum, poruncise Cetăţii felicitate — şi felicitatea se făcuse. Şi poporul condamnat la perpetuă sărbătoare se închina halucinat Dumnezeului vesel.

Un imperiu întreg de princese şi prinţi ai desfătării căuta să încapă acolo, pe cele două trotuare, înainte de amiazi ca şi seara. Niciodată femeile nu fuseseră mai gătite şi niciodată nu fuseseră mai multe femei frumoase. Cavalerii de toate vârstele, erau acum legiuni întregi de cuceritori cari semănau ochiadele lor nemiloase, de două ori pe zi, ca un polen parfumat, în grădina Cetăţii. Era atâta lume fără treabă şi traiul aşa de lesne, atunci, în Cetatea idealului!

... Totul, apoi, se înălţa în Cetatea idealului şi fiecare loc de petrecere cuprindea o tribună, dacă nu un amvon. Apostoli necruţători propovăduiau în cârciumi; fiecare revărsat de zori era salutat la şantane cu «Deşteaptă-te Române». Cocota deţinea o parte însem-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nată din ideațiunea vremei: ei i se demascau mai ușor agenții străinului și prin ea se putea înrâuri opiniunile cercetătorilor dușmani... Budoarele celor mai de seamă dintre proteselе obștești ale iubirii, deveniseră biurouri notorii de orânduire a exportului și importului; fiecare departament își avea cocota lui atritată — era cocota internelor, era cocota finanțelor, era a afacerilor străine, era a comerțului, a agriculturii...

Cluburile nu mai isbuteau să se atină puhoaielor de bănet cari cereau înobilări pentru înavuțiții proaspeți. Și presa și gazetarii măsurară atunci valoarea părerilor lor; actorii înșiși văzură răsărind milionari dintre ai lor. Se bucura tot omul în Cetatea idealului.

Cultul chefului solidariza desfătatul popor, îl înfrățea, ca într'o nouă religie. Și zeul cel nou, rânjind, beat, turna de undeva, de sus, găleata lui cu bucurie. Un Dionysos, îmbătrânit și dement, se așezase pe tronul pustiu, ruinat, al vechilor stăpâni de suflete. I se închina Cetatea idealului; credincioșii îl salutau svârlind cu căciula în sus și scuipând — de multă libertate!

* * *

După miezul nopții, Gonciu mergând spre bariera Griviții, acasă, auzea — ca o bâlbâtaie — sufletul Cetății frământate. Era ca o trepidare de departe și monotonă, un zumzet ridicat anevoios din adâncuri. Era ca un roi enorm de albine. Vibrarea dorinții întovărășea totul în acelaș freamăt primar. Se zguduia par'că un munte în urma lui Gonciu. Tremura noaptea într'o îngânare prelungă, istovită. Era fredonarea voluptuoasă a Cetății, topită în acelaș spasm...

Noaptea roză a acelui sfârșit de Maiu, sfâșiase bariera dintre cer și pământ; noaptea subțire ca o aripă de libelulă integrase pământul în culcușul imensității... Izolarea umilitoare a planetei fusese înlăturată; noap-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tea roză unifica văzduhul cu pământul într'un câmp unic, fără margini.

Privind stelele, cari par'că fugeau de privirile lui, Gonciu filosofă:

«Ce frate e pământul cu noaptea! Ce mult ne minte lumina pe care o cântăm!... Dacă Soarele ar fi mai discret, omul ar avèa mai multă ştiinţă. Soarele minte maternel pe om — cu dragoste şi cu minciuna contururilor. Soarele se aşează între noi şi mister...»

Gonciu se gândi la poeţii nopţii. Sufletul lui întors spre taine, închina:

«Fii binecuvântată, noapte, — tu, gardă credincioasă a gândului! Sub destăinuirile tale, magii chaldeeni deschiseră drumul cunoştinţii, ascuns de Soarele mângâios. Sub oblăduirea ta de sfântă complice a supt Baudelaire din ţâţa înveninată a Timpului; din şoapta ta prinse Beethoven simfonia haozului... Te salut, o! noapte, mamă a fiinţei!»

Gonciu melodia într'însul acest himn. Freamătul Cetăţii, rămasă în urmă, îl acompania.

Gonciu venea delà bătaia de flori care se făcuse la Şosea în folosul viitorilor orfani ai războiului. Întârziase mult, întovărăşit de prieteni. Mânat de iureşul general, participase el-însuş la bachanaua care urmase, după obiceiu, în boschetele Şoselii. Se ferise, însă, să dea ochii cu vreo cocoană cunoscută; se mulţumise cu o elevă de Externat, căreia îi vorbi despre misterele din Eleusis. El se deda, de altfel, prin excepţie, la plăcerile trupului, fiind un spirit concentrat în sineş, şi filosof. Dar, în seara aceasta, când Bucureştii întreg gemea de voluptate, când scânceau de plăcere, îndepărtările pitulate, când stelele cădeau aşa de des căutându-se par'că între ele cu patimă, când frunzişurile se înfiorau de adierea universală a dorinţii, când aerul era plin de scânteeri misterioase şi lucrurile încremenite ca în extaz — când totul părea cuprins de o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unificatoare beție erotică, — Gonciu însuș se dete furtunatec fetei de Externat, într'un boschet, la Șosea, pe iarbă. În jurul lui, zeci de perechi săvârșeau aceeaș leturghie. Noaptea blajină îi înfășura cu dragoste ca într'un văl de mătase. Stelele îndepărtate păreau mii de ochi glumeți cari priveau pe furiș. Sub umbra albastră a aleelor, perechile strânse se dedau iubirii cu o religioasă uitare. Și lipsa de grije a amanților întâmplători schița în peisagiul candid al Șoselii — turburat de trompeta gravă a vreunui automobil — o viziune mitică. Clocotitul râsului excitat al unei nimfe înfiora, din când în când, tăcerea plină de oftat, a improvizatului mit... Fauni grabnici desfăceau corsetele rebele... Interjecțiile biruitoare ale sfintei suferinți se îndemnau, se împreunau, într'un cor de patimă surdă. Câte-o pereche se strecura obosită spre aleea principală, scuturându-și hainele, tăcut.

Gonciu găsi, și în amintire, că întâmplarea fusese plină de farmec. Spiritul lui, îndrăgostit de suvenirea vechilor mistere, se înveseli.

Cu această înveselire a spiritului, Gonciu ajunse acasă. Bătrâna dormea. El mări lumina lămpii de petrol și s'așeză — furat de gânduri avute — pe marginea patului. Bătrâna se deșteptă o clipă, ridică capul și adormi apoi, îndată.

Gonciu văzu pe masă obișnuita farfurie cu mâncare rece, care îl aștepta, acoperită. Ridică farfuria de deasupra. Era o ciorbă de cartofi. Flămând, Gonciu o sorbi iute dar cu toată distincția mișcărilor lui măsurate.

Se desbrăcă apoi cu grije și-și cercetă, ca în fiecare seară, turul pantalonilor cârpiți. Și-așeză încă odată jacheta și se trânti în pat. Odaia era prea caldă. Gonciu dete la o parte plapuma verde, împeticită. Se gândi la vremile bune ale stăpânirii lui Dionysos.

Și-aduse aminte că a douazi trebuia să meargă la curse și se sili să adoarmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII

Mulțimea sportivă

D-na Mihailidis primise părerea nepoatei ca să-i amâne nunta până la toamnă, fiindcă tristețea d-rei Coralie, departe de a se împrăștia, se adâncea mai tare. Doctorul explicase, de altfel, d-nei Mihailidis, că fata e foarte slabă și că înainte de cununie e necesar să stea undeva la aer. Așa, s'a fixat, după lungi deliberări, sfârșitul lui Septembre pentru săvârșirea marei ceremonii.

D-ra Coralie avu atunci gândul celor născuți supuși: «câte nu se pot întâmpla până la toamnă!...». Măsurând cu mintea ei tematoare imensitatea întâmplărilor cu putință, cari ar umple cele câteva luni de adăstare, d-ra Coralie plânse. Plânse, deși nu bănuia, nu aștepta și nu dorea nimic.

«Câte nu se pot întâmpla până atunci!...» își zicea ea, și suferea de suferința inutilă ce simți în fața unui munte pe care îți dai seama că nu te poți sui.

E ciudat de ce se temea d-ra Coralie, fiindcă între întâmplările cu putință, era una care ar fi trebuit s'o bucure: ca Niculcea să se răsgândească și ca nunta să nu se mai facă. Voia în adevăr să se bucure de putința unei asemenea întâmplări, dar nu isbutea îndeajuns. La urma urmelor, era o fată, femeie cu toate vanitățile femeei, și ruptura unei logodne nu putea fi lucru ademenitor. Căci, își zicea mereu d-ra Coralie: dacă nu mă ia Niculcea, o să mă ia altul... Cine? Unul din acești mulți cari se învârteau, siguri și stupizi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în jurul mătușei, deținătoarea zestrei, a fetei și a viitorului politic al ginerelui. D-ra Coralie se gândea cu tristă împăcare că e doar povara de prisos a zestrei și a viitorului politic; un biet trup sfârșit și un suflet necăjit, atâta adăoga ea râvnitei comori, pe care, totuș, ea o înfățișa...

Se istovea de umilință biata fată și n'avea cui să se plângă. Nicio prietenă în juru-i; în juru-i numai «tipi» bine și foarte inteligenți.

Și gândul chinuitor, fără deslegare, o bătea mereu. Se întreba pe sine-și, d-ra Coralie: «Aș vrea ca Niculcea să nu mă ia, dar dacă nu mă ia Niculcea, o să vină altul în locu-i... și care e mai bun ca el?...»

Așa, curând suferința d-rei Coralie își răsturnă conținutul, rămânând întreagă și încă și mai grea: «Dacă nu mă mai vrea Niculcea?»

Cum d-ra Coralie slăbea și tușea, d-na Mihailidis se hotărî s'o trimeată de îndată. Doctorii o sfătuiră să se ferească de Sinaia și fiindcă familia Mihailidis avea la Călimănești o vilă — moștenire dela Boer Anastase Pop-Leoveanu — se învoiră toți ca fata să-și facă odihna acolo.

* * *

— Nu vrei să amâni de loc plecarea?, întrebă Niculcea, distrat, pe d-ra Coralie care și-aduna câteva cărți pentru călătorie.

— De ce s'o amân?

— Fiindcă îmi închipui, zise el, că dacă pleci poimâine, n'o să mai poți merge mâine la curse...

D-ra Coralie își risipi un zâmbet trist. Niculcea stărui:

— Zâmbești? Îți par ridicol?

— O!, nu, Titi!... Te rog numai să fii drăguț și să nu cauți să-mi schimbi planul... Sunt superstițioasă... Și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apoi, ţi-o mărturisesc: nu mă încântă nimic mai puţin de cât cursele...

— Cum se poate?... întrerupse ironic Niculcea. Cred că glumeşti, Coralie; o asemenea barbară lipsă de încântare pentru cel mai minunat dintre sporturi nu poate scădea gusturile unei fete distinse...

— Sport?... Sport e pentru jockei şi pentru cai, poate şi pentru proprietari, dar pentru cei ce privesc cum aleargă caii!...

— Vai, Coralie, Coralie. taci, te rog... Vezi tu, nu te supăra, dar eu îţi pot vorbi acum ca cel mai apropiat de tine... Trebue să recunoşti că, trăitâ la Severin, departe de lume, ai în educaţia ta, în gusturile tale — în drepturile tale, oarecari lipsuri... Nu e aşa? Vezi, ai să fii nevasta mea; eu vreau să trăesc, să fac politică, să merg în lume, să stăpânesc... Înţelegi, îmi trebue o nevastă care să mă secondeze cu strălucire... Tu eşti fată bună, ai sânge, ai rasă — dar îţi lipseşte deprinderea — aş zice, îndrăzneala... Încrede-te în mine; vreau să te învăţ, vreau să fii fericită...

Coralie îl privi lung, încremenită, luptând cu lacrămile. Buzele îi tremurau, cele două pete rotunde îşi accentuau ca nişte răni linia aproape artificială a conturului. Ochii mari, scânteietori de o lumină grabnică, umedă, se fixaseră ca două puncte îndepărtate şi implacabile asupra lui Niculcea. Şi deodată încremenirea ei de piatră se rupse, se surpă într'un scâncet de animal lovit şi capul ei mic se pierdu în lacrămi, cari curgeau năvalnic, mari, şi i se vărsau pe obraji par'că spărgându-se...

Tânărul se înduioşă. Vanitatea sfinţită a vârstei dete lacrămilor acestora de protestare şi sângeroasă supunere, o înţelegere nepotrivită. El se crezu iubit. Se crezu iubit cu suferinţă şi orgoliul lui recunoscător, voi să fie generos... Se apropiă, deci, de d-ra Coralie, cu aceea stângăcie a începutului şi a neîrescului care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poate semăna a orice fel de emoție. Îi apucă mâna. Mâna ei slabă, aprinsă, se agață de a lui, desnădăjduită.

Niculcea legumi crud plăcerea de a primi întâia înfiorare a acestui trup gingaș. Iar, la 25 de ani, îmbătarea orgoliului poate ține ușor locul dragostei... Așa, fu plină de voință sălbatecă, fu răsplătitoare și destul de fricoasă totuș, îmbrățișarea care sfărâmă făptura nevoiașe a copilei la pieptul nervos al tânărului. Gestul lui, pornit dintr'o lenește bunăvoință, isbuti în cele din urmă să-l încălzească deabinelea,—tinerețea se satură și în afară de dorinți!...

Amețită, sdrobită de-o plăcere neștiută și nebănuită, fata își lăsase capul pe umărul lui Niculcea și suspina ușurată ca un copil ce-și primea mângâierea după o cruntă mustrare. Mâna lui trecea din ce în ce mai prietenoasă, mai înduioșată, mai tremurătoare peste obrazul îmbujorat al fetei. Și sub mângâierile acestea, din ce în ce mai calde, din ce în ce mai bune, capul ei se anemia, se inertiza—par'că murea. Târziu, Niculcea o privi deaproape. Cu ochii închiși, cu gura întredeschisă, cu pleoapele învinețite, ea se înfrumusețase de-o frumusețe stranie, fără viață. Doar părul sbârlit părea viu... Șuvițele fine și blonde se însuflețeau ațâțător sub răsuflarea grea a tânărului. Gura lui se svârli setoasă peste buzele palide ale copilei. Ca dintr'un somn adânc, ea tresări. Voi să-și ridice capul de pe umărul lui Niculcea, dar el o reținu. Ea cerca mereu să scape. El o strângea mai aprins. În lupta aceasta mărunță, ascunsă, el îi măsura nervositatea smunciturilor, clocotul unei pasiuni dosite — și se încrunta de o gustoasă descoperire... Pieptul ei tânăr, slab, se frământa cu o energie nebănuită. Bluza subțire se despica încet sub svâcnirile acestei furtuni... El îi căuta din nou gura... Ea se ferea de groază, de groaza plăcerii, de groaza păcatului... Și el se aprindea mai tare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Păcălit de dorință, el spuse cu sinceritate:

— Mi-ești dragă!

Mâinile fetei se strânseră învinse, ea deschise ochii — surprinsă—rătăcită — recunoscătoare—ca o înviată; privi temătoare ca la o nălucă dulce în ochii tânărului, ochii tânărului nu mințeau... Cu priviri mari, cu gura deschisă, ea îl măsura, îl asculta încă, deși el tăcea, tăcea de mult; asculta și cu ochii și cu gura — par'că vrea să-și sape în creer, par'că vrea să respire, marele, bunul cuvânt... Și sunetul leneș și îngâmfat — leneș și îngâmfat ca un descântec — al marelui, bunului cuvânt, ea îl auzea mereu, nu repetat, ci spus odată — nesfârșit — mereu... Mâinile ei cari luptară, își plimbau acum degetele îmblânzite pe față — mângâindu-și surâsul propriu, înfrângerea, dulcea-i uimire... Apoi, ea își uni pumnii sub bărbie, își strânse umerii, își lăți gura, împreună dinții, — într'un tragic gest de împotrivire; par'că o putere dușmană cerca să rupă ceva dintr'însa! Ținând-o rezemată pe un braț, Niculcea îi urmărea desfătat jocul viu al fetei. El o văzu plângând încet, încordată în acelaș gest de împotrivire.

— De ce plângi?, o întrebă el.

— Fiindcă minți, răspunse ea.

Și lacrămi mari căzură iară din ochii ei mari, din ochii în flacăra umedă a cărora se consuma ceva, dureros, adânc... Mândria lui Niculcea primi ca o hrană moleșitoare belșugul acelor lacrămi. Milos, el își îmbrățișă iară logodnica, și o sărută înduioșat, fără pasiune și trist, pe ochii amândoi. Și o văzu minunată în paliditatea ei maladivă, o văzu rară, o văzu deosebită, frumoasă—așa cum sunt toate femeile cari plâng pentru, tine, și el se crezu pe sineși când zise:

— Nu, nu te mint. Mi-ești dragă, Coralie...

Un geamăt dureros și plin de o lumină iute, crudă, un geamăt în care se topeau biruite strigăte de triumf și de spaimă, de domnie și de închinare, a sfâșiat văp-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tura ei întreagă și a sbucnit ca un vulcan în umerii obrajilor, în ochii arzători. Căzu apoi pe un fotoliu. Încleștă pumnii și ca și cum ar fi strâns ceva la sânu-i, șopti:

— Du-te... lasă-mă...

Tânărul ieși, încântat de el.

* * *

A doua zi era Duminecă, zi de curse. D-ra Coralie nu vrù să meargă. Rămase acasă, ca să-și facă ultimele întocmeli pentru călătorie. Era veselă și vorbăreață, cum nu fusese niciodată. D-na Mihailidis privea bucuroasă la această schimbare neașteptată a nepoatei. O sărută pe amândoi obrajii, zicându-și că poate plecarea hotărîtă a făcut această revoluție în firea fetei.

— Biata copilă!, spunea d-na Mihalidis urcând în automobil și căutând să-și zărească nepoata în balcon. D-ra Coralie cânta în balcon.

Se alerga marele «Premiu de Iunie». Cum ziua Derby-ului fusese ploioasă, sportsmanii și frumoasele Bucureștilor se răzbunau acum printr'un spor de strălucire. Soarele hotărît umplea plaja de lumină și de zăduf, dând astfel elegantei adunate acolo un cadru de aureolă și de suferință...

Apariția d-nei Mihailidis — mult așteptată — fu o desiluzie: d-na Mihailidis purta tot rochea de «Derby»... O altă arbitră a cochetăriei plajei veni, vai!, cu rochea de «Mare Criteriu». Hotărît, ziua pierdea mult din farmecul surprizelor ce se socoteau... Căci, rochea pentru «Premiul de Iunie», era o mare chestie pe vremea aceea, în Cetatea Idealului. Fiindcă — toate doctoresele în materie erau de acord,—toaleta «Premiului de Iunie» e mai greu de realizat ca a «Marelui Criteriu», și chiar ca a «Derby-ului». Se admisese pentru «Premiul de Iunie» formula unei rochii simple de dimineață, cu împodobiri discrete de broderie sau mărgele rare. Numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.statransilvania.ro/mdrr1901-1932

gusturile bine înzestrate, însă, puteau trece mulţumitor această încercare. În cuvinte vulgare însemna să isbuteşti a cheltui vizibil cât mai multe mii de lei cu o roche cât mai simplă.

Totuş, cea mai căutată, cea mai salutată şi aproape şi cea mai admirată a fost şi în Dumineca aceea, tot d-na Mihailidis. Frumuseţea ei sobră, invincibilă, şi onestitatea ei umilitoare, dau cochetăriei superbia unui regesc apostolat. D-na Mihailidis era o artistă a gătelii. Se făcea pe sineşi — inspirată ca un sculptor sau ca un pictor — cu fiecare roche ce îmbrăca.

I se închinară miniştrii; toţi sportsmanii — (joben, jachetă, ghetre albe şi binoclu cu curea după umăr) vânară ahtiaţi în jurul-i onoarea de a fi văzuţi că-i sărută mâna. Răzimată de braţul logodnicului nepoatei sale — care o aşteptase la intrare, solemn — ilustra femee, înaltă, sveltă, fină, trecu încet pe dinaintea tribunelor, ca un comandant surâzător pe dinaintea unui front de frumuseţe.

Minunata mulţime îşi purta agale încântarea pe covorul fantastic — covorul fantastic de aur, de rubine, de safire, de topaz — al nisipului înpreţuit sub sărutarea năpraznică a Soarelui. Şi lumea asta fudulă, — aşa de înduşmănită, de obiceiu, cu Soarele — se lăsa acum pradă desfătată cruzimei lui, cruzimei care umplea par'că spaţiile de o imensă ilaritate... Suferitori dar surâzând de plăceri tainice, domnii mândri şi doamnele gătite, — atât de hotăriţi şi ceremonioşi — păreau, înaintea câmpurilor coapte şi sub potopul de foc al nămiezii, reînvietorii «şic» şi mondeni ai vechii închinări din ţările lui Osiris... Şi mulţimea aceea minunată aluneca, difuză, pe mica întindere a plajei, fără a se contopi într'o bucată, fără a se grupă măcar, — ca mii de atomi repulsivi, rebarbativi, cari totuş nu se despărţeau... Fiecare exista singur în mulţimea minunată, şi era, cu toate acestea, o coheziune armonică între miile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de individualităţi exclusive cari se ignorau sau se duşmăneau reciproc... Nicăieri, ca pe o plaje de hipodrom, nu se schiţează mai învăţătoare armonia — ilogică şi paradoxală, în teorie — a societăţii indivizilor egali şi exclusivi, — pe care o visează revoltaţii.

Dincolo, în faţă, la Peluză, poporul nervos, guraliv şi prăfuit, mânca alviţă, bea limonadă şi orânduia asociaţii pentru pariul mutual. Câte-o cocoană în toaletă mare, cu flori multe sau cu pene la pălărie, trecea inoportună printre şirurile triviale ale liceenilor şi băeţilor de prăvălie. Burghezi graşi, în trăsuri cu cai cari nechezau, priveau încântaţi departe, străini dar supuşi desfătării generale. Vreun călăreţ teribil străbătea în galop inutil câmpul larg din spatele peluzii. Şi lumea aceasta obosită, pestriţă, împovărată de o durere uitată, se frământa de acceaş pasionată, mistică adăstare... Cei de aici, dela Peluză, priveau dincolo, în faţă, cu o distrată duşmănie. Roiul de fericire gravă, oarecum posomorită, care mişuna acolo, le aprindea trecător răutatea, — şi glume şi înjurături brutale spintecau religioasa atmosferă. Ce necăjea mai mult poporul, cătând la tribune, era privelişlea — cu adevărat rară şi delicioasă — a umbrelutelor multe, în zeci de culori vării, în culori tari, nebănuite, contrariante, cari dau plajii înfăţişarea unei grădini bizare cu flori uriaşe...

Dar, deoparte şi alta, stăpânea aceeaş emoţie înfrăţitoare, — ca la o procesiune. Şi aceeaş concentrare, socoteală secretă şi veselie nobilă, împăca cele două despărţituri ale arenei, înlăuntrul căreia se adunau — trecător, într'o aceeaş petrecere — două lumi duşmane... Peste ele amândouă, în fund, flutura molcolm, ca ţintă unitară a tuturor privirilor şi atenţiilor, steagul roş — steagul roşu al startului... El flutura molcolm în marea arenă a celor două lumi, împăcate la duminicala petrecere.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecând pe lângă Gaston Collenberg, proprietar, firește, al unui grajd apreciat, d-na Mihailidis ceru «tuyau»-uri.

— Joacă pe Keops!

— Nu cred să vie, fiindcă *dă* mult lui Papp's, intervenì un sportsman.

— Și totuș Keops e cel mai bun dintre «3 anii»..,

— Fiul lui Nabukudonosar e în formă, zise alt sportsman, dar cursa e prea lungă pentru el. Eu cred că e cursa lui Papp's...

— Și eu tot așa cred, spuse altul cu o vădită șiretenie.

— Dar, când o să scăpăm pista de caii trădătorului aceluia?, răspunse Niculcea care susținea orgolios brațul d-nei Mihailidis.

Ea îl privì aprobător. Și, indignați, Titi și d-na Mihailidis porniră spre grajd. Erau scoși tocmai caii, conduși de jockey ridicoli, în haine împestrițate. Animalele priveau conștiente de însemnătatea lor și se uitau cu ochii blânzi la lumea strălucită care-i privea competentă. Liniștiți, gravi, aproape obosiți, caii își făceau plimbarea obișnuită în fața grajdurilor. Sportsmanii dau cocoanelor explicații savante în terminologia specifică a științei hipodromologici. O doamnă condusă de Gaston Collenberg, oprì un cal și-l mângâiă; «pur-sângele» s'a uitat la dânsa nepăsător și și-a continuat plictisit plimbarea.

La casele pariurilor mutuale era învălmășeală. O bătălie mare se iscase între prevederile cunoscătorilor; și lupta aceasta nevăzută, desfășurată între «porte-monnaie»-urile mute era crâncenă.

— O! sunt așa sigur de Darlu!

— Da? Bine! Eu am jucat 5000 lei pe Papp's.

— Tot atât am luat eu pentru Darlu!

Caii fură aduși pe pistă. Apariția lui Papp's fu primită cu huiduieli. Calul se uită nedumerit la ele-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gantele şi eleganţii cari îl ocărau şi-şi văzu de drum. D-na Mihailidis afirma lui Niculcea că lumea are dreptate: prea se sfidează mult sentimentul public! Dar, Niculcea era preocupat de altceva: el privea nesăţios gâtul lung, clar linjat, al mătuşii şi se desfăta. Iar buclele pudrate ieşeau grele de sub pălăria mică—ca o minciună!—ca o minciună turburătoare deasupra ochilor acelora necruţători, ca o minciună suverană deasupra sprâncenelor drepte, îmblânzitoare, de suavă marchiză de altădată... Şi Niculcea se istovea de otrăvita lui dorinţă. D-na Mihailidis vru să măsoare de câteva ori privirile ciudate ale viitorului nepot, — dar ce putea pricepe energica, aspra femee? Ea-i zise:

— Titi, de ce eşti aşa de tăcut?... Te gândeşti la Coralie? Nu-ţi pare rău că ai ieşit fără ea?... De ce taci?... Spune-mi: o iubeşti mult?...

Niculcea tăcu.

D-na Mihailidis îi urmări tăcerea cu groază.

— Cum?... Tu n'o iubeşti?... Şi eu care vă credeam aşa de potriviţi unul pentru altul!... Eu care îmi făcusem din unirea voastră unul din scopurile ultime ale vieţii mele!... Mă gândeam cu dragoste că tu, elevul politic al lui Jean-Grigore Mihailidis trebue să te însori cu o Mihailidis! Cum, Titi, n'o iubeşti pe Coralie?

Niculcea tăcea mereu. Privirile lui ardeau, pipăiau, se lipeau de pieptul larg, pe carnea care strălucea de o strălucire rece, severă, sub dantela neagră... Şi sânii, pe cari îi bănuia puternici şi nemunciţi, el îi vedea—nu cu ochii, ci cu buzele lui, cu creerul—şi-l înăbuşeau...

Privirile tânărului ajunseră să înciudeze pe d-na Mihailidis. Dar, gândul ei era mânat de altă grije. Se întreba mereu şi nu înţelegea de ce s'a înşelat asupra sentimentelor lui Niculcea faţă de d-ra Coralie. Îşi zise d-na Mihailidis—cu ştiinţa ei despre dragoste—că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dragostea o să vină cu timpul; «chestie de obișnuință», spuse în sine d-na Mihailidis, mângâiată. Porni spre barieră, trăgând după sine pe Niculcea. Începuse cursa.

— Fleac e în capul plotonului!

— Darlu e cel din urmă!

— A! A!

— La tournant Papp's luptă cu Fleac!

— Câștigă Papp's!

— Bate Fleac!

La peluză urmărirea luptei era mai zgomotoasă Cocoane și domni urcați pe capra trăsurilor, priveau cu mâna la frunte, încremeniți, cu respirația tăiată... Doi liceeni se înjurau de mamă pe chestia marelui favorit. Câțiva suiți pe barieră admonestau un bătrân care le astupa vederea cu o umbrelă:

— Închide umbrela, mă ramolitule!

— Tacă-ți fleanca, lichea!

— Închide umbrela, bosorogule!

— Huo! jos umbrela!

Caii intrară în linia dreptă a manejului. Ei fură astfel în văzul tutulor...

Câteva minute miile de oameni amorțiră. O încordare uniformă înțepeni toate ființele acelea sportive... Ai fi zis că un singur ochiu, imens, scrutător și lacom urmărea acum înverșunata bătălie a celor șase cai cari, în massă strânsă, stropșeau iarba într'un tropot trudnic. Și tropotul mat al copitelor se acompania de respirația grea a patrupedelor concurente. Jockey-i, ca niște bucățele de mătase colorată, își avântau fugarii, trăgându-i după trupurile lor mici împinse înainte. Și, caii cu boturile întinse, cu cozile în vânt, se lungeau, se deșirau, furioși, desnădăjduiți. În tăcerea uriașe ca cerul — nimic mai uriaș că mii de oamenii cari tac! — gâfâielile ambițioaselor animale desprindeau, parodiind, simfonia monotonă a efortului universal. Și în sălbăteca, în comica ei seriozitate, priveliștea aceasta a în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecerii celor șase cai sub atenția mânioasă a zeci de mii de oameni gătiți, săvârșea în orice caz, inconștient, o satiră fățarnică... Era așa de cășunată, așa de suferitoare atenția mulțimii gătite, că fiecare lovitură de copită părea că se înfige în ea, în atenția lumei aceleea gătite — și lasă semne. Plotonul celor șase cai galopa peste un pod de priviri...

Dar, deodată, mulțimea uriașe, masată, granificată de aceeaș atenție mută, fu despicată ca de un trăsnet. Un vulcan asurzitor de strigăte, de îndemnuri, deosebite și dușmănoase; țâșni din această massă de atenție — ca o ploaie de schije violente.

— Cravașază Tino!
— Nu, nu!...
— Aaa! Da! Da!
— Tarske e ținut...
— Bate Darlu...
— Papp's! Papp's!...
— Cravașază Darlu!
— Dă-i drumul, Max!
— I-a tăiat drumul lui Darlu!
— Huo!, huo!, huo!...
— Nu te lăsa Wist!
— Da, da, bate, bate!...

Și în haozul atâtor interese urlătoare, caii se îndemnau mai vârtos cuprinși de o umană frenezie. Era atâta vigoare, atâta voință, atâta suflet în urletele sportsmanilor, că le simțeai materializându-se, în zăduful greu al nămiezii, ca niște bice nevăzute, ca un vânt care împingea.

Cei doi mari favoriți se găseau pe aceeaș linie, la 100 de metri înaintea potòului. Când unul, când altul, scoteau botul biruitor — sub îndemnul și huiduiala mulțimii, împărțită în două tabere.

— Cravașază Darlu!
— Darlu e ținut!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Huo!

— Cravașază Papp's!...

Câțiva metri numai până la stâlpul negru și bătălia nu e încă hotărîtă. Concurenții se întind ca niște fantasme. Jockey-i se înnalță, se reped înainte tot mai furios. Ei bat deopotrivă cu cravașa coapsele înspumate ale cailor.

În ultima clipită, botul lui Papp's isbutește să atingă linia stâlpului, înaintea lui Darlu, care, surprins, își întrece vrăjmașul tocmai dincolo de stâlp.

Un murmur de uimire. Apoi, un «huo» răsbunător.

— Jos trădătorii!, strigară câțiva.

Jucătorii pe Papp's găsiră manifestația de prost gust. Dar, ea se prelungi ajutată de un val puternic de indignare care veni dela peluză.

— Huo!, jos trădătorii!

Papp's se întorcea ostenit la grajd, călărit de jockeul înfricoșat. În fața tribunelor, un urlet dușman îl făcu să se sperie, dar victoriosul își reluă mersul lui cochet, săltând picioarele fine, pătate la glesnele dinainte de jambiere albe, firești. Când trecù bariera, el își încordă gâtul falnic și privi spre tribună cu un aer de dispreț.

— Huo!

Provocați probabil de această atitudine a animalului, o ceată de sportsmani eleganți — joben, jachetă, ghetre albe, binoclu cu curea de pe gât — se năpustì asupră-i cu bastoanele. Calul se opri resemnat. El primì loviturile liniștit.

— Huo! huo!

Jocheul fu descălecat și bătut până la sânge. Stârpiciunea lui profesională rezistă puțin. Și fu cu anevoie scăpat din valurile indignatului ocean. De la peluză, veniră, turburate, câteva strofe din «La Arme».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Automobilul d-nei Mihailidis, în care fusese poftiți Niculcea și Gonciu, își făcea loc cu greu printre sutele de trăsuri cari își așteptau clienții și stăpânii la ieșire.

Era o încăierare generală, înebunită — cu rare ciocniri, dar furioasă în intenții, în atitudini, în cuvinte. Țipau birjarii cari își căutau boerii, țipau boerii cari își căutau trăsurile. Și tot acest uragan de energii vocale, de nerăbdare isterică, era închis într'o nebulosă albă de praf, care albise totul și desființase discontinuitatea lucrurilor și a oamenilor — transfigurați de albul norului imens ce-i îngreuna și le micșora statura... Țipetele se încrucișau, se respingeau, se repetau, — se contopeau într'un răget enorm de protestare inutilă. Vizitiii în picioare răcneau:

— Aici 452!
— Aici e Nicolaie!
— Aici e Ghiță!
— Aici 112!
— Coane Matei! Coane Mateeei!...
— Domnișorul Mitică, uite-mă aici!

Șofeurii sunau din trompetă, după învoiala cu stăpânii, ca să-și înlesnească cercetările reciproce. Sute de trompete de toate tonurile și fantesiile, întocmeau o orchestră barbară, exasperantă, copleșitoare. Un ceas întreg se desfășură acolo, în larga piață dinaintea hipodromului, această cumplită închegare de dizarmonie. Și era așa de mare, de pătimașe și de susținută, că tiparele umilite ale habitudinei estetice comune, cădeau, pentru a lăsă mintea deschisă senzațiilor adânci ale muzicei neorganizate... Te găseai cu acelaș fel de emoție, ca și înaintea furtunei ca și a mării! Anarhica orchestră de trompete, fluere și țăcănituri de motoare, întovărășită de corul sălbatec al chemărilor și înjurăturilor, al nechezatului cailor și al pocnetului bicelor, în norul greu de praf și de fum, realiza unul din spec-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

tacolele uriașe, senzaționale, ale acelei inestetici sublime pe care numai firea și mulțimea ți-o descoperă.

Cu mare anevoire, cu dese opriri, cu nenumărate accidente, cele patru rânduri de trăsuri și automobile cari scurgeau mulțimea sportivă spre oraș, putură să-și țină drumul. Cinci pietoni numai — dintre cari doar unul mortal — fură răniți în această Duminecă.

Cea mai activă fu mașina unui patriot care era pentru luarea Basarabiei, ceeace cășună huiduieli din partea majorității patrioților. Domnul vânduse, în adevăr, legației germane titlul unei reviste mensuale, încetată de un an, pe care diplomația Berlinului ținuse s'o dobândească cu orice preț, dar sentimentele lui potrivnice Rusiei țariste erau îndeobște cunoscute de pe vremea când era corespondentul mai multor ziare la Tulcea. Partizanul Basarabiei culcă la pământ doi pietoni obraznici. Se strigă:

— Jos trădătorii!

Cu greu interveniră comisarii să potolească incidentul, care, fiind dat faptul că în șirul automobilelor erau și trăsurile diplomaților puterilor centrale, putea pricinui grele încurcături internaționale guvernului.

Gonciu, în automobil, lângă d-na Mihailidis, vorbi — în tot decursul drumului nesfârșit — despre propășirea sportului în România și-și manifestă într'o suculentă inspirație, mirarea că nu se organizează încă în România, cursele de tauri proectate și cerute de toată lumea aleasă. Niculcea, pe scăunelul din față, privea mereu, cu aceleași priviri bete, bustul ager al d-nei Mihailidis.

Acasă, d-ra Coralie îi aștepta pe terasa de unde privea — încântată acum — nesfârșitul cortegiu al jocurilor bucureștene. Ea îi primi veselă, cu toată stângăcia unei veselii proaspete și neobișnuite.

D-ra Coralie căta la Niculcea și-i cerea un surâs

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pecetluitor al bunelor întâmplări — parcă visate — de ieri. Dar, Niculcea era ostenit şi distrat.

Vorbi numai Gonciu. Desvoltă legitimările estetice şi naţionale ale luptelor de tauri şi chiar de cocoşi. Ele, mai mult decât oricare spectacol, ţin treze în om bravura şi religia puterii, stâlpii sociali şi estetici ai umanităţii. Cursele de cai, continua Gonciu, sunt un sport al fineţii, al intelectualităţii, nu ating prea mult educaţia masselor...

— Trebue să se dea poporului lupte cu tauri!, încheia Gonciu lunga sa desvoltare.

...O seară lungă, leneşe, ca o trenă mătăsoasă de marchiză, traversa priveliştile...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIX

Visurile logodnicilor

Şi Titi Niculcea şi Gongiu veniră la gară ca să petreacă pe d-ra Coralie. Trenul spre Călimăneşti pleca de dimineaţă.

Logodnicul aduse, la gară, flori. D-ra Coralie îmbrăţişa buchetul şi-l mângâia. Gonciu însuşi ştiu să dea la vreme, fără a avea acrul că-l adusese înadins, trandafirul galben pe care îl cumpărase singur, chiar în dimineaţa aceea, la ora timpurie când se deschide piaţa.

Atâta sărbătorire ilumina de o înfrumuseţătoare copilăric faţa palidă a d-rei Coralie. Şi, în dimineaţa limpede, când albastrul cerului curgea peste lume şi-o spăla—făptura delicată a copilei părea o viziune întârziată a zorilor... Înfăţişarea aceasta plăcu lui Niculcea. El îi zâmbi darnic. Şi d-ra Coralie fu mai veselă decât dimineaţa, şi ca dimineaţa de vaporoasă era.

Pe când fata spunea ceva în taină d-nei Mihailidis, Gonciu zise încet prietenului:

— Logodnica ta e frumoasă şi e cu atât mai frumoasă cu cât trebue să descoperi că e frumoasă...

Niculcea tăcea şi o privea mereu, surprins.

Multă vreme au urmărit d-na Mihailidis şi cei doi tineri batista care fluturа la geamul unui vagon.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-ra Coralie saluta recunoscătoare, de la geamul vagonului, nu atât ce lăsa în urmă-i, cât ceeace lua cu dânsa dintr'o lume care o asuprise. Fluturarea aceea de batistă era şi fluturarea unui steag de triumf!... D-ra Coralie îşi sărbătorea marele ei triumf. A!, triumful de a putea zice adio cu o fluturare de batistă, a! triumful de a suferi plecând dintr'o lume în care ştii că laşi o înduioşare, a! triumful de a părăsi fericirea mai înainte ca fericirea să fugă!... Şi fericirea nu e greu de furat, dacă ştii să ieşi la vreme din ea...

D-ra Coralie călătorea cu încântarea şi cu teama unui hoţ care răpise. Iureşul trenului ce o depărta de lumea din care furase, o înveselea. Închidea ochii, îşi strângea braţele, se făcea mică în colţul canapelei, cu grija înşelată că ascunde în adevăr ceva, un lucru rar, luat prin efracţie. Închidea ochii pentru ca veselia lor să nu demaşte satisfacţia hoţiei săvârşite... Şi sufletul ei trist obosea de taină, de povara luminii ce isbutise să fure din lumea chinului ei... Se prefăcea că doarme şi carnea ei toată rechema durerea bună a îmbrăţişerii, a întâii îmbrăţişeri; şi izbânda ei îşi plimba înfloritul car de triumf prin toate ascunzişurile neguroase ale amintirii; şi şoapta dragostei pe care ea o auzise, şoapta dragostei năvălise brutal de binefăcătoare asupră-i, şi i se vărsase prin toţi porii, în toate vinele, în fiecare nerv; şi d-rei Coralie i se părea că murise şi că o fiinţă nouă înviase din moartea ei, o fiinţă căreia şoapta dragostei îi dicta un alt destin şi o altă lege...

Figura logodnicului se pierdea într'o imagină abstractă de lumină, care o cuprindea din toate părţile, o asalta, o sătura, o înneca. Şi d-ra Coralie cerca să aducă din minte pe buze, să aducă din minte golul acela înfricoşător de dulce, care i-l lăsase sărutul, cel dintâiu sărut, voia să-l aducă pe buze şi nu izbutea... Toată bucuria pe care o sorbise făptura ei fizică, se pierdea acum desobiectivată într'o savuroasă dar vagă suvenire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-ra Coralie voia trudnic să şi-o refacă trupeşte, — să întrebe memoria buzelor, să audă înduioşarea umerilor, dar buzele şi umerii dăduseră totul amintirii şi amintirea o îndemna doar, şi nu-i spunea nimic...

Aşa, ceas după ceas, călătoria d-rei Coralie trecu uşor, măcinată de munca fericirilor ei neînţelese. În compartimentul gol şi lângă institutoarea care adormise cetind un roman Gyp, d-ra Coralie se simţi, pentru întâia oară de când intrase în casa mătuşei sale, liberă. Ea vru să-şi facă, apoi, în minte, chipul lui Niculcea. Dar, chipu-i alerga, aluneca şi i se pierdea şters, purtat de valul agitatei amintiri. Căutând să-i prindă chipul, fata se întrebă cât de mult iubeşte pe Niculcea şi bucuriile ei toate surâseră fără să-i poată răspunde...

Călătoria deveni mai neplăcută, când trenul luă drumul Oltului. Mulţimea călătorilor cu nesfârşitele lor bagaje, zăpuşeala miezului zilei şi aerul viu al Oltului, turburară pe d-ra Coralie. O tuse ascuţită, continuă, învenină călătoria şi gândurile d-rei Coralie până la Jiblea.

Vila Mihailidis era în parte cedată; apartamentul păstrat pentru d-ra Coralie era în rândul de sus şi da spre Olt. Ajunsă în camerile ei, fata deschise lacomă fereastra. Un val puternic de aer proaspăt se năpusti înăuntru duşmănos: d-ra Coralie tuşi înecată. Ea privi necăjită muntele întunecat care tăia hotărît orizontul; semeţia goală a vârfului Cozia o revoltă. Şi în vreme ce tusea o îneca mai tare, pofta de a privi departe, cât mai departe, îi creştea, iar barierile implacabile cari i se aţineau înainte, o oboseau. Căci, vârfurile acelea nude, moarte, cari domneau peste belşugul negru al pădurilor dela poale, înfăţişau tot cumplitul sterp al stăpânirii — şi trupul nevoiaş al d-rei Coralie suferea de spectacolul puterii... Ea privea răsvrătită spre siguranţa rece a vârfurilor; se mângâia doar văzând jos, la picioarele ei, încolăcirea voinică a Oltului:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inutilitatea sforțării pe care apele lui vrednice o făceau la cotul din față — ca într'un asalt infinit — o distrá... Din toată priveliștea, d-ra Coralie se retrase numai cu amiciția Oltului... Închise fereastra. Rămase totuș acolo, cercetând împrejurimea — dar, mai păzită acum sub adăpostirea ferestrei. Trei plute ieșiră de după mal, încete și răbdătoare. Băgarea-de-seamă și munca vizibilă a plutașilor pe spinarea liniștitelor prietene ale râului, era contrariantă și supărătoare.

D-ra Coralie urmări cele trei plute până ce dispărură după pod.

D-ra Coralie le căuta încă dornică — cu o ciudată părere de rău că nu le mai vedea... Imagina plutei care îi adusese atâta liniște și care dispărea așa de supus și iremediabil, deschise spiritul ei, ostenit de visare, spre înțelepciunea amară a zădărnicici. Mersul domol al plutei, care nu era mersul plutei, îi figură intolerabilul calm al destinului.

D-ra Coralie plânse căutând inutil, în vale, după plutele lenese.

* * *

Plecând dela gară, Niculcea și Gonciu, au mers multă vreme fără să-și vorbească.

Gonciu zise:

— E o fată de o distincție ascunsă și pură, cum nu sunt fetele...

— Totuș, răspunse Niculcea rar, însurătoarea asta e prea grăbită.

— Nu e de loc mai grăbită de cât trebue grabei d-tale însuți, a răspuns Gonciu filozofic. E un pas mai repede către idealul d-tale, către minister... Ești fericit, prietene, vei avea tot ce-au pretins visurile d-tale. În plus, o femee bună, minunat de simplă, care va încorona izbânzile d-tale cu farmecul acelei amiciții casnice care e singurul temei de seamă al căsătoriei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aș vrea să biruesc în tovărășia d-tale, zise Niculcea politicos.

Dar, Gonciu reluă neted:

— Nu, nu!... Nu-mi trebuie nici o izbândă! În felul cum înțeleg eu viața, o singură mare biruință îmi trebue: aceea de a nu căta niciuna!

El tăcu o vreme, apoi continuă:

— O! izbânzile după cari umblă oamenii, și cei mai aleși, după cari umbli și d-ta, scumpe prietene, ce pot dărui ele celui ce-a izbutit să se sustragă din lumea aceasta împărțită în două popoare universale: învinși și învingători. Eu știu că biruința, unica biruință, e să frâng în mine răul, ignoranța, dorința... A birui pe altul cu talentul meu, cu știința mea, cu dorința mea, — la ce bun? Nu, amicul meu, nu pot gusta plăcerea aplauzelor cari vin de la învinșii mei, — căci, negreșit, orice om care aplaudă e un învins. Să ajung astfel, deputat, ministru, — să reprezint interesele poporului și să le conduc, vai!, d-le Niculcea, sunt așa de convins că omul deabia poate să-și ducă în spinare propriile-i interese, că surâd la gândul că atâtea inteligențe cinstite se împovărează conștient cu o astfel de minciună!

— Veșnicul d-tale reacționarism!...

— Da, d-le Niculcea, dacă popoarele au încă nevoe de a fi guvernate, dacă n'au ieșit încă din starea de turmă, apoi numai puterea — cu unica legitimație a puterii care e puterea — le poate conduce. Eu cred că omul va ajunge cândva pe scara evoluției lui fatale, ca să trăiască fără stăpânitor, dar strănepoții noștri vor fi așa de perfecți, că fiecare din ei va constitui un Stat. Omenirea se va înfățișa atunci ca o nesfârșită pădure, în care tot arborele va crește, se va nutri și va înflori pe seama lui, fără regi și fără poliție. Până atunci, lăsați ca omul nevoit să trăiască în turmă, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aibă toate beneficiile turmei... Nu-i turburaţi incapacitatea cu mizerabila minciună a libertăţii.

«Ei, prietene, democraţia!... Democraţia e o ucigătoare de armonie şi de siguranţă — şi de frumuseţe! Ea a făcut ca stăpânitorii să nu mai fie acceptaţi, ci să se ridice peste trupul învinşilor! Odinioară stăpânitorii creşteau fără a strivi pe nimeni. Erau atunci numai supuşi, acum sunt victime...

«Îngădue-mi, d-le Niculcea, să-ţi mărturisesc că mă simt mulţumit cu lipsa mea de izbândă... Bănuesc în mine puteri stăpânitoare — cari dela Gonzu-Baş al veacului VIII purced — dar ele sunt pentru o altă lume, pentru lumea când stăpânirea nu se răpea, ci se accepta... Şi fiindcă n'o găsesc nicăiri, o găsesc în mine-însumi...

«D-ta, însă, d-ta eşti menit să stăpâneşti în lumea aceasta a minciunei democratice. Ai pumnul tare, ai hotărîrea neînduplecată, ai pasiunea tiranică... Stăpâneşte, stăpâneşte fără milă; ai bani, ai talent, ai sânge, ai nume, vei ajunge!... Fii fără cruţare.

— Eu sunt democrat, d-le Gonciu!

— Eşti, firește. Altfel, ai face ca mine. Te-ai retrage în d-ta şi ai privi în altă parte decât la... trebuinţele poporului! Poftim! să mă ocup de salariul fetelor dela regie, de ieftenirea cepei şi de combaterea pelagrei, când cerul e aşa de frumos! Priveşte, d-le Niculcea, ce frumos e cerul...

Tinerii se despărţiră căzând de acord în principiu.

Gonciu se duse seara acasă de vreme, cu hotărîrea de a nu mai ieşi o săptămână întreagă. Acesta îi era, din când în când, obiceiul. În tot timpul unui astfel de repaus, care de multe ori cuprindea chiar o lună, distinsul tânăr citea toată ziua. Nu se îmbrăca. Citea şi dormea. Carte după carte, de toate felurile, de toate specialităţile, — par'că le înghiţea. Ore întregi, într'una,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

citea. Adormeă citind, se trezea pentru a continua să citească.

Şi tare se bucura bătrâna văzându-l că stă toată ziua acasă. Ea venea seara, bucuroasă, şi-i aducea smochine. Îi mângâia mâinile frumoase cu degetele ei înăsprite de leşia rufelor, şi lăcrămând din singurul ei ochiu viu, şoptea fericită:

— Băiatul mamei, ce băiat frumos are mama!...

* * *

Lui Niculcea îi era greu să se ducă să vadă pe d-na Mihailidis. Îi era teamă de dânsa, deşi îşi putuse da seama că respectabila femee nu pricepuse nimic din gândurile lui păcătoase.

Niculcea se mustra pe sineşi. Erau ceasuri din zi când se socotea vindecat. El îşi măsura nebunia care îl cuprinsese. Se ruşina. Îndreptat, pocăit, el pornea semeţ să facă curte.

Dar, venea seara. Seara, spiritul lui se turbura iară şi iarăşi imagina severă, excitant de severă, a d-nei Mihailidis, i se înfigea în minte şi-l înebunea.

Îşi spunea: «e mătuşea logodnicei mele», «e o femee care putea să-mi fie mamă». Izbutea astfel să se umilească deajuns ca s'o urască, ca să se urască pe sineşi. Liniştit o leacă ca după o bătae crâncenă, el îşi căuta gânduri de ispravă. Curând, însă, pe marginea celor mai bune dintre gânduri, bănuia surâsul unei ispite. Şi deodată toate gândurile bune sburau, ca un stol sglobiu de păsări albe, şi un gol neguros îi rămânea în minte. Iar în golul acela neguros, încet-încet se contura în linii arzătoare, chipul rece şi silueta fină a d-nei Mihailidis. Disperat, el se lăsă în vârtejurile ispitei şi-şi chema cu voie asupră-şi toate chinurile dorinţii. Îmbătat, îşi îngăduia orice îndrăzneală. Dar, se întreba, stupid: «Cum?». Ce nebunie! Cum ar fi putut s'o lase să înţeleagă măcar o asemenea monstruozitate, — ea, care îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1905-1932

văzuse crescând; ea, patroana; ea, care din tinereţe a chinuit Bucureştii cu virtutea ei invincibilă...

...Tocmai ăst gând înflăcăra mai ales stricata năzuinţă a tânărului. Femeea aceasta minunată, cu carnea aşa de albă şi de ispititoare, purta vădit sub majestatea buclelor cărunte toată neîncercarea pasiunei, toată virginitatea simţurilor. Iar, viciul care trăeşte în curtea bine îngrădită a normalităţii noastre ca un câine legat şi înrăutăţit în lanţ, se năpustea din cuşca poftelor lui Niculcea să muşte — furios să muşte — puritatea înfrumuseţată de o îndelungată neştiinţă. Curiositatea, izvorul unic şi otrăvit al tutulor dorinţelor, crimelor şi idealurilor, se vărsa în sângele tânărului ca un descântec necurat. Era de înfrânt o pudoare mai cuirasată, era de pângărit o mai învoinicită castitate...

Şi apoi, apoi, imposibilul, absurditatea visului... Iată ce activa mai ales înflăcărarea simţurilor lui îmbolnăvite! Şi cu cât i se părea mai imposibil, mai absurd, cu atât pofta îl călca mai nemilos.

...El o vedea smuncindu-i-se în braţe, torturată de întâia brutalitate a patimei. O vedea goală, în toată nobleţa formelor ei discrete, cu corpul ei lung, subtil, ca închipuirile luminoase ale lui Van Dick, o vedea ruşinată, furioasă şi răzbunătoare de prea multă adăstare a sfintei împăcări... Şi-o închipuia ucigaşe de nesaţ, grăbită de trista-i întârziere, fecundă de ignoranţă, sublimă de virtute murdărită... Ea gemea lângă dânsul, cerşind într'un minut toată hrana tinereţii pierdute, plătindu-şi chinuită toată vechea-i datorie de plăcere... Şi Niculcea era uriaş în regatul absolut al atâtor păreri-de-rău descoperite şi a atâtor dorinţi de el înviate... El strângea în braţe nu o femee, ci tot trecutul femeei... Fiindcă el, el îi săvârşea, acum, trecutul inexistent al pasiunei! Nu o femee, ci toată fiinţa femeei, a cărei viaţă începea atunci în braţele lui şi se sfârşea cu osteneala lui... Nimic înainte, nimic după el! Şi totul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai al lui; numai opera lui. O femee care trăise frumoasă 40 de ani, în admiraţia fricoasă a unei lumi stricate, pentru a i-se da lui — pură şi tot atât de frumoasă!... Ce perspectivă de orgoliu!

Când toată această mulţumire abstractă îl obosea, când fantezia tinereţii se întorcea în culcuşul strâmt al judecăţii, Niculcea îşi surâdea sieşi de milă. Măsura, însănătoşit de osteneală, măsura încăodată absurditatea visului, şi-şi zicea: «Ce ticălos sunt!»...

Viaţa lui Niculcea se înceţoşa. Nu-şi mai căta de treabă. Fugea de lume. Slăbea. Îndesi chefurile şi se hotărî să trăiască cu Suzanne. Valorosul tânăr străbătea — după spusa competentă a lui Collenberg — o criză mare.

Comitetul *Viitorului Latin* avea, mai ales, să se plângă de această tristeţe ciudată a tânărului, căci el era unul din elementele preţioase ale marei pregătiri de ideal şi atunci tocmai, se cerea adunarea tutulor puterilor credincioase...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX

Marea întâmplare

D-na Mihailidis, obosită de preocupările zilei, venise mai de vreme acasă și căuta un pic de liniște. Luase parte, dimineața, la consfătuirea comitetului *Crucii Roșii*, vizitase înainte de masă pe ministrul războiului în chestia organizării unor ateliere pentru viitoarele spitale, prezidase după amiazi adunarea generală a *Energiei Femeii*, avusese o lungă conferință cu ministrul Rusiei, se întreținuse apoi cu secretarul general al *Viitorului Latin*.

De pe terasă, trântită acum pe un *chaise-longue*, ea privea Șoseaua.

Era «ora Șoselii». Două șiruri lungi, nesfârșite, de automobile și trăsuri, se mișcau încet, îngreunate par'că de fericirile ce purtau. În jurul acestui convoi lenevos, totul — aerul, arborii, cerul — încremenise. Și ziua încremenise, uitată de Soarele care apusese de mult. Liniștea sură a înserării semăna a fi străină de lucruri, că se varsă ca o materie fină, ca un abur ușor, peste lume. Și liniștea aceasta mare turbura gustul de odihnă al d-nei Mihailidis. Ea se ridică de pe scaun, se plimbă de câteva ori în lungul terasei și considerând convoiul leneș al trăsurilor, zise dușmănoasă:

— Ce de lume fericită e în București!...

Și pentru întâia oară, d-na Mihailidis fu ispitită atunci să se întrebe — sub cerul încremenit al înserării de Iunie — dacă e sau nu fericită... D-na Mihailidis se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întrebă pe sineşi — surâzându-şi ca de o întrebare glumeaţă — dacă e fericită.

Nu-şi răspunse nimic, fiindcă întrebarea îi era de prisos. D-na Mihailidis şi-o punea privind convoiul felicităţii bucureştene, cu inutilitatea şi lipsa de interes cu cari s'ar întreba cineva uitându-se în oglindă dacă e destul de înalt... Dar, în ploaia de umbră a asfinţitului — o ploaie de umbră şi de tăcere — gândul ciudat lovi cel puţin dizarmonic seninătatea preocupărilor energicei femei...

Ea se reaşează pe *chaise-longue* şi potrivindu-şi capul pe o pernă de catifea neagră cu grea broderie orientală de argint, se lăsă, distrată, în voia gândurilor cari păreau că roesc în juru-i. Profilul ei calm se desena luminos pe perna de catifea neagră, iar buzele-i drepte, tiranice, îşi îngropau surâsul în tristeţea rece a florii bizare — o rozâ sau un cuib — brodată cu stângăcie inspirată pe catifeaua neagră a pernei... Părul strălucitor de reflexe plumburii aureolă acest cap minunat, alb, care — în cataracta tăcută de umbră ce cădea asupră-i, — părea desenat pe perna de catifea neagră. Şi umbra se sfia să-l cuprindă... Ea se grupă biruită în juru-i, ca un cadru negru. Şi din cadrul acesta de mistere înţepenite, ieşea ca un miracol, ca o viziune clară, majestatea visătoare profilului calm, liniat cu o rază de lumină... Trupul svelt al d-nei Mihailidis, răsfăţat de prietenia scaunului pe care-şi abandonase osteneala — tresări răsvrătit ca sub îndrăzneala unei mângâieri neîngăduite...

Inconştient, faţa, carnea d-nei Mihailidis, se străuseră bătute de sensaţia obscură, mecanică, a frumuseţii lor proprii... Şi ca şi cum şi-ar fi apărat capul de ameninţarea unei astfel de sensaţii, d-na Mihailidis ridică mâna—mâna aceea leneşe, lungă, hotărîtoare — şi şi-o purtă înaintea ochilor, gonind ceva nevăzut... Îşi căută atunci, un gând de odihnă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Mihailidis se gândi la copilăria ei. Dar, n'o ispiti nimic din linia aspră, dreaptă, a acestor aduceri-aminte. Şi apoi, Craiova!... O!, «nespălata, împopoţonata mahalagioaică», — cum îi zicea dânsa cetăţii Banilor. Nimic, niciun suràs nu-i venea de acolo, din regiunea acelor amintiri îndepărtate. Ce copilărie neînveselită!, îşi zise d-na Mihailidis gândind la vremea când toate orele ei erau ocupate cu munca imposibilă de a scăpa măcar un minut de sub grija didactică a celor două guvernante.

Cercetarea ei neobişnuită, trecù repede la anii tinereţii. Nu-şi putù aduce nici de aci vreo îmbucurare mai largă. Plimbările la Parc, Dumineca şi Joia... Câteva vizite la fete proaste, cari n'o puteau suferi... Glumele stupide ale tipilor spirituali şi craioveni... Tentativa frântă la vreme a câtorva de a-i face curte. Şi atât. Doar imagina mare a tătălui ei, a lui Boer Anastase Pop-Leoveanu, pe a cărui iubire cruntă, orgolioasă şi necruţătoare, o simţea şi acum de dincolo de mormânt, peste grămada anilor..., — doar ea se aşează mai darnic în sufletul doritor de amintire, al d-nei Mihailidis. Şi se înduioşă deabinelea energica femee, rechemând orele lungi ale serii, când la gura sobei, în sofragerie, citea cu voce tare pentru tată-său, ziarele de seară şi le comenta cu dânsul...

Preumblarea spiritului d-nei Mihailidis trecù cu îngăduinţă peste golul copilăriei şi tinereţii ei; călătoria-i lăuntrică îşi bănuia compensaţia vieţii pline de mai apoi... Şi gândul ei intră sigur în crângul răcoros al amintirilor de după fericita ei unire cu marele Jean-Grigore Mihailidis...

... Mult ţinù această preumblare prin regiunea celor-ce ea păstra întreg în suflet — necercetat, niciodată — ca un crâng răcoros! Era întâia dată când îşi îngădui desfătarea unei astfel de iscodiri amănunţite a fermecătorului întreg.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar, ieşi târziu deacolo, obosită, aproape dezamăgită. I se păru că gândul găsise prea puţin în despicarea unei amintiri, care îi era aşa de dragă în impunătoarea ei întregime... Tovărăşia muncitoare a unui om mare, mereu atent la treburile publice, într'o casă în care nu se vorbea decât de ministere, alegeri, proecte, interpelări, serate şi ceaiuri, — însfârşit, viaţa ei aşa de strălucitoare, aşa de cheltuită şi aşa de invidiată — o auzi prea uşurel spusă de amintire, şi amintirea prea liberată de înduioşare... Şi i se părù d-nei Mihailidis că păcătueşte intrând nepregătită în altarul unor taine.

— Hotărît, sunt o femee care nu ştiu să-mi amintesc!..., îşi zise d-na Mihailidis mustrată.

Seara isbutise să se aşeze — par'că după o luptă tainică dar aprigă cu lumina, care—în fâşii, în sdrenţe pribege—mai plutea încă în văzduh... Şoseaua, între şirurile cele două de castani cari o străjuiau, adunase în lungul ei şi mai mult întunerec ca împrejurimile. Iar becurile rare, sărmane, făceau o linie de puncte de suspensie în acea brazdă de noapte. Tropăitul continuu al cailor, grăbiţi acum, învia numai tăcerea nopţii, fără a o turbura. Trăsurile, micşorate de mirajul zării încărcate, treceau repede—ca sub o lunetă—pe dinaintea ochilor d-nei Mihailidis când ajungeau sub felinarul din faţa vilei. Ea distingea astfel, ca într'o carte pe care o sucesti aşa ca să se răsfoiască singură, figurile şterse ale celor din trăsuri. Văzù într'una o pereche îmbrăţişată, în alta o femee care visa... Şi chipurile acestea apăreau şi dispăreau repede, ca într'o carte răsfoită...

D-na Mihailidis privi îmbucurată, glumeţul spectacol. Ea se retrase purtând o melancolie necunoscută încă.

Cercă să se urmărească pe sineşi, însă nu ajunse să vadă nimic de cât greul de a fi îndrăznit să-şi amintească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdlr1901-1932

— Am așa de puține lucruri să-mi spun mie-însumi!..., își zise. Dar, uimită de necazul ei fără rost, energica femeie se rușină ca de o mare, o neînțeleasă necuviință.

Se duse în biurou cu hotărîrea de a scrie d-rei Coralie.

— Biata copilă, gândea d-na Mihailidis, e așa de slabă și trebue să se simtă așa de tristă singură, acolo... Ce fire sălbatecă, ce temperament certat cu plăcerea!...

D-na Mihailidis plânse de focul d-rei Coralie fiindcă are o fire așa de sălbatecă și un temperament certat cu plăcerea.

* * *

D-ra Coralie își trecea zilele ca într'un infinit suiș, nevoit și obositor. Ca într'un continuu suiș, ea obosea zi cu zi mai tare, de o oboseală adâncă, ciudată.

Călimăneștii era în efloreșcența brutală a «sezonului». Granițele închise împiedecau nobleța călătoare a țării să ducă prea departe folosul holdelor culese. Boerii pământului se mulțumiră să-și cheltuiască arenzile încasate în localitățile naționale de odihnă, unde țărani hrăpăreți exploatează pe vizitatori.

Călimăneștii se bucura de osebită atenție din partea boerimei, fiindcă apele lui lecuesc rinichii vătămați și mai cu seamă hrana bună și multă vatămă rinichii.

Câteva mii de cufere și zeci de mii de cutii cu pălării, cărară, deci, trenurile în binecuvântatul sătuc. O duzină de automobile, aduse acolo, învățară pe țăranii hrăpăreți să nu mai umble pe drum cu cărele, ci numai prin șanțuri. Guvernul grijuliv luă din vreme măsuri să se fondeze, sub auspiciile lui, un cazino, pentru ca boerii nevoiți să-și cheltuiască în țară banii lor munciți, să nu sufere prea mult nostalgia îndepărtatului... Așa, Călimăneștii putù fi suportabil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-ra Coralie care nu făcea cele cinci schimbări cotidiane de rochii și care nici prietene n'avea ca să meargă cu băeții în pădure când muzica militară a regimentului Vâlcea No. 2, cânta «Poșta în pădure», se amăra în tovărășia institutoarei — o elveţiancă virtuoasă și tăcută, cu faţa de ficat, cu ochelari legaţi cu șiret și cu ceasul de nichel negru prins în piept în chip de decoraţie.

Singurătatea d-rei Coralie fusese bună în primele zile, când gândurile ei își mistuiau fericirea proaspătă. Ea se gândi atunci că norocul îi dedese destul, că auzise dragostea mângâind-o și că nu primise din dragoste decât atât cât îi era destul să-i înseninez despărţirea... Nu odată își zisese ea atunci că numai cel ce poate să iasă la vreme din fericirea, știe să rămână fericit... Și ea străbătuse fericirea grabnic, furând doar un strop...

Dar, au venit zilele dorului și apoi ale neliniștei. Îi era dor de Niculcea? Nu-și da seama bine dacă îi e dor de Niculcea, dar îi era dor de tot ce el îi spusese, de ceeace simţise când auzise din gura lui cuvântul, cuvântul cel mare. Ea crezu că a-l fi auzit odată e destul — și câteva zile așa a fost! Dar veni vremea când voia să-l mai audă încă, măcar odată. Și d-ra Coralie îi scrise—suferind de multă îndrăzneală și de meșteșugul de a-și ascunde-o... Îi scria și plângea când scria:

«Titi dragă,

«Eu sunt foarte tristă. Mă gândesc că ce mi-ai spus «tu în ajunul plecării mele, nu e adevărat... De ce nu «vrei să-mi mai spui! Logodnica ta,

Coralie».

Câte scrisori nesfârșite nu rupse d-ra Coralie pentru a ajunge la aceste rânduri cari nu rezumau decât ore întregi de lacrămi!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

Trecea însă, săptămână după săptămână, şi nicio vorbă de răspuns. Doar scrisorile sfătoase de fiecare Joi ale d-nei Mihailidis îi mai aminteau de Bucureştii, care se pierdea ca un vis urât în tristele ei amintiri. Deabia, pe la sfârşitul lui Iulie, o carte poştală ilustrată cu vederi din Sinaia, îi aduse o salutare vagă de la logodnicul care petrecea câteva zile la cazinou.

Până atunci, desnădejdea ei lentă mai visa încă... Cartea aceea poştală tăiă însă ca un cuţit ultimul fir subţire de care d-ra Coralie—barem în nopţile când şi Oltul se potolea copleşit de atenţia unei şoapte — mai lega o adăstare... Ea se uită lung la scrisul acela grăbit, neîngrijit, la iscălitura aceea orgolioasă, voinică, şi ceti fraza prostească cu groaza smerită cu care ar fi cetit o sentinţă.

Durerea nu i-a fost lungă. Sclavă născută a necazului, ca se supuse dintr'o dată, întreagă, loviturii. Şi lovitura o sfârşi într'o clipă, ca o execuţie.

D-ra coralie reintră astfel în vechea-i absenţă. Sufletul i se goli de toată turburarea şi iarăş biata fată n'a mai fost decât o hipnotizată palidă a destinului...

Nu i se mai părea că stă de prea multă vreme la Călimăneşti, nimic n'o mai îndemna să se grăbească a pleca, nici o dorinţă nu-i însufleţea inertul existenţei ei, —ca şi mai înainte de amiaza aceea bună şi mincinoasă când auzi şoapta dragostei şi când plăcerea i se opri trecătoare pe crusta supunerii ei! Doar scrisorile sfătoase de Joi ale d-nei Mihailidis — cari soseau cu o neînduplecată exactitate—îi aminteau că e legată totuş de o lume pe care ea o şi uitase cu aceiaşi linişte cu care era gata să i se dea iară, după voie... O nouă carte poştală de la Niculcea, de astădată cu vederi din Bucureşti, nu isbuti s'o necăjească măcar o clipă.

Şi totuş, din când în când, chipul lui falnic, arţăgos, neliniştit, i se desena înainte, mai clar chiar, ca în vremea când îi dorea vorba, vorba aceea mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spusă în mincinoasa după-amiază. Şi-l înfăţişa ea, uneori, dar cu o nepăsătoare preciziune, cu interes de pură priveliște... Se gândea că e bun, că e brav, că e aşa de frumos. Şi fără a stărui, fără suferinţă, ea cădea, hotărît ca o piatră, în golul în care o primea odihna fatalităţii.

Tovărăşia institutoarei cu ochelari cu şiret, care tăcea toată ziua şi citea romane, nu-i mai păru neplăcută. Dimpotrivă, destinul îi trimesese un ambasador din cei mai potriviţi. Cu institutoarea lângă dânsa, d-ra Coralie se simţea destul de singură şi destul de priveghiată pentru ca nicio turburare dinăuntru sau din afară să nu strice linia dreaptă a abuliei sale aproape mistice.

Ieşea rar din casă. Ieşea la orele când parcul şi lunca erau pustii. De la fereastră, asculta Oltul, prietenul ei bun. Noaptea mai ales îi plăcea chiotul lui prelung, care se întindea ca o protestare infinită. În orele târzii se potolea şi el, Oltul. Rămânea doar un clocot obosit din voinicile chiote. Doar o larmă voit aţinută se strecura jos, hoţeşte, pe undele lui. Şi larma aceea era aşa de soră cu tăcerea, că par'că tăcerea însăş fredona... D-rei Coralie i se părea că şi Oltul doarme.. De multeori se scula din pat încet şi se ducea la fereastră, cu respiraţia aţinută, ca să-l surprindă. El se strecura, în adevăr tiptil, sub umbra sălciilor. D-ra Coralie îi surâdea de la fereastra ei, ca unui iubit fricos... Căci, îl iubea d-ra Coralie, îl iubea ca pe o fiinţă vie şi-l asculta ca o soră. Între supunerea ei slăbănoagă şi între vrednicia lui brutală—deopotrivă de sclave aceluiaş destin molău—ea lega cu închipuirea-i naivă o tovărăşie firească, ajutătoare.

Şi-i plăcea să-l audă cât de bărbăteşte, de mândru şi de zgomotos îşi împlineşte porunca implacabilă ce i s'a dat... O înfiora mai ales smuncitura fudulă cu care se năpustea în malul din faţa ferestrei. Unda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

blondă, spumoasă, se repezea înapoi tremurătoare şi grea—ca fluturarea trenei unei mantii. Şi voinicul trecea înainte chiotind...

Curând, d-ra Coralie nu se mai putu despărţi de prietenul acesta, care, cu toate că aşa de măreţ şi de tare, i se părea asemuitor şi frate de ascultare neputincioasă. Intervenirile institutoarei de a mai ieşi din când în când, rămăseră neauzite.

Dragostea d-rei Coralie pentru Oltul ei, deveni în curând o adevărată manie, o vicioasă pasiune. Dar, o pasiune plată, fără izbucniri şi fără eroism, pecetluită şi ea de indexul formidabil al destinului; era un mijloc doar ca să-şi dispară sieşi mai deplin, confundându-se în imagina monotonă şi fatală a Oltului...

Într'o zi, ea primi o scrisoare lungă de la Gonciu. O ceti înveselită. El îi vorbea savant şi sentenţios de nevoia unei odihne lungi pentru a reveni în Capitală liberată de vechea melancolie.

«Eşti ursită unei vieţi de triumfuri, scumpă prie-«tenă, unei vieţi de splendoare în care n'are ce căuta «melancolia. Las-o acolo, arunc-o zi cu zi în apele re-«pezi ale Oltului. Vino sănătoasă şi senină, aici unde «îţi este stăpânirea şi unde te-aşteaptă închinarea lumii».

Scrisoarea sfârşea cu o mare considerare metafizică asupra puterii şi cu o naivă frază de prietenie devotată.

D-ra Coralie o reciti cu o accentuare a îmbucurării ei, şi-şi zise:

— Ce bun e Gonciu! E negreşit cel mai cinstit dintre toţi oamenii pe cari îi cunosc...

* * *

O dimineaţă neliniştită în Călimăneşti. Toţi, cocoane şi domni, păreau zoriţi de o ciudată îngrijorare.

Era în aer, venea din cer, din tremurul ierbii, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trâmbițatul înfricoșat al cocoșilor, o vestire, un vuet, o destăinuire neînțeleasă.

Era una din orele rare când sufletele oamenilor se deschid spre taine și când aud inevitabilul. Căci, dacă este o determinare care unește tot universul de totdeauna, solidar, cu mișcarea fiecărei frunze, apoi e lesne de înțeles de ce, în ajunul marilor întâmplări, sufletul—care e și el o parte, o parte mai sensibilă, din solidaritatea cosmică — poate surprinde inevitabilul apropiat în ascuțișul clipei următoare...

În nervozitatea dimineții aceleea în care oamenii se fereau par'că de ceva, de ceva ce-i apăsa, îi amenința, îi îngreuna,—făptura cu deosebire sensitivă a d-rei Coralie avu de suferit ca de o sugestie crudă, îndepărtată.

Toată lumea se sculă gravă, morocănoasă.

In Dumineca aceea, la ceasurile 12, primăria Călimăneștilor era înștiințată că se ordonase mobilizarea generală și că s'a declarat război Austro-Ungariei.

Nervii se descordară, privirile se limpeziră.

Colonia strălucită de oaspeți a Călimăneștilor primi vestea mare, după cum se cuvenea. Tinerii orânduiră îndată un bal uriaș. Toată noaptea, în hoteluri și în Ostrov, se petrecu războinic. Nicio îndrăzneală a domnilor și nicio dărnicie a cocoanelor nu mai fură prohibite. Chemarea pericolului desființa hotarele îngăduitului și armoniza — împrietenindu-le — dorințele hipocrite ale tuturor...

Boschetele Ostrovului, tufișurile pădurii, vibrară atunci de energie tinerească și de iubire. Tarafuri nenumărate de lăutari întovărășiră avânturile. Restauratorii desfăcură toate depozitele pivnițelor.

A fost o isterică descărcare a nervilor sub beția marei vești,—a vestii care le acoperea totuș entuziasmul ca o boltă scundă, pe cât de excitantă pe atât de apăsătoare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1968

Către miezul nopții, țăranii mobilizați din Căciulata trecură prin fața hotelurilor, în grupe răslețe spre gară.

Tăcuți, cu traista după gât, ei se grăbeau, fără necaz și fără veselie. Câțiva purtau opinci, cea mai mare parte erau cu picioarele goale. Pasul lor era vioi dar aspru, ca și hotărîrea lor. Unii fumau din țigări groase răsucite cu hârtie de jurnal; alții se înnecau cu mămăliga rece pe care o scoteau din traistă, flămânzi.

La Hotelul Statului și în Ostrov, cheful era în toi. Într'o parte se cânta «La Arme», în cealaltă se depăna lenevia lui «Walzertraum». Un cor mixt pe deal, ofta o serenadă. O fomeie țipa gâdilată. Pe fereastra larg deschisă, a hotelului, țăranii văzură un tip în haină neagră, care cu un pahar de lichid spumos în mână, striga celor din juru-i: «Trăiască România Mare!»

Petrecerea aceasta a boerilor le ieși drumeților în cale, ca o bună prevestire. Țăranii se bucurară, grăbind pasul...

— Să știi că ne e d'a bună, vere!, ziceau între dânșii.

De pe terasa ei, d-ra Coralie asculta diversul concert al veseliei patriotice și se gândea la Titi, care trebuia să plece la oaste. Pentru întâia oară i se păru că Oltul urlă și că negurile dinspre Cozia amenință. Pe furiș, ca și cum s'ar fi temut de cineva, roșindu-se, ea a scos din buzunarul hainei o fotografie— și a sărutat-o.

Ultima ceată de țărani trecea repede, tăcută, spre gară. Dinspre Ostrovul care vibra, veneau notele glumețe ale cântecului unui țigan:

«Sub picior, sub picior!...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXI

Căderea

În Bucureşti, mobilizarea căşuna aceleaşi izbucniri de înaltă veselie. Şantanurile, cârciumile, grădinile de vară, hotelurile — sforăiră noaptea aceea de o uriaşe exploziune sentimentală şi naţională.

În prima după-amiază, se arestară peste 30.000 de spioni, numai în Bucureşti. Cursurile şcoalelor primare fură suspendate şi elevii însărcinaţi cu căutarea spionilor. Cum felinarele fuseseră de mai înainte vopsite cu albastru, nicio grabă vătămătoare în orânduirea apărărei Capitalei, nu mai fu de nevoie.

Până seara a venit de altfel şi ştirea că trupele noastre au trecut Carpaţii, că au ocupat Braşovul, că înaintează vertiginos. Străzile Capitalei se umpleau de automobile cu generali şi ofiţeri plini de curele. Se afişă în prima zi 183 de ordonanţe. Se vedea bine că mâini energice duc războiul. Totul mergea ca după program — ca la 10 Maiu, cu aceeaşi solemnitate şi cu aceleaşi discursuri.

D-na Mihailidis gusta plăcerea unui triumf, aproape personal. Cât ajutase ea la pregătirea acestei zile şi cât se datora ei din marea bucurie a zilei aceleea, ştia ţara conştientă.

Fără activitatea hotărîtoare a *Viitorului Latin*, e îndoelnic dacă guvernul, ticălos cum era, ar fi intrat în războiu. Dar, societatea *Viitorului Latin*, era opera d-nei Mihailidis. Ea o întemeiase, ea o condu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

sese, ea îi dăduse expresia aceea tare ce făcuse din *Viitorul Latin* concentrarea întregii voinți naționale.

Iată de ce stând de vorbă cu Niculcea — chiar în prima zi, pe înserate — d-na Mihailidis, trecând un picior peste celălalt și răzemând capul de spetează fotoliului, putu să zică cu drept cuvânt:

— E, nițel, războiul *meu*!...

Niculcea răspunse emoționat:

— Negreșit!

Ferestrele odăii unde stau de vorbă, erau deschise. Dinspre oraș venea până la dânșii toată frământarea Cetății idealului. Accente de fanfare sărbătorești, chemarea insistentă a sutelor de clopote repezi pe fondul grav, prelung, al vuetelor clopotului Mitropoliei, vestirile tăioase ale goarnelor, stăruința tobelor vrednice, uralele, chiotele — toată închinarea Cetății se amalgamă într'un himn formidabil, barbar, de mândrie, de răutate și de forță. Jură Cetatea idealului.

D-na Mihailidis urmărea cu urechea, dela fereastra ei, uriașa frământare — și-i surâdea maternel... Părea o vrăjitoare satisfăcută, care și-aude, care-și vede, împlinirea teribilului descântec... Părul ei sur, straniu, strălucea ca o aureolă de fermece blestemate sub adierele înserării, iar ochii ei albaștri, și mai întunecați, furau din amurg toate tainele amurgului.

Niculcea o privea cu osteneala poftei lui vechi, desperate. Îi respira cu privirea aroma cărnei — și-l durea atâta ispită. Și cum ea privea mereu spre Bucureștii care țipa îndepărtat de umbra serei, respirația lui împătimată căta să soarbă distanța care îi despărțea gura de gâtul alb, de umerii largi, de pieptul trunchios... Și iarăș d-na Mihailidis simți privirea aceea ciudată, arzătoare, nerespectuoasă, brutală — privirea care o chinuise de atâtea ori.

Se necăji. Vroi să se ridice și să-l întrebe ce are Dar când să se ridice, ea ameți înspăimântată de pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

virea aceea care stăruia mai violentă, — şi privirea lui rânjea, stupidă, implacabilă, demonică. Şi privirea lui fulgera: un fulger din privirea lui a spintecat şi neînţelesul d-nei Mihailidis. Ea înţelese deodată, ca sub un pumn, şi închise ochii de groază, de revoltă, de furie. Un val de sânge îi pătă albul majestuos al feţii. Vru să deschidă gura, — nu ştia nici ea pentru ce: ca să ţipe, ca să ocărască, ca să-l goncască... Dar, se simţi deodată moleşită de o sfârşeală bolnavă, de ceva ca setea, ca pofta de a dormi... Şi, prăpădită, îşi lăsă capul în jos.

Niculcea o privea, o privea din ce în ce mai tare, mai lipsit de grije, mai îndărjit. Când ridică ochii, d-na Mihailidis — asupra căreia trecuse un moment de înfrângere — se simţi în faţa lui, sfioasă... Ea începu să tremure, mai mult de necaz ca de frică... Impertinenţa privirii mizerabile se repezi asupră-i cu înverşunarea otrăvită a unei muşcături. Gura lui se strâmbă într'o eroică nerusinare. Buzele-i grele, senzuale, vibrau — şi par'că spuneau.

Tăcerea aceasta prelungită peste voia ei, fu ca o bae caldă, moleşitoare, de laşitate pentru mândria d-nei Mihailidis. Ea se întremă într'o silită încordare a spiritului şi vrând să vorbească, însfârşit, ceva — se înnecă. El dete acestui înnec înţelesul greşit şi firesc pe care îl căuta inconştient îndrăzneala desnădăjduită, — şi încurajat, chemat — stupid şi măreţ de înşelare şi de glorie — supraomenesc şi laş ca într'o hotărîre de sinucidere, închise ochii şi se svârli asupra ei...

Ea ţipă stins:

— Canalie!...

O luptă scurtă, inutilă.

* * *

Ruşinaţi, umiliţi, ei rămaseră multă vreme unul lângă altul, fără vorbă. Pe ferestrele deschise, noapteu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1

pătrundea odihnitoare, aducînd ultimele clanuri ale imensului jurămînt... Cetatea idealului, viteză, jura încă.

D-na Mihailidis se ridică, sustrăgându-se, fugind — de pe canapeaua unde Niculcea, cu fața în perne, încremenise de o mare jale, de o nesuferită mustrare. A plecat și el apoi, fără să mai vadă pe d-na Mihailidis, furișându-se ca un evadat.

Cetatea idealului își potolea clamoarea; cerul înstelat se deschisese larg.

* * *

D-na Mihailidis se trezi a doua zi, târziu. O dimineață sticloasă, albastră de părea vopsită. Lumina rece se lăsa ca o indiscreție asupra spiritului intimidat al d-nei Mihailidis.

Peste frenezia de ieri a lumii, căzuse o ploaie de limpezime; Bucureștii tăceau.

Tot cadrul acesta de liniște, de îngrijorare, se așezase înadins și dușmănos pentru d-na Mihailidis. Ea avea nevoe de întunerec, de cât mai mult întunerec. Și era atâta lumină certăreață, era atâta îndemn la reculegere, în aer.

D-na Mihailidis nu se putu îndepărta din sinești prea multă vreme. Ea se regăsi, îngrozită — așa cum găsești un lucru ce-ai fi vrut să dispară.

... Își aminti sfioasă, cu anevoință, cu strâmbătura cu care iei o doctorie amară. Și amintirea îi cucerea mintea, îi cucerea trupul — lent, ca o moarte insinuantă. Își duse mâinile la ochi și zise tare:

— Ce rușine!

Terfelită de umilință, sugrumată de revoltă, ea rămase așa, în picioare, cu mâna la ochi, minute multe. Dar, energia firii ei izbuti s'o îndepărteze de la chinuri, așezând-o — artificial — în preocupările obișnuite. D-na Mihailidis se gândi că se sortise conducerii unui spital în Capitală. Se duse la dulap și cercetă costu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mele pe cari şi le făcuse din vreme pentru sacra misiune ce se impunea oricărei femei române. Inspectându-şi rochiile şi şorţurile însemnate cu crucea roşie, d-na Mihailidis se gândi melancolică la mulţimea tinerilor cari vor cădea. Îi veni în minte toţi băeţii pe cari îi cunoştea ea. Şi-aminti că şi Niculcea e soldat. Şi grijea ei întârzie, fără vrere, asupra lui. Câte au să îndure bieţii copii! Mulţi o să piară!... Suferinţa gândului ei şi amintirea lui Niculcea se împreunară în acelaş fior — şi d-na Mihailidis îşi rechemă chipul lui Niculcea fără necaz... Chipul lui reintră în sufletul îndoşmănit al d-nei Mihailidis — sub protecţia ameninţării morţii!...

Şi imagina lui reuşi să vină în memoria emoţionată a d-nei Mihailidis, să vină întreagă, cu toată tinereţea şi frumuseţea. Se indignă iară de îndrăzneala lui şi de ruşinoasa ei cădere, dar necazul alunecă totdeauna lesne peste sufletele îmbibate de înduioşare... D-na Mihailidis îşi suferi, de data asta, necazul cu mai multă putere. Rana se ridica din stratul profund, prea sensibil, al pudoarei, pentru a se fixa în cel al onestităţii — unde alinarea suferinţii e mai uşoară... Numai pudoarea e gardiana, sigură, recalcitrantă, a virtuţii femeii, — cu onestitatea se găsesc totdeauna mijloace de împăciuire! Iar femeile — ca d-na Mihailidis — pe a căror virtute o păzeşte simţul neînduplecat al pudoarei, nicio pricepere şi nicio pasionată stăruinţă nu le-ar face să cadă — decât numai o lovitură de forţă, nemărginită prin neaşteptatul şi îndrăzneala ei, cum a fost aceea din seara când băteau clopotele, chemau trâmbiţele şi darabanele la războiul ce era în parte — cum bine se zicea — şi al d-nei Mihailidis...

Evoluţia durerii ei ajunsese, deci, să ridice sângerarea din regiunea — fizică — a pudoarei la sfera — intelectuală — a cinstei; şi, acî, suferinţa se putù analiza şi consuma în voie... Curând ceeace duruse pe d-na

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihailidis ca o ucigătoare jignire, deveni numai o gravă călcare de datorie. Şi, în faţa unei astfel de subţieri a învinuirii ei proprii, mustrările de conştiinţă loveau mai puţin furioase...

D-na Mihailidis izbuti să socoată cu obiectivitate, imensitatea răului pe care îl făcuse. Nu-şi mai acoperi ochii şi nu se mai roşi, gândi numai greu-întristată, că a comis un mare păcat. Întunerecul păcatului de neiertat îi năvăli în spirit şi-i goli spiritul de tot cuprinsul... O clipă, mintea ei fu goală de orice amintire şi de orice mustrare... Şi, în golul cald, se ivi, fragedă mai întâi, apoi din ce în ce mai înfiripată, fermecarea unei suveniri fără conţinut... Nu ştia precis ce anume, dar simţea că-şi aminteşte ceva nespus de bun... Şi trecu timp în beţia unor aduceri-aminte, cari luminau înainte de a răsări.

... Deodată, brusc, în mijlocul apăsătorului întins de plăcere obscură, se aşeză hotărît — făptura ageră, pătimaşe şi îndrăzneaţă a lui Niculcea.

O ultimă luptă scurtă, între resturile de pudoare şi această stăpânire despotică! O ultimă încordare inutilă — şi d-na Mihailidis se lăsă bătută şi disperată şi surâzătoare în urzeala de raze, de parfum şi de farmec care o lega. Învinsă, avântată de o descurajare agresivă — ca se lăsă surâzând, cu o brutalitate ciudat răzbunătoare, în voia valului cald care o smulgea de pe stânca cumineniei şi inexperienţei ei... Chemă voit toată brutalitatea, idioată şi catastrofală, a căderii ei. Recrută târzie în ale păcatului, ea-şi trânti ca o copilă vinovată capul în pernele de o bogăţie căşunată, absurdă, ale divanului, şi plânse cu lăcrămi în cari se topeau surâsuri şi regrete...

* * *

Niculcea veni, chemat, îndată. El avusese o noapte de nesomn în prada unei dureroase exaltări de mân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drie. Era o izbândă pe care tinereţea şi orgoliul simţurilor lui o purtau cu anevoire, aşa era de imensă, de tragică, de neaşteptată! Mai mult decât poftise şi cel mai orb dintre dorurile lui, mai darnic şi mai lesne decât îl învăţase chinurile patimii lui... Imposibilul, ilogicul, monstruosul i se supuseseră; culorile lor sumbre făceau drapelul de victorie care fâlfâia — înfipt — în creerul lui Niculcea! Şi toată noaptea el se sbuciumă sub povara acestui orgoliu care îi întrecea satisfacţiile... I se părea că nimic nu-l mai poate ispiti, că toată viaţa lui s'a sfârşit într'o clipă nepregătită de biruinţă totală, — doar o amintire a dorinţelor mai supravieţuia acestei ucigaşe împliniri...

Niculcea porni repede la chemarea — rece de altfel — a d-nei Mihailidis — dorind-o cu recunoştinţă, cu generositate, cu supunere.

Cum străbătea marele hall al vilei, el se gândi aproape înfricoşat la anevoinţa primelor vorbe. Ea însăşi îl aştepta cu spaimă în camera roză, unde îl primea de obiceiu.

Dar, nu-şi spuseră nimic, nici măcar un salut. Se aruncară unul spre altul, gemând — par'că de teamă, de grija de a îndepărta orice lămurire...

...Şi, iarăş, brutal, fără vorbă şi fără preludiul niciunei mângâieri, ei căzură pe blana de urs alb. Mâinile lui furioase rupseră veştmintele gingaşe, gura i se încleştă duşmănos în carnea parfumată a umărului; ea-şi înfipse degetele în părul lui bogat, îl muşcă de gât, îl sgârîă. Şi în gemetele lor profunde, în entuziasmul asasin cu care se dau, în acea unitate teribilă de pasiune, de victorii contrarii, de ferocitate elementară şi de distrugere reciprocă—gemea, clocotea ura, o ură satanică, nimicitoare şi fără saţ.

Ziua se sfârşea şi ei erau tot acolo, pe blana de urs alb. Nu-şi spuseseră nici o vorbă.

Ea i se da cu tot sporul virtuţii biruite, cu lăco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mia întârziatei ignoranțe, i se da cu frenezia, cu fanatismul, cu măreția pe care numai mustrarea ce vrea să se ascundă știe s'o adaoge plăcerii. Și el aducea hotărîrea mândriei, cruzimea perversității lui încă stângace.

Și nici o vorbă nu-și spuseră. Ea râdea, ea plângea, ascunzându-i-se la sân. El o surprindea cu mângâieri nebănuite, cu toată arta desfătărilor rare, cu stăruința voluptății inventive.

Și pudoarea ei revoltată era o nouă sursă de plăceri,—și neștiința ei uimită era încă un îndemn la jignire, la pofta de a suferi toate căderile. Și el era necruțător de plăcere și destrăbălare; ea, minunată de rușine și supunere...

Se făcuse seară, când trupurile lor cereau odihnă.

El se îmbrăcă în tăcere. Ea se ridică, se apropie de el și-i șopti, plângând aproape:

— Te iubesc!

Era întâia vorbă spusă în după-amiaza cruntă. Dar, vorba căzu fără sens peste leuca tristă a tânărului. Ea continua, cerșind:

— Tu, tu... tu nu....

Greoiu, turburat de inoportunitatea cuvintelor, el zise timid:

— Da!...

Ea simți artificialul răspunsului și, înfricoșată, țipă:

— Mă minți! Ești o canalie!...

Cu fața trasă, cu fruntea înourată, cu părul sbârlit,—ea păru privirilor obosite ale tânărului mai puțin frumoasă. Doar piciorul care se schița sub cămașa scurtă, transparentă, în toată majestatea desăvârșirii lui, izbutea să-i mai intereseze încă ochii distrați. Deasupra ciorapului, a cărui mătase fină se lipea îndrăgostită de forma caldă a pulpei, — carnea bogată, trandafirie, vibrantă, scânteia de o ciudată scânteiere mută. Ea se văzu cercetată astfel și, rușinată, căzu cu capul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

în perne. Mişcarea ei aţâţă iară poſta exercitată a tânărului. Se repezi asupră-i plin de siguranţă injurioasă. Ea îl respinse cu spaimă:

— Du-te, lasă-mă, destul...

El îşi purtă gura peste plinul roz al coapsei, înfipse sălbatec dinţii în genunchiul rotund, voinic ca o rodie coaptă, excitant.

* * *

Rămasă singură, d-na Mihailidis fu din nou bătută de căinţă.

Şi-amintì de nepoată-sa. Figura fragedă, tristă a copilei, i se aşeză înainte hotărît şi o ameninţa ca pe o asasină. D-na Mihailidis îşi înnodă mâinile în păr, se trânti pe covor, cu faţa în jos, persecutată de viziuni necruţătoare.

— Biata fată!... Coralie! Coralie!

O plângea ca pe o moartă, ca pe victima ei proprie. Iar imagina tristă a d-rei Coralie avea în mintea îmbolnăvită a mătuşii ei, stăruinţa liniştită, pedepsitoare a unui spectru.

— Sunt o ticăloasă, o smintită, o cocotă!...

Aşa îşi zicea, cu voce tare, d-na Mihailidis, şi se lovea pe sineşi cu pumnul, se sgâria, îşi sângera braţele pe cari ardeau încă sărutările sălbatice ale lui Niculcea. Un ceas întreg se chinui pe covor, distrusă, inconştientă, turbată — ca un cadavru pe care îl agita numai mustrarea...

Ea nu se linişti decât sub răcorirea unei idei darnice de pedeapsă şi consolare... Îi surâse, cu recunoştinţă... În dulapul ei farmaceutic, d-na Mihailidis ştia că are câteva pastile cu sublimat corosiv. Deplina ştergere a ruşinii, pedepsirea întreagă a păcatului, răscumpărarea salvatoare a fericirii nepoatei — a!, minunata, mângâietoarea idee!... Sub împuternicirea ei, d-na Mihailidis nu se mai temù să-şi caute stăpânirea de sine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

— Voiu plăti greşeala, cum se cuvine..., zise ea împăcată, aproape mulţumită.

Şi sprijinită pe gândul cert al auto-pedepsirii, d-na Mihailidis se văzù în stare să-şi refacă amintirea, — ca în spovedania din urmă.

Îşi rechemă toată viaţa ei de virtute, de onoare şi de muncă lângă marele Jean-Grigore Mihailidis. Trăise fericită în dispreţuirea tutulor momelelor pasiunei. Trăise onestă înaintea unei lumi ce i se închină respectuoasă, pentru a cădea — şi d-na Mihailidis îşi clătina iar capul cu disperare — ca o zdreanţă de viciu în braţele unui copil... Dar, fiindcă era hotărită să se omoare, ea avu îndrăzneala să-şi analizeze căderea... Şi căutând să priceapă, ea se văzu furată de un gol imens, cald, care o purtà mincinos din deslușire în deslușire, fără să-i lumineze nimic. Închizând ochii — în sforţarea intelectuală a analizei — ea şi-i simţì grei de sărutul pătimaş, ducându-şi mâinile la piept, ea pipăia par'că urma furios de definitivă a unei respiraţii ucigaşe care murea semănând moartea şi învia nemilos, — îşi strânse genunchii ca sub cumplita ameninţare, şi d-na Mihailidis îşi răsturnă capul într'o chinuită şi nevrută recunoştinţă... Imagina pastilelor de sublimat din dulapul cu medicamente, veni la vreme ca să astâmpere remuşcarea ce-i răsărea iară pe graniţa luminoasă a împăcării.

Socotì cu tristeţe moartea, dar îşi îngădui să surâdă spunându-şi că a plătit-o bine! Şi cum moartea i se părea dictată de-o sentinţă fără iertare, ea vrù să-şi plătcască ultima minută cu savurarea gândită a păcatului. O!, ce târziu învăţase atâta bine! Ce pustiu i se părù traiul acela splendid în tovărăşia marelui om! Ce tristă învăţase ea acum că e viaţa fără săturarea liberă a patimei! Petrecuse toată tinereţea lângă un om pe care nu-l iubise şi a cărui autoritate sufletcască o fortificase împotriva ispitei. Avusese toate mulţumirile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://statransilvania.ro/mdrr1901-1932

mândriei și ale stăpânirii, pentru a cunoaște în seara aceasta târzie, cu prețul morții, farmecul cel mai ieftin al vieții...

D-na Mihailidis se sculă de pe covor. Aprinse lampa. Trecuse miezul nopții. Neorânduiala odăii, care păstra în fiecare colț o urmă elocventă a acestei zile, îndulci cu melancolie rușinările d-nei Mihailidis. Ea își văzù sub un scaun rochea sfâșiată, descoperì în altă parte o batistă. Strângând aceste rămășiți ale păcatului, d-na Mihailidis părea că adună zdrențele vieții ei-înșăși.

În odaia de dormit se văzu în oglindă. Se găsi bătrână, urâtă. D-na Mihailidis adormì plângând.

Când se trezì, dimineața se desfăcea puternică, svârlită din pământ, ca un vulcan uriaș de lumină. D-na Mihailidis se simți bine sub copleșirea acestei lave blânde a zorilor.

Se gătì mult cu hotărîrea de a scri lui Niculcea. Se așeză la masa de scris și rupse multe foi de hârtie. Se gândì în cele din urmă, că-i tot mai bine să-l vadă și să-i vorbească.

D-na Mihailidis era veselă de marile ei hotărîri. Ea îl chemă să vină grabnic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXII

Întâlnirea

Trei zile şi două nopţi a durat călătoria d-rei Coralie din Călimăneşti până în Capitală. Într'un vagon de marfă, dormind pe cufăr, nemâncată şi brutalizată de mojicia inerentă epocilor de entuziasm, biata fată călători tot timpul cu liniştea, cu supunerea unui somn hipnotic. Trei zile şi două nopţi, ea nu s'a ridicat de pe cufărul ei decât pentru a face loc vreunui călător grăbit, care o lovea cu geamantanul în cap. N'a văzut nimic, n'a vorbit cu nimeni. De altfel, toată lumea tăcea ori vorbea în şoaptă. Pe tot drumul ea nu întâlni decât şoaptă şi grabă... Par'că o ţară întreagă tăinuia ceva, se ferea de ceva... Doar câte un ţăran, pe coperişul vreunui vagon, cântă de dragoste, uneori.

Numai când se scoborî pe peronul gării de Nord — şi-i trebui o mare sforţare ca să se scoboare—îşi dete d-ra Coralia seama cât e de bolnavă.

* * *

Găsi casa tristă. D-na Mihailidis era la spital. O servitoare mâhnită o înştiinţă că «domnul Titi a plecat la răsboi». Cuvintele servitoarei căzură cu o greutate fizică peste zăpăceala d-rei Coralie; par'că i se agăţară de creer ca nişte cârlige.

Ruinată de toată vlaga, ea intră străină în casă. Se plimbă, deabia trăgându-şi picioarele, prin odăi şi în pustiul lor părea că sufere cineva... Odăile au suflet şi o sensibilitate prevestitoare. Ele sunt triste uneori şi altădată surâd. Căci, omul depozitează suflet în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiecare lucru pe care îl atinge. Şi sufletul acesta al nostru, din afară, — neîmpovărat de fluiditatea actualului — vibrează sub poruncile, încă ascunse, ale destinului, ca o coardă care tremură la chemarea unei melodii îndepărtate... Lucrurile simt astfel, de multe ori, pentru noi... Ele prind incitaţiuni pe cari conştiinţa noastră, sclavă a sensaţiilor şi a prezentului, nu le poate primi.

D-ra Coralie simţea lucrurile din juru-i vibrând sub note triste, grave... Mâhnirea ei găsi în tristeţea casei o hrană ucigător de îmbelşugată.

În salonul trandafiriu văzu, pe o masă, fotografia lui Niculcea. Capul lui aspru era limpezit de o siguranţă adâncă, agresivă, insolentă. Buzele-i, uşor întredeschise, sfărâmau pe plinul lor avid un surâs mulţumit, aproape vorbit. Iar ochii slobozeau privirile lor tari ca două proectile de lumină. D-ra Coralie îl privi mult şi-i şopti:

— Ce frumos e!...

D-na Mihailidis veni târziu, după orele două. Ea avea mult de lucru la spitalul, întemeiat de ea. În mantaua albastră, largă şi îmbrobodită cu un mare voal alb, ale cărui capete fluturau pe spate, d-na Mihailidis uimea Nepoata o privi surprinsă, chiar cu invidie.

— Ce frumoasă eşti, tanti!...

Frumuseţea rece, suverană, a d-nei Mihailidis se încadra minunat cu veşmântul caritării. Faţa îşi lumina şi mai tare claritatea liniilor subtile; silueta-i lungă se făcea şi mai delicios ghicită sub simplitatea mantalei largi; — şi ochii, ochii îşi întunecau albastrul, aşa de tare îşi întunecau albastru lor de oţel proaspăt, că păreau negri: aşa cum e gura grotelor profunde — albastră şi neagră...

— Eram atât de îngrijată! zise d-na Mihailidis. Nu ştiam nimic despre tine... Am alergat toată vremea să-ţi înlesnesc sosirea... Ce bine îmi pare că ai venit!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu sunt foarte ocupată. Avem așa de mult de lucru la Spital! O să vii și tu, nu e așa, Coralie? O!, bieții răniți!... Sunt așa de mulți!

— Nu, tanti, nu pot să viu la spital. Eu însumi aș avea poate nevoe de îngrijire!... Mi-e rău; sunt foarte slăbită...

— Arăți, în adevăr, puțin slăbită. Dar, poate că drumul... Credeam că apa de Căciulata și repauzul ți-au făcut bine...

D-ra Coralie lăsă ochii în jos, sfiită de o mărturisire ciudată ce i se părea că îi îndeamnă vorba; dar d-ra Coralie n'avea nimic de spus. D-na Mihailidis insistă:

— Ce ai?

— Nimic!

— Și, totuș, pari a-mi ascunde ceva!...

— Nimic, tanti, ți-o jur.

— Atunci, uite ce zic eu: să stai liniștită. Să nu ieși de loc. Continuă-ți odihna. Nu e așa? Eu o să spun chiar azi doctorului să vină...

— Titi a plecat?, întrebă fără viață d-ra Coralie.

— Da! răspunse grăbit d-na Mihailidis.

— De ce n'a rămas? D-ta puteai să-l faci să rămână în București... Ai atâta trecere!...

— A fost peste putință, răspunse d-na Mihailidis turburată. N'a vrut să rămâie... Încăpățânarea pe care i-o cunoști luase proporții de stâncă. Imposibil! Toate stăruințele mele de a-l îndupleca au fost zadarnice...

Fața d-nei Mihailidis albise mai tare; ochii îi căutau aiurea.

— Bietul băiat!, zise d-ra Coralie cu o voce care încerca în van să se scuture de înduioșare.

D-na Mihailidis trecu repede în camera de alături.

Masa le fu posomorîtă. D-na Mihailidis se ferea de privirile d-rei Coralie; d-ra Coralie se ferea de cuvintele d-nei Mihailidis. D-ra Coralie vroia să gândească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în tihnă; d-na Mihailidis vroia să nu gândească, să uite. Din tristeţea fără amintire a copilei, ca şi din pocăinţa poftitoare a femeii, se ridica acelaş gând, care, înfrăţit fără vrere, mergea spre acelaş loc, către acelaş chip. Şi tăcerea le înconjură ca un lucru fizic, ca o ceaţă în care se bucurau că nu se mai văd.

— Bietul Titi!, zise brusc d-ra Coralie, ţipând de par'că cerea ajutor.

— Bietul Titi!, bolborosi d-na Mihailidis cu o groază ce-i părù ciudată d-rei Coralie. Ea întrebă repede:

— Tanti, tanti, mă sperii..., ştii ceva?...

— O, nu, draga mea...

— Tanti, spune-mi drept: i s'a întâmplat ceva?

— Dar, de unde îţi vine această bănuială, Coralie?

— Eşti aşa de turburată, tanti, când te gândeşti la Titi... Mi-e teamă că e bolnav şi nu vrei să-mi spui!... Tanti, nu-mi ascunzi nimic, nu e aşa?

Cu ochii încremeniţi, tremurând, aproape înăbuşită, d-na Mihailidis răspunse cu o ucigătoare silinţă:

— Nu, nu i s'a întâmplat nimic.... Îţi jur... Dar, vezi... plecarea lui...

— E aşa de rău că nu l'ai putut opri, tanti! Bietul Titi! Ce băiat bun e Titi!... E un cavaler, e un brav... Ce bine îmi pare că ţii aşa de mult la el!... Nu e aşa că o să mă... o să ţie la mine niţel!... Eu îl... îl iubesc pe el....

Gura d-nei Mihailidis se strângeá zăvorind trudnic un strigăt care-i umfla pieptul, ochii îi muriseră arşi de lacrămi cari nu cutezau să izbucnească, mâinile ei înodau stupid şervetul. Ridicată ca de o ghiară invizibilă şi leneşe, ea se înnălţă de pe scaun, urmărind ameninţată şi fără apărare privirile înlăcrimate ale d-rei Coralie; copila, uimită, aproape înfricoşată, stăruia:

— Tanti, tanti, ce ai?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Mihailidis își arătă fruntea cu mâna-i îngreunată,—și cu o sforțare care-i asudă obrajii, ea izbuti să îngâne cu vocea îngroșată:

— Mi-e rău... Surmenaj!...

D-ra Coralie se ridică grabnic și îmbrățișă pe d-na Mihailidis:

— Tanti, tanti, odihnește-te... Nu fii necăjită... Hai să scrim amândouă lui Titi!

D-na Mihailidis se desfăcu brutal din brațele nepoatei și fugi în camera ei.

În camera ei, ea își bătu capul cu pumnii și-și smulse părul.

— Sunt o ticăloasă, o nerușinată, sunt o cocotă!...

Așa își zicea sie-și d-na Mihailidis și lacrămile îi opăreau obrajii. Ea își privea, străină, căderea; crima ei—și-și închipuea în batistă țipetele cari o cutremurau ca la privelișteа unui asasinat. Ea se văzu — și ea se văita ca sub un biciu nemilos văzându-se așa — se văzu învinsă, jignită, murdărită de o neîchipuită îndrăzneală, în amurgul teribil când băteau clopotele și sunau trâmbițele... Și nu-și amintea cum de nu se împotrivise,— cum nu lovise, nu ucisese! Dar, de ce îl chemase ea-însăși, apoi, de ce suferise văzându-l că pleacă—de ce îi era dor?... D-na Mihailidis își strângea obrajii cu pumnii încleștați, deschidea ochii mari ca să se înnece, să se omoare cu groaza priveliștii ei-însăși! Ah, ea îi scrisese, îi scrisese... D-na Mihailidis căzu cu capul pe covor și se sgârci, voind par'că să se ascundă. Și ce scrisori murdare, ce scrisori nerușinate! D-na Mihailidis și-le simți ca o pată care ustura, înfiptă pe față-i, pe mâini, pe brațe... Și ca și-ascundea, scâncind, și mâinile și fața.

— La vârsta mea!...

Vorba asta și-o rosti d-na Mihailidis cu cruzimea, cu hoărîrea unei adevărate sinucideri. Și-o spune ca o pedeapsă. A întârziat mult repetându-și-o. Și vorba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o durea destul ca să-i slujească de pedeapsă... Iar, pedepsele mângâie—mustrarea ştie să şi le dea la vreme!...

— Bătrână, aproape bătrână!... Şi ce-am cunoscut eu din viaţă?... Ce târziu am fost blestemată să sufăr atâta cădere, atâta jignire!

Obosită de haosul suferinţii ei, d-na Mihailidis căzu într'un fel de somn al gândurilor. Când ele se treziră, ea le putu suferi mai uşor. Şi ele erau tot triste. O istovitoare pocăinţă le încărca. Dar, în această pocăinţă se amestecau atâtea păreri-de-rău deosebite, că cele mai proaspete şi cele mai crude alunecau în largul celor vechi şi obscure ca nişte săgeţi pe undele unui lac turbure...

Păcatul o îngrozea fiindcă îi murdărea viaţa, atât de dreaptă şi de pură... Dar groaza acestui păcat îndemna pe d-na Mihailidis să-şi privească trecutul. Şi trecutul apărea altfel sub privirile învăţate de păcat... Şi cu cât se bătea pe sineşi mai tare de pocăinţa greşelii din urmă, cu atât i se părea că dobândeşte dreptul să se plângă de sterilitatea trecutului...

— Sunt o ticăloasă! Dar, ce puţin am trăit viaţa!...

Era în aceasta, minciuna remuşcărilor violente ale patimei. Era viclenia inconştientă a dragostei care se pedepseşte în conştiinţele femeilor oneste! D-na Mihailidis suferea, omorîtor de căderea ei, de ceeace ea numea crima ei; d-na Mihailidis se gândea cu necaz la viaţa ei de până atunci, aşa de cinstită!—aşa de stupidă!... Şi femeea se pocăia—părându-i rău că cunoaşte aşa de târziu pocăinţa!

— Ce de viaţă splendidă întinsă fără sens dealungul unor mulţumiri false!, îşi zise d-na Mihailidis.

Şi, liniştită, gândurile o aruncară în cenuşiul unor regrete reci, fără tăişuri. D-na Mihailidis se purtă peste monotonia trecutului ei, fără a-şi lămuri nimic dar cu pieptul ars de o sete nepotolită, uitată... Lovită tocmai la capătul drumului, pe care umblase mândră, ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Își scotea trista-i înșelare și nu știa de ce să se revolte: că i se sfărâmă iluzia sau că i se sfărâmă așa de târziu!

Limpezită de această cercetare de sineși în care o aruncase durerea brutală a primei chemări la datorie, d-na Mihailidis se putu gândi pașnic la cele ce i se cădea să facă. O să scrie imediat lui Niculcea câteva rânduri din care să priceapă că totul s'a pierdut în negurile regretului, că groaznica crimă trebue ascunsă într'o bine pecetluită uitare. Și o să adaoge la rândurile acestea scrisoarea d-rei Coralie. El însuș va pricepe și se va supune. El însuș își va fi dat seama cât de monstruos le-a fost păcatul. El e brav, e cavaler și e bun. D-na Mihailidis se gândi cu recunoștință la bunătatea, la cavalerismul și la bravura lui. El va înțelege. Și ea îl văzù acolo, departe, în Carpați, înaintea morții... El o să priceapă. El nu poate prelungi un gând ucigaș. Ea îl văzù înaintea morții, viteaz și neîmpăcat. D-na Mihailidis surâse de o mândrie, care o durea, gândind că el n'a vrut ca alții să scape de războiul pe care îl ceruse. Amintirea d-nei Mihailidis îl primi într'o curată înduioșare. Și chipul ager al tânărului își tăiă sângeros conturul în suvenirea ei întristată.

— Ce-o fi făcând el, acum?

El apărù înaintea spiritului ei, înaintea spiritului curățit de emoție, acolo, pe front, în bordeiul umed. Îl văzù, după cum îi scrisese însuși, — întins pe paie, plin de noroi, sub bocetele obuzelor, și gândind... La ce s'o fi gândind el, acum?...

D-na Mihailidis se roși. Fără vrere imagina lui îi biruia ușa slab-zăvorită a amintirii. Și, iată-l... D-na Mihailidis închise ochii. Iată-l minunat de tinerețe, de nerăbdare, de inteligență a simțurilor. Îl simți, îl văzù, îl auzi gândind la ea... Și, înainte de a se revoltă, orgoliul ei se potolea mângâiat. O mângâiere despotică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

nebiruită, fatală, o prinse ca un val cald, moleşitor. D-na Mihailidis cercă zadarnic să-şi muşte surâsul...

... Îşi lipi mai tare genele şi se cutremură. Îşi strânse umerii sub povara de foc a unor sărutări fioroase cari curgeau ca o ploaie pe gât, pe piept, pe sâni, pe pulpe. Şi ca simţi gura aceea pătimaşe, ucigaşe, vicioasă, plimbându-şi dărnicia şi cruzimea peste toată carnea ei, şi gura aceea monstruos de lacomă se înfipse cu toată sălbăticia ei, cu toată dulceaţa ei, cu tot fanatismul ei, se înfipse în spiritul femeii, în creerul şi inima femeii...

D-na Mihailidis se vedea înnebunind de revoltă, de groază, de poftă, de remuşcare, de dorinţă. Cu gura întredeschisă, cu buzele umede, respirând fantomele din juru-i, cu ochii strânşi ca sub frica unei evaziuni din lăuntru-le, cu pumnii încleştaţi, ea se luptă zadarnic şi se supunea împotrivindu-se marelui asalt al amintirii cărnei, al poftei trezite, al victoriei.

* * *

Plecă târziu la spital.

D-na Mihailidis plânse în automobil. Când ajunse, se văită doctorului de dureri de cap, de nelinişte, de turburări ciudate. Doctorul o ascultă atent şi prietenos. Şi zise:

— Doamnă, doctorii au prerogativa de a nu fi niciodată învinuiţi de indiscreţie... Iertaţi-mă, doamnă, dar vă pun o întrebare pur medicală: câţi ani aveţi? Aveţi vârsta celei mai hotărîte frumuseţi, d-nă, — dar medicalmente vârsta se măsoară încă cu anii! Ca şi pentru dragoste, ştiinţa noastră n'a prins încă fluidele primare ale vieţii... Câţi ani aveţi?

— 42, doctore!

— Nu fiţi îngrijată, d-nă. Am să vă prescriu ceva.

— Ciudată medicină mai ai, doctore... Ce mi-ai prescrie dacă aş avea 43?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ar depinde de ce v'aţi plânge, doamnă... D-voastră sunteţi la vârstă, — numerică, doamnă! — a amintirii. E aritmeticeşte vârsta celei de a doua tinereţi a frumuseţii d-voastră!

— Înţeleg, doctore... sunt aşa de zănatică! Da, începe bătrâneţea...

— Bătrâneţea, d-nă, nu începe cu anii, ea începe cu ora, cu minutul...

— Şi care e ora şi minutul acela?

— E mai exact zis, doamna mea, secunda când se naşte ultimul regret şi moare cel dintâi. Cât timp trăeşte încă regretul dintâi şi cel din urmă nu s'a născut, bătrâneţea e departe... La d-voastră, d-nă, — iertaţi pe medic! — se pare că nu s'a născut încă cel dintâi!...

— O!, doctore, o să se nască mort!...

Un infirmier veni să cheme pe doctor în sala de operaţie.

— Vă las, d-nă, am de tăiat vreo cinci picioare şi vreo trei mâini.

— Nu s'ar putea doctore să se facă amputări mai puţine?

— Vai, doamnă, nu e timp! *A la guerre comme à la guerre!*

Doctorul îşi pornea surâsul spiritual, când semnalele sergenţilor de stradă şi clopotele bisericilor vesteau venirea aeroplanelor duşmane. El luă de braţ pe d-na Mihailidis şi amândoi ieşiră grabnic din spital.

Câteva descărcări de tun se şi auzeau de departe, înăbuşit. Obloanele erau trase iute, în uruituri stridente. Lumea fugea, pe sub balcoane. Birjarii îşi lăsau trăsurile şi caii în stradă şi se adăposteau, prosteşte, sub străşini. Femeile, alergând, îşi scoteau pălăriile înflorate, de teama de a nu le vedea mai lesne ucigaşii sburători. Vardiştii fluerau disperaţi, căutând spre cerul spălat de o lumină răcoroasă. Un biet olteanu-copilandru, înghemuit lângă ţgheabul unei case, îşi pusese coşul în cap

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și întreba — asigurat — «dacă se vede». Dela un balcon urla un câine. Doi cercetași trecură încruntați și autoritar, într'o trăsură, poftind lumea inutil să se adăpostească.

Doctorii, cocoanele și diverșii tineri atașați la spitalul d-nei Mihailidis, se duseră repede peste drum în pivnița boltită a unor case cu mai multe rânduri. Erau mai siguri.

Răniții rămaseră în seama oamenilor de serviciu.

Personalul caritabil găsi în pivnița adăpostitoare o societate întreagă. Se cunoșteau, cu simpatia certă a oamenilor cari se întâlnesc statornic în aceleași sentimente... Coconițe în toalete sumare — și dulci și supuse de farmecul spaimei, — câțiva burghezi gravi, pesimiști, și ofițeri de aviație optimiști se întruneau zilnic în pivnița ospitalieră. Ei ascultară, o vreme tăcuți, lupta care începuse între asasinii de sus și tunurile Capitalei. Doar ofițerii, așa de delicioși fiindcă erau în mare parte străini, păstrau o vervă neînfricoșată. La fiecare bombă căzută, ei aveau un rece cuvânt de dispreț:

— Ciorti!, răcnea un rus.

— Merde!, riposta alt aliat.

Dar, încet-încet, atenția adunării, obosită de monotonia tunetelor cari ajungeau în surdină până în beciul ocrotitor, fu chemată prin iscusința cavalerilor către preocupări mai plăcute.

O doamnă, locatară a unuia din apartamentele de deasupra, avù ideia aplaudată să ofere ceai. Mințile și vorbele se îndemnară. Se glumi pe franțuzește, așa cum nu se poate glumi pe românește. Aviatorii, delicioși, știură să spună lucruri strașnice. Însăș d-na Mihailidis, așa de supărăcioasă față de cea mai ușoară călcare a distincției, râse cu poftă.

Se înserase și alarma nu se ridicase încă. Sub bolțile groase, încordate ca niște brațe, ale pivniții, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lăsau perdelele umbrelor. Domni amuzanți se îndeletniceau să obișnuiască spaima doamnelor cu explorarea fundului pivniții. Pe galeriile întunecoase, cavalerii trecură grăbiți peste buzele și sânii distinselor înfricoșate, sensații brutale de războiu...

— *Ah, non!...*

— *Non, non, ah!...*

— *Non pas ici... Quelle follie!...*

Alarma se ridică târziu. Se așezase deabinelea noaptea, când ieșiră. Fură informați că o bombă căzuse în apropiere; doi cai, o babă și trei copii căzuseră în această luptă. Câțiva alergară într'acolo.

Sub lumina unui felinar albastru, ei văzură isprava vitejilor cari sburaseră. Un cal cu picioarele tăiate ca de un ferestrău și despărțite mult de trup, mai respira încă. Baba avea mațele vărsate pe trotuar. Pe stâlpul felinarului se lipiseră bucăți din creerul unui copil, a cărui gură râdea. Din ceilalți copii, vardiștii și mătură-torii adunaseră câteva frânturi de trup, dar încetaseră să mai caute alte resturi fiindcă li se isprăvise chibriturile și nu se vedea bine. Căruța morgii întârzia mereu.

Doctorii, veniți cu grupul celor ieșiți din pivniță, făcură comentarii științifice asupra poziției cadavrelor.

D-na Mihailidis nici nu vroi să audă pe cei ce văzuseră groaznica priveliște.

Ea plecă acasă cu voioșia pe care o căpătase în pivniță.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIII

Pe front

Gonciu află după două săptămâni de sosirea d-re Coralie. El se grăbì s'o vadă.

Gonciu nu primise chemările doamnelor caritabile cari îi cereau ajutorul. Îşi dete iarăş repauzul ce-l izola din când în când îndărătnic de lumea toată. O lună întreagă, în casă, sub îngrijirile fericite al bătrânei, el citi pe Sf. Augustin şi găsì că entelichia aristotelică conţine mereu problema eternă a cunoştiinţei. El reveni la Platon şi nu se astâmpără de cât când se absorbì în sfântul Epicur. Gonciu citi încă odată cu emoţie cartea credincioasă a lui Gassendi: *De vita et moribus Epicuri.* Sorbind liniile vagi şi calme ale efigiei filozofului, el repeta cu voce tare salutul lui Eryceus Puteanus:

«Contemplă, prietene, sufletul marelui om care respiră încă în trăsăturile lui. E Epicur cu privirea şi faţa lui! Contemplă această imagină demnă de trăsăturile acestea, de mâinile acestea, cari merită în sfârşit să atragă toate privirile».

Şi, înseninat, Gonciu scanda după Lucreţiu, evanghelistul omenescului zeu:

Illud ab hoc igitur quaerendum est, quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit atque quietem,
Cur quisquam aeterno possit tabescere luctu.

— O!, da, îşi repeta Gonciu, dacă totul se reduce la somn şi la repaos, unde e deci amărăciunea care vă îndeamnă să vă pierdeţi în eterne regrete!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Illud ab hoc igitur quaerendum est, quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit atque quietem,
Cur quisquam aeterno possit tabescere luctu.

Așa scanda Gonciu după Lucrețiu, evanghelistul eternei religii, al marelui Mesia-strămoș, — înțeleptul întregii înțelepciuni; și Gonciu se desfăta cu mângâierile supreme ale conștiinții nimicniciii. Și Gonciu se îmbăta de adevăr. Gonciu gusta din filtrul magic al contopirii în eternitate...

După o lună aproape, ieși el din această orgie de gând și, cum ieșì, află că d-ra Coralie se întorsese.

O găsì slăbită; tușea.

— Cum?, d-ta nu ești soldat? îl întrebă ea cu un cald surâs de prietenie.

— Nu!

— Nu te îndeamnă inima? Toți prietenii noștri, d-le Gonciu, se sacrifică pentru țară...

— De-așì fi fost soldat, m'aș fi dus pe front; trebue să fie amuzant!... Din inițiativa mea propriе, d-ră, nu mă simt ispitit. De altfel, o știi: eu trăesc într'o țară care nu-mi pretinde jertfe... Țara d-tale și a prietenilor d-tale, fără a-mi fi cu totul indiferentă, mi-e cu totul străină... Nu-i cer nimic, nu-i dau nimic. Ies chiar acum, d-ră, din pașnica grădină a lui Epicur, învățătorul de liniște. Aceea e țara mea...

— Țara d-tale rămâne neutră; ce cuminte e!...

— Nu e neutră, d-ră, e o credincioasă aliată a tutulor. Ea păstrează surâsul exilat din umanitate!

Ei vorbiră de prieteni. «Le beau Fănică» era la spitalul fondat de d-na Ropcea. Gaston Collenberg era la Comănduire. Cei mai mulți erau la Ministerul de războì și la Marele Cartier, unde aproape 500 de consilieri fragezi ajutau trebuințele meditative ale războiului. Foarte mulți se istoveau cu automobilele, cari erau prevăzute fiecare cu câte cel puțin un sublocotenent.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

— Ştii că a fost ieri, aici, Sică, zise d-ra Coralie.

— Da? El unde e?

— La Marele Cartier.

— Ce face?

— Spune că petrece bine. E o popotă delicioasă şi o bună orchestră... Închipueşte-ţi, d-le Gonciu, ce e la Marele Cartier!...

— O!, d-ră, nu e nimic surprinzător. Acolo trebue inspiraţie, trebue voie bună; bucătăria şi muzica sunt izvoarele prime ale înţelepciunii; plăcerea ca şi geniul din stomac purced... Cum bine zice Lucreţiu: *unam sensus jungitur omnis visceribus, nervis, venis*.

— Ce însemnează asta?

— Orice sentiment se leagă cu măruntaiele, cu nervii, cu vinele...

D-ra Coralie întrebă şi de alţi amici. Erau destui şi la aviaţie; aceştia aşteptau aeroplanele ca şi cei dela regimentele de artilerie ale căror tunuri deabia se comandaseră.

— Dar, unde e Gigi?

— Gigi a cerut lui unchiu-său să-l mute la un depozit de furaj în Moldova...

— Cum? Vrea el să plece din Bucureşti?

— Da!

— De ce?

— Îl plictisesc aeroplanele.

— Gonciu îşi înnecă surâsul în depărtările adânci ale toamnei, care îşi picura paliditatea pe geamul întredeschis.

— Ai vreo ştire dela Titi?, o întrebă el încet.

D-ra Coralie răspunse:

— Nimic!

— Titi e un viteaz.

Lumina ce transfigură la aceste vorbe pe d-ra Coralie era o dureroasă aclamare a imaginei rechemate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

Gonciu, provocat de emoţia fetei, stărui cu o admirativă încruntare:

— Da, e minunat ce-a făcut el! Şi e o lecţie, o dureroasă lecţie pentru imensa laşitate care a vociferat până ieri.

— E un mare suflet, Titi!...

Şi ochii d-rei Coralie se fixară cu sfială şi cu încredere ca asupra unei icoane.

Tăcură mult. Gonciu o privea. Învăluită de toamnă, sfiiciunea înfăţişerii ei şubrede căpătă vagul unei închipuiri cu melancolie; părul ei galben, fin şi sbârlit, părea o îngrămădire de raze bolnave, de toamnă. Privirea-i umedă risipea un surâs de nesfârşit adio. Gonciu o urmărea cu o galeşe prietenie.

D-ra Coralie tuşea. El se ridică şi închise fereastra. Şi zise:

— Ce toamnă frumoasă! Niciodată toamna n'a fost mai frumoasă ca acum.

— Ce toamnă tragică!..., răspunse d-ra Coralie. Nu te supără, d-le Gonciu, apusurile astea, cari seamănă cu uriaşe masacre? Nu-mi place toamna...

— De ce? E anotimpul poeziei, al reculegerii, al înţelepciunei. Ce cadru frumos pentru raritatea firii d-tale!

— O!, prea e sângeroasă toamna, e asasină!... Uite ce de sânge: priveşte apusul, frunzele, priveşte grădina noastră... E atâta sânge!...

Ei priviră tăcuţi în grădină. Cuvintele fetei se articulau greu, fricoase. Pe frunzele înroşite, peste iarba uscată a răzoarelor, apusul catastrofal vărsa în adevăr unde grele de sânge. Şi trişti, amândoi, mânaţi spre taină, ascultară tristeţea.

— Câţi de-ai noştri mor în ceasul acesta!, şopti d-ra Coralie.

Privirea ei cerca să străpungă îndepărtările necunoscute, gândul ei căuta un loc neştiut, într'un înconjur

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de suferinţi, — şi zădărnicită, ea zise inoportună, sublima de prostește:

— Niculcea e un erou!

Bun, Gonciu stărui:

— Mă mândresc să mi-l ştiu prieten. Eşti fericită să-l ştii al d-tale...

— Al meu...

— Da, da!

Privirea d-rei Coralie cerşea încredinţarea pe care nu i-o da mintea. Ştia Gonciu lucruri pe cari nu le auzise, nu le pricepuse ea? Privirea d-rei Coralie cerşea dureros. Gonciu înţelese şi cu o fericită grabă, el turnă hotărît, peste grijile ascunse ale fetei, sfânta aghiasmă a asigurării:

— Da, prietenă, eu l'am auzit deseori vorbind...

D-ra Coralie stăruia suferind de lacomă tăcere. Gonciu se nevoi să continue:

— L'am auzit vorbind de d-ta cu multă..., cu mult interes, cu atenţie... cu dragoste... El te iubeşte, cu siguranţă!

Fata se îndoia şi surâdea de mare recunoştinţă. A!, fericirea de a nu crede fericirii — darul sufletelor nevoiaşe; — supunerea materială a fetii saluta prima îndoială! Gonciu primi încântat bucuria temută pe care el o iscase şi mângâind cu toată privirea şi prietenia lui pe d-ra Coralie, spuse cu satisfacţia unui zeu împărţitor de bine:

— Ai să fii fericită, d-ră Coralie. Logodnicul d-tale e un cavaler!

D-ra Coralie se uita în grădină. Cele două pete roşii, rotunde, se conturaseră iar în umerii obrajilor. Ar fi vrut să cânte, să râdă, să plângă. Nu credea şi surâdea ca de un dar neaşteptat. Gonciu, cu şiretenie blândă, zise:

— Vezi că toamna e mai puţin tristă!...

D-ra Coralie se ruşină. Gonciu stăruia mereu:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Privește: Soarele nu mai dispare într'un ocean de dezastre, ca adineaori; sunt acolo doar milioanele de torțe cari se aprind sărbătorește în calea «tatălui nutritor» care se duce pentru a ne lăsa liberi să visăm și să petrecem... Vezi, domnișoară, și Soarele care ne trebue așa de mult, știe să se ascundă la vreme pentru a fi prețuit și drag... Ce lecții de oportunitate, minunate, ne dă Natura!

— Ești un adevărat înțelept, îi zise d-ra Coralie plină de fericită admirație.

— Primesc complimentul, domnișoară, fiindcă a fi înțelept înseamnă a împărți mulțumire. Înțeleptul e un risipitor de surâs... Mă bucur, deci, să fi reabilitat toamna înaintea sensibilității d-tale... Nu e așa că e frumos apusul acesta? Și frunzele, și grădina, nu mai sunt pătate de sânge; ele au furat doar ceva din aurul Soarelui și vor muri de bogăția furată și de frumusețe! Ce nedreaptă erai cu toamna!

Scoborând în pivniță — fiindcă tocmai băteau clopotele și fluerau vardiștii — Gonciu se așează pe un scaun scund în fața d-rei Coralie, care, trântită pe un *chaise longue*, ascultă o lungă expunere asupra relativismului sensibilității omului.

— Vezi, scumpă prietenă, sfârșea târziu Gonciu, ce puțin e în afară de noi din tot ce căutăm în afară de noi. Ei, marea eroare — sursa tuturor nefericirilor!...

«Nici moartea, nici ea nu vine din afară; se naște cu noi și o avem în noi... Eu îi ascult deseori glasul pițigăiat... Par'că îmi și pipăi locul ascuns, unde, cocoșată și cu barba ascuțită, scoate din când în când limba — monstrul gemene cu fiecare din noi!...

D-ra Coralie îl privi speriată.

— Nu te îngrijî, prietenă, nu sunt nebun. Dar așa e filozofia... Te duce la figurații cari par zminteli celor neînvățați cu întoarcerea gândului asupra lui însuș.

— D-ta ești un profund cugetător, d-le Gonciu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce fericit trebue să fie omul care poate cugeta mereu!...

Fata îl sărbătorea cu ochii ei naivi şi dulci.

— O, d-ră Corrlie, cugetarea e în adevăr o mare consolare. Ea e o pavăză împotriva atentatelor durerii universale. Firea întreagă e o nesfârşită silinţă şi încruntare. O simţi din opintirea cu care Soarele sparge, în fiecare dimineaţă, noaptea, o vezi în fiecare plantă care se înalţă, o auzi în fiecare adiere. Numai cugetarea poate desface pe om din această unanimitate de sforţare şi să-l aşeze alături de Dumnezeu însuş care stăpâneşte fără osteneală şi creează fără suferinţă. Să ne liberăm deci de orice sursă de necaz, pentru ca cugetarea să fie cât mai liberă şi mai voioasă! Iată de ce tatăl Epicur ne pretinde un bun stomac, înainte de a purcede spre înţelepciune! O bună digestie e o emancipare din încruntarea cosmosului. Ia toate măsurile fizice pentru ca mintea să-ţi fie liberă şi astfel, cu ajutorul ei, să te închizi în tine-însuţi ca într'o cetate asediată zadarnic de tristeţele lumii. Satură-ţi, învoioşează-ţi trupul, ca gândul să-ţi fie slobod de toată grija şi suferinţa. Înţelepciunea se reduce la atât: să izbuteşti a-ţi emanicipa cugetarea de nevoile cărnei, satisfăcându-le!...

Tunetele bombelor şi ale tunurilor se îndesau afară cumplit.

Gonciu continua:

— Fericirea, d-ră, e o ştiinţă, după cum înţelepciunea e un meşteşug. Iar Dumnezeu nu e nicăiri, e o concluzie a acestei ştiinţe, e o invenţie a acestui meşteşug; pe Dumnezeu îl dobândeşti cum dobândeşti fericirea. Dumnezeu e însăşi fericirea...

— Domnule Gonciu, există Dumnezeu?

— Înainte de a răspunde, d-ră, dă-mi voie să te întreb: d-ta crezi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sigur, mă duc în fiecare Vineri la «Sf. Vineri» şi mă împărtăşesc la fiecare Paşte...

— Ei bine, d-ră, există cel puţin Dumnezeul d-tale! Există! Dumnezeu, ca şi singura ştiinţă perfectă, eternă: matematica, sunt născocirea întreagă a omului, în afară de orice realitate. Şi de aceea şi Dumnezeu, ca şi matematica, sunt aşa de categorici! Cu ce putem verifica şi pe ce se bizue primele axiome ale aritmeticii? Cu ce putem verifica şi pe ce se bizue prima închinăciune a omului? Dumnezeu—creaţia inimei; matematica—creaţia minţii; amândouă creaţii ale omului, amândouă aşa de clare, de definitive, de incontestabile!...

O explozie formidabilă, întâmplată pe aproape, zguduì pământul şi casa ca un pumn repezit din ceruri; geamurile pivniţii se sparseră, câteva cioburi căzură la spatele scaunului lui Gonciu. D-ra Coralie îngălbenind, cu ochii rotunjiţi şi seci, cu gura căscată, îşi duse pumnii la cap şi deabia dacă putu să respire un strigăt de groază ce-i ieşi sugrumat din piept. Cele două servitoare cari se găseau în altă parte a pivniţii, alergară tremurând şi căutară prosteşte ajutor lângă scaunul lui Gonciu.

Gonciu, zâmbi iluminat de un gând glumeţ — şi zise:

— Ştii ceva, d-ră Coralie, am să-ţi fac o mare surpriză... Vreau să-ţi citesc o poezie...

Sub ochii, încă încremeniţi ai d-rei Coralie şi ai celor două femei, poetul scoase o foae de hârtie, o privì de câteva ori prietenește şi înainte de a citì, lămurì:

— E o poezie, d-ră, care n'o să-ţi placă, poate... Ea calcă legile bătrâne ale prozodiei, fiindcă vrea să se închege pe un alt ritm şi într'o muzicalitate imanentă...

— Citeşte, d-le Gonciu, zise d-ra Coralie ascultând îngrozită cum se îndesau afară descărcările tunurilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cele două femei urmăreau înciudate pregătirile sfiite ale poetului. El ceti, intonând:

In
Noaptea mare, rece,
a frumuseții tale, aud cum moare Tactul
eternei Simfonii
A lumii circulare.
Așa de rece-i noaptea privirii tale
negre
că simți că înghează Tactul
Eternului Pendul
(Al vremei monotone).
Și'ncremenesc cu lumea
pierzându-mă în privirea-ți,
(în care
moare
lumea, bătută, de Dispreț.../
Incremenesc cu lumea bătută de disprețul
pri-
virii tale triste — o! Doamnă
a Nopții mele!

Și-adorm de noaptea largă
ce zace
în
ochi-ți triști....

— Foarte frumos, d-le Gonciu....

— Îți place?

Gonciu chiti hârtia încet, cu grije, și băgând-o în buzunar, zise:

— E prima mea poezie...

— Cum?

Încurcat, el deslușì:

— Firește, e de mult scrisă...

— De ce nu publici?

Gonciu explică că publicul român nu e pregătit pentru poezia nouă.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Titi Niculcea, într'un regiment care înainta grabnic în ţara Bârsei, suferea, mândru, gândurile lacome ale amintirii izbânzii.

Plecase pe front cu cruzime, mânat de pofta perversă a durerii pe care ştia c'o lasă în urmă, îndemnat de gloria păcatului său, — plecase din nevoia preţuirii la care îşi înălţase fiinţa, din trebuinţa de a pleca a amantului care se simte reţinut cu îndârjire, din generositatea făloasă a tinereţii fericite, pornise avântat de amestecul ameţitor al simţirilor care face eroi şi monştri.

Şi acolo, în orele de odihnă ale nopţilor pline cu praf de lumină ale lui Septembrie, acolo, pe culcuşul lui de paie, Niculcea simţea, în roua care cădea asupră-i, plăcerea ucigaşe a unor lacrămi ce veneau de departe. E crudă şi e tiranică tinereţea triumfătoare. Şi era un fel de duşmănie în pofta cu care Niculcea dorea pe d-na Mihailidis; iar suferinţa ei, pe care el o bănuia, era o mângâiere şi era o îndârjire a dorului ce-o chema zadarnic. Şi o vedea superbă de neştiinţă şi frumuseţe matură, de dărnicia desnădăjduită a voluptăţii necheltuite, de furia naivă cu care i se da; o vedea cerşetoare, obosită, umilită la picioarele lui, — ea, stăpâna tutulor stimelor şi stăpâna ei însăşi dealungul celei mai frumoase tinereţi! O vedea întinsă pe blana de urs alb din odaia trandafirie, gemând de mulţumire, de spaimă, de nesaţ, cu sânii grăitori ca două roze învoalte, cu umerii leneşi, cu coapsa caldă, chinuită şi rondă şi spumoasă ca un vălătuc de nor.

Nopţile lui Niculcea erau turburi. Doar sensaţia că ea sufere, că la ora aceea carnea ei îl doreşte, îl vrea şi tremură sub unda dorului lui — îl mângâia ca un miros plăcut. Aşa, cu cât o dorea mai tare, cu atât se bucura de suferinţa ei mai mult; cu cât el-însuş suferea mai rău de doru-i, cu atât o înduşmănea mai ho-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tărît. Îl durea atâta dușmănie și dorul lui se învenina mai trudnic!

Ziua se scurgea lesne. În marș sau pe poziții, el era mereu în massa imensă a vigorilor simple cari experimentau voios războiul fără arme. El îi auzea pe flăcăii cu fețele coapte și umede, figurând tragedia în gluma lor bună. Și-i iubea, deși atunci îi cunoștea întâia oară. Ei nu ceruseră război și nu știau prea bine cu cine anume se bat. Și nu-și împlineau numai datoria. Nici nu-și adorau țara ca boerii cari îi păzesc demnitatea. Nici pământul, pe care — indiferent de stăpâni — ei se știau totdeauna slugi, nu le poruncise, ca în strofele himnurilor, să-l crească. Niculcea vedea că nici cenușea strămoșilor care vorbea teribil în glasul oratorilor de la București, nu însuflețea în chip deosebit pe Niță a Mariei, — «copoiu», cum îi ziceau leții pentru iscusința lui la vânatul patrulelor vrăjmașe.

Ce era atunci în massa omogenă de hotărîre, care opunea piepturi în fața mașinilor fantastice armate, mereu nevăzută? Era pofta pericolului. Era acea încăpățânare eroică ce face pe oltean, Dumineca la govie, să-și scoată — dezarmat — căciula din cap înaintea fârtatului care îl amenință cu bâta și să zică:

— Dă, mă!

Era în massa oamenilor acelora naivitatea supusă a unei îndepliniri de destin, voioșia vrăjită a unor eroi de legendă, blestemați să sufere absența sfielii... Niculcea se gândea cu melancolie că poporul acesta așa de simplu și de precis în desfășurarea existenții lui, e condus de așa complexi bărbați de Stat și de așa prudenți comandanți. Și el își da seama că poporul acesta glumeț și sceptic n'are nici morală, nici religie, — afară de una singură: morala sau religia pericolului. El gândea la îndreptățirile ireligiunii viitorului și la acea morală fără obligații și fără sancțiuni care s'ar întemeia numai pe gustul puternic și obștesc al riscului per-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sonal — şi se uimea decât de rară e substanţa neamului acesta simplu cu conducători aşa de complicaţi. Nici Dumnezeu nu-i smerea prea mult pe leţii din compania lui Niculcea, nici orânduiri morale implacabile nu aduceau cu ei; — şi-i contopea totuş o aşa de mistică solidaritate, o aşa de fanatică îndărătnicie! Nu istoria Patriei, pe care n'o învăţaseră, nu cântecul vitejesc, pe care nu-l înţelegeau, nu creşterea ţării pe a cărei întindere o cunoşteau numai cu suferinţa lor moştenită, nu acestea îi înfigeau în şanţul unde bătea ştiinţa vrăjmaşului ascuns!

Îi aduna, îi întărea, îi contopea, îi încăpăţâna ispita pericolului!

Şi cu cât se simţeau mai dezarmaţi, cu atât se aprindea în ei pofta înfruntării! O!, neam blestemat la vitejie!, zicea Niculcea urmărindu-le gluma, în serile când înceta «guiţatul purcelelor».

— Dac'am avea scule, don'le locotinent!

Şi în locurile de odihnă, ei tăinuiau toată noaptea, râzând de foame şi de frig.

Aşa, în ziua când a fost îngropat Niţă a Mariei, Niculcea a scris fără convingere pe crucea de lemn:

Niţă a Mariei
mort pentru Patrie.

Niţă a Mariei murise pentru ceva mai mult decât Patria, — murise din dispreţ pentru moarte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Ideea Europeană din anii 1904-1922

XXIV

Taina

D-ra Coralie, de cum sosi, scrise lui Niculcea. D-na Mihailidis îi adăogă câteva rânduri seci. Dar trecuseră patru săptămâni fără niciun răspuns dela el. Scrisorile veneau de obicei prin soldaţii trimişi la Bucureşti cu treburi militare.

Începuseră în Ardeal luptele grele. Duşmanul aduse în faţa vitejiei dezarmate a-lor noştri, mândria armelor lui miraculoase şi învăţul a trei ani de izbândă. Veniră, dar, să se bată cu cetele noastre desbrăcate, fără pâine şi fără «scule», veniră grelele legiuni cenuşii ale lui Wilhelm II. Şi era, chiar în întâlnirea aceea inegală — din care, aritmetic, trebuia să ieşim învinşi — un început de dureroasă victorie pentru ai noştri: era întâia atingere a realităţii după trei ani de iresponsabilitate. Realitatea era aspră.

Dar, se bătură ei, mămăligarii noştri uscaţi, cu batalioanele împovărate ale Prusiei militare. Şi se bătură bine, învinşi de mai nainte.

Comunicatele oficiale aduceau, în obscuritatea lor care cerca să pară sobrietate, spaima pârjolului ce prăbuşea graniţele ţării. Toate silinţele cârmuirii care poruncea întunerec, nu făceau decât să crească groaza. Ştiut e că oamenii ghicesc mai bine în întunerec; doar şi vrăjile, şi farmecile, tot noaptea se fac!... Şi stăpânirile proaste s'au asigurat totdeauna de cât mai multă noapte în juru-le.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deci, ca toată lumea, şi d-na Mihailidis şi d-ra Coralie auziră desnădăjduite ceeace nu se spunea.

O mare jale întuneca frumoasa vilă Mihailidis. D-ra Coralie rămânea singură acasă toată ziua. Mătuşa ei pleca dis-de-dimineaţă la spital. Singură, biata fată îşi plimba tristeţea şi spaima din odaia ei în pivniţă şi din pivniţă în odaia ei, fiindcă asasinatul aerian se săvârşea atunci de mai multe ori pe zi.

D-ra Coralie se gândea la Niculcea. Acolo, unde e el, trebue să vină aeroplane multe. Şi el n'are acolo pivniţă. D-ra Coralia plângea şi ore întregi plângea chiar când gândurile îi fugeau aiurea. Dar, de ce nu răspunde? De atâtea săptămâni de când i-a scris, n'a primit niciun răspuns dela el. Ce-o fi având? Ce-o fi făcând? D-rei Coralie îi era frică să judece prea mult. Se uita la fotografia lui Niculcea şi, printre lacrămi, surâdea:

— Băiatul... băiatul meu!

Îşi spunea aşa cu voce tare. Şi se roşea de îndrăzneală.

De câtăva vreme d-ra Coralie mânca singură la amiazi, fiindcă aeroplanele nu mai lăsau pe d-na Mihailidis să facă drumul de patru ori pe zi. Rămânea la spital. Ofiţerii streini încuartieraţi în apartamentele de peste drum de spital, orânduiseră în pivniţa adăpostitoare, o mică şi drăguţă popotă. Aşa, dacă se întâmpla să vină aeroplanele chiar în timpul dejunului, masa nu le mai era turburată. Doamnele caritabile şi domnii dela spital fură poftiţi.

Vreo 30 de persoane alese se adunau astfel acolo şi se reculegeau câteva ore pe zi de greutăţile războiului. D-na Mihailidis, a cărei plicticoasă gravitate se voalase acum cu o mâhnire agresivă, pleca — din fericire pentru ceilalţi — mai de vreme. Societatea războinică ştia să prelungească masa, cu avântul şi uitarea cu cari împrejurările aspre înnobilesc pe om.

Se gusta câte un păhărel mai mult. Se mai spu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nea câte-o vorbă delicioasă. Se mai orânduia câte-un joc nevinovat de societate. Se mai chema discret și câte-un lăutar. În sfârșit, «*on s'amusait un petit peu*», cum spunea obosită d-na Ropcea soțului d-sale, îngrijat de întârzierile caritabilei femei.

Câte odată masa de amiazi se unì cu cina, într'o nebăgată-în-seamă continuitate de voioșie. Și astfel de întâmplări se îndesiră. Doctorii fură nevoiți să facă amputări numai dimineața. După-amiezele erau destinate exclusiv bandajelor, — servitorii spitalului primiră întru aceasta foarte precise instrucțiuni.

Cum și amenințările Zeppelinului erau destul de serioase, un tip parizian propuse ca societatea să rămână și noaptea acolo, în pivnița ospitalieră, care se făcuse cu timpul un foarte bine-înzestrat restaurant. Propunerea spiritualului cavaler fu primită cu mare alai. Cocoanele se împotriviră, firește, dar după ce li-se înfățișă încă odată ce periculos e Zeppelinul, se învoiră asigurând că vor dormì îmbrăcate.

Se aduseră paturi, noptiere, covoare, lavoare, bideuri, — tot ce trebuia în sfârșit unei gospodării de război. Cu foarte multă decență, paturile doamnelor fură deosebite de ale domnilor printr'un paravan mobil.

Într'o seară, d-na Mihailidis — venind să cheme ea singură un medic pentru o operație grabnică — găsì toată societatea dormind. Pe mese, pe scaune, pe jos — pahare și sticle, goale, pline, și jumătate goale. Doamnele dormeau în poziții odioase. Domnii, fără surtucuri, sforăiau. Paravanul nu era pus.

D-na Mihailidis plecă indignată. Dar, biciuită de dorul ei veșnic, energica femee se adăogă pe sineși în ceata care o indignase. Imagina grozniculu spectacol din pivnița adăpostitoare îi figura căderea ei proprie, ca o parabolă vie. D-na Mihailidis, scârbită de sineși, dorea să moară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acasă, d-ra Coralie o aştepta în balcon, tremurând de frig, de nerăbdare si de bucurie.

— Tanti, tanti!

— Ce e?

— A venit un soldat cu o scrisoare de la Titi... Vai!, iartă-mă, a trebuit să mă silesc ca să n'o desfac! Dar dacă mai întârziai o jumătate de oră, făceam păcatul, orice s'ar fi întâmplat!

D-na Mihailidi nu răspunse nimic. Grăbită şi totuş întârziind ciudat în gesturi şi vorbă, cu faţa chinuită de amestecul groazei şi al bucuriei, ea ceru să i se aducă scrisoarea.

O desfăcu încet, cu mâinile tremurătoare. D-ra Coralie o urmărea lacom, cerşindu-i grabă.

După ce desfacu plicul, d-na Mihailidis scoase cu o îngrozită băgare-de-seamă — ca pe o ameninţare — un pachet întreg de hârtie scrisă.

D-ra Coralie ţipă:

— Vai, ce mult e scris! Dă-mi pe a mea, dă-mi pe a mea!

Palidă, cuprinsă de friguri, respirând din greu, d-na Mihailidis căzu pe un fotoliu şi începu să citească. Primele cuvinte o ameţiră şi nimic nu mai înţelese; scrisoarea începea:

«Stăpâna mea sălbatecă!»

D-ra Coralie urmărea înciudată turburarea mătuşe-si. Ea ţipă mai tare:

— De ce nu mi-o dai pe a mea?

D-na Mihailidis se înghemuia în fotoliul ei ca sub un bici furios şi neştiind ce face, neînţelegând, surâzând înspăimântător de grija de a ascunde încă ceeace nu se se mai putea ascunde, îşi trecu ochii, orbiţi de groază, peste rândurile dese ale celor opt pagini. La sfârşit, ea-şi ridică încet capul şi-şi privi nepoata cu o frică sălbatecă, furioasă, de halucinare. Faţa d-nei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihailidis se strâmbase într'o cazmă monstruoasă de cerşetorie şi desnădăjduită provocare; dinţii îi clănţăneau, ochii îi clipeau des. Bătută de remuşcare şi de frică, d-na Mihailidis devenise hâdă; ea urmărea cu atenţie de animal bătut mişcările d-rei Coralie, şi era gata să se apere, să fugă...

Fata întrebă într'un răcnet neputincios, stins, înlănţuit de o răguşală tiranică:

— Cum?, nu e nimic pentru mine?

D-na Mihailidis tăcu. D-ra Coralie mai adăogă, cu ură:

— Aşa de mult pentru d-ta şi niciun rând pentru mine, logodnica lui...

D-na Mihailidis, încurcată, umilită, voi să îngâne:

— Se pare... că... scrisoarea ta n'a primit-o...

— A dus-o acelaş soldat care a venit acum, răspunse tăios fata.

D-na Mihailidis, sub greul acestei minciuni neizbutite, se ghemui şi mai mult în scaunul unde cerca zadarnic să dispară...

D-ra Coralie, cu voinicia disperării, cu surâsul de ghiaţă al urii, privi lung pachetul de hârtie scrisă care tremura în mâinile timide ale mătuşii sale. Şi, par'că împăcată, ea întoarse spatele şi intră repezit în camera ei.

* * *

D-na Mihailidis îşi vîrî mâinile în păr şi gemù schingiuită.

— Ticăloasă, ticăloasă, sunt o cocotă, o ucigaşe! Ticăloasă!...

Se zgâria cu unghiile şi se pălmuia. Mototoli scrisoarea şi o aruncă scârbită. Cu rochea sfâşiată, cu părul în dezordine, ea alerga înnebunită prin odaie.

— Ce să mă fac? Ce să fac?

Să se ducă la Coralie şi să-i ceară iertare... Cum o să-i ceară iertare? Îşi zise că-i mai bine să ticluiască o minciună... Dar, de ce n'a mințit la vreme? Ce prostească turburare! Şi apoi, ce lipsă de pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1902

vedere: să desfacă scrisoarea chiar în faţa fetei!... O scrisoare aşa de lungă! Era foarte simplu să mintă, să mintă că e un rând şi pentru Coralie...

— Ce idioată sunt!

Şi, după mustrare, o bătu ruşinea. D-na Mihailidis îşi ascundea capul în perne de ruşine.

— Cum o să mai dau ochii cu Coralie! Ce oroare, ce monstruozitate!

Se putea, însă, ca d-ra Coralie să nu fi înţeles nimic. De ce adică să fi înţeles? Ea nu putea fi decât supărată, supărată că nu-i scrie Niculcea... Ce-ar fi putut bănui altceva? Cum? De unde? D-na Mihailidis îşi zise serioasă şi chiar revoltată:

— Cum şi-ar putea permite să mă bănuiască de aşa ceva?...

La auzul mintal al acestei indignate rèflecţii, d-na Mihailidis îşi dete încă odată seama, surprinzându-se pe sine din afară, cât de monstruoasă îi e crima... Uitându-se pe ea-însăş, d-na Mihailidis se revolta de putinţa măcar a bănuielii. Aşa de mare — şi aşa de străină, par'că — îi era greşeala, că absurditatea teoretică a învinuirii o durea mai tare ca pocăinţa. Şi-şi uita vina de groaza de a se şti acuzată.

Sleită de brutalitatea gândurilor, prizoniera tuturor imposibilităţilor şi pocăinţelor deşarte, ea adormi — adormi greu, brusc, ca şi cum o mână i-ar fi adunat cu un gest iute toată viaţa minţii. Şi căzu într'un somn gol, opac — ca într'o prăpastie moale şi nesfârşită.

A douazi, în zori, servitoarea care veni s'o întrebe dacă e de dat vreun răspuns soldatului, găsi pe d-na Mihailidis dormind îmbrăcată.

— Doamna nu e bine?

— Ce vrei?, zise răstit d-na Mihailidis.

— Soldatul pleacă, d-nă. Întreabă dacă aveţi de dat vreun răspuns.

— Nu, nu e niciun răspuns!

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu mare sfială şi cu suferinţă ruşinată se hotărî d-na Mihailidis să intre în camera d-rei Coralie, care întârzia să iasă. D-ra Coralie nu se sculase. Se simţea rău, tuşea; era slăbită.

Ele stătură una lângă alta, fără să-şi vorbească. D-ra Coralie îşi privea mătuşea cu o linişte care ierta şi sângera. D-na Mihailidis suferea privirea aceasta cu supunere, cu umilinţă. Toate hotărîrile ei dibace şi înşelăciunile plănuite se împrăştiaseră sub suflul cald al acestei priviri, care ardea mângâind. Dar, iertarea şi umilinţa se întovărăşesc repede. Şi între cele două duşmance, despărţite prin ceeace nu-şi puteau spune, se lăsă deodată un fel de prietenie, rece, aspră. D-na Mihailidis s'a aşezat pe patul d-rei Coralie. Ele au stat aşa, multă vreme, una lângă alta, tăcute. Târziu, d-na Mihailidis a şoptit cu ochii în jos:

— Ţi-e rău?

D-ra Coralie răspunse dând din cap şi-şi arătă gâtul.

D-na Mihailidis ieşi sughiţând de plâns. Plecă repede la spital cu hotărîrea de a trimite doctorul.

D-ra Coralie rămase singură, fără necaz şi fără gânduri. Întâmplarea pe al căruî cuprins nu-l pricepea nici acuma bine, dar care i se aşezase în minte ca un nod oribil, îi rupsese, cu violenţă, coardele durerii. Sub anestezia aceasta a sufletului, ea privea împăcată la sineşi şi în juru-i. Imagina lui Niculcea îi vizită amintirea, fără a o mai îndemnă. Scrisoarea aceea lungă, aşa de lungă, o simţea totuş grea, undeva, arzând ca o bubă. A!, bucata aceea de întunerec care o lovise ca o piatră. Scrisoarea aceea neînţeleasă, înaintea căreea mătuşea se simţea aşa de turburată, adusese cu misterul ei o teribilă sentinţă. Şi o groaznică deslușire turnase neînţelesul ei violent în sângele copilei!

Ce-o fi conţinut scrisoarea aceea? Ce turburată era mătuşe-sa! Sufletul neînvăţat al fetei nu putea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

desfacă chinuita țesătură; simțul ei de femee se strecura însă, fără analiză, în adâncurile grozăviei care o lovise și-și da seama — ca în fața unui spectacol, închipuit, străin de ea — că o mare nenorocire se întâmplase! A mințit-o deci Gonciu când i-a spus că Niculcea o iubește, — și Gonciu, așa de bun prieten, minte. Toată lumea minte. Minte și mătușe-sa. Mințise Niculcea... Privind pe fereastră, d-ra Coralie simți în lumina turbure a zilei de toamnă, ascunzișul unei mari minciuni. Mințea soarele care fugea în ceață. Mințeau arborii triști. Mințea tot pământul... D-ra Coralie respira minciună. Și o mare desnădejde, mai mult de neștiință decât de revoltă, se abătù asupra tristeții ei.

D-ra Coralie tușea, înnecându-se. Adormì apoi.

Spre seară venì s'o vadă Gonciu, după obicei — căci, venea de două ori pe săptămână. Servitoarea îi spuse, însă, că d-ra e bolnavă și nu poate primì pe nimeni. Gonciu stărui să afle ce are.

— E slabă, domnișorule, foarte slabă și tușește.

Gonciu clătină capul îngrijat și-și lăsă cartea. El plecă gândind că d-ra Coralie nu e fericită.

— Și totuș, își zicea el surâzând amar, e cea mai invidiată dintre fete!...

Gonciu întârziă mult pe șosea, meditând. Când venea spre oraș, el întâlni pe Collenberg pe care nu-l mai văzuse de mult. Baucherul, încărcat de curele și de pinteni, venea dela Comănduire, unde slujea Patria. El întrebă de d-na Mihailidis. Gonciu îi spuse că d-ra Coralie e bolnavă.

— O fi aflat!..., zise zâmbind Collenberg.

— Ce să afle?

— Ei, cum?, nu știi?

— Ce să știu!... Nu știu nimic!, răspunse Gonciu, oprindu-se pe loc.

— E lată rău, amice. Niculcea s'a încurcat...

Gonciu, uluit, stărui:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— S'a încurcat... Cu cine?... Pe front!...

— Dar, eşti în urmă de tot, prietene. Ştie toată lumea... Numai d-ta nu ştii...

Bancherul râdea din toată inima cu râsul lui ascuţit, ca un chiuit de şoarece.

Gonciu, grav, stăruia:

— Poţi să-mi spui? Spune-mi...

— Cu d-na Mihailidis, amice!

Gonciu se lipì de un zid şi se uită speriat ca la un nebun.

— Da, da!, afirmă bancherul.

Mut, desfiinţat, Gonciu fu aproape tîrît de Collenberg, care râdea cu râsul lui ascuţit.

— Hai cu mine, zise bancherul.

— Unde?

— La Athénée-Palace.

Mâncară acolo, Gonciu tăcut şi trist, Collenberg glumeţ şi odihnit.

— Ei, ce zici, d-le Gonciu, de aventura aşa de târzie a d-nei Mihailidis?

— Cred încă, iartă-mă, că e numai o calomnie...

— Ei, ei... E lucru notoriu, prietene. Ce vrei, domnule Gonciu, aşa sfârşesc toate onestităţile astea prea cuirasate; căderea lor ia totdeauna proporţiile unui dezastru, fiindcă vine prea târziu! Şi, apoi, să-ţi spun drept; n'o învinuesc de loc. Ea a trăit mereu o viaţă falsă. Mândria e o hrană proastă pentru femee, îi anesteziază dorinţele. Şi, când dorinţele adormite se trezesc, ele exploadează într'o catastrofă... În tovărăşia lui Jean-Grigore Mihailidis, femeea asta n'a cunoscut decât emoţiile mândriii. Nu şi-a iubit niciodată bărbatul, pe care l'a preţuit prea mult. A!, o femee frumoasă nu trebue să fie niciodată nevasta unui om prea mare şi, mai ales, prea popular...

Collenberg vorbea prea repede, cu ochii umezi de plăceri aşteptate. El sorbì încă o cupă, şi continuă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu aşteptam ora d-nei Mihailidis... Mărturisesc că o aşteptam cu oarecare, cum să zic?, cu o oarecare atenţie... Imi plăcea muerea asta! Îmi plăcea pentru neştiinţa ei, pentru virtutea ei. Şi o bănuesc formidabilă!... A!, ce-aş fi dat!

Bancherul turnă iar în cupe, urmărind cu desfătare unduirea pură a lichidului în sensibilitatea discretă a cristalului. El adăogă:

— Oricum, nu m'aşteptam să se îndrăgească tocmai de ginerele nepoate-si... E cam... bruscat!... Ce vrei, dragă, e vârsta... E vârsta rea a femeii...

«Dar, vezi d-ta, nu pricep cum de s'a întâmplat... cum s'a început... care din ei doi a făcut avansurile prealabile... Mare enigmă!

«El, el n'ar fi îndrăznit! Nu?... Ea, ea e prea orgolioasă! Nu? Ei, ce poţi să crezi? Căci, — nu e aşa? — nu e o dragoste firească, în care mărturisirea să se facă lesne. E ceva cel puţin neobişnuit în dragostea lui Niculcea şi a d-nei Mihailidis. Cum poţi bănui că el i-a spus într'o zi că o iubeşte?... Doar ştim raporturile dintre ea şi el...

Gonciu interveni, hotărît:

— Tocmai de aceea, nu...

— Te rog, te rog! Eu nu înaintez nimic din ce nu ştiu cu precizie. Îţi repet: d-na Mihailidis e amanta lui Niculcea.

— Ei, cum?

— Mi-e peste putinţă să pricep! Şi o mare melancolie mă apucă, dragul meu; îmi plăcea şi mie d-na Mihailidis, mult, mult... Nu sunt prea lipsit de îndrăzneală, dar îţi mărturisesc că şi gândul de a-i face curte se sfia... Vrei să-ţi spun mai mult?

Collenberg întârzie. Hotărît de a nu mai continua, el bău. Gonciu stărui din delicateţe, fără convingere:

— Ce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Odată, mă gândeam să-i propun... s'o fac să înţeleagă...

— Ce?

— Că aş vrea s'o iau de nevastă.

Gonciu surâse. Rumenindu-se, Collenberg adăogă:

— E ridicul, da! De două ori ridicul: întâi fiindcă propunerea privea pe o femee ca d-na Mihailidis, al doilea, că un jidan vrea să ia de nevastă pe văduva marelui Jean-Grigore Mihailidis!

Bancherul, trist, urmărea cu ochii o imagină îndepărtată. Dar râdea rău.

* * *

După masă, scoborîră amândoi în pivniţa marelui hotel. Lume bună se mutase la Athénée-Palace de teama Zeppelinului şi aeroplanelor.

Când intrară, pivniţa, frumos împodobită, se populase bine. Începea veghea.

Doamnele, în rochii de bal, cu sânii solemn descoperiţi, fumau plictisite lângă domni gravi şi ofiţeri vorbăreţi. Lumina săracă a becurilor lăsa peste umeri şi pe piepturile pudrate, o umbră roză, adăpostitoare. Şi în ceaţa aceasta roză, sub rotunzimea grea a bolţilor, între mobilierul nepotrivit şi orânduirile silite ale interiorului, ţi se părea că te afli adus la slujba păgână a unui templu improvizat. Iar lumea gătită, răsfăţată acolo în leneşe risipire, era pironită de o îndurerată, de o extatică desfătare. Şi cei ce jucau cărţi în despărţitura lăsată lor înadins, păstrau în atitudine aceeaş linişte de adâncă şi ciudată tristeţe. În câteva colţuri doar, acoperite cu zăbrele de mărgele, se tăinuia sub frunzişul gras şi bolnav al unor lendri enormi; câteva perechi cercetau mai aprins neliniştile vorbei.

Tango-ul începu după miezul nopţii. Orchestra ascunsă cu pricepere, vărsa de pretutindeni şi de nicăiri, în galeriile cocoşate ale imensului subsol, des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cântecul prigonitor al dansului epocii. Şi mişcările dănţuitorilor, în atmosfera plină de umbre a neprecisele încăperi, semănau cu o săvârşire obosită a unui descântec barbar. Braţele cari se încleştau sub comanda acordurilor orchestrei, picioarele cari îşi descopereau jartierele fantastice, sânii cari îşi lăsau pudra pe smokingul sau tunica mândrilor cavaleri, gurile cari îşi purtau surâsul tot aşa de străin ca şi roşul buzelor, — făptura întreagă a femeilor acelora minunate ca şi a oamenilor acelora vrednici, era împovărată de o caznă bizară, de o vagă suferinţă... Desfătarea lor, aşa de solemnă, părea o supunere... Se supuneau par'că unui destin vesel... Plăcerea lor era lipsită de inima plăcerii: de voinţa de a petrece.

Şi monotonia povestitoare a tango-ului ţinu ore întregi. Doar spre ziuă se mai stinseră luminile. Scaunele se deosebiră două câte două. Doamnele cu soţi se suiră în camere. Celelalte rămaseră să supeze.

Şi în obscuritatea catifelată de o lumină gălbuie şi de tărăgănirile orchestrei, perechile se odihniră. Din potire mari de aramă se înălţau arome lascive. Lângă măsuţe, sobe mici de petrol, cu gura roşie, figurau rânjiri destrăbălate, demonice. Nisipul moale desfiinţa paşii.

Cuirasată împotriva indiscreţiunei Soarelui, petrecerea trecu nesupărată peste bariera nopţii. Căci, deabia despre ziuă, trupurile lor lenevite de vechea încercare a plăcerilor, izbutiră să recapete naivitatea dorinţelor. Şi aşa, chinuindu-se în greutatea mijloacelor şi a veştmântului de gală, domnii prea încercaţi şi doamnele plictisite izbutiră să stoarcă din sufletele lor săturate, scâncetul comun şi oftatul vulgar al plăcerii. Când soarele se ridicase sus peste tristeţea Capitalei, în pivniţa palatului care adăposti mai târziu pe Mackensen, era încă întunerec şi bine. O flacără turbure, obscură, cuprinsese pe cei întârziaţi şi-i topea laolaltă într'un freamăt de voluptate şi încruntare. Cu greu se desli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pîră din atmosfera aceea cleioasă, de alcool, de fum şi de mucegai. Suind în camerile lor, petrecătorii, — cu hainele pătate, cu rochiile cocoloşite, se vedeau unii pe alţii — se îngrozeau, se scârbeau reciproc. Fardul curs în şiroaie cadrilă sânii splendizi, uitaţi afară din corsaje, buzele sărăcite de roş şi de poftă se strângeau sub năvala scuipatului abund, crosele atârnau ridicul din părul în dezordine. Iar cavalerii, cu ochii îngrăşaţi, cu mustăţile umede, căzute, cu hainele albite, cercetau privindu-şi tovarăşele — în cele câteva minute de călătorie cu ascensorul — desamăgiţi, furioşi, ruina amarnică a plăcerilor de două ori sugrumate...

Collenberg şi Gonciu, cari băuseră toată noaptea cu doi ofiţeri ruşi, plecară cei din urmă. Ei închiseră ochii, când ieşiră în stradă. Lumina îi lovi ca o palmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXV

Neînțelegere

Niculcea aștepta soldatul cu nerăbdare.

Aștepta răspunsul ei, scrisul acela fricos și așa de pornit, gândurile ei rușinate de patimă, toată zvârcolirea aceea de dor, de mustrare, de neastâmpăr și revoltă, care ghemuia rândurile d-nei Mihailidis într'un hohot unitar de dureroase vorbe. Scrisorile ei grabnice ca o palpitare, îi făceau atâta bine lui Niculcea; ele îi spuneau de suferințele ei și el se bucura atunci dorind-o, dorind-o așa cum o lăsase la plecare — pe blana de urs alb, în salonul trandafiriu, întinsă, aproape goală, îngrozită și cerșind.

Dar, soldatul n'aduse nimic.

— Mi-a spus că nu e niciun răspuns, zise el.

— Cum?, poate că nu era acasă?

— Am așteptat-o. Cocoana a venit tocmai seara târziu. Era acasă numai o domnișoară tânără, slabă...

Niculcea și-aminti de d-ra Coralie. Imaginea ei veni turburătoare. Se gândi la ea cu necaz. Și, și-a mușcat buza în prigonirea unei amenințări: dacă d-ra Coralie va fi deschis scrisoarea!

— Ar fi fost groaznic! Oribil!...

El nu-și preciza bine cuprinsul scrisorii, dar amintirea — care îl ardea — a coalelor multe de hârtie pe cari le acoperise într'o noapte întreagă în bordeiul lui, îl intimida.

— Dacă ar fi cetit așa ceva Coralie!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe temerea aceasta, suferința lui alunecă departe. Și-și trecu seara ca un vinovat începător, care încearcă să se ascundă de el-însuș.

Glumi — căznindu-se — cu răcanii. Ei îl ascultau fiindcă era bun, viteaz și trist. Îi zise Florea Șubă, căprarul, pe prispa unde, îmbrăcați, așteptau ordine:

— N'ați prea avut știri bune, domnule locotinent, de la București....

Niculcea îl privi cu prietenie, fără să răspundă.

— Greu și pentru noi, domnule locotinent, dar mai greu pentru d-voastră... că, de, aveți mai multe treburi ca noi... Noi, proști, la ce ne gândim decât la muere și copii... că altceva.... dar d-voastră, de! alte treburi... griji mari...

Ordinele veniră. Trebuiau să pornească îndată, înapoi, pe drumul hotărît, și, repede, cât mai repede.

— De ce ne-om retrage mereu, așa, domnule locotinent?...., zise Florea Șubă.

Și pentru că Niculcea nu răspundea, căprarul Florea Șubă, zise iară:

— Ce război mai facem și noi!... La Văzuși colo, îi băturăm pă Nemți... Câți au murit de-ai noștri! Bietul Niță a Mariei!... Și după ce i-am bătut dă fugeau Nemții ca caii spăriați, am primit ordin dă retragere!... Și de-atunci ne retragem într'una, așa, mereu, fără socoteală... fără să ne batem.... fără să ne gonească nimeni.... Ce război mai e și ăsta, d-le locotinent!....

Compania lui Niculcea porni grăbită, după ordin.

— Vas'zică, de-acu' fugim și noaptea!, spunea Florea Șubă altuia. Sub un cer îndepărtat și cu stele mici, soldații porniră agale pe drumul strâmt și stâncos. Niculcea îi urma, călare, — trist. Compania lui făcea un post deosebit în flancul stâng al unor batalioane, cari se retrăgeau pe drumul cel mare.

Trupa tăcută, umilită, străbătea, cu pasul rar, noaptea. Neguri groase se îngrămădeau înaintea lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

Şi o linişte de viezuină îi zmerea. Marşul lor fără ţintă, strecurat printre dealurile ghemuite, părea un pelerinaj de penitenţă, tainic şi absurd. Cu capetele în jos, cu puştile atârnate, soldaţii păşeau îngreunaţi, cu mantalele sfâşiate, brodate de noroi, cu capelele strâmbe, unii cu căciuli.

— Ai băgat de seamă, Ioniţă, zise unul, că păduchii nu se apucă de om decât când stă?

Cei de lângă el râseră scuipând printre dinţi. Vasile Bunu se opri un moment, îşi opinti de câteva ori călcâiul într'un pietroi şi svârli apoi, cu piciorul, ceva în şanţ.

— Ce făcuşi, Vasile?

— Ia, mă scăpai de rupturile astea cari îmi zdreleau degeaba piciorul.

— Că bine zici!....

Şi alţi doi zvârliră cu aceeaş aruncătură lesnicioasă de picior resturile de bocanci cari le mai acopereau doar glesna. Tălpile lor învălite în obiele încercau biruite pietrişul ascuţit.

— Taie, mă!

— Uff!.., mi-a intrat un pietroiu în călcâi!..

Unii din ei râdeau încă

— Lăsaţi gura!, zise un plotonier.

Şi ei tăcură îndată. Merseră aşa, într'una, până spre ziuă. Vreo zece rămaseră puţin în urmă ca să dea ajutor la un urcuş, unui automobil cu diverse mărunţişuri casnice, care era dus de patru boi slabi, răniţi.

In satul unde avură ordin să poposească, ei adormiră îndată, ca sub un semn, — pe prispe, în bătătură, pe băligarul cald. Şi dormiră până la amiazi. Li se dete ciorbă. De două zile n'avuseseră decât ciocolată, care — ştiau de la teorie — e foarte nutritivă. Mâncară ciorba obosiţi, căscând, scărpinându-se. Porniră apoi iară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Repede, repede!, așa auziră ei înșiși pe un colonel care trecu pe lângă dânșii grăbit, într'o limuzină.

Cu obrajii mucigăiți, cu mustățile ca niște bulgări de nóroiu, cu capetele falsificate ca sub măști sinistre de carnaval glumeț, cu picioarele goale sau târând în hârșiituri prelungi zdrențele îndărătnice ale unor foste ghete, — soldații își reluară drumul supuși, fără curiozitate și fără atenție.

— Repede, repede!

Șubă îndrăzni:

— E vreun plan, domnule locotinent, ori ne-a bătut Neamțul?

Niculcea plângea în sineși tragedia acestor oameni cari făceau un războiu neînțeles — și-l făceau fără să-l facă... Sufereau ei înfrângerea care nu era a lor; executau umilința care pornea spre alții.

Și, fugeau soldații noștri, fără să le fie frică. Fugeau din frica altora.

Mustrat își auzea Niculcea leții, cari cu figuri de stafie — ca niște remușcări materializate — îl întrebau:

— De ce ne-o fi băgat în rezbel, dacă e să tot fugim așa? Am auzit că «45» a gresit-o... ăăă... să fi lăsat-o pă noi, domnule locotinent, dă mai ișca neamț zdravăn din mâinile noastre!...

— Da, tu, Predo, ai învățat?

— Tot mai bine cu ciomagu, nepoate!

Preda era un dispensat bătrân, trimis de la cazarmă de curând, și care nu fusese încă învățat să tragă cu pușca; bietul Preda avea doi băeți la artilerie. Cu părul alb, gâfâind, dar vesel nevoie-mare, el era obiectul ironiilor nemiloase ale d-lui plotonier, un zeflemist cunoscut. Și bietului Preda îi venea mai bine la lupta de baionetă, fiindcă da cu patul puștii. Nu se putea el învăța cu încărcătorul — și pace!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1918-1968

— Dobitoc mai eşti, moş Predo!, îi zicea domnul plotonier. Şi Preda râdea.

Desculţ acum, cu piciorul roşit de sângele apos al vinelor lui sărace, moş Preda se grăbea şchiopătând. Doi leţi tineri, din urmă, îl batjocoreau cu cruzime. Dar, Preda zâmbea mereu.

— Greu, moş Predo!

— Greu!

— Pentru patrie, moş Predo, pentru patrie!

— Românul nu se bate pentru aia, nepoate.

— Dar pentru ce?

— Românul se bate din fudulie. Şi de-aia nu-l răpune nici dracu...

* * *

Bucureştii erau, în vremea aceasta, bătuţi de ştiri rele. Marele oraş se zmintea sub groaza automobilelor şi în vidul ce-l lăsau asupră-i supraveghetorii ştirilor.

Peste străzile pustii, turtite ca sub o umbră permanentă, peste casele mereu ferecate ale Cetăţii idealului, trecea nebunia.

Unul afla, bând cafeaua cu nevasta, dimineaţa, că Nemţii sunt la Ploeşti. Altul, dimpotrivă, era informat în vreme ce, singur, îşi făcea frizura în faţa oglinzii, că trupele noastre au pornit nemiloase spre Sofia. Şi în aceeaş zi, dela o cafenea la alta, un flux de entuziasm delirant rimă cu un reflux de groază generală; se auzi că Chitila e distrusă; că am reocupat Sibiu; că 500 de aeroplane nemţeşti au plecat să ardă rând pe rând toate oraşele României; că 300.000 de prizonieri nemţi am luat lângă Braşov; că o mare armată bulgaro-germană a trecut Dunărea... Şi între sutele de oameni cari asaltau zilnic gara ca să fugă, erau alte sute cari veneau să se bucure de cei 10.000 de prizonieri cari soseau...

Bucureştii înnebuniseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se știù de existența a mii de spioni, pe lângă cele câteva zeci de mii cari fură închiși sau puși pur și simplu la o contribuție națională de agenții poliției.

Dar, erau încă spioni. În toate părțile. Mulți, nesfârșit de mulți. Ce de spioni! Domnul cu pălăria tare care se grăbea ieri spre chei, era un spion. Fereşte-te de precupeț,—e vreun neamț travestit! Spioni, spioni! Pe strada Fântânei, un camion presăra bomboane de ciocolată, otrăvite. O cocoană a pierdut un pachet care conținea un tort cu stricnină. Cetățenii găseau pretutindeni, grămezi de fasole, de cartofi, de ceapă, de orez, de măsline, — sute și sute de momeli cari erau sute și sute de atentate. Spioni! Ei erau pretutindeni. În jurul d-tale, sub apartamentul d-tale, în podul casei d-tale, poate chiar în casa d-tale, sub pat, după paravan, — fereşte-te. Și omul buimac, alerga cătând în toate părțile, fiindu-i frică și de lucruri, de el-însuș! Cercetașii prindeau zilnic trei-patru indivizi cari făceau semne cu batista aeroplanelor. Unul care ieși în balcon cu un fes în cap, fu arestat — deabia scăpat din mâinile mulțimii — dat în judecată și condamnat la muncă silnică pe viață.

Aeroplanele, în special, semănau peste Capitală zeci de momeli nebănuite: mai ales ciocolată și ceasoarnice cu mașini infernale. Un ordin al prefectului poliției, — ordinul cu No. 981.514, lit. A, seria XIX, — puse în vedere poporului că se interzice ridicarea de pe stradă a obiectelor dulci, șocolată, bomboane, borcane cu dulceață, pe cari le aruncă inamicul din aeroplan.

Se știa sigur că în București funcționează, furișate în pivniți, nenumărate instalațiuni de telegrafie fără fir. Mulți cetățeni îngrijați le auzeau noaptea zbârnâind.

Dar, fiindcă spionii se înmulțeau din zi în zi, se interzise orice discuție sau monolog particular cu privire la războiu. O ordonanță specială — ordonanța No.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1.585.319, lit. Z, seria V — fu afişată. Nimeni, nicăiri, nici pe stradă, nici acasă, nu mai avea îngăduiala de a vorbi despre lucruri militare. Un simplu denunţ al servitoarei, căreia îi făceai observaţie că n'a şters bine furculiţa, era îndestul să te trimeată la puşcărie. Poliţia, văzând că se abuzează de ştirile bune, pe cari ea le arunca pe piaţă cu o inteligentă şi patriotică metodă, opri şi pe acelea. Niciun fel de ştire nu mai era permisă. Fu vorba un moment să se înlăture şi comunicatul oficial. Dar, după lungi deliberări ale consiliului de miniştri, cu înfăţişătorii Statului-Major, elementele democratice ale guvernului izbutiră să menţină comunicatul, stabilind însă că el nu poate fi citit cu voce tare. Verice abatere era un atentat la siguranţa Statului.

În orice caz, ziarele nu puteau fi citite pe stradă. Şi, fiindcă la cafenea, lumea obişnuia să vorbească în şoaptă, se închiseră cafenelele. Toate localurile publice fură închise. Se puse în preocuparea păzitorilor entuziasmului obştesc dacă n'ar fi oportun să se interzică cu desăvârşire circulaţia pe străzi. Şi fiindcă nu se găsea o formulă destul de constituţională pentru aplicarea unei astfel de măsuri energice, se recurse la sistemul cercetării situaţiei militare. Pe baza acestei fericite orânduiri, orice cetăţean prins pe stradă putea fi dus la poliţie şi ţinut acolo până i se cerceta situaţia militară. Vericine era surprins pe stradă că pronunţă cuvintele «armată», «front», «puşcă», «baionetă», «gamelă», «pesmeţi», etc., era imediat arestat de cercetaşul care-l auzea.

Şi aşa, se făcu tăcere. Bucureştii amuţi.

Cetatea idealului, în care sunaseră doi ani dearândul trâmbiţele victoriei şi ale belşugului, bolea acum. Întunecată, ea adormea în toate serile de vreme. Doar în pivniţele bine-boltite, cu grele obloane trase, câţiva credincioşi mai oficiau ascuns — ca în vechile catacombe — liturghia plăcerii din vremea idealistă a Getăţii!

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În nopţile lungi de chin, d-ra Coralie privea din patul ei spre balta aceea nemişcată — cum i se părea Bucureştii de acolo, dela Şosea, din rândul al doilea al vilei Mihailidis. Ea şi-amintea de toamna trecută, când tot din acelaş loc auzea freamătul formidabil al Cetăţii în spasm.

— Ce bariere uriaşe pot despărţi două clipe vecine!, filozofă biata fată, bătută de tăcerea universală a orei aceleea.

Slăbiciunea d-rei Coralie mergea sporind. Încetase a tuşi, dar vocea îi dispăruse aproape cu totul. D-na Mihailidis o uita, prea preocupată fiind de caritabilele-i griji. Numai Gonciu cerca s'o vadă în fiecare zi. D-ra Coralie nu vrea să-l primească. I-ar fi plăcut ei, totuş, aşa de mult să-l vadă! Dar, o sfială ciudată, un fel de ruşine, — din cochetărie sau de frică — o împiedecau. «Sunt aşa de urâtă, aşa de slabă!...»

Şi în fiecare dimineaţă se hotăra să-l vadă, pentru a-i trimite vorbă în fiecare după-amiază că nu-l poate primi. Gonciu venea cu tristeţea lui supusă şi pleca zilnic dela uşe fără necaz.

D-ra Coralie muri într'o dimineaţă năclăită; sunau clopotele şi fluerau vardiştii alarma.

Muri cu fotografia lui Niculcea la piept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVI

„Ochiu-boului"

D-na Mihailidis primì lovitura într'o stare de spirit opacă; întovărășirea groaznică a mai multor nenorociri căzu asupră-i în aceeaș oră.

Căci, în dimineața aceea, când murea d-ra Coralie — singură, fiindcă paznica suferinței ei fugise în pivniță de frica aeroplanelor — în dimineața aceea o bombă se sparse chiar în curtea spitalului unde se devota d-na Mihailidis; câteva ășchii aprinse sburară pe lângă capul d-nei Mihailidis. Și tot atunci, îi veni știrea că Titi Niculcea căzu rănit la Predeal.

Atâtea lovituri deosebite în acecaș clipă, se ciocniră, neutralizându-se, în biata durere a d-nei Mihailidis. O lacrimă n'a putut cădea măcar din ochii ei îngreunați de plâns necheltuit. Albă, rece, încremenită, ea părea o statuă a insensibilității. Privea capul uscat, galben, al moartei cu stăruința seacă a unui orb.

Dar, când a fost ca cioclii să ridice cosciugul, — toată nesimțirea aceea, în care se depozitase cu sporul fiecărei clipe durerea celor trei zile de amuțire a ochilor și a minții, s'a sfărâmat într'un răcnet de fiară și d-na Mihailidis a căzut leșinată.

Ea n'a putut să întovărășească dricul. Nu s'a trezit pe deantregul din leșinul ei decât adouazi.

Îmbătrânită, cu părul albit de tot, ea s'a sculat greoaie, și-a făcut neîngrijită o toaletă grabnică și a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trimis după flori — într'o liniște stupidă. A plecat apoi, cu automobilul, la cimitir.

Când intra pe poarta cimitirului, a văzut pe alee, mergând încet — cu pasul lui leneș și nobil — pe Gonciu. El avea în mână trei flori de «Ochiu-boului».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVII

Dezamăgirea

Rana la braţ a lui Titi Niculcea nu înfăţişa nicio ameninţare. I se dete un concediu şi fu trimes la Bucureşti ca să-şi urmeze pansamentele.

Pe drum, îl podidi iară amintirea d-nei Mihailidis. Căci, o uitase. În zilele aspre ale retragerii, gonit — împreună cu ai lui — de toate lipsurile, neînţelegerile şi umilinţele, marea lui patimă adormise. Ba, mai mult, se gândea — când rare ori se gândea — cu desgust la sălbateca aventură. Luptele din jurul Predealului, în cari se bătuse cu furia admirabilă a aceleeaş inconştienţe — căci era viteaz Titi Niculcea, — îl înălţase deasupra tutulor dorurilor şi amintirilor, într'o sublimă satisfacţie de supraom; şi, viteazul la 25 de ani are lesne sentimentele supraomului! Deci, nu mai iubì, nu mai dorì şi nu mai vrù nimic Titi Niculcea, în zilele acelea când bravura lui primì pecetea sărutării morţii.

Dar, acum, pe drum, în vagonul jumulit, în care călătorea spre Bucureşti, înduioşerile vagi ale oboselii deschiseră spiritul lui Niculcea spre amintire. Şi pe această înduioşare, întinsă ca un păienjeniş în spiritul lui Niculcea, se prindeau, grele, amintiri fugare. Şi deodată căzu brusc, aţâţată, agresivă, provocătoare, suvenirea otrăvită a d-nei Mihailidis — şi pânza de păianjen a înduioşerii se rupse sub această cădere,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi fâlfâirii violente de aripi negre îi turburară gândurile.

Iară o văzu Titi Niculcea aşa cum o lăsase, atunci, în noaptea plecării, — cum o lăsase acolo, în camera trandafirie, pe blana de urs alb, minunată de sfântă osteneală, de nesăturare, de groază încântată şi de splendidă umilinţă. Şi se risipea în tot trupul tânărului orgoliul întreg al victorioasei lui agresiuni, mândria imposibilităţii acestei iubiri, toată monstruozitatea delicioasă a păcatului ei şi al lui... Şi duşmănoasa vanitate a tinereţii se isca din nou într'un vifor de patimă, şi el dorea iară din curiozitate şi din mândrie femeea care-i oferise întreita plăcere a cinstei ofensate, a neştiinţii dăruite aşa de târziu, a îndatoririi frânte... Şi, el surâse măreţ potrivindu-şi braţul în legătura ce-l sprijinea. Nerăbdarea potenţă înşelarea de sine a tânărului. Se gândea la clipa când va fi în faţa ei, cu braţul legat, întors dela luptă... Ea trebuie să ştie — doar s'a vorbit şi în jurnal de marea lui ispravă! Ce-şi vor zice unul altuia? Ce vor face? El, cu «Mihai-Viteazu» pe piept! Pentru minutul acela, Niculcea şi-ar fi dat tot restul vieţii şi al dorurilor lui.

Cum îşi vor zice? Căci, Titi şi-amintea să nu-i fi spus niciodată, ei, pe nume... I s'ar fi părut aşa de ridicol să-i zică, bunăoară: Sofia... Niculcea râse de această închipuire. Şi râse iar, excitat, de ciudata întâmplare de a avea o amantă căreia nu-şi îngăduia să-i zică pe nume.

Trenul ajunse târziu, pe înserate, în gara de Nord. Planul lui Niculcea fusese să se ducă mai întâi la el acasă, şi apoi la d-na Mihailidis. Dar, tremura prea tare de nerăbdare pentru a nu porni din capul locului spre Şosea... Căută o trăsură şi, firește, nu găsi. Câţiva ofiţeri porniră sprijiniţi în cârjă. Unul, cu piciorul tăiat, fu luat în cârcă de tată-său. Plecă şi Niculcea pe jos.

Pe calea Griviţei sburau automobilele cu doamne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

distinse şi cu ofiţeri eleganţi. Trecătorii rari se furişau prin ceaţă. Cârciumile se închiseseră. O ameninţare ciudată plutea peste oraş.

Titi Niculcea alerga. A!, ce lung şi groaznic drum!

— Ea nu se aşteaptă, îşi zicea el. Când m'o vedea! Rănit!... Dar, poate că e supărată!... De ce n'o fi vrut să-mi răspundă atunci?... Cine ştie! Nu se poate, când m'o vedea, să nu uite supărarea...

Şi Titi se grăbea încă. Asuda, gâfâia, se înăbuşea.

— Nu se poate să nu-i fie dor de mine!... La dracu!, doar eu i-am... Să mă fi uitat? Peste putinţă! O!, ea ţine la mine, altfel... Trebue să ţină...

Titi obosise alergând. În faţa restaurantului Flora, pustiu şi întunecat, se oprì o leacă şi surâse ca unei vechi cunoştinţi. Şi-aminti de cheful din seara conferinţii lui, şi-aminti de prieteni, de Gonciu, de Collenberg, de Marioara, de ţiganul Oaie... Şi par'că venind dintr'o lungă călătorie, după o absenţă de ani mulţi, Titi se întreba cu o bătrânească părere-de-rău:

— Ce-or fi făcând aceştia toţi?...

Era sentimentul firesc al celui ce se întoarce; nimic nu dă mai exagerat senzaţia îmbătrânirii ca lumea pe care o regăseşti, fie chiar şi după o lipsă cât de scurtă... Lucrurile se învechesc mai repede în lipsa ta şi le regăseşti totdeauna cu o mare povară de trecut.

În întunerecul deplin al Şoselii, Niculcea zări înainte-i, departe, o fereastră luminată; ochiul lui statornicì a fi o fereastră a vilei Mihailidis.

Mişcat, el grăbi pasul, cu sfială, temător par'că să nu trezească pe cineva. Strânse umerii şi-şi muşcă buza în prepararea turburată a plăcerii.

El îşi preciză că fereastra luminată e dela salonul trandafiriu. Revăzu în minte blana de urs alb şi nările i se umflară lovite de suvenirea emoţională a mirosului acela rece din desfătătoarea odae. Revăzù pe d-na Mihailidis, întinsă, acolo, pe blana de urs alb...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

Niculcea își scoase chipiul și-și șterse sudoarea de pe frunte.

Se hotărî zadarnic să meargă mai încet. În momentul acela, două obloane se închiseră peste fereastra luminată. Nicio lumină nu mai păta noaptea. Era ora când marea cetate se cuirasa în întuneric. Întâmplarea veni ca o răcoare bună peste ființa încălzită a tânărului.

El își potoli mersul cu o reculegere de mustrare:

— La dracu!, par'că aș fi un licean!... Doar vin de pe front!...

Trezirea aproape exterioară, a demnității lui de erou, îl potoli. Și merse mai calm.

Dar, când fu să intre pe marea poartă de lemn sculptat, turburarea îl abătu din nou. Deabia izbutind să respire, el sună lung.

Așteptă mult să i-se deschidă. Casa părea pustie. O umbră grea o înneca într'o liniște de cavou; lucrurile au suflet și vorbesc.

Îi deschise Armand, bătrânul Armand, lenevos. Luminând intrarea, servitorul zise fără surpriză:

— A!, domnul Titi!

Niculcea fu uimit de această lipsă de interes și de această tristețe.

— Ce e pe aici, Armand?

— E rău, domnule!

— Ce e, ce e? S'a întâmplat ceva?

La care Armand liniștit de o suferință care îl nesimțea, răspuuse:

— Ce?, nu știți nimic?

Îngrozit înainte de a-și închipui, de a îndrăzni să-și închipuiască ceva, Niculcea se repezi asupra servitorului, scoase și brațul rănit din legătură și răcni:

— Ce e?, spune, spune!...

— D-ra Coralie....

Niculcea își bagă brațul, care-l durea, în legătură;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu glasul potolit de durere şi de un început de deslușire, stărui:

— Ce e cu d-ra Coralie?

— S'a dus, domnule!

— Cum?

— A murit, domnule!

Niculcea urcă mâhnit — şi oarecum furios, — lunga scară care ducea la rândul de sus. D-na Mihailidis îl primi, stând pe un fotoliu, fără să ridice ochii.

După multe secunde, ea îndrăzni să-l privească. Îi zise cu prietenie:

— Stăi.

El se aşeză în faţa ei, supus, cu privirea ruinată de tot interesul.

D-na Mihailidis zise fără să întrebe:

— Ai auzit.

— Da, am auzit.

D-na Mihailidis dete un ţipăt ascuţit şi căzu cu capul pe una din rezemătoarele scăunului. Ea sforăia:

— Biata fată!

Şi plânse mult; de o jumătate de ceas întreagă plângea cu capul pe rezemătoarea scaunului. Trupul i se cutremura în suspinuri cari se împlântau în cugetul lui Niculcea ca nişte ace.

El plecă târziu, fără să-i fi putut spune o vorbă, fără să isbutească a-i zice bună-seara.

* * *

Niculcea ajunse acasă la el, zdrobit de groaznica contrazicere. Nepotrivirea aceasta sângeroasă între cele ce-şi pregătea pe drum dorul lui şi între cele ce găsea, îl mâhni şi eroismul lui se simţi nedreptăţit.

Bravura cea mai generoasă şi cea mai universal-aclamată, nu-şi caută satisfacţiile cele mai ascunse decât în colţul obscur de lume, unde plânge o mamă sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se chinueşte o iubită; şi cel mai sărbătorit dintre eroi tot la el acasă găseşte încoronarea cea mai răsplătitoare.

În singura casă, însă, unde eroismul lui Niculcea putea căuta o astfel de răsplată, era stăpână moartea. Străin, fără părinţi şi fără dragoste, el intră în odaia rece, care mirosea a închis. Îşi desfăcu braţul şi plânse de durere şi de nedreptate.

Se aşeză în pat cu anevoinţă: avea junghiuri în braţ. El se văzu singur, aşa de singur! Îi păru rău că n'a căzut de tot, acolo, la Predeal, unde se repezi nebuneşte cu compania lui.

Aşa, gândul lui Niculcea fu setos să-şi amintească un prieten. Imaginea lui Gonciu îl îmbucură puţin.

— Ce băiat distins! Şi ce străin de toată mizeria fericirilor noastre ale celorlalţi! Un filosof, un înţelept!

Tot admirându-i discreţia vieţei, cumînţenia purtării, Niculcea se întreba:

— Ce avere o fi având Gonciu? Trebue să aibă deajuns, dar o întrebuinţează în pomeni tăinuite... Ce minte, ce inimă aleasă!

Niculcea se hotărî să-l vadă chiar adouazi de dimineaţă. Gonciu o să-i facă jurnalul celor întâmplate. El o să-i spună ce-a avut Coralie şi de ce a murit.

— Biata Coralie!, îşi zise Niculcea chemat par'că de o amintire veche, veche de tot.

Târziu, — ca un fel de descoperire — el îşi preciză că biata Coralie i-a fost logodnică.... O!, ce de furtuni trecuseră peste el din ziua logodnei.

— Logodnă!, ce de-demult şi străină întâmplare! Ce de minciună, ce de minciună!.... Şi, ea, biata copilă, poate că m'a iubit, poate că a visat... Biata Coralie! Ce exilată era în lumea aceea în care o aşezase o întâmplare duşmănoasă, ce străină între milioanele ei ispititoare!

Niculcea îşi dete seamă, cu tristeţe, că poate a supărat-o.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fetele socotesc logodna ceva mai mult ca noi!... Săracele fete!...

El se simți vinovat de ușurință, de indelicatețe.

— Coralie era o fată bună. I se cădea o prietenie cinstită, și n'a avut-o. Nimeni nu i-a dat inima...

Niculcea își amintì ziua logodnei. Ce zi strălucitoare, ce sărbătoare fără pereche, ce țipăt de fericire, în jurul d-rei Coralie — toate pentru ea și totuș așa de puțin ale ei!... O, tragedia rea a fericirilor ce ți le fac alții. Și-amintì Niculcea că în ziua aceea, mai ales, se aprinse în el pofta cea mai satanică din câte îl chinuiră. Ce bine era în ziua aceea d-na Mihailidis! Piciorul ei superb, care ieșea de sub mângâierea fascinată a mătăsei rochiei ca o invenție de noblețe și fatalitate, piciorul ei de o prigonitoare măreție — i se liniă în memorie ca o reprezentare pură, scuturată de durerile patimei. Căci, între el și dorul lui de ieri, era figura îmbătrânită și suferitoare care plângea aseară pe speteaza scaunului...

Niculcea se întremă primenit ca de o suvenire străveche, ca de un spectacol mare la care luase parte odată, fermecat.

Dar îi reveni iară imagina tristă a d-rei Coralie. Niculcea adormì cuprins de înduioșare pentru ea, milos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVIII

Ultima floare de „Ochiu-boului"

Lumea bună începuse să plece. Zilnic, casele mari ale Bucureștilor se goleau; pivnița dela Athénée-Palace avea din seară în seară clienți mai puțini și cliente tot așa. Automobile încărcate cu cufere, cutii de pălării, putinele, geamantane, treceau dese, mânate de militari, spre cele două bariere prin care Cetatea idealului își evacua acum noblețea. Ofițerii cu treburi răsboinice la București, fură mutați din vreme cu alte treburi răsboinice în orașele estice ale Moldovei.

Ordine severe, însă, se repetară împotriva răspânditorilor de panică. Se orânduiră trenuri speciale pentru refugiați, se hotărî, într'un consiliu de miniștri, ca toți copiii între 12—16 ani, să fie duși pe jos în Moldova; se destină un serviciu special de stat-major pentru strămutarea gospodăriilor ministeriale, legitime și nelegitime, la Iași, — în sfârșit cel mai metodic program de retragere! Între timp, ziarele lucrau inteligent și psihologic: ele asigurau că nimic din ce se aude sau se vede, nu e serios, că frontul nostru e mai inexpugnabil ca oricând.

Dușmanul trecuse Oltul.

Trupele noastre, dezarmate, fără conducere și fără hrană, își semănau vitejia inutilă în zeci de lupte discontinui cari nu mai apărau nimic. Hărțuită, amețită, încurcată, armata celor ce nu voiseră războiul, nu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avea pentru moment altă îndatorire decât să imunizeze cu sângele ei pământul de pe care era gonită.

Înaintea marşului tragic al acestei armate — fără «ideal» dar cu mândrie,—venea ca o avantgardă de laşitate, convoiul nesfârşit al celor cu «ideal». Pe şoseaua naţională Piteşti-Bucureşti şi de aci spre Buzău, prin Urziceni, se scurse zile multe şi nopţi de-arândul, toată podoaba fericită a României idealiste. Sute şi sute de trăsuri, cupeuri şi tot soiul de vehicule nobile, purtară spre porţile Moldovei, bogăţia şi surâsul de aici.

Călătoria lor, neliniştită, fricoasă, în primele zile, se înviora încetul cu încetul.

Imensa caravană se întrema. Şi, curând convoiul nesfârşit, fu un nesfârşit fluviu de voie bună, de cântec, de — încredere.

— Nici o frică !, spuneau ei, mai apoi, fugind înnaintea armatei, care îşi însemna drumul cu sânge.

Curând, hanurile chiotiră de ospăţuri furioase. Cântară lăutarii. Se dansă. Se tangotă. Se jucă pocker. Nevoia de a petrece noaptea oriunde: în trăsură, în cârciumi, în case proaste, pe paturi cu rogojină, în biserici, în fân, fu un izvor nesecat de plăceri rare.

Călătorind în tovărăşia d-nei Ropcea, Gaston Collenberg mâna el-însuş caii la o frumoasă trăsurică englezească. O societate numeroasă înaintea şi în urma trăsurii lor îi înconjurau cu prietenia ei. Luau mese comune, pe iarbă ori sub şoproane.

— Ah !, ce bine mă amuz !, zicea cu sinceritate biruitoare mititica d-nă Ropcea.

— Iar mi-eşti dragă, mi-eşti dragă ca la început, te vreau, zicea transfigurat Gaston Collenberg, şi o pupa pe gât. Nici o grije de cei cari îi priveau ! Pericolul, solidaritatea în faţa duşmanului, îi aşeza într'o comunitate de sentimentalism şi îngăduinţă ce da sfidătoarei societăţi înfăţişarea unui convoi reînviat din vechiul imperiu al marelui Pan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iar noaptea când Collenberg şi prietena lui dormiră cu alte câteva perechi în şcoala din Mihăeni, d-na Ropcea avu motive serioase să bănuiască fidelitatea prietenului ei care era vecin la stânga cu o copilă sburdalnică.

— Eşti un porc, zise d-na Ropcea, întorcându-se cu spatele.

— Îţi jur..., zicea gâfâind Collenberg, plin de mustrări.

De adouazi d-na Ropcea ceru ospitalitatea unei alte trăsuri, iar Collenberg îşi urmă singur drumul, plin de melancolie.

La suişurile în cotitură el privea de multe ori în urmă şi măsura şirul nesfârşit al convoiului care chihotea. În unele trăsuri se adăogaseră lăutari. Damigene şi butoiaşe cu vinuri bătrâne erau mângâiate. În camioane largi se orânduiseră cluburi ambulante, în cari de jur-împrejurul unei mese rotunde, domnii atenţi jucau pocker. Căruţe multe cu coviltir purtau taine cari nu se trădau decât prin gemete ori triluri extatice de râs. Şi toate vehiculele acestea nenumărate se mişcau încet, la pas—ca după un mort care lăsa o moştenire veselă. Se opreau deodată toate şi porneau dcaşijderea. Legate cu o fatală şi nebiruită solidaritate, ele constituiau o bucată unică de spaimă care râde...

* * *

Titi Niculcea privea cu melancolie, de pe terasa vilei Mihailidis, retragerea bucureştenilor. El sta acolo mai toată ziua. Avea aer mai curat şi linişte mai multă. Singur, fiindcă d-na Mihailidis lucra încă la spitalul ei, tânărul se înnoura într'o meditaţie forţată.

O săptămână după sosirea lui în Bucureşti şi după ce se hotărîse a nu mai călca acasă la d-na Mihailidis, el o văzuse din nou, pe stradă, şi-i vorbise. În costumul de soră de caritate, pocăită şi tristă, d-na Mihai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1902

lidis avusese surâsul plin de farmece noui pentru simţurile lui scelerate de pofta înăbuşită prematur, — şi se duse iară.

Ei trăiră apoi nopţi viforoase în cari lacrămi şi paţimă, voluptate şi mustrare de cuget, îmbrăţişeri şi blesteme, se topiră laolaltă în spasmuri supreme. D-nă Mihailidis pierdu în curând şi ultima grije a pudoarei. Niculcea se instală la vila Mihailidis, deabinelea. Pentru un rănit totul e cu voie şi, în afară de aceasta, Capitala fierbea de prea mari griji pentru ca uimitoarea cădere a văduvei marelui patriot să fi putut isca prea mult zgomot.

Privind convoiul celor ce plecau mereu, Niculcea, obosit şi trist, se întrebă într'o dimineaţă dacă n'ar fi timpul să se pregătească el-însuş de drum.

D-na Mihailidis îl privi cu o lăcomie ciudată şi îi zise, roşindu-se la faţă:

— Lasă că mă ocup eu de asta!

Ea plecă de-acasă, muşcându-şi un surâs viclean. Era Sâmbătă; se duse la cimitir. O dimineaţă ceţoasă, în Noembrie.

Pe drum întâlni camioane încărcate, văzu femei cari cu legături în mână şi cu copii după ele fugeau — se refugiau... Automobilele pălmuiau cu iureşul lor atmosfera aceea de teamă. Oamenii vorbeau în taină şi se strecurau în taină; şi, sub ceaţă, păreau că şi lucrurile se ascund.

Când intră pe poarta cimitirului, se miră zărind pe Gonciu dispărând la dreapta pe alee, cu grija de a nu fi văzut de cel ce venea după dânsul; el avea în mână flori, tot flori de Ochiu-boului.

Amărâtă, îngreuiată de o tristeţe calmă, d-na Mihailidis scobori în cavou. Portretul marelui Jean-Grigore Mihailidis, surâzător şi elocvent, îi întâmpină privirile ruşinate. Mica bibliotecă cu volumele lui Thiers era răsfoită. Pe sarcofagul de bronz auriu al Coraliei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

nulte flori de Ochiu-boului, unele uscate, echi, unele proaspete, altele foarte de cu-

l Gonciu!, şopti d-na Mihailidis.
şea, îl întâlni în alee. El deabia izbuti s'o ală. Ea zise:
bănuit niciodată...
ea..., continuă Gonciu cu greutate. Şi, cu mai proaspete de Ochiu-boului, el intră

n, d-na Mihailidis plânse. Ceaţa se ridica uind lucrurile cari lăcrămau. D-na Mihai- la spital.

* * *

e băteau tot mai aproape. În liniştea nopţii năpraznic îngrămădea încă noapte peste lui.
ângă d-na Mihailidis, care-i strângea scân- la sân, Niculcea asculta lupta ce se des- ţile Cetăţii. D-na Mihailidis îl voia, îl îmbia năsul, preocupat, o îndepărta cu oboseală

ulă plictisit, dis-de-dimineaţă, şi plecă la Pieţii.
întâlni cete de soldaţi răsleţiţi cari în- . La Capul Podului, câteva sute din toate siseră pe trotuare, cei mai mulţi adormi- şti, cu câte o ţeavă doar sau cu câte un u răsturnaţi pe asfalt şi priveau neînţe- te, căutând ceva... Unul era învelit cu un cap şi din cojoc picurau, grele, picături egat. Altul îşi schimba obiala la piciorul a tăciunele. Câţiva umblau prin curţile au pâine. Cai cu hamuri de artilerie stau gardul Ministerului de externe. O că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

ruță de aprovizionare, în care se găseau răniți, o mașină de gătit, un lighean și o canapea, era trasă în gangul palatului funcționarilor publici.

Dinspre bulevardul Colții venea un șir de care, mânate de femei și copii. În cap era o căruță de conducerea căreea se îngrijea o babă grăbită; în căruță sta un moșuleț care trăgea din lulea. De loitră era legat un câine înfricoșat.

Pe calea Victoriei, Niculcea întâlni doi soldați cari duceau la braț un camarad rănit, schiop, cu fața de tot acoperită într'o cămașe murdară peste care fusese trasă o glugă. Ei întrebau de spitalul No. 148, care nu era nicăiri. Umblau din ajun, căutându-l. Ei spuseră lui Niculcea:

— Umblăm din spital în spital, d-le locotenent și peste tot ni se spune: «nu e biletul pentru noi!»...

Niculcea nu le putu da, nici el, nici o lămurire.

Ajuns în piața Sărindar, el auzi un uruit stăruitor și voci cari triumfau departe. Rămase locului așteptând. O grămadă de soldați ruși, fără arme, cu hainele noi, veneau cântând dinspre Obor. În urma lor căruțe, bucătării de campanie, chesoane și două tunuri, amestecate unele cu altele — minunate la înfățișare — veneau mânate de soldați leneși cari cântau prelung. La urmă de tot, vreo douăzeci de călăreți își jucau caii scoțând limba la mulțimea de pe trotuare.

Un cunoscut, arătându-i, zise lui Niculcea:

— Suntem zdrobiți! Chiar astăseară Nemții intră în București...

Niculcea fugi umilit spre Comănduire. Acolo, sute de soldați, ofițeri, civili, așteptau într'o atitudine de tâmpenie cruntă. Din când în când câte un plotonier înjura unele grupuri, inutil — din pură autoritate. Patrulele aduceau la fiecare sfert de ceas dezertori și civili fără acte.

— Bagă-i la beci!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu mai e loc, d-le Plotonier!

— Păi, ce să facem cu ei?

— ?!...

— Dă-i la dracu...

Şi patrulele stau cu cei aduşi, răbdători, nicreu — aşteptând ordine...

Cu anevoie ajunse Niculcea în faţa unui căpitan cu învestitoarea placă de tinichea pe piept; el zise:

— D-le Căpitan, sunt rănit, vreau să plec. Pe unde şi cum?

— Pe unde te-o lumina Dumnezeu! Du-te, d-le locotenent, nu ne mai bate capul şi d-ta... Nu ştiu nimic!

— Păi unde să mă adresez?

— Intreabă la poliţie...

Cum sta încă pe una din săli, simţi un freamăt în juru-i. Şoapte, gesturi scurte, cifre mari.

— 200.000 prizonieri! Am trecut Dunărea; înaintăm spre Sofia... Teribil.

Niculcea plecă bucuros.

În stradă, auzi în treacăt un dialog:

— Zice că s'a predat oraşul!

— Intră Nemţii astăseară!

Zăpăcit, îngrozit, înebunit de nebunia generală — Niculcea străbătù străzile tragice cari râdeau, plângeau, tremurau şi jubilau în acelaş timp. La poliţie, i se spuse că informaţiile asupra plecării ofiţerilor se iau numai la Comă...

— Dar, plec... degeaba, zise un comisar frecându-şi mâinile.

— De ce?

— Ei, e iată rău! Nemţii măsoară acum adâncimea Dunării...

— Sigur?

— Când îţi spunem noi!

Porni spre casă. Nu mai putea înţelege nimic. I·

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se părea că nimeni nu mai pricepe nimic, că toată lumea visează un vis glumeţ şi sângeros.

Mergând pe acelaş drum, el întâlni iarăş convoiul căruţelor. Veneau dinspre Şosea înapoi. Tot baba grăbită era înaintea cortegiului. Moşneagul trăgea mereu din lulea şi câinile intrase sub căruţa care scârţâia. În urmă-le, veneau altele. Era ora mesei; zăpăciţii pelerini mâncau mămăligă — unii în car, alţii mergând. O femeie ocăra pe cei dinainte. În fiecare căruţă era un ceaun şi lacra cu zestrele fetelor.

Vardistul furios dela o răspântie, îi înjură şi-i îndreptă pe o altă stradă. De acolo se auziră alte înjurături ale altui vardist care, la rându-i, îşi făcea datoria să-i întoarcă înapoi. Ei se supuneau fără nicio cârtire, continuându-şi dejunul ambulant.

La Capul Podului, Niculcea se oprì să privească marşul a câtorva sute de cercetaşi cari cântau mândri. Ei porneau pe jos în Moldova, conform ordinelor înţelepciunei oficiale. Soldaţii cari poposeau acolo puseseră de mămăligă. Unul cânta din caval. Doi infanterişti călări sosiseră tocmai dinspre Moşi şi întrebau de gara Obor. Nici unul nu se gândi să-l salute. Niculcea îi privì cu dragoste, cu o ciudată pocăinţă...

La vilă, găsi pe d-na Mihailidis cuprinsă de o adâncă mâhnire, par'că de o mare spaimă.

— Ce ai?, îi zise el.

— Închipueşte-ţi, Titi!..., închipueşte-ţi...

— Ce e?, ce e?, ce s'a întâmplat?

— Gonciu...

— Ei, ce e cu Gonciu?

— S'a sinucis!

Niculcea se uită lung la d-na Mihailidis, fără să înţeleagă bine.

— Închipueşte-ţi, dragul meu, azi dimineaţă m'am dus la cimitir. Când să intru, l-am văzut furişându-se prin alee: avea în mână două flori de Ochiu-boului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În cavou, pe mormântul Coraliei, multe flori de acelaş fel... Înţelesei... Când am ieşit, m'am întâlnit cu dânsul. I-am zis: n'am bănuit nimic. El mi-a răspuns: nici eu! L'am lăsat să intre în cavou şi am plecat repede înduioşată. M'am dus la spital şi mi-am văzut de treabă. Pe la 12 m'am pomenit că mă chiamă un comisar în cancelarie; el, foarte timid, îmi spune că d. Gonciu, pe care-l cunoştea foarte bine ca prieten al nostru, s'a sinucis în Parcul Carol, la orele 11, cu un glonţ de revolver. Cum nu ştie nimeni unde stă, a venit să mă întrebe pe mine. I-am răspuns că nu ştiu...

— Nici eu nu ştiu, adăogă Niculcea cu glasul şovăitor de neînţeles şi de turburare.

— Ce-o fi avut?

— Straniu individ...

Şi ziua aceea se încheiè tristă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIX

Fuga

— Unde-ai fost?, zise d-na Mihailidis, trecându-şi braţele de după gâtul lui.

— Am fost la Comănduire.

— N'ai fost ieri? Ce-ai mai căutat şi azi?

— Vreau să plec, draga mea. Înţelegi că trebue să plec.

Tăcură amândoi. D-na Mihailidis zise încet:

— Bine, vom pleca împreună...

— Foarte bucuros, răspunse el, dar n'ai făcut nici o pregătire.

— Ce pregătire să fac? Rămâne aci Marie, care e nemţoaică din Elveţia; nu iau cu mine decât un mic geamantan. De altfel...

— Ce?

— Sunt sigură că n'o să fie nevoe să plecăm. Auzii azi, la spital, ştiri minunate...

— Mofturi...

— Absolut sigure; le-a comunicat Prefectul.

— Ce mai e?

— Uite: la Argeş am capturat două divizii, am spart frontul; Nemţii fug spre Dunăre...

Ochii d-nei Mihailidis străluceau de o mare bucurie.

— Minciuni!, zise el.

— Ei, tu nu mai crezi nimic!

D-na Mihailidis dete amănunte multe. Oricât de neîncrezător era Niculcea, fu uşor câştigat de fericirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei. Şi băură mai multe pahare din vinul roşu, după care se înebuneau amândoi. Şi râseră.

După masă, în salonul trandafiriu, pe blana de urs alb, ei suferiră iară asprele lor voluptăţi. D-na Mihailidis nu se mai duse la spital. Sărutările lor tiranice. rîmau — într'o nemiloasă împerechere — cu descărcările prelungi, ca nişte căscături formidabile, ale tunurilor cari păzeau încă Cetatea idealului.

Şi d-na Mihailidis ţipa, mângâia, zgâria, plângea, se ruga, — cu toată furia absurdă şi supusă care prindea de obiceiu pe Niculcea într'un vârtej de lavă.

Agăţată de gâtu-i ca pentru a se salva de înnec, ea răcnea stins:

— Te vreau, nu pleca! Nu pleca, rămâi cu mine... Nu te duce... Ne vom închide aici, toată vremea, vom rămâne aşa până la sfârşit... până la sfârşitul lumii... Nu pleca!

Şi ea se svârlea asupră-i, cu carnea ei proaspătă şi albă, cu sânii ei brutali ca doi pumni înfuriaţi, se năpustea ca un monstru dulce, despotic şi felin, darnic şi necruţător — tiranic de supus... Şi Niculcea, desfiinţat, asigura cu gura încleştată:

— Da!, da!...

Se făcea seară. Ei adormiseră; trupurile lor goale, zăceau ca nişte leşuri îmbătate; două lacrămi rămăseseră înfipte în ochii d-nei Mihailidis, a cărei faţă râdea totuş de o nespusă săturare, ruptă de dincolo de moarte. Somnul lui Niculcea era încruntat; din gură-i se lăsa pe perna dantelată un râu greoi de scuipat închegat.

În înserarea roşie care îndesa văzduhul într'o masă continuă, par'că solidificată, — tunetele îndepărtate veneau lămurite şi cobitoare. Iar coada imensă, muzicală, de sunete, a descărcărilor tunurilor cari apărau mereu Cetatea idealului, se lăsa ca o satanică mângâiere peste somnul material al celor două trupuri.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

D-na Mihailidis se sculă adouazi de dimineaţă. Toată noaptea ei puseseră la cale fericirea de a rămânea împreună. Se vor închide în casă, nu vor primi pe nimeni, nu vor vedea pe nimeni; vor sta aşa până la sfârşitul războiului. Ce cadru mai bun pentru dragostea lor, pentru dragostea lor vinovată, asasină, suferitoare! Să stea unul lângă altul, înstrăinaţi de toată lumea, asediaţi, neturburaţi de nimeni, într'un oraş pustiu, în care nebunia lor nu mai bănuia nici un ochi mustrător, nici o ureche indiscretă! O să citească împreună, o să se joace prin Parc, o să se certe, o să se împace şi o să se iubească mereu, mereu... O să dea afară servitorii vilei şi o să aducă alţii noui, o să-i împuţineze...

Şi de aceea se sculă de noapte d-na Mihailidis: ca să meargă în oraş şi să facă târgueli, multe, multe, pentru a nu mai avea nevoe să iasă după aceea din casă.

— Am auzit că se poartă foarte bine..., zicea ea pudrându-se.

— Cine?, a întrebat Niculcea.

— Nemţii.

El se încruntă, dar ea continuă voioasă:

— La Craiova s'a ieftenit zaharul, cum au ajuns... Sunt civilizaţi... şi apoi au tot interesul să se poarte bine...

El o privi lung şi cu vocea schimbată scandă:

— Bine, dar ce mă înveţi să fac, e....

— Ce?

— E dezertare.

— Ce prostie!, i se răsti grabnic d-na Mihailidis. Ea zicea mereu:

— Nu vezi că totul s'a sfârşit, că nu mai e nimic de nădăjduit, că suntem distruşi. M'am întâlnit azi cu Jean, — de! doar Jean e cineva în ţara asta! — ştii ce mi-a spus?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce?

— Mi-a repetat de câteva ori: oamenii cuminţi trebue să rămână aici! Şi apoi,—continuă d-na Mihailidis,—eşti rănit, ai tot dreptul să rămâi.... Pe unde să te duci? Şi unde? Nu-ţi spune nimeni... Oraşul e poate înconjurat la ora aceasta... E o nebunie... Nu vorbi prostii... puiul meu!

Ea îl mângâia cu ochii şi plângea, fricoasă. Dar, cum el rămânea trist şi neîncredinţat, ea îşi scoase cu un gest violent pălăria, o aruncă jos, şi-i prinse cu braţele — în năpustirea unui asasinat — capul lui care ardea. Şi-i strânse capul între sâni, îl acoperi de toată neruşinarea unor sărutări învăţate de curând, îl dojeni, îl desmierdă; ea îl rugă apoi, îl imploră în genunchi; ea plânse cu plânsul acela aţâţător care mulţumea şi cerşea în clipele supreme.

Niculcea îi sărută mâinile, biruit.

D-na Mihailidis era gata să iasă tocmai, când se anunţă d-na Bazianu. Ei o primiră bucuroşi, — era singura proteguitoare a dragostei lor. D-na Bazianu intră brusc:

— Închipuiţi-vă! ţipă ea.

— Ce e?, ce?...

— Gonciu...

— Ce mai e cu Gonciu?

— E un escroc, a fost un escroc...

— Cum?, de ce?

— Închipuiţi-vă: era băiatul unei spălătorese. O babă chioară care a venit azi la spital să te caute pe tine, dragă Sofia.... Imaginează-ţi, ce escroc!...

D-na Mihailidis şi Niculcea tăcură. D-na Bazianu continua imprecaţia ei şi descrierea babei oribile. Târziu Niculcea zise ca pentru el-însuş:

— Şi totuş, de ce-i zici escroc?...

— Vai!

— Pe cine a înşelat? Pe cine a păgubit?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum? să.... cum... să zici....

— Da, continuă încă Niculcea trist, a înşelat totuş pe cineva, a păgubit un om....

— Pe cine?, îl întrebă d-na Mihailidis.

— Pe el-însuş!

D-na Mihailidis ieşi cu d-na Bazianu. În sală ea se opri şi-i şopti lui Niculcea, închizând ochii şi întinzând gura:

— Puiul meu!...

În cupeu, cele două femei vorbiră amuzate de intrarea Nemţilor care trebuia să se întâmple dela o oră la alta.

— Eu o să iau în quartir un ofiţer, zise d-na Bazianu, e mai bine!...

— Da, desigur!

— Dacă te porţi bine, ai multe servicii... O să-i dau biuroul şi salonaşul de jos... Nu e bine?

— Admirabil.

Pe calea Victoriei se aşternuse nisip şi comisarii erau îmbrăcaţi în mare ţinută. O publicaţie a prefectului poliţiei, afişată în timpul nopţii, ordona poporului — sub pedeapsă de moarte — să fie respectuos şi darnic cu armata imperială germană, ce va să vie.

* * *

Rămas singur şi obosit de sărutările d-nei Mihailidis, Niculcea ieşi în balcon. Automobilele goneau, rare, spre barieră. Convoiuri răzleţe de soldaţi împestriţaţi treceau zăpăcite. Câţiva copii alergau şi ei spre Mogoşoaia. O femee cerca să fugă cu o legătură pe cap.

Străpuns de un fulger ciudat, Niculcea intră repede în casă, se îmbrăcă grabnic; se încinse; scoborî scara cu paşi mari; deschise uşa pe furiş; ieşi cu grija unui hoţ; străbătu, fugind, parcul din faţa vilei şi se avântă în lungul Şoselii, spre Băneasa.

Dimineaţa era umedă, noroioasă. Cerul şi pămân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul se unificau într'o baltă imensă, turbure. Niculcea alerga.

La rondul al doilea al Şoselii, fu ajuns de un automobil ai cărui stăpâni îl poftiră înăuntru.

Maşina sbura, lăsând în urmă, în nori de pulbere, fugarii pedeştri. Steagul de la hipodrom fâlfâia, vesel, peste pustiul fostei arene de întrecere a felicităţii bucureştene.

La intrarea satului Otopeni, era zarvă şi încurcătură mare. Căruţe, trăsuri, automobile, soldaţi, două aeroplane duse cu boii şi câteva escadroane ruseşti cari cântau, îşi încurcaseră drumul. Urlete, înjurături, îndemnuri, fluere, — concertul asurzitor al grabei şi al spaimei!

Un ţăran cărunt, înalt, uscat, cu căciula pe ceafă — sta în mijlocul bătăturei casei lui şi privea nedumerit la vraiştea aceasta.

Şi, în timp ce zgomotosul convoi înainta cu anevoie, ţăranul cărunt rămânea acolo, nedumerit şi nepăsător — înfipt par'că cu rădăcini în bătătura aceea săracă — rămânea neatins sub furtuna care golea marea Cetate, o măturа de fericire şi de ideal!... Scărpinându-se în cap, ţăranul îşi zicea tare:

— De ce-o fi fugind boerii aşa?

— FINE —